

zborník

KRIMINOLOGICKÉ A TRESTNOPRÁVNE ASPEKTY TRESTNÉHO ČINU

Pocta doc. JUDr. Yvette Turayovej, CSc.

Turay, Mihálik (zost.)

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

zborník

Kriminologické a trestnoprávne aspekty trestného činu

Pocta doc. JUDr. Yvette Turayovej, CSc.

zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie „Kriminologické
a trestnoprávne aspekty trestného činu“,
ktorá sa uskutočnila 8. decembra 2023
na Univerzite Komenského v Bratislave, Právnickej fakulte

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

2024

Kriminologické a trestnoprávne aspekty trestného činu. Pocta doc. JUDr. Yvette Turayovej, CSc. / Lukáš Turay, Stanislav Mihálik (zost.). Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2024. 204 s. ISBN 978-80-7160-740-3.

© Autori

Zostavovatelia: Lukáš Turay, Stanislav Mihálik

Návrh obálky: Jozef Andraško

Všetky príspevky prešli dvojitým anonymným recenzným konaním.

1. vydanie

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

2024

ISBN (e-verzia)

978-80-7160-740-3

Publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons 4.0, Attribution-NonCommercial-NoDerivatives. Dielo je možné opakovaním používať za predpokladu uvedenie mena autorov a len na nekomerčné účely, pričom nie je možné z diela ani jeho jednotlivých častí vyhotoviť odvodené dielo formou spracovania alebo iných zmien.

doc. JUDr. Yvetta Turayová, CSc.

Obsah

PREDHOVOR	6
SPOMIENKY	7
Radovan Blažek – Lucia Vasilik	8
Stanislav Gaňa	10
Marek Kordík	12
Olexij M. Meteňkanyč	13
Stanislav Mihálik – Filip Vincent	16
Dominik Pindes – Erik Ploth	18
Peter Polák	19
Margita Prokeinová	21
Michal Valent	22
Jozef Záhora	23
PRÍSPEVKY	24
Vybrané trestnoprávne aspekty nezaplatenia poistného	25
..... Michal Andryšek	
Vplyv väzenského prostredia na príčiny a podmienky páchania kriminality príslušníkmi väzenských služieb	33
..... Radovan Blažek, Lucia Vasilik	
Ústavnoprávny pohľad na niektoré aspekty trestného práva	60
..... Stanislav Gaňa	
Uplatnenie princípov actori incumbit probatio a non statim qui accusatur reus est v trestnom konaní	71
..... Adrián Jalč	
Konkurencia trestných činov ohrozenia pod vplyvom návykovej látky a usmrtenia ako trestnoprávny paradox	85
..... Matúš Kováč	
Motív trestného činu v teórii a praxi	94
..... Ondrej Laciak	

Príčiny a podmienky ako východiskové prvky spojené s trestnoprávnou zodpovednosťou	105
	Stanislav Mihálik, Filip Vincent
Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie – trestnoprávne a kriminologické aspekty	114
	Dominik Pindes, Erik Ploth
Vymedzenie pojmu domáce násilie	130
	Peter Polák
Príčiny a podmienky páchania ekonomickej kriminality	147
	Margita Prokeiová
Trestnoprávne a kriminologické aspekty recidívy	153
	Rastislav Remeta
Inštitút restoratívnej justície a kriminológie – nová etapa kriminologického výskumu	167
	Lukáš Turay
Obchodovanie s ľuďmi	179
	Michaela Vilhanová, Barbora Klúčiková
Materiálny korektív trestného činu	191
	Jozef Záhora

PREDHOVOR

Moja mama prežila v priestoroch Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave viac ako 20 rokov. Pamätám si ako som sem chodil ešte ako malý chlapec. Pamätám si drevený výťah do ktorého som sa bál pomaly nastúpiť, pamätám si zelený náter na stenách, ktorý pripomínal skôr nemocnicu ako fakultu. Pamätám si však aj zaplnené posluchárne študentov, ktorým prednášala moja mama. Vždy sa svedomito pripravovala na každú prednášku, kde pri príprave zapísala niekoľko papierov. Na skúšaniach sa často stávalo, že keď študent nevedel odpovedať na otázku, odpovedala zaňho. Keď mala vyhodiť študenta, častokrát jej to pokazilo celý deň a bola z toho smutná.

To čo človeka skutočne prežije je jeho odkaz. Teraz nenarážam na články, monografie alebo komentáre, ktoré sú častokrát neaktuálne už v dobe svojho vydania. Mamin skutočný odkaz bude žiť v jej študentoch, priateľoch a známych, ktorí na ňu neprestanú spomínať. Bude prítomný v ich slovách, myšlienkach a rozhodnutiach, v spôsobe, akým budú pristupovať k spravodlivosti, k právu a k životu samotnému. Každá prednáška, ktorú odovzdala s nadšením, každá rada, ktorú poskytla s láskavosťou a múdrosťou, každý okamih, keď niekomu pomohla pochopiť zložité súvislosti, sa stáva súčasťou jej trvalého odkazu.

Naša budova sa časom zmenila, nátery sa premaľovali a aj ten starý drevený výťah nahradil modernejší, no spomienky a hodnoty, ktoré zanechala moja mama, zostanú nezmazateľné. Pretože skutočná hodnota človeka nespočíva len v tom, čo napíše alebo vytvorí, ale v tom, ako dokáže ovplyvniť životy iných.

Lukáš Turay

SPOMIENKY

RADOVAN BLAŽEK – LUCIA VASILIK

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Spomienka na doc. Turayovú

Pri spomienke na doc. JUDr. Yvettu Turayovú, CSc. je naozaj potrebné uviesť na prvom mieste najmä skutočnosť, že s touto osobou sa spájajú len a len dobré vlastnosti. Je len málo osôb, o ktorých je toto možné konštatovať, no práve osoba pani docentky bola priam opradená charakteristikami, ktoré bolo potrebné označiť za pozitívne. Len málo ľudí dokázalo šíriť okolo seba toľko pozitívnej energie ako ona. Z týchto všetkých dobrých vlastností je však potrebné predsa len niektoré zdôrazniť ako obzvlášť výnimočné a tie, ktoré by mali pri jej osobe stáť na prvom mieste, pretože tvorili to, kým pani docentka celý život bola. Tieto vlastnosti možno zhrnúť do nasledovných štyroch charakteristík:

1. Utužovateľka kolektívu – Yvetta pôsobila dlhé roky ako vedúca Katedry trestného práva, kriminológie a kriminalistiky. Počas tohto pôsobenia sa vždy usilovala, aby na pracovisku boli dobré vzťahy, aby medzi nikým nevznikli konflikty, a ak aj vznikli, ona sama sa v roli mediátora snažila vždy tieto konflikty urovnať. Trápila sa aj pre problémy iných, dobro jej podriadených mala na srdci ako svoje vlastné. Jej poslaním bolo ľudí spájať, stmelovať a vytvárať práve ten prepojovací mechanizmus, ktorý mal zabezpečiť, že pracovný kolektív pod ňou bude funkčný a bezproblémový, ona si to tak želala a robila pre to všetko. Jej cieľom bolo vytvoriť na pracovisku vždy pohodu a porozumenie. Charizmatickým pôsobením dokázala naozaj ľudí priviesť k tomu, že už len z úcty voči jej osobe ľudia naozaj všetky konflikty zažehnali a zatlačili do úzadia a urobili to možno ani nie tak kvôli sebe, ako kvôli nej. Dokázala na ľudí vplývať veľmi sugestívne a presvedčiť ich, aby konali veci správne a v zmysle zásad najvyšších morálnych hodnôt. Preto treba vyzdvihnúť, že jej rola „utužovateľky kolektívu“ nebola len jej želaním, ale dokázala ju aj prakticky realizovať.

2. Vždy bola usmiata – toto bola asi tá najzaujímavejšia vlastnosť pani docentky. Kadiaľ chodila, tam sa usmievala. Aj keď sa trápila, aj keď mala problémy, tieto si nosila hlboko v svojom vnútri, no navonok chcela pôsobiť vždy šťastne a neprenášať tieto svoje starosti na okolie. Akonáhle ste Yvettu stretli, usmiala sa, aj keď sa predtým neusmievala. Chcela, aby úsmev bol to prvé, čo ľudí s ňou stretne. Úsmev rozdávala všade, kam prišla, a tak ho po chvíľke nemala na tvári len ona, ale nenútené priviedla k tomu úsmevu aj ostatných okolo seba. Nechcela byť smutná, nechcela na ľudí prenášať starosti a trápenie. Chcela byť vždy veselá a rozdávať radosť cez svoj úsmev. Ťažko vôbec spomínať na chvíle, kedy sa pani docentka neusmievala, pretože tých bolo veľmi málo, ak vôbec také boli.

3. Dobroprajná – ďalším veľmi typickým znakom v správaní pani docentky, ktorý súvisí aj s jej už spomínanými vlastnosťami, bolo to, že chcela, aby všetci okolo nej boli spokojní a šťastní, aby mali to, čo potrebujú a aby dosiahli svoje ciele. Yvetta vždy chcela každému pomôcť dosiahnuť jeho sny, pýtala sa ľudí, čo im chýba a ako im môže pomôcť. Dokonca aj v rámci svojej práce pedagogičky na vysokej škole chcela dobro pre každého študenta, chcela im pomáhať a byť tu pre nich. S tým súviselo aj to, že pani docentka veľmi nerada dávala známku FX. Stala sa povestnou a známou z generácie študentov na generáciu, že nikdy nechcela študentov zarmútiť, že to je tá, čo „nedáva FX“. Nechcela, aby z jej skúšky odchádzali študenti smutní, aby to bola ona, ktorá im „pokazí deň“. A ak naozaj musela dať to „FX“, tak ju to trápilo možno ešte viac ako toho študenta, ktorý tú známku dostal. Pretože v jej srdci bol zakorenený vnútorný pocit, že každý človek si zaslúži aspoň kúsok dobra a to, aby sa mu vychádzalo v ústrety a pomáhalo sa mu. Chcela prinášať ľuďom dobro, nie trápenie.

4. Poctivá – pani docentka vždy pracovala veľmi usilovne a spoľahlivo, všetky úlohy chcela mať splnené včas a na 100 %. Jej život bol o poctivosti a plnení zadaných úloh, Jej svedomie nedovolilo, aby v niečom zlyhala. Ako vedúca katedry si vždy overovala, či je všetko správne vypracované, či sú odovzdané všetky podklady, kompletne a v lehote. Pre ňu bolo priam nemysliteľné, aby sa nejaká úloha nespĺnila. No jej svedomitosť sa neprejavovala len v práci, ale aj v bežnom živote. Aj na tomto poli chcela, aby každý dostal všetko, čo mu prináleží a sama nikdy nechcela vziať viac, ako jej patrilo. Jej život bol spojený s čestnosťou a svedomitosťou. Tak ako to vyžadovala od druhých, tak aj sama žila, bola vzorom pre všetkých svojich kolegov a podriadených. Záležalo jej na dokonalosti plnenia svojich povinností, na tom, aby vždy všetko bolo na správnom mieste a v pravý čas.

Záverom: Pre nás, čo sme ju poznali, žila pani docentka Yvetta Turayová v pravý čas a na správnom mieste, pretože sme ju mohli stretnúť. Bola veľkým človekom, ktorí sa rodia na tomto svete zriedka, bola príkladom v osobnom i pracovnom živote pre svoje okolie. Nech jej odkaz žije v každom z nás, ktorí sme ju poznali, aby sme šíрили jej dobré meno tým, že budeme žiť tak, ako by to robila ona sama. A lepšie sa to už ani nedá.

STANISLAV GAŇA

Katedra ústavného práva
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Milá Yvettka,

vážené kolegyne, vážení kolegovia, dámy a páni,
je pre mňa ctou vystúpiť na dnešnej vedeckej konferencii venovanej odkazu diela docentky Yvetty Turayovej, výbornej kriminologičky, odborníčky na trestné právo, no predovšetkým človeka s veľkým srdcom.

Keď mi Lukáš, Yvetkin syn, povedal, že sa v dnešný deň uskutoční toto odborné podujatie, zmenil som svoj program, nakoľko som mal byť v zahraničí, aby som mal možnosť predniesť niekoľko slov k spomienke na Yvettku a poukázať zároveň vo svojom príspevku na prieniky práva trestného s právom ústavným, nakoľko tieto dve právne odvetvia ma spájajú tým, že som absolventom doktorandského štúdia vo vednom odbore trestné právo, ale takmer celú právnu prax sa venujem právu ústavnému, pôsobiac v súčasnosti na katedre ústavného práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

Pri spomienke na pani docentku chcem uviesť, že mám možno trochu výhodu oproti ostatným právnikom, že som mal možnosť spolupracovať počas môjho štúdia i pracovného života s tromi generáciami, teraz mi Lukáš odpustí, „Čičovcov“.

Prvý kontakt bol práve s Yvettkou Turayovou, ktorá bola mojou učiteľkou, oponentkou mojej rigoróznejšej práce, neskôr kolegyňou na fakulte, a dovoľm si povedať, že priateľkou. Človekom, ktorý mal vždy úsmev na tvári. Vlastne si ju ani nepamätám, že by sa niekedy mračila. A vôbec si neviem predstaviť, že by sa dokázala hnevať. Vždy, keď sme sa stretli, objali sme sa, vždy sme si mali čo povedať. V našich rozhovoroch sme spomínali aj na jej rodinu. Otca, akademika Milana Čiča, s ktorým mala veľmi blízky vzťah, a ktorý bol rozhodne aj inšpiráciou pre jej odborné zameranie. Bol mojím nadriadeným ako vedúci Kancelárie prezidenta Slovenskej republiky, keď som v nej ako legislatívec začal pôsobiť. Riešili sme nielen pracovné veci, ale aj veci odborné, či už pri tvorbe Komentára k Ústave Slovenskej republiky,¹ ako aj pri príprave monografie Spoločnosť proti zločinu,² ktorej spoluautorom bola aj Yvettka. A v neposlednom rade spomínala svojho manžela a deti, pre ktorých žila a ktorých neskutočne milovala. A tu sa dostávam k tretej generácii „Čičovcov“ – k Lukášovi Turayovi, Yvetkinmu synovi, ktorý pokračuje v maminých šlapajach na katedre trestného práva, kriminológie a kriminalistiky našej Alma mater.

---

¹ ČIČ, M. a kol.: *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina : Eurokódex, 2012.

² TURAYOVÁ, Y., ČIČ, M.: *Spoločnosť proti zločinu*. Bratislava : Veda, 2009.

Je ťažké vybrať si najkrajšie spomienky na Yvettku Turayovú. Predsa len poukážem na takú jednu kombinovanú: Raz mi Lukáš povedal, že by chcel s mamou napísať ešte nejakú knihu, len jej sa už do toho nechce ísť. Ja som mu na to povedal, aby mamine odkázal, že ak sa do toho nepustí, budem k nej, keď ju najbližšie stretnem, zlý. Po „oslabení“ covidovej doby sme sa s Yvettkou po dlhej dobe náhodne stretli. Vidím ju, cestou na fakultu, ako venčí psíka. Zvítali sme sa, objali, hovorím jej: „Ahoj, Yvettka, rád Ťa po dlhej dobe opäť vidím.“ Ona na to: „Stanko, Ty ma ešte poznáš?“ „Prečo by som nemal?“, odvetil som. Opäť sme sa pustili do priateľského rozhovoru, ako to bolo vždy, keď sme sa stretli. A pripomenul som jej aj tú Lukášovu požiadavku s tým, že som jej v tejto súvislosti poslal po Lukášovi „odkaz“. Ona mi na to povedala: „Ja viem, povedal mi to, ale ja už to písanie nechávam na neho, už do toho nechcem ísť.“ Plne som ju chápal a byť na Yvettku zlý alebo hnevať sa na ňu by som ani nedokázal. Vždy z nej sršala ľudskosť, pokoj, pokora. Poznajúc Yvettku by človek povedal, že bola stelesnením anjela v spojení obetavosťou.

Tú smutnú správu, ktorej som nechcel uveriť, som dostal sprostredkované. V jeden pondelok ráno mi zazvonil telefón a padla otázka: „Čo je pravda na tom, že zomrela dcéra akademika Čiča?“ Tá otázka ma dosť zarazila, nič som o tom nevedel. Až smútočné oznámenie vo vstupe do budovy univerzity na Šafárikovom námestí potvrdilo tento fakt, na ktorý ma predošlý telefonát pripravil. Napriek tomu som tomu nechcel uveriť, veľmi ma to zaboľelo a hneď som si spomenul na to naše posledné stretnutie a zároveň sa snažil pochopiť, že to bolo skutočne naše posledné stretnutie na tomto svete.

Milá Yvettka, svojím prístupom k životu, k študentom i vede si zanechala stopy v každom, kto mal tú česť sa s Tebou stretnúť, spolupracovať, byť Tvojím študentom, kolegom, priateľom. Tvoj prínos pre slovenskú kriminológiu i trestné právo tu zostane pre ďalšie generácie, ktoré majú rozhodne na čo nadviazať. A pevne verím, že im v tom budeš držať palce.

Češť Tvojej pamiatke i Tvojmu vedeckému odkazu!

MAREK KORDÍK

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

O docentke Turayovej, vode, Lukinkovi a čiernych okuliaroch

Docentku Turayovú som spoznal ešte ako študent na Právnickej fakulte. Učila ma. Vždy príjemná, milá a ochotná pomôcť. Oblúbená medzi študentmi. Vždy dobrá, v hodnotení mierna a láskavá, každý z nás sa tešil, keď skúšala „docentka“.

Keď som sa stal doktorandom, spoznal som docentku Turayovú aj prostredníctvom života na katedre, ako elév Katedry trestného práva, kriminológie a kriminalistiky PFUK.

Jej noblesu, vyšportované ruky a ramená so schopnosťou prísť a odísť, aby si to ktokoľvek všimol. Nikdy som sa jej nespýtal, čo a ako často cvičí. Svojou záľubou v slnečných okuliaroch, nadčasových farbách a štýle mi vždy pripomínala niečo medzi Audrey Hepburn a Červenou Soniou.

Často spomínala svojho tatíka. Vlastnou chybou a nevšímavosťou som pomerne neskoro zistil, kto vlastne bol otec docentky Turayovej. Asi aj preto, že vždy o ňom hovorila, aspoň predomnou, ako otcovi a rodičovi, bez spojenia s politikou, riadením štátu, ústavným právom a štátovedou.

Často nosila tmavé okuliare pretože ju bolievala hlava. Keď sme raz spolu skúšali v komisii, keď na to prišla reč, poradil som jej aby pila viac vody. Ohromne mi potom ďakovala, ako jej to pomohlo. Tak sme sa nalievali vodou, počas skúšania, spoločne. Od vtedy, keď pijem vodu, vždy si na ňu spomeniem. Alebo ak ma bolí hlava, pretože som pil málo vody. Akurát v tých okuliaroch nepripomínam Audrey Hepburn, skôr Kojaka.

Často spomínala Lukinka. Išla s Lukinkom vyberať oblek, odviezť ho na tréning atď. Skrátka, o Lukinkovi som mal pomerne konkrétnu predstavu. Potom som ho spoznal. Lukáša. Veľmi príjemného, normálneho, pokračujúceho v šľapajach svojej mamy aj v tom obleku, ktorý mu išla vyberať. Iba na stole má toho viac rozloženého ako by sa patrilo a ako by jeho mama považovala za potrebné.

OLEXIJ M. METEŇKANYČ

Katedra teórie práva a filozofie práva
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Spomienka na doc. JUDr. Yvettu Turayovú, CSc.

Začnem trocha netradične, keďže spomienky zväčša smerujú k prvému kontaktu s osobou, o ktorej daná spomienka má byť. Bol to však práve syn doc. Turayovej, Lukáš Turay, s ktorým som sa zoznámil spočiatku, keďže študoval právo o rok nižšie ako ja, nadviazali sme spolu priateľstvo (cez našich spoločných známych zo strednej školy) a až následne som mal možnosť spoznať doc. Turayovú. A tých stretnutí, ktorých by som rád spomenul, bolo viac: ako študent som už od počiatku pociťoval náklonnosť voči trestnému právu a kriminológii a keď ma doc. Turayová začala učiť obe disciplíny, uvedené sa iba zintenzívnilo. Nebudem skrývať, učebnice z trestného práva hmotného, ktorých spoluautorkou bola i doc. Turayová, boli jednými z mojich najobľúbenejších (tolko zvýraznení, poznámok či otázok na okraji som nemal v žiadnych iných učebniciach); taktiež jej semináre (osobitne v rámci výučby Kriminológie) boli jednými z najlepších a najviac inšpiratívnych na PraF UK v Bratislave, keďže nás podnecovala k vypracovaniu prác k témam, ktoré nie sú ľahké pre študentov a v mnohom citlivé (napr. v našom prípade to bola kriminalita páchaná na senioroch). Nie je preto prekvapujúce, že aj všetky uvedené skúsenosti prispeli k tomu, že som si vybral diplomovú prácu na Katedre trestného práva, kriminológie a kriminalistiky. Tiež keď som vypracovával prácu, tak mi docentka v mnohom pomohla (nielen samotnými konzultáciami, ktoré mi poskytla, aj keď nemusela, keďže nebola moja školiteľka), no aj tým, že mi odporučila ďalšiu literatúru k téme mojej práce (trestnoprávna zodpovednosť právnických osôb), nakoľko sa jej sama venovala. Nehovoriac o tom, že už keď som bol prvákom na doktorandskom štúdiu, tak sme mali možnosť mať naše časté konverzácie, osobitne sme mali frekventované ranné stretnutia pri kávovaroch (dodnes je pre mňa záhadou ako pomerne selektívneho kávičkára, prečo obľubovala práve kávu z automatu...), pri ktorých odzneli mnohé odporúčania, ako začať akademickú dráhu na fakulte, ako aj ma neustále povzbudzovala, nech sa nenechám odradiť od počiatočných ťažkostí súvisiacich s prechodom do akadémie.

Myslím, že aj z vyššie popísaného demonštratívneho výpočtu skúseností a spomienok je zjavné, aký zásadný vplyv mala na mňa doc. Turayová. Síce by som mohol o viacerých skúsenostiach a spomienkach písať dlho, chcel by som vyzdvihnúť dve spomienky, ktoré sú pre mňa osobitne cenné a až teraz spätne si uvedomujem, že jedna z nich bola pre mňa smerodajná v rámci vtedajšieho rozhodovania o svojej budúcnosti po skončení štúdia práva.

Začnem však tou humornejšou spomienkou, a tá sa viaže na štátnu skúšku z trestného práva. Ako študent som nikdy nepociťoval zásadnejšiu trému pred skúškou či nejakou formou prezentovania a keď som zistil zloženie komisie, pred ktorou som mal skladať skúšku (vrátane doc. Turayovej), tak som si aj pomyslel, že to bude len ďalšia „tradičná“ epizóda v rámci môjho štúdia; nič, čoho by som sa mal obávať. To som však nevedel, čo ma čaká, keď vstúpim do miestnosti (dodnes si pamätám, že išlo o kanceláriu č. 508 NB). Prvý problém nastal, keď som si vytiahol otázky, z ktorých tri boli pre mňa zvládnuteľné, no štvrtá otázka, z trestného práva procesného, mi vôbec nesadla. Tu som začal byť trocha nervózny. To som ešte nevedel, čo zamýšľala doc. Turayová na úvod mojej štátnice. Ešte predtým, než som vôbec otvoril ústa, tak ma vychválila ako skvelého študenta, ktorý bol aktívny na seminároch, zdatne zvládal všetky skúšky z oblasti trestného práva a pár ďalších lichôtok, pričom moja nervozita sa s každou jej pochvalou len a len stupňovala, keďže som mal neustále na pamäti, že jednu celú otázku zo štyroch som nemal vypracovanú a spoliehal som sa na to, že ma nejak „osvieti“. Samozrejme, sa tak nestalo, trápil som sa s danou otázkou, no našťastie sme sa jej z časových dôvodov až tak nestihli venovať, no myslím si, že všetci členovia komisie si boli vedomí, že daná otázka mi vôbec nesadla. Priznám sa, že som bol sklamaný z toho, ako sa nakoniec skončila daná štátna skúška, no docentka Turayová ma vtedy ubezpečila, že všetko je v poriadku a nikto nemá zakaždým skvelý deň. V tomto myslím, že bola skvelá – vedela vždy študenta nasmerovať so zmysľaním *pro futuro* a zamerať sa na pozitíva, nie negatíva, ktoré sa môžu vyskytnúť. A neskôr sme sa na tom viackrát zasmiali (a už som ju poprosil, nech ma viac nechváli...).

Moja druhá spomienka, ktorú si spätne teraz veľmi cením, bola moja skúška z trestného práva hmotného. Už v tom čase som si uvedomil, že moje počiatočné nadšenie z trestného práva postupne vyprcháva (a to aj po rozhovoroch s viacerými praktizujúcimi právnikmi z tejto oblasti) a uvedomil som si, ako náročné by bolo spojiť fungovanie v trestnom práve v praxi, spolu s napr. založením rodiny. V tom čase som sa pohrával s myšlienkou, že radšej pôjdem do advokácie a budem sa zameriavať na obchodné právo. A viem, že som počas skúšky uvedené naznačil a vtedy mi docentka navrhla, či by som sa nechcel venovať niečomu, čo súvisí s trestným právom, aj keď je to náročnejšie a vo sfére, ktoré nie je výsostne založené na právnickej praxi. A to právnou filozofiou, ideálne v akademickej rovine, keďže som na skúške riešil problematiku účelu trestania a vtedy mi na tomto príklade docentka vysvetlila, ako daná téma je vo svojej podstate právnofilozofická. Keďže už v tom čase som mal isté filozofické základy, tak uvedené ma zaujalo a tak som si začal uvedomovať, kde všade môžeme vidieť právnofilozofické pozadia, ktoré často unikajú formalisticky uvažujúcim právnikom (nedá mi si nerypnúť – vrátane mnohých trestných právnikov). *Long story short*: dnes pôsobím na katedre teórie práva a filozofie práva a mojou hlavnou oblasťou záujmu je práve filozofia

práva, pričom prvého „chrobáka do hlavy“ mi nasadila práve docentka. A keďže si dnes uvedomujem, ako ma naplňa práca v akadémii, budem vždy vďačný doc. Turayovej za to, že mi navrhla túto alternatívu a nepriamo ma nasmerovala týmto smerom.

Samozrejme, ešte mnohé by mohlo byť napísané, ale rád by som svoju spomienku uzatvoril takto:

Yveta Turayová bola výnimočná žena. Ľudská, empatická, pozorná, vždy s prívetivým úsmevom, rozhladená, trpezlivá, vzdelaná, inšpiratívna odborníčka a učiteľka, ktorá zanechala zásadnú stopu v početnom zástupe študentiek a študentov. Odhalila mnohým z nás úžasné zákutia značne komplikovaného fenoménu, ktoré nazývame „právo“, a to so sebe vlastným šarmom a charizmou. Viacerých (vrátane mňa) podnietila k tomu, aby vstúpili do akadémie, čo priznajme si, má síce vybrané pozitíva, no i viaceré úskalia. V čom bola unikátna, bola jej schopnosť prezentovať najmä tie pozitíva, kvôli ktorým i ona pôsobila v tejto sfére, ako aj vďaka ktorým som i ja naďalej súčasťou akademickej obce. A za to jej patrí jedna veľká vďaka! A preto nám všetkým, ktorí sme ju poznali, bude chýbať.

Ale zostane navždy v našich srdciach a v našich myšliach.

Requiescat in pace.

STANISLAV MIHÁLIK – FILIP VINCENT

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Pri koncipovaní spomienky na pani doc. Turayovú som si v hlave prehral hneď niekoľko desiatok okamihov, pri ktorých som mal možnosť spoznať veľkosť osobnosti a veľkorysosť pani docentky. Časť z nich sa viaže ešte na časy študentské, kedy nás nie len že uvádzala do tajov trestného práva hmotného na mimoriadne prínosných prednáškach, ale rovnako viedla semináre z Kriminológie, kde ukazovala svoj rozhľad, schopnosť komunikovať a prediskutovať akúkoľvek tému, ale predovšetkým schopnosť počúvať a poradiť. Druhá časť spomienok, tých recentnejších, sa viaže na spoločné pôsobenie na Katedre trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, ktoré hoci trvalo len počas jedného akademického roka, zanechalo vo mne výraznú stopu a ukázalo mi, ako sa dá (a má) pôsobiť v rámci vzájomných medziľudských vzťahov. Pani docentka bola vzorovým príkladom toho, že sa v rámci svojho prístupu nepozerala na tituly pred menom a za menom, resp. na postavenie osoby, ale dokázala otvoriť svoje srdce každému, pri kom cítila, že to vedel opätovať. Preto nikdy nezabudnem na spôsob prijatia (nie len) z jej strany na pracovisku, pretože, povedzme si pravdu, presun z rádového študenta na člena katedry, nemusí byť jednoduchý. Ona ho však dokázala neskutočne zjednodušiť a mala schopnosť vyvolať v človeku ten veľmi dôležitý pocit, že tam naozaj patrí. Navždy si budem pamätať spoločné rozhovory na najrozmanitejšie témy v otvorených dverách miestnosti 513 NB, po tom, ako nám končili semináre v rovnakom čase, na to, že človek sa na tieto ľudské rozhovory, hoci trvali len pár minút, tešil. Navždy si budem pamätať tú ľudskosť, ktorá z nej sršala. Preto je mi cťou, že som mohol participovať na vedeckej konferencii, ktorá bola venovaná ako jej celoživotnej práci, tak aj pamiatke. Je nesporné, že všetky jej úžasné vlastnosti na čele s ľudskosťou a pozitívnym prístupom podedil aj jej syn, JUDr. Lukáš Turay, PhD., a je mi rovnako cťou, že ho môžem nazvať nie len svojím blízkym spolupracovníkom, ale predovšetkým veľmi dobrým a skutočným priateľom.

Stanislav Mihálik

Pri písaní tejto spomienky na pani doc. Turayovú som si uvedomil, že v pamäti mám významné množstvo osobných spomienok na túto obdivuhodnú a výnimočnú pedagogičku, vedkyňu a v neposlednom rade dámu. Za časové obdobie, kedy pôsobila pedagogicky a vedecky na Univerzite Komenského v Bratislave, Právnickej fakulte, prešlo jej rukami nespočetné množstvo študentov, ktorým ľudsky a zároveň

výrazne odborne odovzdávala poznatky z trestného práva a kriminológie, pričom som osobne rád, že som mohol byť jedným z nich. O to viac mi tú skúsenosť znásobilo to, že pani doc. Turayová mi bola školiteľkou počas tvorby mojej diplomovej práce, pričom v dôsledku jej vedenia mojej diplomovej práce a konzultácií s ňou počas jej tvorby som mal možnosť úplne zblízka spoznať veľkosť jej osoby ako učiteľa, vedca a v neposlednom rade človeka. Osobne som si najviac na nej cenil to, že aj keď bola v rámci slovenskej vedy trestného práva a kriminológie jednou z najväčších odborníčok s neskutočným vedeckým prehľadom a vedomosťami, tak ostávala ľudská, empatická a milá v komunikácii so študentmi a s ľuďmi celkovo. Výrazne ma mrzí skutočnosť, že som ju nezažil pôsobiť na Katedre trestného práva, kriminológie a kriminalistiky ako vedkyňu a pedagogičku počas môjho doktorandského štúdia na predmetnej katedre, pretože akurát rok pred mojím nástupom na doktorandské štúdium odišla do dôchodku. Z rozhovorov so služobne staršími kolegami som však jednoznačne presvedčený, že bola výraznou súčasťou tohto pracoviska prakticky po celý svoj pracovný život, pričom jej ľudskosť a odbornosť tu bola výrazne badateľná a zanechala po sebe na tomto pracovisku nezmazateľnú stopu. Je preto pre mňa osobnou výraznou poctou to, že som mohol participovať na vedeckej konferencii venovanej pamiatke a celoživotnej tvorbe tejto významnej vedkyne, pedagogičky a dámy. V neposlednom rade musím s potešením uviesť, že v pôsobení a prístupe jej syna JUDr. Lukáša Turaya, PhD. sa prejavujú všetky výnimočné vlastnosti pani doc. Turayovej, pričom on nepochybne pokračuje v jej odkaze a tiež v odkaze svojej významnej rodiny.

Filip Vincent

DOMINIK PINDES – ERIK PLOTH

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Počas svojich študentských rokov som mal príležitosť absolvovať niekoľko hodín kriminológie s pani docentkou. Bola to vždy usmiata, príjemná a srdečná odborníčka, ktorej činnosť prispela k vývoju trestného práva na Slovensku. Vnímal som ju hlavne ako človeka, ktorý mal pozitívny prístup k študentom, kedy im ukázala rešpekt a pocit rovnocennosti. Každú odbornú otázku rada diskutovala a ozrejmovala. Je mi ctou, že sa môžem podieľať na publikácii venovanej jej pamiatke. Myslím si, že dnes, viac ako kedykoľvek predtým, potrebuje naša spoločnosť pedagógov kvalít pani docentky.

Dominik Pindes

Napriek tomu, že s pani docentkou som nemal osobne nikdy česť, tieto riadky píšem z iných dôvodov. Počas magisterského štúdia v rámci predmetu Kriminológia som pod vedením (vtedy ešte) Mgr. Lukáša Turaya, doktoranda v prvom ročníku, spracovával seminárnu prácu na tému „Trestný čin poškodzovania finančných záujmov Európskej únie z kriminologického pohľadu.“ Okrem predmetu kriminológia ma (dnes už) JUDr. Lukáš Turay, PhD. pedagogicky viedol aj na príležitostnom zastupovaní predmetu Trestné právo 2. Zvlášť jeho výnimočným prístupom k vedeniu seminárov som sa od tých čias zameriaval predovšetkým na trestné právo. Rekonštrukciou a aktualizáciou poznatkov zo seminárnej práce chceme vzdať úctu pani docentke, ktorej odkaz je na Právnickej fakulte v pedagogickej aj vedeckej oblasti znamenite reprezentovaný jej synom.

Erik Ploth

PETER POLÁK

Ústav verejného práva

Paneurópska vysoká škola v Bratislave, Fakulta práva

Spomienka na p. docentku Yvettu Turayovú

Spomínať na človeka, ktorý Vám bol blízky vzhľadom na jeho mimoriadne ľudské vlastnosti, je vždy náročné, najmä vtedy ak už nie je medzi nami. Na druhej strane sa hovorí, že naveky zostáva s nami ten, koho máme uloženého vo svojom srdci. Toto zaiste platí o pani docentke Yvetke Turayovej. Priznám sa, že si už presne nespomínam kedy došlo k nášmu prvému osobnému profesionálnemu stretnutiu, ale pamätám si, že som z tohto stretnutia odchádzal s pocitom, že som mal možnosť komunikovať s veľmi milou, príjemnou a múdrou kolegyňou. Účelom tohto stretnutia bola dohoda o mojej participácii na vypracovaní učebnice Vybrané kapitoly z kriminológie v roku 1999, ktorá bola výsledkom činnosti autorského kolektívu vedeného pani docentkou. V územných podmienkach Slovenskej republiky išlo o prvú učebnicu kriminológie nového typu po roku 1990, ktorá sa v roku 2005 dočkala svojho doplneného a prepracovaného vydania. Som toho názoru, že význam jej celoživotného diela ako docentky trestného práva a kriminológie, ktorá si dokonca vyskúšala aj náročnú rolu vedúcej katedry trestného práva, nespočíva ani tak v jeho rozsahu, ako v jeho kvalite a v trvalom prínose pre rozvoj teórie trestného práva hmotného a kriminológie. Dodnes mám v živej pamäti vydanie v našich podmienkach ojedinelej monografie „Spoločnosť proti zločinu“ v roku 2009, ktorú vypracovala spolu so svojim otcom pánom profesorom Milanom Čičom. Autori v tejto dodnes aktuálnej monografii vychádzajú z premisy akceptovanej nielen odbornou verejnosťou, ale aj väčšinou spoločnosti, a síce, že filozofiou kriminologického a trestnoprávneho myslenia je prispieť k odhaleniu podstaty zločinnosti a k nájdeniu účinného lieku na jej obmedzenie a elimináciu. Výrazom neutíchajúceho záujmu doc. Turayovej o aktuálne problémy uplatňovania trestnej zodpovednosti je aj skutočnosť, že viedla kolektív odborníkov, ktorý pre našu odbornú verejnosť pripravil už v roku 2016 monografiu „*Trestná zodpovednosť právnických osôb – Vybrané aspekty trestnej zodpovednosti právnických osôb v Slovenskej republike*“, ktorá vychádzala z návrhu paragrafového znenia zákona, ktorý bol schválený vládou Slovenskej republiky v auguste 2015. Táto monografia **poskytla** možnosť vytvoriť si ucelený obraz o počiatočných úvahách a genéze vývoja zákonnej úpravy trestnej zodpovednosti právnických osôb v našich podmienkach. V historickom kontexte poukázala na zložitú problematiku a upozornila na nedoriešené sporné otázky súvisiace s touto problematikou. Takto by sa dalo ešte dlho pokračovať v uvádzaní konkrétnych prípadov publikačných

výstupov svedčiacich o značnom zástoji doc. Turayovej na rozvoji teórie trestného práva hmotného a kriminológie.

Na veľkú ujmu pre svojich najbližších, ale aj pre nás všetkých, odišla tam, kam mimochodom aj my všetci smerujeme, príliš skoro. Jej dielo, jej odkaz človeka nielen vzdelaného a múdreho, ale aj veľmi milého, dobrého a láskavého, zostane navždy v srdciach a myšliach tých, ktorí mali možnosť ju poznať. Dlho, veľmi dlho zostane prázdne miesto všade tam, kde sme pociťovali jej prítomnosť.

MARGITA PROKEINOVÁ

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Príspevok je venovaný spomienke na kolegyňu doc. Yvettu Turayovú, CSc.

S láskou a úctou si spomínam na Yvettku Turayovú, našu vzácnu dlhoročnú kolegyňu, ktorej osobnosť sa vyznačovala ľudskosťou, dobrotou, ústretovosťou, slušnosťou, noblesnosťou, toleranciou. Jej osobnosť možno vyjadriť aj slovami: Tvoj úsmev bol slnko, ktoré osvetľovalo dni, Tvoje slová boli melódiou lásky, ktorá nikdy nezničí. Vzácny človek, si krídlami vetra odletel preč, ale tvoja duša žije v nás, v tichu našich srdc.

Pani docentka venovala svoj vedecký a pedagogický život trestnému právu, konkrétne trestnému právu hmotnému a taktiež aj kriminológii. Pod jej vedením som mala česť byť v projekte Agentúry na podporu výskumu a vývoja (APVV), ktorý bol zameraný na trestnú zodpovednosť právnických osôb a taktiež som mala česť participovať na monografii Trestná zodpovednosť právnických osôb, v ktorej bola Yvettku Turayová vedúcou autorského kolektívu. Z toho dôvodu som v súvislosti so spomienkovou poctou na Yvettku Turayovú zvolila príspevok na tému „Príčiny a podmienky páchania ekonomickej kriminality“.

MICHAL VALENT

Mestský súd Bratislava I

Jedna zo spomienok...

počas života sa zriedka pošťastí stretnúť človeka, ktorý je stelesnením ľudskosti, slušnosti a pokory. Takého človeka som viac ako 15 rokov poznal v osobe docentky Yvetty Turayovej a to od svojich študentských čias, cez doktorandské štúdium až po moje pedagogické pôsobenie na pôjde Katedry trestného práva, kriminológie a kriminalistiky Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Docentka Turayová pre mňa vždy predstavovala osobnosť človeka a profesionála, príklad hodný nasledovania v odbornej a ľudskej rovine. Nemenila svoje názory, postoje a vo svojich zásadách bola vždy konzistentná.

Okrem jej ľudských kvalít som si na docentke Turayovej vážil jej odbornosť a zanietený vzťah ku kriminológii. Raz, po zasadnutí katedry, v období keď ju viedla, sme zostali diskutovať o potrebe zmierňovania trestov. Horlivo som jej rozprával a ponosoval sa, ako my sudcovia musíme ukladať drakonické tresty najmä za banálnejšie drogové delikty, či za niektorú majetkovú alebo hospodársku trestnú činnosť. Naša debata sa uberala smerom k trestnej politike štátu, k eventualitám eliminovania záujmu páchatel'ov dopúšťať sa trestnej činnosti a k existencii strachu z potrestania. Ako je žiaduce, aby sa trestná politika štátu čoraz viac mala odkláňať od pôvodne retributívnych princípov smerom k princípom restoratívnej justície. A tu mi Yvettka hovorí „...vieš, zákonodarca má byť ako šikovný architekt, ktorý vie súčasne využívať všetky sily schopné prispieť k pevnosti stavby a utlmiť sily schopné zničiť ju“. Nastalo ticho a obaja sme premýšľali. Ja asi nad pasivitou, či nezáujmom zákonodarcu a Yvettka asi nad tým, čo skonštatovala. Usudzujem iba z toho, čo následne povedala. „Beccaria“. Chvíľu mi trvalo, kým som porozumel. Docentka Turayová sa zdarne snažila vo svojej vedeckej a pedagogickej činnosti porozumieť, čo sa teraz v spoločnosti odohráva, aký je tento svet a táto doba z hľadiska kriminologických aspektov trestných činov a kam smeruje vývoj spoločnosti.

A tak ako Beccaria i ona si uvedomovala nenahraditeľnosť aktuálnych kriminologických poznatkov a ich nevyhnutnú aplikáciu do sankčného systému trestného práva. Z mnohých kriminologických štúdií je totiž zrejmé, že nie prísny ale neodvratný a zároveň spravodlivý trest je z kvalitatívneho hľadiska takým trestom, ktorého účelom je pozitívne pôsobiť na spoločnosť z pohľadu generálnej prevencie. I toto bol jeden z mnohých vedeckých a pedagogických odkazov doc. Yvetty Turayovej na ktorú s úctou spomíname aj pri tejto príležitosti.

JOZEF ZÁHORA

Paneurópska vysoká škola v Bratislave, Fakulta práva

Vážené dámy, vážení páni, milé kolegyne, kolegovia, ďakujem usporiadateľom za možnosť vystúpiť na tejto vedeckej konferencii venovanej pocte doc. JUDr. Yvetty Turayovej, CSc. Prvý krát som sa s ňou osobne zoznámil v roku 2005 pri príležitosti jej členstva v mojej habilitačnej komisii. Odvtedy sme sa pravidelne stretávali pri rôznych príležitostiach. Spomínam si, že vždy bola milá, láskavá, empatická a ochotná pomôcť.

Podnetom na výber témy na dnešné vystúpenie bol príspevok pani docentky³, kde vo vzťahu k uplatňovaniu materiálneho korektívu prečinu konštatuje že „**pri hodnotení skutku ako trestného činu neberú do úvahy a nehodnotia všetky podstatné skutočnosti súvisiace s konkrétnym prípadom a povrchne vyhodnotia skutočnosti uvedené v § 10 ods. 2, resp. § 95 ods. 2 TZ**“. Vo svojom vystúpení sa pokúsim poukázať na nedostatky pri aplikácii citovaných ustanovení, predovšetkým zo strany orgánov činných v trestnom konaní.

Pani doc. JUDr. Yvetta Turayová, CSc. nám zanechala odkaz, ktorý pokračuje v našich srdciach a spomienkach. To že som ju mohol spoznať, je pre mňa darom, ktorý si vážim a jej odkaz sa vždy bude niesť v mojich spomienkach.

---

³ TURAYOVÁ, Y.: Teoreticky o ultima ratio (Ultima ratio – princíp alebo zásada). In: *Trestné právo ako ultima ratio - hmotnoprávne a procesnoprávne aspekty*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2016, s. 254.

PRÍSPEVKY

VYBRANÉ TRESTNOPRÁVNE ASPEKTY NEZAPLATENIA POISTNÉHO

SELECTED CRIMINAL LAW ASPECTS OF NON-PAYMENT OF THE INSURANCE PREMIUM

Michal Andryšek¹

Abstrakt: Autor sa v predkladanom príspevku tematicky zameriava na niektoré aspekty nezaplatenia poistného z pohľadu trestného práva, pričom pozornosť je venovaná najmä solventnosti páchatel'a ako „znaku“ skutkovej podstaty trestného činu nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 Trestného zákona.

Kľúčové slová: nezaplatenie poistného, solventnosť páchatel'a

Abstract: In the presented article, the author focuses thematically on the aspects of non-payment of insurance premiums from the point of view of criminal law, while the attention is mainly focused on solvency of the offender as a "sign" of the criminal offense of non-payment of tax and insurance premiums according to § 278 of the Criminal Code.

Key words: non-payment of insurance premiums, solvency of the offender

Úvod

Nezaplatenie poistného (alebo dane) v súlade so zákonom možno v podmienkach Slovenskej republiky z pohľadu trestného práva podradiť pod skutkovú podstatu trestného činu nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 Trestného zákona, a to za predpokladu naplnenia všetkých zákonných znakov tejto skutkovej podstaty. Tento príspevok je zameraný na vymedzenie vybraných aspektov tohto trestného činu iba vo vzťahu k nezaplateniu poistného, nie aj dane, avšak pre úplnosť je nutné dodať, že tieto vo svojej podstate platia rovnako aj vo vzťahu k nezaplateniu dane, resp. daní.

---

¹ Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Základné východiská trestnej zodpovednosti za nezaplatenie poistného

Pre vyvodenie trestnej zodpovednosti za trestný čin nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 Trestného zákona je *conditio sine qua non* (nevyhnutnou podmienkou) naplnenie všetkých znakov tejto skutkovej podstaty. Podľa § 278 ods. 1 Trestného zákona, „*kto vo väčšom rozsahu nezaplatí splatnú daň, poistné na sociálne poistenie, verejné zdravotné poistenie alebo príspevok na starobné dôchodkové sporenie, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky*“. Uvedené znaky tejto základnej skutkovej podstaty trestného činu možno vo vzťahu k poistnému (ako bolo vyššie uvedené, pozornosť je v príspevku zameraná na nezaplatenie poistného, nie na nezaplatenie dane) ďalej bližšie špecifikovať nasledovne. Objektom uvedeného trestného činu je záujem štátu na zaplatení poistného na sociálne poistenie, verejné zdravotné poistenie alebo príspevku na starobné dôchodkové sporenie v lehote ich splatnosti podľa príslušných (iných ako trestnoprávných) právnych predpisov. Objektívna stránka spočíva v tom, že páchatel nezaplatí splatné poistné na sociálne poistenie, verejné zdravotné poistenie alebo príspevok na starobné dôchodkové sporenie vo väčšom rozsahu. Páchatel teda nekoná to, čo mu zákon prikazuje, a teda opomenie (§ 122 ods. 1 Trestného zákona) zaplatiť poistné v zákonom určenej lehote splatnosti (pozri napr. § 143 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení). Z pohľadu konania možno teda tento trestný čin zaradiť medzi tzv. pravé omisívne trestné činy. Z hľadiska následku ide o poruchový trestný čin, t. j. nestačí ohrozenie záujmu chráneného zákonom, ale musí dôjsť k jeho porušeniu v podobe nezaplatenia splatného poistného na sociálne poistenie, verejné zdravotné poistenie alebo príspevku na starobné dôchodkové sporenie minimálne väčšom rozsahu, t. j. vo výške 2660 Eur (§ 125 ods. 1 Trestného zákona). Príčinný vzťah medzi nezaplatením poistného na sociálne poistenie, verejné zdravotné poistenie alebo príspevku na starobné dôchodkové sporenie (t. j. konaním, resp. opomenutím) a spôsobením dlhu za nezaplatené poistné minimálne vo výške 2660 Eur (t. j. následkom) je zrejmý. Ďalším aspektom, okrem rozsahu činu, nevyhnutným na naplnenie skutkovej podstaty trestného činu nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 Trestného zákona je lehota splatnosti nezaplateného poistného na sociálne poistenie, verejné zdravotné poistenie alebo príspevku na starobné dôchodkové sporenie. Ak poistné ešte nie je splatné (t. j. splatnosť poistného ešte nenastala, nakoľko neuplynula stanovená lehota), nemožno vyvodzovať ani zodpovednosť za jeho nezaplatenie. Uvedené sa posudzuje osobitne vo vzťahu ku každému poistnému, ktoré má tá-ktorá osoba (subjekt) zaplatiť. Subjekt trestného činu nezaplatenia dane a poistného je špeciálny – páchatelom môže byť iba osoba, na ktorú sa vzťahuje povinnosť platiť poistné na sociálne poistenie, verejné zdravotné poistenie alebo príspevok na starobné dôchodkové sporenie. Páchatelom môže byť tak fyzická osoba, ako aj právnická osoba (do

taxatívneho výpočtu trestných činov právnických osôb podľa § 3 zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov je zaradený aj trestný čin nezaplattenia dane a poistného podľa § 278 Trestného zákona). Z hľadiska subjektívnej stránky tohto trestného činu sa vyžaduje úmyselné zavinenie, či už vo forme priameho úmyslu (*dolus directus*) alebo nepriameho úmyslu (*dolus eventualis*), pričom úmysel sa musí vzťahovať na celú objektívnu stránku trestného činu, teda nezaplattenie splatného poistného na sociálne poistenie, verejné zdravotné poistenie alebo príspevku na starobné dôchodkové sporenie vo väčšom rozsahu.

Solventnosť páchatel'a a úmysel neplatiť poistné

Vyššie špecifikované znaky (objekt, objektívna stránka, subjekt, subjektívna stránka) predstavujú znaky skutkovej podstaty trestného činu nezaplattenia dane a poistného podľa § 278 Trestného zákona, ktoré musia byť obligatórne naplnené na to, aby mohlo dôjsť k vyvodu trestnej zodpovednosti za skutok spočívajúci v (úmyselnom) nezaplattení splatného poistného. Ako bolo uvedené vo vzťahu k subjektívnej stránke, úmysel (úmyselné zavinenie) sa musí vzťahovať na všetky znaky objektívnej stránky trestného činu. Ide o prejav zásady zodpovednosti za zavinenie, podľa ktorej bez zavinenia niet trestného činu. Zavinenie vyjadruje psychický vzťah páchatel'a ku všetkým (teda nie len k vybraným) skutočnostiam, ktoré zakladajú trestný čin. Páchatel'ovi nemožno pričítať žiadnu skutočnosť, na ktorú by sa nevzťahovalo jeho zavinenie.² Význam uplatňovania zásady zodpovednosti za zavinenie sa prejavuje v tom, že k naplneniu trestnej zodpovednosti za následok nestačí následok iba spôsobiť, ale je nutné ho taktiež zaviniť. Úmyselné zavinenie (subjektívna stránka) ako znak základnej skutkovej podstaty trestného činu nezaplattenia dane a poistného podľa § 278 ods. 1 Trestného zákona nemožno automaticky vyvodzovať len z porušenia právnej povinnosti platiť splatné poistné na sociálne poistenie, verejné zdravotné poistenie alebo príspevok na starobné dôchodkové sporenie. Nezaplattenie poistného minimálne vo väčšom rozsahu v lehote splatnosti je iba formálnym znakom objektívnej stránky trestného činu nezaplattenia dane a poistného, avšak znakom objektívnej stránky nemožno nahrádzať subjektívnu stránku trestného činu. Pre vyvodenie trestnej zodpovednosti za spáchanie predmetného trestného činu teda nestačí len spôsobenie dlhu na splatnom poistnom, ale tento dlh na splatnom poistnom musí byť páchatel'om úmyselne spôsobený, resp. zavinený. Ustanovenie § 278 Trestného zákona teda nemožno vykladať ako objektívnu zodpovednosť za spôsobený dlh, ale

---

² MENCEROVÁ, I., TOBIÁŠOVÁ, L., TURAYOVÁ, Y. a kol.: *Trestné právo hmotné: Všeobecná časť*. Šamorín : Heuréka, 2013, s. 22.

ako individuálnu zodpovednosť za zavinené konanie.³ Na tomto mieste možno poukázať aj na rozhodovaciu činnosť Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ktorý vo vzťahu k trestnému činu nezaplattenia dane a poistného podľa § 278 Trestného zákona (vo vzťahu k nezaplatteniu dane, avšak uvedené platí primerane, resp. analogicky aj vo vzťahu k nezaplatteniu poistného) konštatoval, že „*len samotné nesplnenie daňovej povinnosti, resp. spôsobenie daňového dlhu nenapĺňa znaky žiadneho trestného činu, nakoľko v slovenskom trestnom práve sa uplatňuje princíp zodpovednosti za zavinenie, t. j. princíp subjektívnej zodpovednosti. Znamená to teda, že jednou z podmienok trestnej zodpovednosti páchatela je jeho zavinenie, a to zavinenie úmyselné alebo nedbanlivostné. Zavinením je zároveň vyjadrená i individuálna trestná zodpovednosť, a teda že každý zodpovedá zásadne iba za to, čo svojim konaním sám zaviniel. Pre trestnú zodpovednosť nestačí spôsobenie následku konaním osoby, pokiaľ toto konanie nebolo zavinené.*“⁴ Naplnenie znakov skutkovej podstaty trestného činu je nevyhnutné zisťovať a vyhodnocovať v kontexte všetkých konkrétnych okolností skutku. Orgány činné v trestnom konaní musia postupovať tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie (§ 2 ods. 10 Trestného poriadku). Ide o prejav zásady náležitého zistenia skutkového stavu ako jednej zo základných zásad trestného konania, s ktorou bezprostredne súvisí ďalšia zásada – zásada voľného hodnotenia dôkazov, podľa ktorej orgány činné v trestnom konaní a súd hodnotia dôkazy získané zákonným spôsobom podľa svojho vnútorného presvedčenia založeného na starostlivom uvážení všetkých okolností prípadu jednotlivo i v ich súhrne nezávisle od toho, či ich obstaral súd, orgány činné v trestnom konaní alebo niektorá zo strán (§ 2 ods. 12 Trestného poriadku). Ako bolo uvedené, orgány činné v trestnom konaní (a následne v ďalšom štádiu trestného konania súdy) musia prihliadať na všetky relevantné okolnosti skutku a v závislosti od ich vyhodnotenia zvoliť tomu zodpovedajúci ďalší postup vo veci vrátane tomu zodpovedajúceho rozhodnutia. Pri posudzovaní trestnej zodpovednosti za spáchanie trestného činu nezaplattenia dane a poistného podľa § 278 Trestného zákona tak prihliadajú (by mali prihliadať) aj na ďalší „aspekt“, ktorý v predmetnej skutkovej podstate trestného činu nie je explicitne uvedený, t. j. nie je formálnym znakom (objektívnej stránky) skutkovej podstaty tohto trestného činu. Ide o solventnosť páchatela (osoby, ktorá nezaplattila splatné poistné na sociálne poistenie, verejné zdravotné poistenie alebo príspevok na starobné

---

³ ŠAMKO, P.: Reakcia na list Generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne ohľadne trestného postihu nezaplattenia poistného. In: *Právne listy* [online]. Publikované: 09.12.2015. [cit. 2024-01-08]. Dostupné z: <<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a421-reakcia-na-list-generalneho-riaditeľa-socialnej-poisťovne-ohľadne-trestneho-postihu-nezaplatenia-poistneho>>.

⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 16. augusta 2012, sp. zn. 6 Tdo 62/2011.

dôchodkové sporenie, hoci tak podľa zákona urobiť mala).⁵ Trestnosť konania spočívajúceho v nezaplatení splatného poistného na sociálne poistenie, verejné zdravotné poistenie alebo príspevku na starobné dôchodkové sporenie (ako trestného činu podľa § 278 Trestného zákona) je podmienená zistením, že subjekt tohto trestného činu mal k dispozícii potrebné finančné prostriedky, *vice versa* v prípade, že páchatel' objektívne nemal prostriedky na zaplatenie poistného v lehote jeho splatnosti, nebude pre tento trestný čin trestne zodpovedný.⁶ Je však nutné zdôrazniť, že solventnosť páchatela (okolnosť, že páchatel' mal dostatok finančných prostriedkov na uhradenie všetkých svojich splatných záväzkov) nie je výslovne vyjadrená ako znak skutkovej podstaty trestného činu nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 Trestného zákona, ako to je napríklad pri trestnom čine nevyplatenia mzdy a odstupného podľa § 214 Trestného zákona, pri ktorom je tento znak skutkovej podstaty vyjadrený slovami „...v deň ich splatnosti, hoci v tento deň mal peňažné prostriedky na ich výplatu, ktoré nevyhnutne nepotreboval na zabezpečenie činnosti právnickej osoby alebo činnosti zamestnávateľa, ktorý je fyzickou osobou...“. Z uvedeného dôvodu tieto dva trestné činy (nevyplatenie mzdy a odstupného podľa § 214 Trestného zákona a nezaplatenie dane a poistného podľa § 278 Trestného zákona) v kontexte znaku „solventnosť páchatela“ nemožno vykladať zhodne ani podobne. Znakom skutkovej podstaty trestného činu podľa § 278 Trestného zákona je iba „nezaplatenie splatného poistného vo väčšom rozsahu“. Tieto znaky základnej skutkovej podstaty trestného činu nezaplatenia dane a poistného nie je možné rozširovať o znaky, ktoré v nej nie sú obsiahnuté, a to ani (analogicky) o znaky, ktoré sú obsiahnuté v základnej skutkovej podstate iného trestného činu (trestného činu nevyplatenia mzdy a odstupného).⁷ Solventnosť páchatela teda nemožno vykladať ako znak objektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu nezaplatenia dane a poistného (pretože nie je znakom skutkovej podstaty), no napriek tomu zisťovanie, či páchatel' disponoval dostatkom finančných prostriedkov na úhradu dlžného poistného na sociálne poistenie, verejné zdravotné poistenie alebo príspevku na starobné dôchodkové sporenie v čase jeho splatnosti, má význam pre posudzovanie trestnej zodpovednosti páchatela. Trestnú

---

⁵ ANDRÝSEK, M., RICHTER, F.: Nezaplatenie dane z pohľadu trestného práva ako prostriedku ultima ratio. In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2023*. Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2023, s. 579. Dostupné z: <https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/Milniky_zborniky/Milniky_prava_v_stredoeurópskom_priestore_2023.pdf>.

⁶ R 30/2001 - Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z 10. mája 2000, sp. zn. 4 Tz 63/2000, uverejnený v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk 6/2001 – primerane.

⁷ ŠAMKO, P.: Poznámky k článku o trestnom čine nezaplatenia dane a poistného. In: *Právne listy* [online]. Publikované: 25.10.2014. [cit. 2024-01-08]. Dostupné z: <<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a318-poznamky-k-clanku-o-trestnom-cine-nezaplatenia-dane-a-poistneho>>.

zodpovednosť páchatela v prípadoch, kedy páchatel nedisponoval finančnými prostriedkami postačujúcimi na zaplatenie splatného poistného, bude potrebné dôsledne vyhodnocovať najmä z hľadiska naplnenia subjektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu – zavinenia. Ak totiž páchatel (bez svojho účelového pričinenia sa – napr. zbavovaním sa majetku s cieľom vyhnúť sa plateniu poistného) nedisponoval dostatkom finančných prostriedkov na úhradu dlžného poistného, možno (zohľadniac všetky konkrétne okolnosti skutku) dospieť k tomu, že k nezaplateniu splatného poistného došlo bez vôle páchatela. V takom prípade by teda páchatel konal (nezaplatil splatné poistné) bez svojho zavinenia, t. j. nebola by naplnená subjektívna stránka trestného činu – úmyselné zavinenie. Je potrebné zdôrazniť, že uvedené neplatí *en bloc* na všetky prípady, ale je nevyhnutné posudzovať každý skutok jednotlivo v závislosti od všetkých konkrétnych okolností jeho spáchania.⁸ Vo všeobecnosti však platí, že nezaplatenie splatného poistného minimálne v sume 2660 Eur predstavuje naplnenie formálnych znakov „iba“ objektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 Trestného zákona, ale v žiadnom prípade tento fakt neznamena, že boli naplnené všetky znaky skutkovej podstaty trestného činu nezaplatenia dane a poistného, keďže na naplnenie všetkých znakov je nevyhnutné aj to, aby bolo konanie páchatela spočívajúce v nezaplatení splatného poistného aj zavinené, a to vo forme úmyselného zavinenia.⁹ Ako bolo uvedené, formálnym znakom trestného činu nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 Trestného zákona je nezaplatenie splatných odvodov určenému príjemcovi, v danom prípade Sociálnej poisťovni. Táto podmienka je splnená vtedy, ak páchatel neuhradí splatné odvody, ktoré má k dispozícii, zákonom určenému príjemcovi, pričom predpokladom trestnej zodpovednosti je aj v tomto prípade solventnosť platiteľa poistného. Z hľadiska výlučne formálnych znakov skutkovej podstaty trestného činu nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 Trestného zákona je preto bez významu ak páchatel mal finančné prostriedky v čase splatnosti poistného, avšak splatné poistné neuhradil, pretože by tým ohrozil svoje ďalšie fungovanie podnikateľskej činnosti. Prečo páchatel nezaplatil splatné poistné, hoci tak urobiť mohol, je pre naplnenie formálnych znakov základnej skutkovej podstaty bez právneho významu

---

⁸ ANDRÝSEK, M., RICHTER, F.: Nezaplatenie dane z pohľadu trestného práva ako prostriedku *ultima ratio*. In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2023*. Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2023, s. 580. Dostupné z: <https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/Milniky_zborniky/Milniky_prava_v_stredoeurpskom_priestore_2023.pdf>.

⁹ ŠAMKO, P.: Reakcia na list Generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne ohľadne trestného postihu nezaplatenia poistného. In: *Právne listy* [online]. Publikované: 09.12.2015. [cit. 2024-01-08]. Dostupné z: <<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a421-reakcia-na-list-generalneho-riaditeľa-socialnej-poisťovne-ohľadne-trestneho-postihu-nezaplatenia-poistneho>> – primerane.

a jeho motív nevyučuje ani úmyselné zavinenie vo vzťahu k tomu, že cielene nezaplatil splatné poistné, nakoľko dal prednosť úhrade iných svojich výdavkov.¹⁰ Dôvody neuhradenia splatného poistného však majú (môžu mať) svoj význam z hľadiska hodnotenia tzv. materiálnej stránky prečinu, a teda ak by boli dostatočne významné, mohli by orgány činné v trestnom konaní či súd dospieť, po zohľadnení všetkých konkrétnych okolností skutku, až k záveru, že závažnosť činu je nepatrná, a teda by sa nejednalo o prečin (§ 10 ods. 2 Trestného zákona). Dôvody nezaplatenia poistného (napríklad ohrozenie existencie podnikateľskej činnosti subjektu povinného platiť poistné) sa teda týkajú tzv. materiálnej stránky prečinu a nie formálnych znakov skutkovej podstaty trestného činu nezaplatenia dane a poistného.¹¹

Záver

Trestný čin nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 Trestného zákona nemožno vykladať ako objektívnu zodpovednosť za spôsobený dlh na poistnom (dlžné poistné), ale ako o individuálnu zodpovednosť za zavinené konanie. Naplnenie znakov skutkovej podstaty trestného činu nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 Trestného zákona je preto potrebné posudzovať v závislosti od všetkých okolností spáchania skutku zistených v súlade so zásadou náležitého zistenia skutkového stavu podľa § 2 ods. 10 Trestného poriadku. Aspektom, na ktorý je pri posudzovaní trestnej zodpovednosti za spáchanie trestného činu nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 Trestného zákona potrebné prihliadať je aj solventnosť páchatel'a – okolnosť, že páchatel' mal dostatok finančných prostriedkov na uhradenie všetkých svojich splatných záväzkov na poistnom, hoci sa nejedná o formálny znak skutkovej podstaty predmetného trestného činu.

Zoznam použitej literatúry

1. ANDRÝSEK, M., RICHTER, F.: Nezaplatenie dane z pohľadu trestného práva ako prostriedku ultima ratio. In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2023*. Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2023, s. 577-586. ISBN 978-80-7160-690-1.
Dostupné z: <https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a

---

¹⁰ Rozsudok Krajského súdu Trnava z 3. októbra 2019, sp. zn. 3 To 26/2019.

¹¹ ŠAMKO, P.: Poznámky k článku o trestnom čine nezaplatenia dane a poistného. In: *Právne listy* [online]. Publikované: 25.10.2014. [cit. 2024-01-08]. Dostupné z: <<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a318-poznamky-k-clanku-o-trestnom-cine-nezaplatenia-dane-a-poistneho>>.

[_podujatia/Milniky_zborniky/Milniky_prava_v_stredoeuropskom_priestore_2023.pdf>](#).

2. MENCEROVÁ, I., TOBIÁŠOVÁ, L., TURAYOVÁ, Y. a kol.: *Trestné právo hmotné: Všeobecná časť*. Šamorín: Heuréka, 2013, s. 478. ISBN 978-80-89122-86-8.
3. ŠAMKO, P.: Reakcia na list Generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne ohľadne trestného postihu nezaplatenia poistného. In: *Právne listy* [online]. Publikované: 09.12.2015. [cit. 2024-01-08]. Dostupné z: <<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a421-reakcia-na-list-generalneho-riaditela-socialnej-poisťovne-ohľadne-trestneho-postihu-nezaplatenia-poistneho>>.
4. ŠAMKO, P.: Poznámky k článku o trestnom čine nezaplatenia dane a poistného. In: *Právne listy* [online]. Publikované: 25.10.2014. [cit. 2024-01-08]. Dostupné z: <<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a318-poznamky-k-clanku-o-trestnom-cine-nezaplatenia-dane-a-poistneho>>.
5. R 30/2001 - Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z 10. mája 2000, sp. zn. 4 Tz 63/2000, uverejnený v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk 6/2001.
6. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 16. augusta 2012, sp. zn. 6 Tdo 62/2011.
7. Rozsudok Krajského súdu Trnava z 3. októbra 2019, sp. zn. 3 To 26/2019.

Kontaktné údaje

JUDr. Michal Andryšek

andrysek1@uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

VPLYV VÄZENSKÉHO PROSTREDIA NA PRÍČINY A PODMIENKY PÁCHANIA KRIMINALITY PRÍSLUŠNÍKMI VÄZENSKÝCH SLUŽIEB

THE IMPACT OF THE PRISON ENVIRONMENT ON THE CAUSES AND CONDITIONS OF OFFENDING BY PRISON OFFICERS

Radovan Blažek,¹ Lucia Vasilik²

Abstrakt: V prvej časti príspevku autori rozoberajú podmienky práce príslušníkov väzenských služieb s ohľadom na špecifický charakter ich práce. Taktiež venujú pozornosť rizikovým faktorom vplyvujúcim na psychický stav príslušníkov väzenských služieb a vybraným mimoriadnym udalostiam, ktorým čelia príslušníci ZVJS v podmienkach Slovenskej republiky. V druhej časti autori prezentujú výsledky exploračného výskumu v oblasti vplyvu väzenského prostredia na príslušníkov väzenských služieb vo Fínskej republike a Švédskom kráľovstve. V tretej časti autori analyzujú a vyhodnocujú trestnú činnosť príslušníkov ZVJS v rokoch 2019-2022.

Kľúčové slová: vplyv väzenského prostredia, príslušníci väzenskej služby, kriminalita, kriminogénne faktory, príčiny kriminality, podmienky kriminality.

Abstract: In the first part of the paper, the authors discuss the working conditions of prison officers, considering the nature of their work. They also pay attention to the risk factors affecting the psychological state of prison officers and to selected emergencies faced by prison officers in the conditions of the Slovak Republic. In the second part, the authors present the results of exploratory research on the impact of the prison environment on prison officers in the Republic of Finland and the Kingdom of Sweden. In the third part, the authors analyse and evaluate the criminal activity of the members of the Slovak Corps of the Prison and Court Guard service Prison Service in 2019-2022.

---

¹ Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

² Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Key words: the impact of the prison environment, prison officers, crime, criminological factors, causes of criminality, conditions of criminality.

Úvod

Prácu vo väzenskom prostredí môžeme považovať za jednu z psychicky najnáročnejších. Príslušníci väzenských služieb čelia rýchlo sa meniacim podmienkam, neraz život ohrozujúcim situáciám, stresujúcemu prostrediu, nočným službám, potrebe neustálej ostražitosti, práci v bezpečnostnom režime, musia sa prispôbiť špecifickému charakteru práce v zbere založenom na vzťahoch nadriadenosti a podriadenosti, výcviku k „poslušnosti“, s malou možnosťou vlastnej iniciatívy. Tieto rizikové faktory sa podpisujú aj na psychickom zdraví väzenského personálu. Negatívne aspekty výkonu trestu odňatia slobody v modifikovanej podobe vplyvajú aj na príslušníkov väzenských služieb a môžu sa stať z dlhodobého hľadiska potenciálnym kriminogénnym faktorom. Výskum v tejto oblasti doposiaľ nebol vykonaný a považujeme ho za potrebný aj vzhľadom k správne formovaniu koncepcií väznenstva vo vzťahu k starostlivosti o príslušníkov väzenskej služby, v podmienkach Slovenskej republiky príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „ZVJS“). Z tohto dôvodu sme sa v príspevku zamerali na analýzu dostupnej odbornej literatúry v oblasti vplyvov väzenského prostredia na príslušníkov väzenských služieb a stresové faktory, ktorým čelia príslušníci ZVJS. Nepochybne je výskum v tejto oblasti v počiatkoch, no rozhodne je potrebný. Heretik A. (2010) konštatuje, že pracovníci väzenských služieb by potrebovali nielen vyššie spoločenské ocenenie, ale i systém vlastnej edukačnej a psychologickej starostlivosti, „...but who help helpers?!“ („...ale kto pomôže pomáhajúcim?!“).³

Vplyv väzenského prostredia na väzenskú službu

Odsúdení sú vystavení negatívnym vplyvom väzenského prostredia dennodenne bez možnosti „úniku“. V prostredí väzníc však nežijú úplne izolovane. Spolu s nimi sa v rovnakom (hoci pozíčne odlišnom) prostredí nachádza veľká skupina ľudí, ktorí vo väzniciach trávajú väčšinu svojho aktívneho dňa, dobrovoľne, taktiež nezriedka dlhé roky a o ktorých sa v súvislosti s negatívnym vplyvom väzenského prostredia hovorí veľmi zriedka – príslušníci väzenských služieb. Množstvo domácej aj zahraničnej odbornej literatúry sa venuje pálčivým otázkam a problémom väzenských systémov a väzenskej kultúry, no veľmi malé množstvo z nich (dovoľujeme si tvrdiť, že takmer žiadne) sústreďuje pozornosť na otázky vplyvu väzenského prostredia na príslušníkov väzenských služieb, ktorí pracujú

---

³ HERETIK, A.: *Forenzná psychológia pre psychológov, právnikov, lekárov a iné pomáhajúce profesie*. Bratislava : EUROKÓDEX, 2010, s. 446.

z dlhodobého hľadiska v náročných, stresujúcich a často vypätých podmienkach s prísny bezpečnostným režimom. Zo **zahranických výskumov** týkajúcich sa čiastočne predostretej problematiky môžeme uviesť napríklad Biere, D.M. (2012) *The Impact of Prison Conditions on Staff Well-Being*,⁴ Contini, C. (2010) *The Effects of Prison Culture on Prison Staff*,⁵ Palmen, H. et al. (2022) *The Role of Prison Climate and Work Climate in Understanding Subjective Safety Among Correctional Staff*,⁶ Steiner, B. a Wooldredge, J. (2017) *Individual and Environmental Influences on Prison Officer Safety*,⁷ Lambert, E.G. et al. (2009) *The Impact of the Work Environment on Prison Staff: The Issue of Consideration, Structure, Job Variety, and Training*⁸ a ďalšie. Uvedené výskumy sa zaoberajú prevažne vplyvom väzenského prostredia a väzenskej kultúry na pracovné podmienky, výkon pracovnej činnosti a pocit bezpečnosti väzenského personálu. Z obráteného pohľadu, problematikou „soft power“ (mäkkej sily) uniformovaného personálu vo vzťahu k väzňom sa zaoberá Crewe, B. (2011) *Soft power in prison: Implications for staff– prisoner relationships, liberty and legitimacy*,⁹ obdobnej téme vplyvu kultúry uniformovaných príslušníkov na správanie odsúdených sa venuje Steiner, B. a Wooldredge, J. (2018) *Prison Officer Legitimacy, their Exercise of Power, and Inmate Rule Breaking*.¹⁰ **Domáce a výskumy a odborná literatúra** sa zaoberajú kriminalitou príslušníkov ZVJS a vplyvom väzenského prostredia na ňu len okrajovo a pozornosť je venovaná najmä všeobecnej kriminalite príslušníkov bezpečnostných zborov s dôrazom na Policajný

---

⁴ BIERE, D. M.: The Impact of Prison Conditions on Staff Well-Being. In: *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, roč. 56, č. 1, 2012, s. 81-95. [cit. 2023-12-10]. Dostupné

z: <https://www.researchgate.net/publication/49650443_The_Impact_of_Prison_Conditions_on_Staff_Well-Being>.

⁵ CONTINI, C.: *The Effects of Prison Culture on Prison Staff. A look into the adverse socio-effects working inside a prison environment*. Mnichov : Grin Verlag, 2010. 17 s. ISBN: 9783656462095.

⁶ PALMEN, H. et al.: The Role of Prison Climate and Work Climate in Understanding Subjective Safety Among Correctional Staff. In: *Criminal justice and behavior*, 2022, roč. 49, č. 11, 2022, s. 1580–1599. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z:

<<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/00938548221087180>>.

⁷ STEINER, B. – WOOLDREDGE, J.: Individual and Environmental Influences on Prison Officer Safety. In: *Justice Quarterly*, roč. 34, č. 2, 2017, s. 324-349. DOI: 10.1080/07418825.2016.1164883.

⁸ LAMBERT, E.G. et al.: The Impact of the Work Environment on Prison Staff: The Issue of Consideration, Structure, Job Variety, and Training. In: *American Journal of Criminal Justice*, roč. 34, 2009, s. 166-180. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <<https://doi.org/10.1007/s12103-009-9062-6>>.

⁹ CREWE, B.: Soft power in prison: Implications for staff– prisoner relationships, liberty and legitimacy. In: *European Journal of Criminology*, roč. 8, č. 6, 2011, s. 455–468. DOI: 10.1177/1477370811413805. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z:

<<https://www.compen.crim.cam.ac.uk/system/files/documents/Softpowerinprison.pdf>>.

¹⁰ STEINER, B. – WOOLDREDGE, J.: Prison Officer Legitimacy, their Exercise of Power, and Inmate Rule Breaking. In: *Criminology*, roč. 56, č. 4, 2018, s.750-779. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <<https://onlineibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/1745-9125.12191>>.

zbor, napr. Gdovin, J. (2023) *Špecifiká trestnej činnosti príslušníkov bezpečnostných zborov*¹¹ alebo v rámci Českej republiky Salvét L. (2011) *Kriminalita policistů České republiky a dal.*¹² Viaceré odborné výstupy venujú pozornosť vplyvu práce príslušníkov ZVJS na ich duševné zdravie a stres, napr. Zborník príspevkov z medzinárodného seminára *Duševné zdravie príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže obvinených a odsúdených* organizovaného Generálnym riaditeľstvom ZVJS (2004),¹³ obsahujúci veľmi kvalitné vedecké výstupy a relevantné dáta vo vzťahu k príslušníkom ZVJS. Otázke vplyvu väzenského prostredia na príslušníkov ZVJS sa čiastočne venuje aj Kadlubeková, D. (2014) *Systém vzdelávania pracovníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže slovenskej republiky*.¹⁴

Väzenská služba je vo väčšine krajín ozbrojeným bezpečnostným zborom s prísnou hierarchickou štruktúrou budovanou na vzťahoch nadriadenosti a podriadenosti, plnení príkazov, obmedzenej možnosti vlastnej iniciatívy, často s prijatím väzenských či „inštitucionálnych“ slangov a výchovou k disciplíne a „poslušnosti“. Špecifickosť práce príslušníkov väzenských služieb nevyplýva len z organizácie a základných princípov fungovania ich služobného úradu, ale aj zo špecifik ich pracovného prostredia. Samotné pracovné prostredie vo veľkej miere vplýva na spokojnosť a výkonnosť v zamestnaní, ako aj psychický stav zamestnanca (resp. príslušníka väzenskej služby). Málokteré pracovisko je svojimi podmienkami také špecifické ako práca v ústave. Väznice predstavujú veľmi stresujúce a nestabilné pracovisko. Podľa slov predsedu Odborového zväzu ZVJS Cabana, I., „v konečnom dôsledku sa práca v tomto prostredí podpíše na zdraví každého. Otázne je, do akej miery. Mieru vplyvu na zhoršenú psychiku ovplyvňuje viacero faktorov, ako intenzita stresu pri činnostiach s väznenými osobami, stres z prostredia, nočná služba, náročnosť úloh a samotná dĺžka výkonu tejto práce.“¹⁵ Medzi rizikové faktory práce vo väzenskom prostredí by sme mohli doplniť celý rad ďalších skutočností ako: bezpečnostný režim, prísna hierarchia, vzťahy medzi príslušníkmi navzájom

---

¹¹ GDOVIN, J.: Špecifiká trestnej činnosti príslušníkov bezpečnostných zborov. In *Projustice* [online], 2023. [cit. 2023-12-10]. ISSN 1339-1038. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <<https://projustice.sk/trestne-pravo/specifika-trestnej-cinnosti-prislusnikov-bezpecnostnych-zborov>>.

¹² SALVET, L.: *Kriminalita policistů České republiky*. Praha : Linde, 2011. 256 s. ISBN: 9788072018499.

¹³ KOZOŇ, A. – ČAVAROVÁ, J. (Ed.): *Duševné zdravie príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže*. Zborník príspevkov [online]. Bratislava : GR ZVJS, 2004. 251 s. ISBN 80-969244-3-5. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <<https://www.kozon.cz/news/kozon-a-cavarova-j-ed-dusevne-zdravie-prislusnikov-zboru-vazenskej-a-justicnej-straze-odsudenych-a-obvinenych-pdf/>>.

¹⁴ KADLUBEKOVÁ, D.: *Systém vzdelávania pracovníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže slovenskej republiky*. In: *Edukácia človeka - problémy a výzvy pre 21. storočie*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 2014. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Lukac1/subor/Kadlubekova.pdf>>.

¹⁵ Dostupné z: <<https://epracaonline.sk/i-caban-nasi-prislusnici-nie-su-len-akysi-bachari/>>. [cit. 2023-12-10].

a vzťahy medzi príslušníkmi a odsúdenými, nebezpečenstvo napadnutia, obklopenie osobami z kriminálneho prostredia, nadobúdanie informácií a poznatkov v tejto oblasti, nízka variabilita pracovnej činnosti, povinnosť neustálej pozornosti pri často „nezáživnej“ práci, nízke ohodnotenie a nízky spoločenský status, vystavenie možnému násiliu aj vykonávanie činností „násilného“ charakteru v podobe sebaobrany či využitia donucovacích prostriedkov, vystavenie samovražedným pokusom, osobám s psychickými problémami a kriminálnou minulosťou, časté oznámenia nástražných výbušných systémoch, najmä na súdoch v rámci činnosti justičnej stráže. K tomu zvýšené pracovné napätie v dôsledku zhoršenej pandemickej situácie v uzavretých priestoroch ako dopad šírenia ochorenia COVID-19 v nedávnom období a s tým súvisiaci nárast frustrácie a psychickej záťaže nielen odsúdených (ktorí mali zakázané alebo obmedzené návštevy), čo posilnilo pocit izolácie a depresii, ale aj príslušníkov ZVJS. V neposlednom rade na psychický stav zamestnancov vplýva aj estetika pracovného prostredia, ktoré je v podmienkach slovenských väzníc „značne obmedzená“.

Pre predstavu, v tabuľke č. 1 uvádzame vybrané mimoriadne udalosti z 5-ročného obdobia 2018-2022, ktoré považujeme za vysoko rizikové vo vzťahu k stresu či pocitu ohrozenia príslušníkov ZVJS. Prehľad mimoriadnych udalostí je dostupný v rámci analytických a štatistických dokumentov MS SR a ZVJS:¹⁶

Vybrané mimoriadne udalosti v ústavoch	2022	2021	2020	2019	2018
Samovraždy obv. a ods.	5	12	4	5	3
Pokusy o samovraždu obv. a ods.	30	33	40	27	45
Napadnutie súdu, oznámenie nástražného výbušného systému, narušenie poriadku v objekte súdu	24	41	149	57	100
Napadnutie príslušníka vo výkone služby	1	1	7	5	3
Napadnutie príslušníka alebo zamestnanca ZVJS mimo služby	4	5	1	5	2
COVID-19 príslušníci a zamestnanci ZVJS	1139	1215	945	0	0
COVID-19 obv. a ods.	519	677	1009	0	0
Bitka medzi obv. a ods.	10	15	14	15	14

¹⁶ Štatistické ročenky MS SR za jednotlivé roky sú dostupné z: <<https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrum-mssr/>>; Ročenky ZVJS za jednotlivé roky sú dostupné z: <<https://www.zvjs.sk/sk/vyrocnna-sprava>>. [cit. 2023-12-10].

Donucovacie prostriedky ¹⁷	68	70	59	66	58
Úteky (vrátane pokusov a prípravy na útek)	0	0	2	0	0

Tabuľka č. 1: Vybrané mimoriadne udalosti v ústavoch v rokoch 2018-2022.

Do tabuľky sme zaradili aj ukazovatele týkajúce sa počtu ochorení COVID-19 príslušníkov a zamestnancov ZVJS v ústavoch, ako aj obvinených a odsúdených. Vyšší stupeň izolácie a nárast strachu a neistoty najmä v počiatkoch epidémie sa nepochybne prejavil aj v zvýšenom napätí vo väzenskom prostredí a mal dopad nielen na väznené osoby, ale aj na príslušníkov a zamestnancov ZVJS v ústavoch, ktorí okrem rutinných úloh plnili úlohy na úseku protiepidemických opatrení.

Ako účinný prostriedok predchádzania vplyvu väzenského prostredia na príslušníkov väzenských služieb sa často v literatúre objavuje psychologické poradenstvo. Okrem opatrení v oblasti psychologického poradenstva niektorí autori uvádzajú ako vhodné opatrenia na zmiernenie negatívnych vplyvov väzenského prostredia na príslušníkov väzenských služieb *manažment väznic*, pričom prízvukujú potrebu jasnej formulácie postupov a krokov (čo je potrebné v akej situácii vykonať), jasných a zreteľných inštrukcií na predchádzanie rozporov medzi príslušníkmi, čo je mimoriadne dôležité v prostredí, kde sa aj najmenší prípad nedorozumenia môže zmeniť na život ohrozujúcu situáciu.¹⁸

Čiastkový záver: Existuje len malé množstvo štúdií zameraných na vplyv väzenského prostredia na kriminalitu príslušníkov väzenskej služby

Vplyv väzenského prostredia na príslušníkov väzenských služieb vo Fínskej republike a Švédskom kráľovstve – exploračný výskum

V rámci exploračného výskumu prebiehajúceho v decembri 2023 sme sa zamerali na otázky, i) či je, resp. bol vo vybraných krajinách príslušnými väzenskými službami alebo inými štátnymi orgánmi vykonaný *výskum týkajúci sa vplyvu väzenského prostredia na príslušníkov väzenskej služby*, ii) ako príslušná krajina *predchádza uvedeným negatívnym vplyvom na príslušníkov väzenskej služby* a iii) či *zhromažďuje a analyzuje údaje o trestnej činnosti príslušníkov väzenskej služby*. Dotazník bol rozposlaný väzenskými službám Spolkovej republiky Nemecko, Rakúskej republiky,

¹⁷ Donucovacími prostriedkami sa v zmysle § 31 ods. 1 zákona o ZVJS rozumejú napr.: hmaty, chvaty, údery a kopy sebaobrany, spútaťacie retiazky, putá, slzotvorné prostriedky, obušok, služobný pes, strelná zbraň, obranný štít, prostriedok na zamedzenie priestorovej orientácie alebo na utajenie fyzickej identity a i.

¹⁸ CONTINI, C.: *The Effects of Prison Culture on Prison Staff. A look into the adverse socio-effects working inside a prison environment*. Mnichov : Grin Verlag, 2010, s. 3.

Belgického kráľovstva, Fínskej republiky (ďalej len „Fínsko“), Švédskeho kráľovstva (ďalej len „Švédsko“) a Dánskeho kráľovstva. Návratnosť dotazníka bola 33%, pričom odpovedali väzenské služby Fínska¹⁹ a Švédska.²⁰

V dotazníku sme položili **nasledovné otázky**:

1. *Bol v rámci väzenskej služby (prípadne inej štátnej inštitúcie, napr. univerzity) vykonaný výskum týkajúci sa vplyvu väzenského prostredia priamo na príslušníkov väzenskej služby?*
2. *Má väzenská služba k dispozícii opatrenia na predchádzanie negatívnym vplyvom väzenského prostredia na príslušníkov väzenskej služby (napr. psychologické poradenstvo, zvýšený počet dní pracovného voľna a pod.)?*
3. *Zhromažďuje väzenská služba alebo iný štátny orgán štatistické údaje o množstve a druhu kriminality páchanej príslušníkmi väzenskej služby?*

Zo strany väzenských služieb Fínska a Švédska boli poskytnuté **nasledovné odpovede**:

1. *Bol v rámci väzenskej služby (prípadne inej štátnej inštitúcie, napr. univerzity) vykonaný výskum týkajúci sa vplyvu väzenského prostredia priamo na príslušníkov väzenskej služby?*

Väzenská služba Fínska:

„Požiadali sme našich odborníkov na výskum a naša kriminologická knižnica vykonala rešerš literatúry v databázach, ale nepodarilo sa nám nájsť žiadne relevantné štúdie vykonané na túto tému.“

Väzenská služba Švédska:

„V súvislosti s touto otázkou Vás odkazujeme na priložený článok: ZHAO, X. – NYLANDER, P. – BRUHNS, A.: *Swedish prison officers' perceptions of management and support: key predictors and subgroups*. In: *Psychology, Crime & Law*, 2023, 15 s. DOI: 10.1080/1068316X.2023.2181962. Dostupné z:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1068316X.2023.2181962>“²¹

Čiastkový záver: Z uvedeného môžeme vyvodit', že väzenské služby Fínska a Švédska doposiaľ nevykonali výskum v oblasti vplyvu väzenského prostredia na príslušníkov väzenskej služby. V rámci väzenskej služby Švédska bol vykonaný

---

¹⁹ Angl. *Prison and Probation Service of Finland*, webové sídlo:

<https://www.rikosseuraamus.fi/en/index.html>.

²⁰ Angl. *Swedish Prison and Probation Service*, webové sídlo: www.kriminalvarden.se.

²¹ Predmetný článok je zameraný na identifikáciu individuálnych a inštitucionálne podmienených faktorov ovplyvňujúcich pracovnú spokojnosť väzenského personálu a hodnotenie práce väzenským personálom, pričom na základe rozsiahleho prieskumu autori dospeli k identifikácii 10 kľúčových prediktorov pre celkové hodnotenie väzenského režimu. Zistenia autorov naznačujú, že posilnenie kolegiálnej, riadiacej a dozornej podpory a komunikačných zručností môže zvýšiť pracovnú spokojnosť väzenských príslušníkov.

výskum o vplyve väzenského prostredia na príslušníkov a ich spokojnosť v práci. Výskum týkajúci sa možných vplyvov uvedených faktorov na príčiny a podmienky páchania trestnej činnosti príslušníkov nebol vykonaný podľa dostupných informácií žiadnou z oslovených väzenských služieb.

2. *Má väzenská služba k dispozícii opatrenia na predchádzanie negatívnym vplyvom väzenského prostredia na príslušníkov väzenskej služby (napr. psychologické poradenstvo, zvýšený počet dní pracovného voľna a pod.)?*

Väzenská služba Fínska:

„Fínska väzenská a probačná služba má niekoľko opatrení na prevenciu a minimalizáciu negatívnych účinkov väzenského prostredia a väznenstva na príslušníkov väzňíc. Tu je zoznam opatrení nášho personálneho oddelenia:

- **Služby pracovného poradenstva:** Podpora pri otázkach týkajúcich sa práce.
- **Plánovanie zmien na dni odpočinku:** Zabezpečenie primeraného voľna medzi zmenami.
- **Podpora duševného zdravia:** Krátka terapia, návštevy psychológa a pracovná zdravotná fyzioterapia.
- **Pravidelné zdravotné prehliadky a zdravotné prieskumy na pracovisku.**
- **Hodnotenie bezpečnosti:** Hodnotenia rizík na pracovisku.
- **Protokoly a plány na hlásenie kritických situácií.**
- **Podpora proti šikanovaniu na pracovisku:** Zdroje a protokoly na riešenie nevhodného správania.
- **Fitnes aktivity:** Cvičenia pre fyzickú pohodu.
- **Mobilná aplikácia na cvičenie:** Cvičenia na mieru pre zamestnancov.
- **Systém zastupovania zamestnancov v odboroch.**
- **Školenie vedúcich pracovníkov:** Rozvojové stretnutia zamerané na rozvoj vodcovských zručností.
- **Priebežné školenia zamestnancov:** Priebežné vzdelávanie o zvládaní náročných scenárov.“

Väzenská služba Švédsko:

„Švédsko väzenská a probačná služba takéto špecifické opatrenia nemá. Sledujú sa len všeobecné ukazovatele, ako je práceneschopnosť a počet pracovných úrazov. Švédsko väzenská a probačná služba má uzavreté dohody s externými dodávateľmi v oblasti pracovnej zdravotnej starostlivosti a psychologického poradenstva. Využívanie týchto služieb centrálné nemerame a nesledujeme.“

Čiastkový záver: Z poskytnutých informácií môžeme vyvodiť, že väzenská služba Fínska poskytuje väzenskému personálu prístup k širokému spektru opatrení na predchádzanie negatívnym vplyvom väzenského prostredia v nasledovných oblastiach: pracovné poradenstvo, plánovanie zmien a odpočinku, fyzické a psychické zdravie, fitness, odborové organizácie, bezpečnosť na pracovisku,

vzdelávanie. Väzenská služba Švédska monitoruje práceneschopnosť a pracovné úrazy a poskytuje služby v oblasti pracovnej zdravotnej starostlivosti a psychologického poradenstva. Miera využívania týchto služieb nie je monitorovaná. Z uvedeného môžeme konštatovať vyššiu mieru opatrení voči negatívnym vplyvom väzenského prostredia zo strany väzenskej služby Fínska. Toto konštatovanie je však limitované obmedzenými informáciami poskytnutými zo strany väzenskej služby Švédska a starostlivosť môže obsahovať aj opatrenia, ktoré väzenská služba Švédska opomenula uviesť.

3. Zhromažďuje väzenská služby alebo iný štátny orgán štatistické údaje o množstve a druhu kriminality páchanej príslušníkmi väzenskej služby?

Väzenská služba Fínska:

„Väzenská a probačná služba ani žiadny štatistický orgán vo Fínsku nezhrmažďuje údaje o množstve alebo druhu trestnej činnosti spáchanej príslušníkmi väznic. Dôvodom sú veľmi prísne právne predpisy o ochrane údajov v tejto oblasti. Namiesto toho sa trestné činy spáchané personálom riešia individuálne (case-by-case).“

Väzenská služba Švédska:

„Švédsky úrad pre pracovné prostredie [angl. The Swedish Work Environment Authority]²² môže odpovedať na otázky, ktoré sa týkajú len nahlásených pracovných úrazov, a tam môžete prípadne získať informácie o tom, ako k úrazom došlo atď. Švédska väzenská a probačná služba vypracúva výročnú správu, kde každý rok uvádza počet trestných stíhaní (ktoré úrad mal počas jedného roka). Dnes sa môžeme odvolať na Výročnú správu za rok 2022. Výročná správa za rok 2023 bude dokončená v marci 2024. Konkrétne údaje z Výročnej správy za rok 2022 sú dostupné v bode 7.6 a v súvisiacom grafe 7:5.“²³

Čiastkový záver: Fínska väzenská služba ani žiaden štatistický orgán vo Fínsku nezhrmažďuje údaje o množstve alebo druhu trestnej činnosti spáchanej príslušníkmi väznic z dôvodu prísnych právnych predpisov o ochrane údajov v tejto oblasti. Švédska väzenská služba v rámci výročných správ vyhodnocuje počet trestných stíhaní príslušníkov väzenskej služby, ktorý sa v rámci rokov 2020-2022 pohybuje v nízkych jednotkových číslach, o niečo vyššie sú počty uložených disciplinárnych sankcií (22-31) v rokoch 2020-2022.

---

²² Webové sídlo: <<https://www.av.se/en/about-us/>>.

²³ Z výročnej správy za rok 2022 vyplýva, že v roku 2022 bolo proti príslušníkom švédskej väzenskej služby začaté 1 trestné stíhanie (v roku 2021 taktiež 1, v roku 2020 boli začaté 3 trestné stíhania) a uložených 31 disciplinárnych sankcií (28 v roku 2021, 22 v roku 2020).

Analýza trestnej činnosti príslušníkov ZVJS v rokoch 2019-2022

Trestná činnosť príslušníkov ZVJS spadá pod vecnú príslušnosť Úradu inšpekčnej služby (ďalej len „Úrad“), ktorý je osobitnou súčasťou Policajného zboru s celoštátnou pôsobnosťou na odhaľovanie, vyšetrovanie a skrátene vyšetovanie trestných činov príslušníkov ozbrojených bezpečnostných zborov, to znamená príslušníkov Policajného zboru (ďalej len „policajt“), príslušníkov ZVJS a od 1. januára 2020 je v jeho pôsobnosti aj vyšetrovanie a skrátene vyšetovanie trestných činov príslušníkov Finančnej správy (ďalej len „príslušník FS“). Vyšetrovatelia Úradu majú teda postavenie orgánov činných v trestnom konaní v zmysle § 10 ods. 7 písm. b) Trestného poriadku,²⁴ podľa ktorého: *Policajtom sa na účely tohto zákona rozumie (...) „vyšetrovatel' Policajného zboru zaradený na Úrade inšpekčnej služby, ak ide o trestné činy príslušníkov ozbrojených bezpečnostných zborov a nejde o trestné činy uvedené v písmene c); to platí, aj ak ide o trestné činy colníkov a nejde o trestné činy uvedené v písmene c). „Colníkom“ sa rozumie príslušník FS. Treba dodať, že vyšetrovatel' Policajného zboru zaradený na Úrade vykonáva nielen vyšetrovanie, ale aj skrátene vyšetovanie trestných činov príslušníkov ozbrojených bezpečnostných zborov v zmysle § 202 ods. 2 TP, druhá veta. Úrad bol zriadený 1. februára 2019 zákonom č. 6/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o PZ“) a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. V rámci vyšetrovania a skráteneho vyšetrovania je policajt zaradený na Úrade oprávnený vyžadovať od ZVJS v súlade so zákonmi a inými všeobecne záväznými právnymi predpismi zabezpečenie vykonania úkonov a opatrení nevyhnutných pre vyšetrovanie, ktoré vzhľadom na ich povahu nemôže vykonať sám.²⁵ Podľa § 46 ods. 7 zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o prokuratúre“) v prípadoch trestných príslušníkov ozbrojených bezpečnostných zborov uvedených v Trestnom poriadku, sú v trestnom konaní príslušné krajské prokuratúry – krajský prokurátor a prokurátori krajskej prokuratúry a v osobitných prípadoch Úrad špeciálnej prokuratúry.*

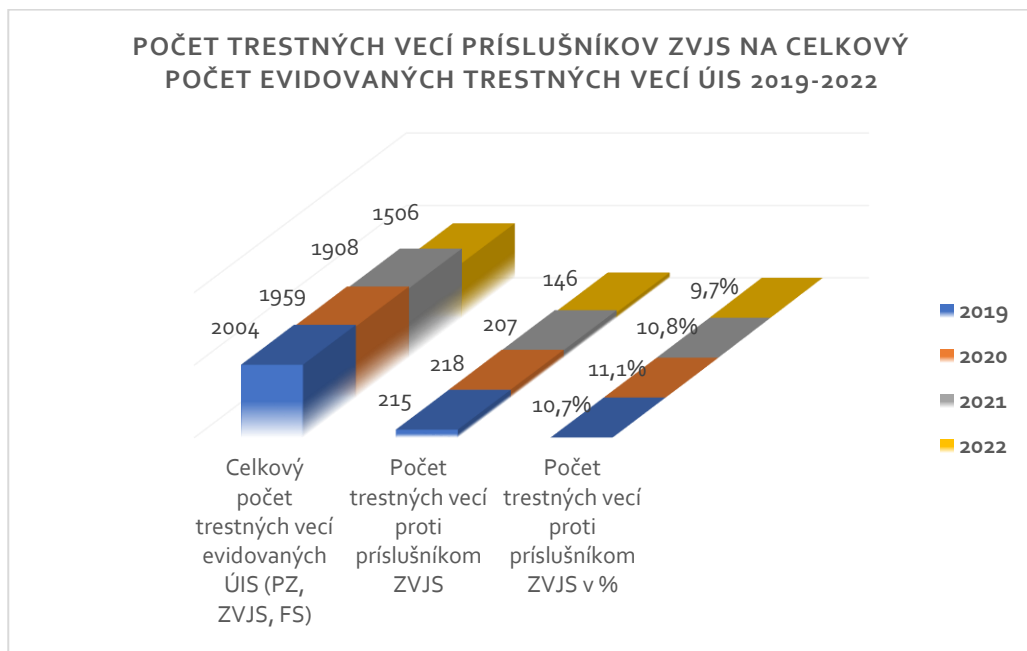
V nasledovnej časti sme sa zamerali na analýzu trestnej činnosti príslušníkov ZVJS v podmienkach Slovenskej republiky. Z dôvodu obmedzenosti zdrojov a literatúry vzťahujúcej sa na problematiku kriminality príslušníkov ZVJS sme postupovali najmä prostredníctvom analýzy *Správ o trestnej činnosti príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže*, resp. od roku 2020 *Správ o trestnej činnosti príslušníkov Policajného zboru, Zboru väzenskej a justičnej stráže a finančnej správy* (ďalej len „Správa za rok

---

²⁴ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“ alebo „TP“)

²⁵ § 7 ods. 3 zákona o PZ.

XXYY") za obdobie 2019, 2020, 2021 a 2022.²⁶ Rok 2023 sme do analýzy nezahrnuli z dôvodu, že správa k času publikácie príspevku nebola zverejnená.²⁷ Obdobie pred roka 2019 sme nezahrnuli z dôvodu, že trestná činnosť príslušníkov ZVJS patrí do vecnej príslušnosti Úradu od 1. februára 2019.

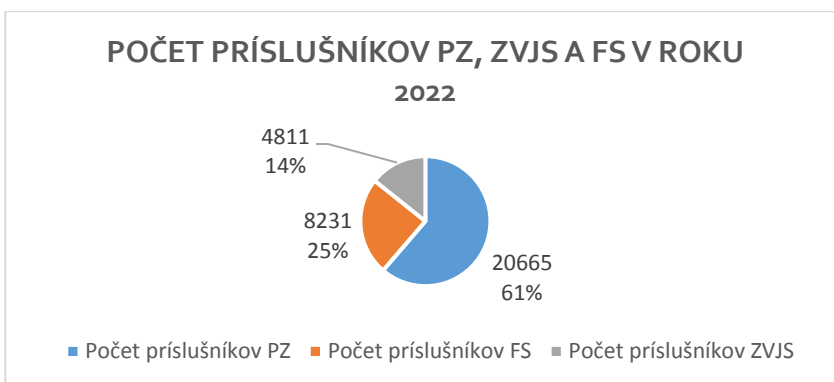

Graf č. 1: Počet trestných vecí príslušníkov ZVJS na celkový počet evidovaných trestných vecí Úradu.

V **grafe č. 1** vyššie uvádzame počet trestných vecí príslušníkov ZVJS na celkový počet evidovaných trestných vecí Úradom (trestné veci príslušníkov PZ, ZVJS a Finančnej správy) v rokoch 2019-2022. Z celkového počtu evidovaných trestných vecí tvoria za sledované obdobie trestné veci príslušníkov ZVJS od 9,7% (2022) do 11,1% (2020). **V priemere za skúmané obdobie rokov 2019-2022 ide o 10,57% všetkých trestných vecí evidovaných Úradom**, pričom pre základnú orientáciu v **grafe č. 2** nižšie uvádzame počet príslušníkov ZVJS v roku 2022, ktorý tvoril približne 14% z celkového počtu príslušníkov všetkých troch ozbrojených bezpečnostných zborov vo vecnej príslušnosti Úradu (pozri **graf č. 2** nižšie).

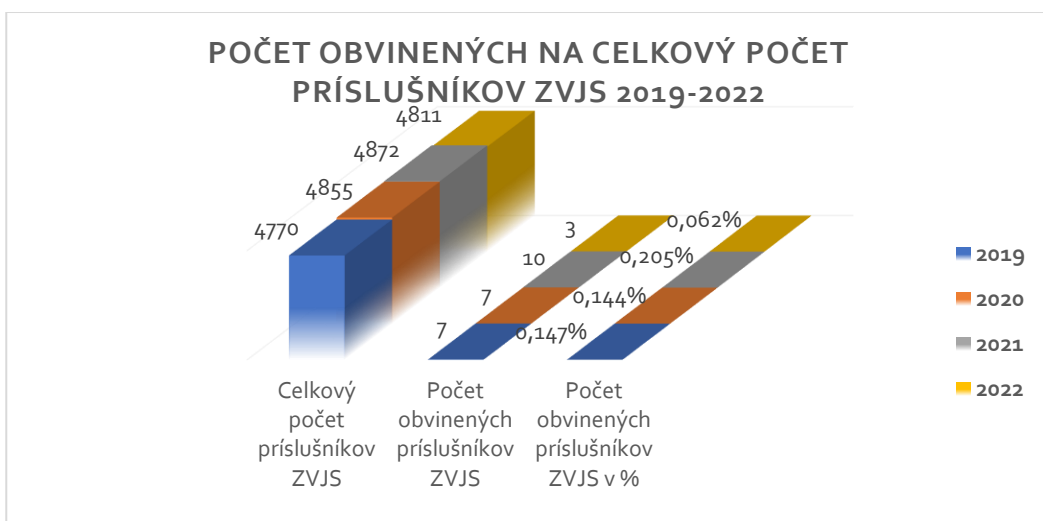
²⁶ Správy sú dostupné z: <<https://www.minv.sk/?urad-inspekcej-sluzby>>. [cit. 2023-12-10].

²⁷ Úrad predkladá správu s termínom plnenia do 30. apríla každoročne.

Graf. č. 2: Počet príslušníkov ozbrojených bezpečnostných zborov vo vecnej pôsobnosti Úradu (PZ, ZVJS, FS) a ich percentuálne vyjadrenie v roku 2022.

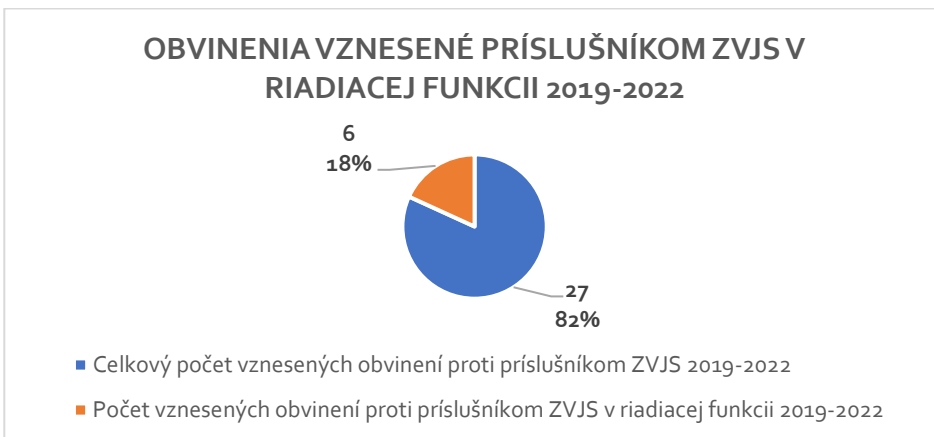
V grafe č. 3 a nasl. sa už sústredíme na analýzu trestnej činnosti v rámci nami skúmaného ozbrojeného bezpečnostného zboru – ZVJS. V grafe č. 3 (nižšie) uvádzame počet obvinených príslušníkov ZVJS za roky 2019-2022 na celkový počet príslušníkov ZVJS spolu s percentuálnym vyjadrením. **V priemere za sledované obdobie rokov 2019-2022 tvorí počet obvinených príslušníkov 0,139%** z celkového počtu príslušníkov ZVJS.

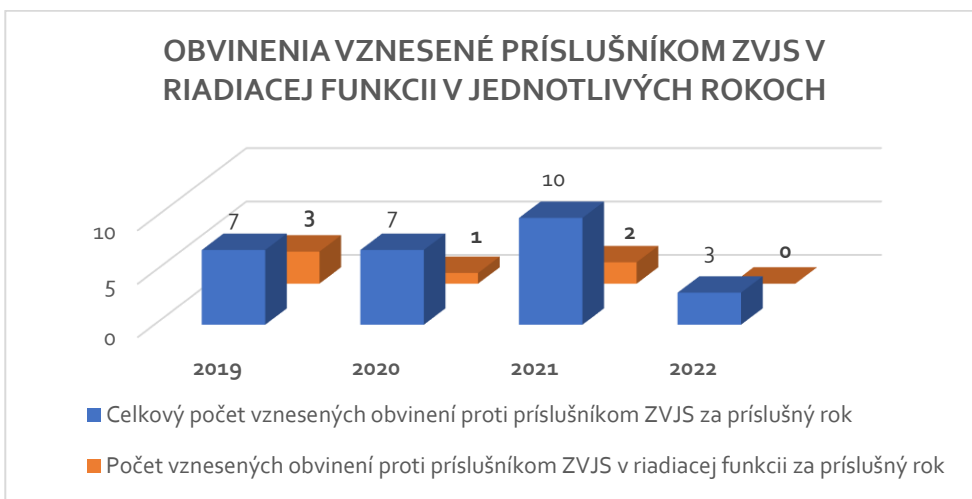
Graf č. 3: Počet obvinených na celkový počet príslušníkov ZVJS 2019-2022.

Z počtu všetkých obvinených príslušníkov ZVJS bolo v sledovanom období rokov 2019-2022 18% v riadiacej funkcii (pozri graf č. 4 nižšie). Rozpis pre jednotlivé roky uvádzame v grafe č. 5 nižšie, podľa ktorého najviac obvinených príslušníkov ZVJS v riadiacej funkcii bolo v roku 2021 (10) a najmenej v roku 2022 (3). V rokoch 2019 a 2020 bol počet obvinených príslušníkov v ZVJS v riadiacej

funkcii rovnaký (7). Ide pritom vždy o nové vznesené obvinenia (nie o prenesené) v danom roku.

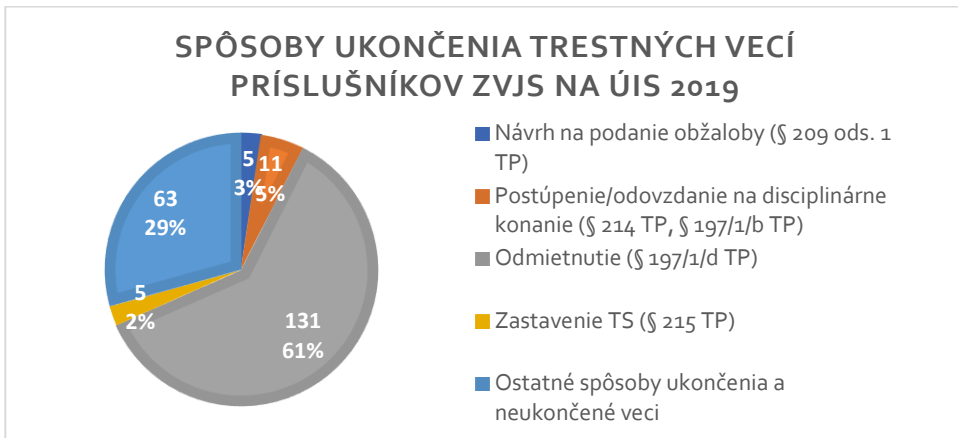
*Graf č. 4: Počet obvinených príslušníkov ZVJS v riadiacej funkcii k celkovému počtu obvinených príslušníkov ZVJS **spolu** za roky 2019-2022.*

*Graf č. 5: Počet obvinených príslušníkov ZVJS v riadiacej funkcii k celkovému počtu obvinených príslušníkov ZVJS **za jednotlivé roky** 2019-2022.*

V nasledovnej sekcii sa zameriame na **spôsoby ukončenia trestných vecí príslušníkov ZVJS** v sledovanom období rokov 2019-2022. Je potrebné podotknúť, že v prípade ukončenia veci v prípravnom konaní podaním návrhu na podanie obžaloby ďalej nevieme, či došlo k odsúdeniu, resp. inému spôsobu skončenia veci v konaní pred súdom, keďže tieto údaje už v rámci ročeniek ZVJS a MS SR nie sú evidované.

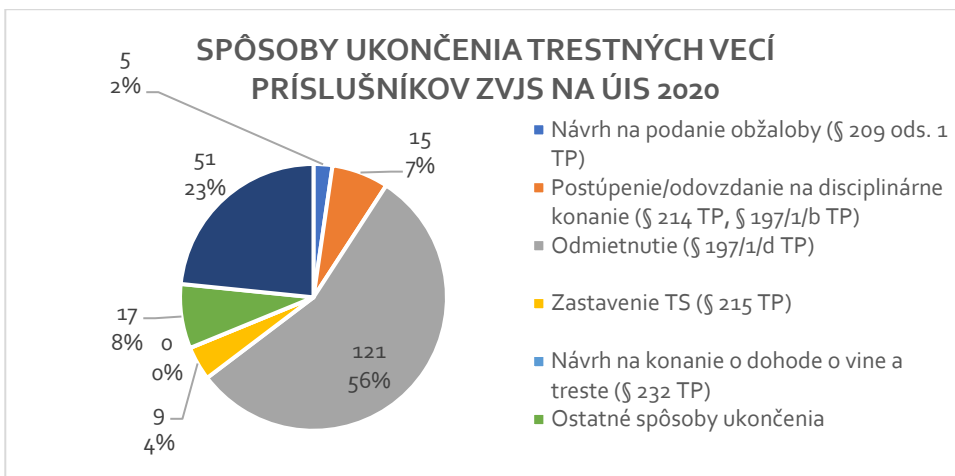
V **grafoch č. 6-9** nižšie uvádzame konkrétne spôsoby ukončenia trestných vecí príslušníkov ZVJS na Úrade za jednotlivé roky 2019, 2020, 2021 a 2022 spolu s percentuálnym vyjadrením.

Graf č. 6: Spôsoby ukončenia trestných vecí príslušníkov ZVJS na Úrade v roku 2019.

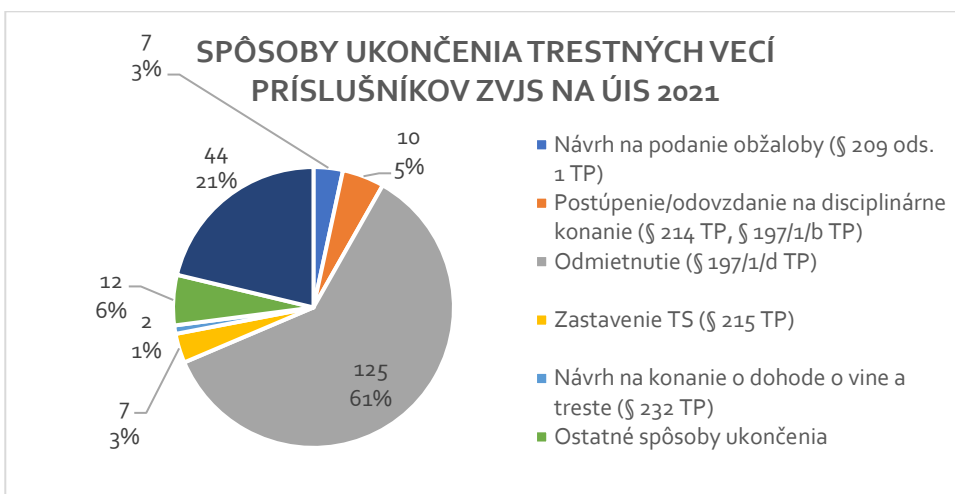
Podľa **grafu č. 6** vyššie v roku 2019 bolo **61%** trestných vecí **odmietnutých** podľa § 197 ods. 1 písm. d) TP a ďalších vyše **2%** trestných vecí bolo **zastavených** podľa § 215 TP (**spolu odmietnutých a zastavených vecí 63%**). Podľa Správy za rok 2019 (čo sa následne opakuje aj v ďalších správach) je vysoký počet odmietnutých a zastavených vecí odôvodnený skutočnosťou, že medzi podaniami smerujúcimi proti príslušníkom ZVJS je veľa „*vykonštruovaných, tendenčných a neodôvodnených oznámení, ktoré súvisia s charakterom ich práce, keďže v rámci služobnej činnosti zasahujú do základných práv a slobôd občanov*“.²⁸ Pre úplnosť, uvedené platí aj pre príslušníkov ďalších ozbrojených bezpečnostných zborov, najmä príslušníkov PZ, vzhľadom k povahe ich činnosti. Postúpených alebo odovzdaných vecí **do disciplinárneho konania** bolo v roku 2019 **5%**. **Návrhom na podanie obžaloby** skončili **3%** trestných vecí príslušníkov ZVJS.

²⁸ Pozri Správu za rok 2019, s. 3.

Graf č. 7: Spôsoby ukončenia trestných vecí príslušníkov ZVJS na Úrade v roku 2020.

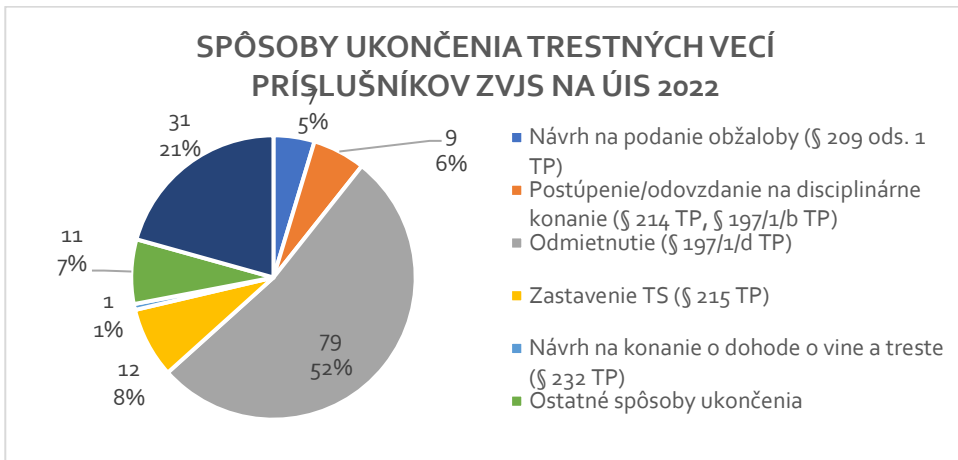
Podľa grafu č. 7 vyššie roku 2020 podobne väčšina trestných vecí skončila **odmietnutím veci alebo zastavením trestného stíhania (spolu 60%)**, v 7% boli veci **odovzdané alebo postúpené do disciplinárneho konania** a vecí v 2% bol podaný **návrh na podanie obžaloby**. V správe z roku 2020 (na rozdiel od Správy z roku 2019) sú exemplifikatívne uvedené spôsoby skončenia trestných vecí príslušníkov ZVJS zaradené medzi „ostatné spôsoby ukončenia“, konkrétne ide napríklad § 197 ods. 1 písm. c), § 216, § 218, § 228 TP, spojením a pod. Na rozdiel od Správy z roku 2019, návrh na konanie o dohode o vine a treste je v Správe z roku 2020 a nasledovných rokov evidovaný samostatne, preto usudzujeme, že návrh na konanie o dohode o vine a treste v rámci roku 2019 (graf č. 6) spadá do množiny „ostatných spôsobov ukončenia“.

Graf č. 8: Spôsoby ukončenia trestných vecí príslušníkov ZVJS na Úrade v roku 2021.

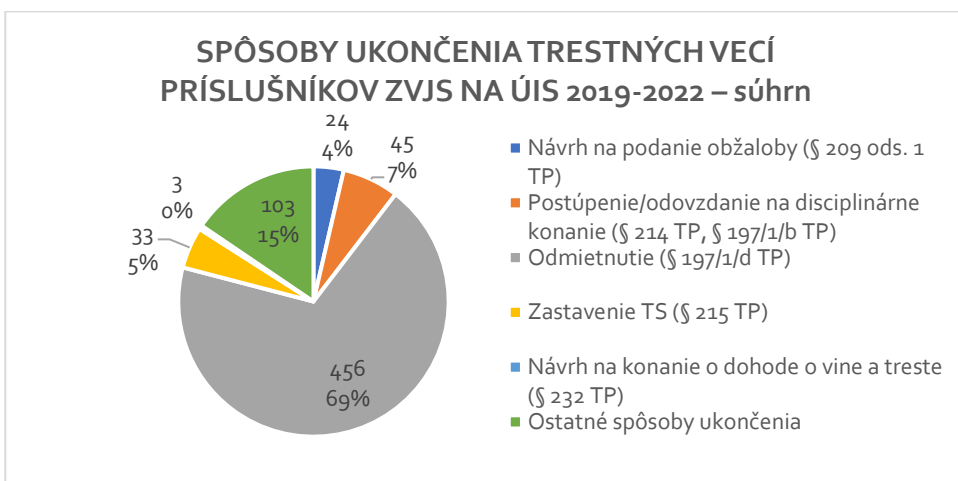
Podľa grafu č. 8 vyššie v roku 2021 oproti predchádzajúcim rokom mierne stúpol počet návrhov na podanie obžaloby z 5 na 7 (3%), naďalej prevládajú **odmietnuté a zastavené veci** (spolu 64%), na **disciplinárne konanie** bolo **odovzdaných a postúpených** 5% vecí. Návrhom na **konanie o dohode o vine a treste** skončili 2 veci (1%).

Graf č. 9: Spôsoby ukončenia trestných vecí príslušníkov ZVJS na Úrade v roku 2022.

Podľa grafu č. 9 vyššie 60% vecí bolo **odmietnutých alebo zastavených**, obdobne ako v roku 2021 v 7 prípadoch (5%) bol podaný návrh na podanie obžaloby, v 1 prípade (1%) bol podaný návrh na **konanie o dohode o vine a treste**, a v **disciplinárnom konaní** skončilo **odovzdaním alebo postúpením** 6% vecí.

V grafe č. 10 uvádzame údaje o spôsoboch ukončenia trestných vecí príslušníkov ZVJS za celé skúmané obdobie rokov 2019-2022 spolu s percentuálnym vyjadrením.

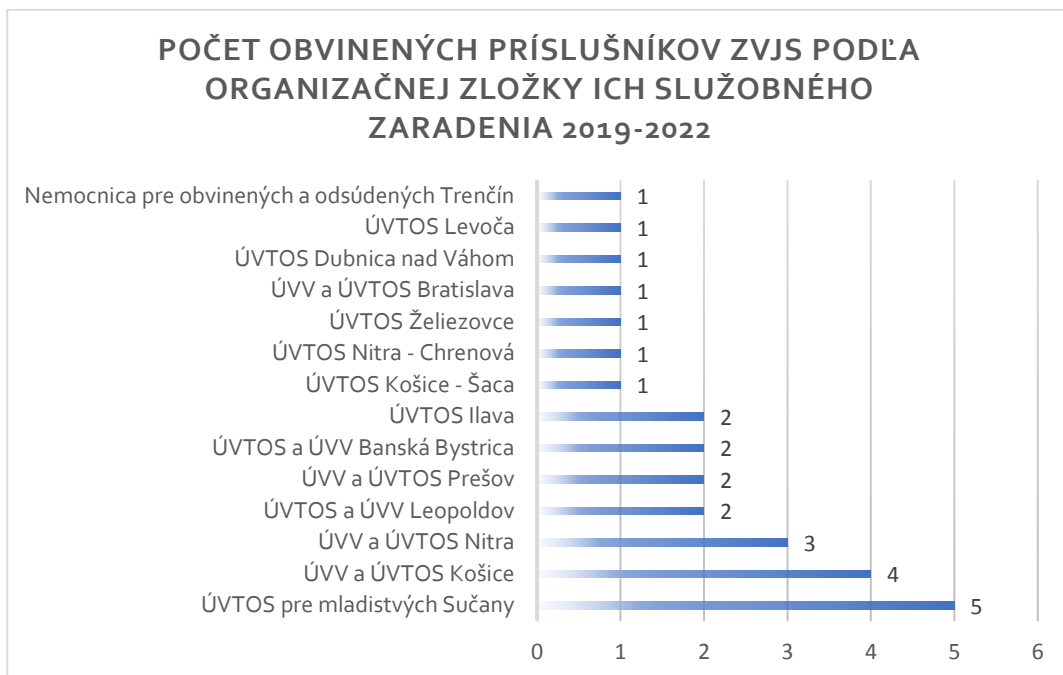

Graf č. 10: Spôsoby ukončenia trestných vecí príslušníkov ZVJS na Úrade v rokoch 2019-2022 – súhrn.

Súhrnne za celé skúmané obdobie rokov 2019-2022 je poradie spôsobov skončenia trestných vecí príslušníkov ZVJS nasledovné:

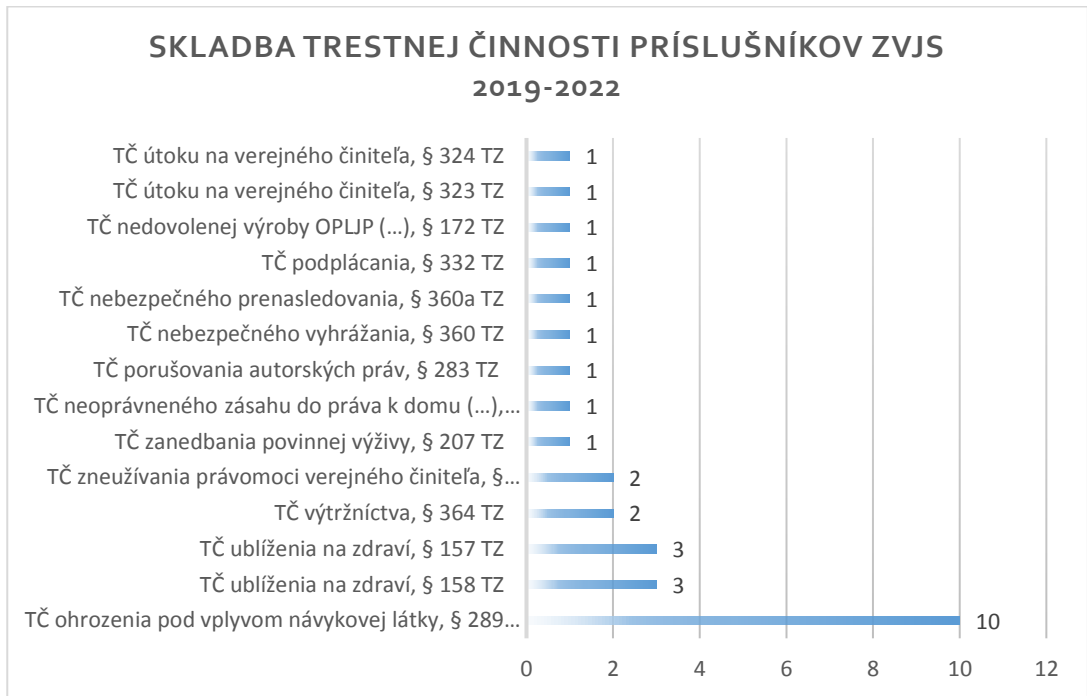
1. **Odmietnutie** veci podľa § 197 ods. 1 písm. d) TP (**69%**),
2. **Ostatné spôsoby ukončenia** [napr. § 197 ods. 1 písm. c), § 216, § 218, § 228 TP, spojenie a pod.] (**15%**),
3. **Odovzdanie** veci podľa § 197 ods. 1 písm. b) TP a **postúpenie** veci podľa § 214 TP (**spolu 7%**),
4. **Zastavenie trestného stíhania** podľa § 215 TP (**5%**),
5. **Návrh na podanie obžaloby** podľa § 209 ods. 1 TP (**4%**) a
6. **Návrh na konanie o dohode o vine a treste** podľa § 232 TP (**menej než 1%**).

Čo sa týka služobného zaradenia obvinených príslušníkov ZVJS za skúmané časové obdobie rokov 2019-2022, podľa **grafu č. 11** nižšie, najviac obvinených príslušníkov bolo zaradených v ÚVTOS pre mladistvých Sučany (5), po ňom ÚVV a ÚVTOS Košice (4) a po ňom ÚVV a ÚVTOS Nitra (3).

Graf č. 11: Počet obvinených príslušníkov ZVJS podľa organizačnej zložky ich služobného zaradenia 2019-2022.

V nasledovnej grafickej sekcii sa zameriame na **skladbu trestnej činnosti príslušníkov ZVJS** a jej súvis s výkonom služby.

Graf č. 12: Skladba trestnej činností príslušníkov ZVJS súhrnne v rokoch 2019-2020.

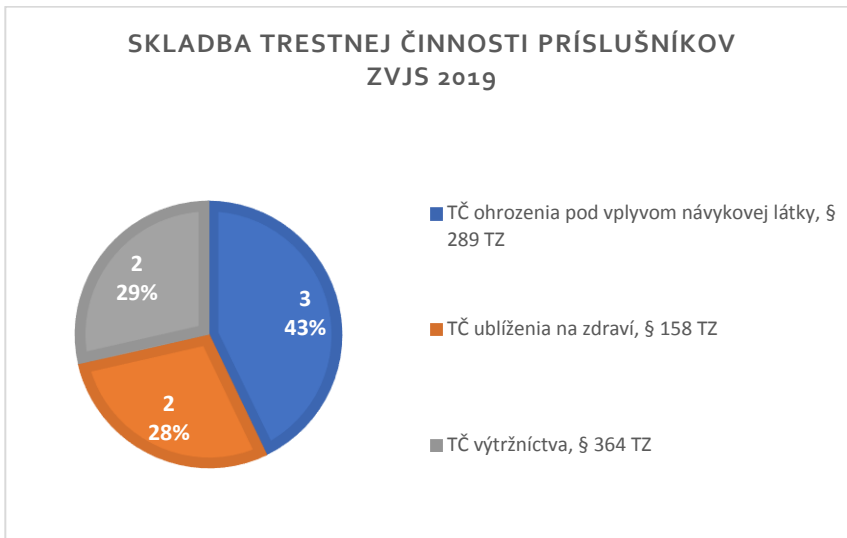
Podľa **grafu č. 12** vyššie vidíme, že celkovo za skúmané 4-ročné obdobie je kriminalita príslušníkov ZVJS spojená v najvyššej miere s:

1. trestným činom ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ (10),
2. trestnými činmi ublíženia na zdraví podľa § 157 TZ (3) a § 158 TZ (3),
3. trestným činom výtržníctva podľa § 364 TZ (2) a
4. trestným činom zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 326 TZ (2).

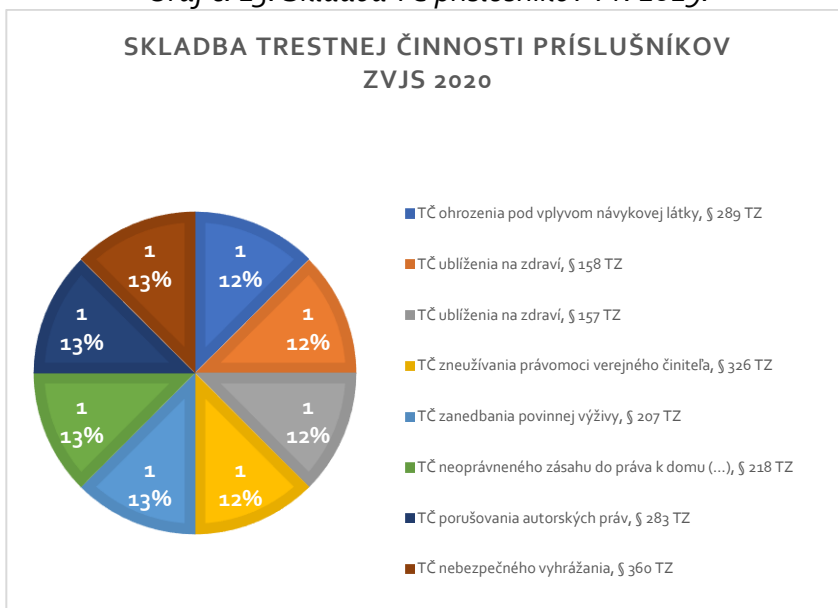
Ostatné trestné činy uvedené v grafe č. 11 sa vyskytujú ojedine. Z trestných činov korupcie sa v tabuľke uvádza len trestný čin podplácania podľa § 332 TZ, konkrétne len v 1 prípade. Nízky počet korupčných trestných činov môže mať viacero vysvetlení – prvým, tým lichotivejším, je profesionálne a so zákonom súladné správanie príslušníkov ZVJS. Druhým je nízka miera odhalenosti týchto trestných činov. Problematika trestných činov korupcie je relatívne ťažko preskúmateľná vzhľadom k vysokej latencii tohto typu kriminality vo väzenskom prostredí, kedy osoby (napr. odsúdení), ktoré nejakým spôsobom participujú na zrkadlových korupčných trestných činoch (napr. podplácanie príslušníka ZVJS) spravidla neoznamujú korupčnú trestnú činnosť príslušníkov z dôvodu ich vlastného záujmu

na korupčnom správaní príslušníka. Z tohto dôvodu môžu (ale nemusia) byť údaje nasvedčujúce nízkemu korupčnému správaniu príslušníkov ZVJS skreslené.

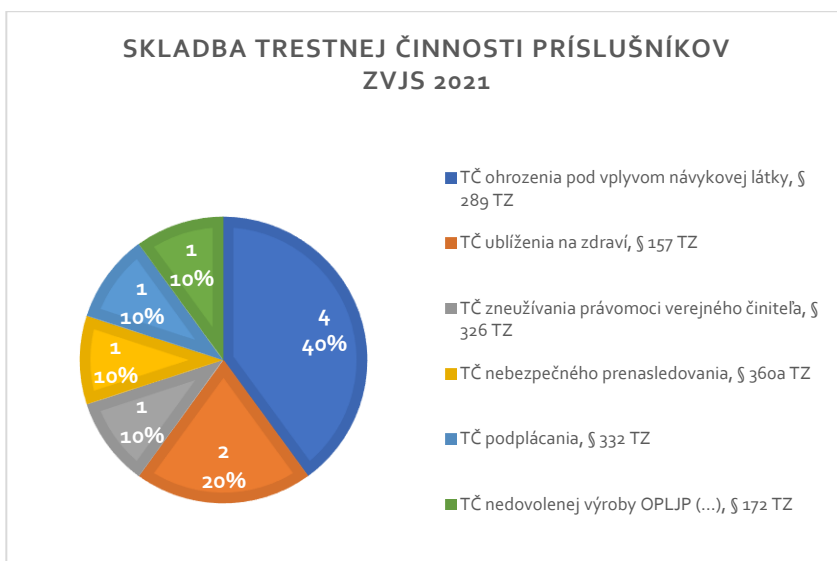
V **grafoch č. 13-16** nižšie uvádzame skladbu trestnej činnosti príslušníkov ZVJS podľa jednotlivých rokov:

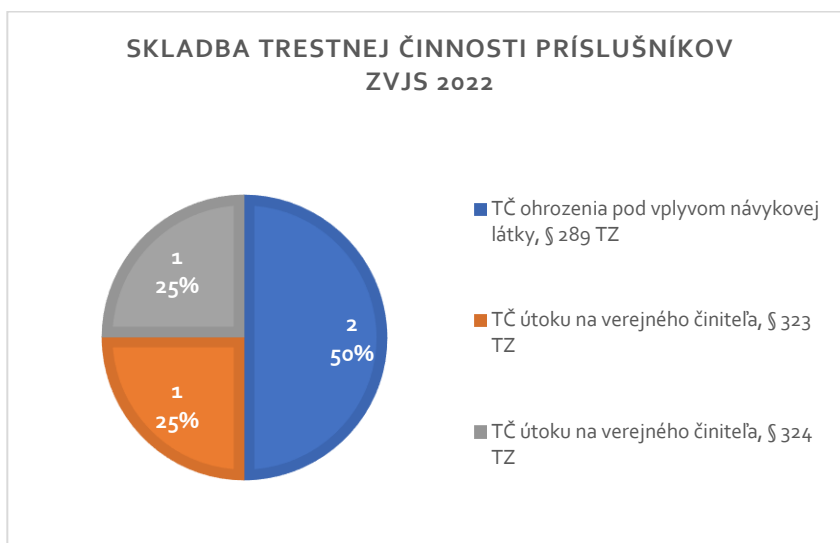
Graf č. 13: Skladba TČ príslušníkov v r. 2019.

Graf č. 14: Skladba TČ príslušníkov v r. 2020.

Graf č. 15: Skladba TČ príslušníkov v r. 2021.

Graf č. 16: Skladba TČ príslušníkov v r. 2022.

Z vyššie uvedených grafov vyplýva, že *trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky* bol za sledované obdobie najčastejším trestným činom v rokoch 2019 (3), 2021 (4) a 2022 (2).

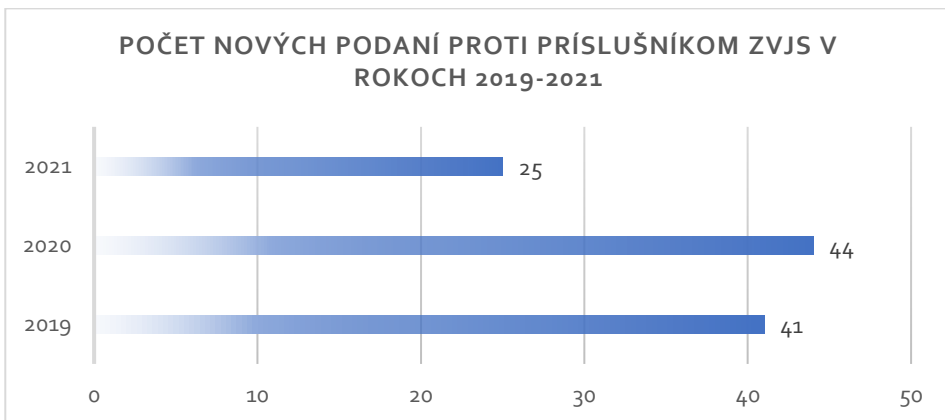
V **grafe č. 17** nižšie uvádzame súvislosť trestnej činnosti príslušníkov ZVJS s výkonom služobnej činnosti, podľa ktorého **až 86% trestných činov** príslušníkov ZVJS za celé štvorročné skúmané obdobie bola spáchaná **mimo času výkonu služby**. Podľa **grafu č. 18** nižšie, trestné činy spáchané v súvislosti s výkonom

služobnej činnosti tvorili trestný čin zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 326 TZ (2), trestný čin podplácania podľa § 332 TZ (1) a trestný čin ublíženia na zdraví podľa § 158 TZ (1).

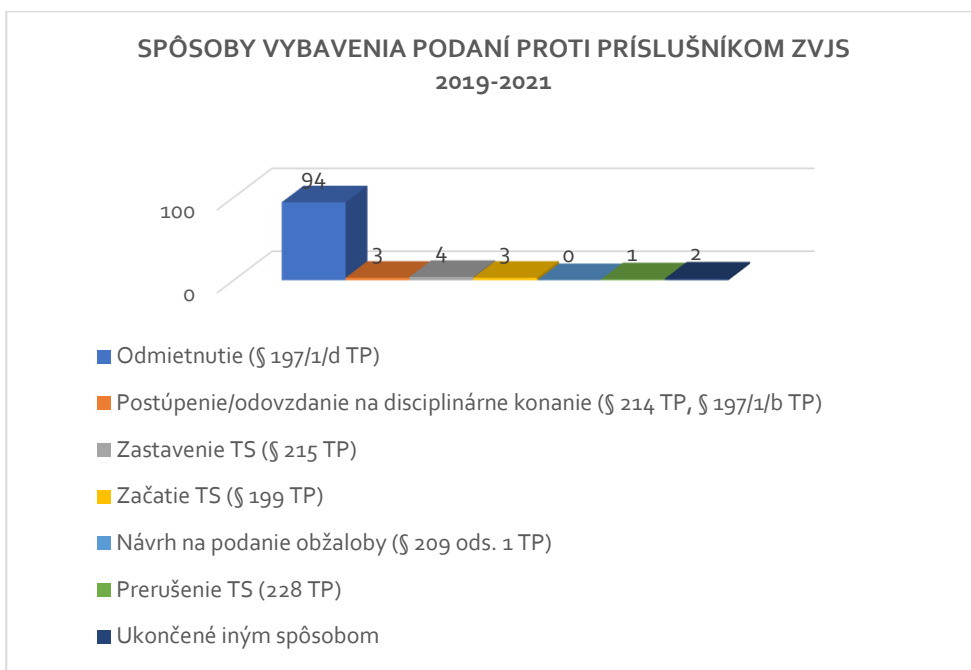

Grafy č. 17 a 18: Súvislosť trestnej činnosti príslušníkov ZVJS so služobnou činnosťou a skladba trestnej činnosti súvisiacej s výkonom služobnej činnosti.

V grafe č. 19 nižšie uvádzame počet nových podaní proti príslušníkom ZVJS od zadržaných, zaistených a obvinených osôb na zranenia, ktoré im podľa ich vyjadrenia boli spôsobené príslušníkmi ZVJS v rokoch 2019-2021 (Správa za rok 2022 tieto údaje neobsahuje). Priemerne v rokoch 2019-2021 bolo urobených **37 nových podaní**, pričom **najviac v roku 2020 (44)** a najmenej v roku 2021 (25). Z grafu č. 20 nižšie vyplýva, že prevažná väčšina týchto podaní bola vybavená **odmietnutím veci** podľa § 197 ods. 1 písm. d) TP.

Graf č. 19: Počet nových podaní od zadržaných, zaistených a obvinených osôb na zranenia, ktoré im podľa ich vyjadrenia boli spôsobené príslušníkmi ZVJS v rokoch 2019-2021.

Graf č. 20: Spôsoby vybavenia podaní od zadržaných, zaistených a obvinených osôb na zranenia, ktoré im podľa ich vyjadrenia boli spôsobené príslušníkmi ZVJS v rokoch 2019-2021.

Čiastkový záver: Kriminalita príslušníkov ZVJS je v rámci výkonu služby vysoko latentná a ťažko odhaliteľná, čo súvisí s uzavretosťou väzenského prostredia, preto údaje o evidovaných trestných činoch môžu byť skreslené. Počty evidovaných trestných vecí príslušníkov ZVJS sú relatívne nízke a vysoké percento z nich sa končí odmietnutím veci v súvislosti s vysokým množstvom vykonštruovaných a tendenčných oznámení, súvisiacich s charakterom práce príslušníkov ZVJS, ktorou zasahujú do základných práv a slobôd. Väčšina evidovaných trestných činov je spáchaná mimo času výkonu služby a príslušníkmi v neradiacej funkcii. Trestné činy spáchané v súvislosti s výkonom služobnej činnosti tvorili trestný čin zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 326 TZ (2), trestný čin podplácania podľa § 332 TZ (1) a trestný čin ublíženia na zdraví podľa § 158 TZ (1). Najviac obvinených príslušníkov v skúmanom období rokov 2019-2022 bolo zaradených v ÚVTOS pre mladistvých Sučany a trestná činnosť príslušníkov ZVJS v skúmanom období najviac súvisela s trestným činom ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ. Priemerne v rokoch 2019-2021 bolo urobených 37 nových podaní od zadržaných, zaistených a obvinených osôb na zranenia, ktoré im podľa ich vyjadrenia boli spôsobené príslušníkmi ZVJS, pričom prevažná väčšina týchto podaní bola vybavená odmietnutím veci podľa § 197 ods. 1 písm. d) TP. Podania proti príslušníkom ZVJS vykazujú vysokú mieru nedôvodnosti, čo môže byť spojené

s charakterom výkonu činnosti príslušníkov ZVJS, ktorí zasahujú do základných práv a slobôd odsúdených (podobne ako pri vysokom počte odmietnutých trestných oznámení proti príslušníkom ZVJS), na druhej strane je otázne na koľko štatistiky korešpondujú so skutočným priebehom udalostí vzhľadom na uzavretosť väzenského prostredia.

Záver

Syntézou čiastkových záverov k jednotlivým častiam príspevku môžeme dospieť k viacerým záverom. Existuje len malé množstvo štúdií zameraných na vplyv väzenského prostredia na kriminalitu príslušníkov väzenskej služby. Práca príslušníkov väzenskej služby je vykonávaná vo vysoko stresujúcom, nebezpečnom a nestabilnom prostredí, ktorý vplyva na psychický stav príslušníkov, ich pracovnú výkonnosť a spokojnosť v práci. Považujeme preto za potrebné sa vo vyššej miere zaoberať výskumom vplyvu väzenského prostredia na príslušníkov ZVJS a špecifik ich práce v podmienkach slovenských väzníc, ako aj na možný vplyv rizikových faktorov na páchanie trestnej činnosti príslušníkov ZVJS.

Obdobnými otázkami sme sa zaoberali v rámci druhej časti príspevku v exploračnom výskume vo vzťahu k väzenským službám Fínska a Švédska. V rámci väzenskej služby Švédska bol vykonaný výskum o vplyve väzenského prostredia na príslušníkov a ich spokojnosť v práci. Výskum týkajúci sa možných vplyvov uvedených faktorov na príčiny a podmienky páchania trestnej činnosti príslušníkov nebol vykonaný podľa dostupných informácií žiadnou z oslovených väzenských služieb. Z poskytnutých informácií môžeme ďalej vyvodiť, že väzenská služba Fínska poskytuje väzenskému personálu prístup k širokému spektru opatrení na predchádzanie negatívnym vplyvom väzenského prostredia. Väzenská služba Švédska monitoruje práceneschopnosť a pracovné úrazy a poskytuje služby v oblasti pracovnej zdravotnej starostlivosti a psychologického poradenstva. Miera využívania týchto služieb nie je monitorovaná. Z uvedeného môžeme konštatovať vyššiu mieru opatrení voči negatívnym vplyvom väzenského prostredia zo strany väzenskej služby Fínska. Toto konštatovanie je však limitované obmedzenými informáciami poskytnutými zo strany väzenskej služby Švédska.

V rámci analýzy trestnej činnosti príslušníkov ZVJS v rokoch 2019-2022 sme dospeli k nasledovným záverom: V priemere za skúmané obdobie tvorí počet trestných vecí príslušníkov ZVJS na celkový počet trestných vecí evidovaných Úradom inšpekčnej služby 10,57%. V priemere bolo za sledované obdobie z celkového počtu príslušníkov ZVJS obvinených 0,139%, z toho 18% bolo v riadiacej funkcii. V rámci skúmaného obdobia bola väčšina trestných vecí príslušníkov ZVJS skončená odmietnutím veci podľa § 197 ods. 1 písm. d) TP (69%). Podľa Správ za roky 2019-2022 je vysoký počet odmietnutých a zastavených vecí odôvodnený skutočnosťou,

že medzi podaniami smerujúcimi proti príslušníkom ZVJS je veľa vykonštruovaných, tendenčných a neodôvodnených oznámení. Kriminalita príslušníkov ZVJS bola v skúmanom období spojená v najvyššej miere s trestným činom ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ (10), trestnými činmi ublíženia na zdraví podľa § 157 TZ (3) a § 158 TZ (3), trestným činom výtržníctva podľa § 364 TZ (2) a trestným činom zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 326 TZ (2). Z trestných činov korupcie sa v tabuľke uvádza len trestný čin podplácania podľa § 332 TZ, konkrétne len v 1 prípade. Z údajov zároveň vyplýva, že až 86% trestných činov príslušníkov ZVJS za celé štvorročné skúmané obdobie bolo spáchaných *mimo* času výkonu služby, čo môže súvisieť aj s vysokou latenciou kriminality v služobnom prostredí.

Záverom by sme chceli skonštatovať, že negatívne aspekty väzenského prostredia vplyvajú aj na personál dlhodobo pracujúci vo väzenskom prostredí, najmä na príslušníkov väzenských služieb. Prekladateľský príspevok môže slúžiť ako podklad pre ďalší výskum vplyvu väzenského prostredia na príčiny a podmienky páchania trestnej činnosti, resp. disciplinárnych previnení a iných správnych deliktov príslušníkov ZVJS. Zároveň uvádzame čiastkové návrhy na úspešnú realizáciu ďalšieho nadväzujúci výskumu:

- i) vedenie evidencie, v koľkých prípadoch v konaní pred súdom došlo k odsúdeniu príslušníkov ZVJS,
- ii) kvantitatívny výskum konkrétnych vplyvov väzenského prostredia na príslušníkov ZVJS v podmienkach SR (dostupné údaje pochádzajú prevažne zo zahraničných štúdií a nie sú dostatočne špecifické pre slovenské väzenské prostredie),
- iii) kvalitatívna analýza interdisciplinárneho charakteru (kriminológia, psychológia, sociológia) napríklad formou pološtruktúrovaných interview s príslušníkmi ZVJS zaradenými v rôznych organizačných útvaroch ZVJS, zameraná na hĺbkový rozbor vplyvu väzenského prostredia na príslušníkov ZVJS.

Zoznam použitej literatúry

Knižné publikácie, príspevky v periodických a neperiodických publikáciách

1. BIERE, D. M.: The Impact of Prison Conditions on Staff Well-Being. In: *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, roč. 56, č. 1, 2012, s. 81-95. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/49650443_The_Impact_of_Prison_Conditions_on_Staff_Well-Being.
2. CONTINI, C.: *The Effects of Prison Culture on Prison Staff. A look into the adverse socio-effects working inside a prison environment*. Mníchov : Grin Verlag, 2010. 17 s. ISBN: 9783656462095.

3. CREWE, B.: Soft power in prison: Implications for staff– prisoner relationships, liberty and legitimacy. In: *European Journal of Criminology*, roč. 8, č. 6, 2011, s. 455–468. DOI: 10.1177/1477370811413805. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://www.compen.crim.cam.ac.uk/system/files/documents/Softpowerinprison.pdf>.
4. GDOVIN, J.: Špecifiká trestnej činnosti príslušníkov bezpečnostných zborov. In *Projustice* [online], 2023. [cit. 2023-12-10]. ISSN 1339-1038. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://projustice.sk/trestne-pravo/specifika-trestnej-cinnosti-prislusnikov-bezpecnostnych-zborov>.
5. HERETIK, A.: *Forezná psychológia pre psychológov, právnikov, lekárov a iné pomáhajúce profesie*. Bratislava : EUROKÓDEX, 2010. 544 s. ISBN 978–80–89447–22–0.
6. KADLUBEKOVÁ, D.: Systém vzdelávania pracovníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže slovenskej republiky. In: *Edukácia človeka - problémy a výzvy pre 21. storočie*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 2014. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Lukac1/subor/Kadlube kova.pdf>.
7. KOZOŇ, A. – ČAVAROVÁ, J. (Ed.): *Duševné zdravie príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže*. Zborník príspevkov [online]. Bratislava: GR ZVJS, 2004. 251 s. ISBN 80-969244-3-5. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://www.kozon.cz/news/kozon-a-cavarova-j-ed-dusevne-zdravie-prislusnikov-zboru-vazenskej-a-justicnej-straze-odsudenych-a-obvinenych-pdf/>.
8. LAMBERT, E.G. *et al.*: The Impact of the Work Environment on Prison Staff: The Issue of Consideration, Structure, Job Variety, and Training. In: *American Journal of Criminal Justice*, roč. 34, 2009, s. 166-180. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s12103-009-9062-6>.
9. PALMEN, H. *et al.*: The Role of Prison Climate and Work Climate in Understanding Subjective Safety Among Correctional Staff. In: *Criminal justice and behavior*, 2022, roč. 49, č. 11, 2022, s. 1580–1599. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/00938548221087180>.
10. SALVET, L.: *Kriminalita policistů České republiky*. Praha : Linde, 2011. 256 s. ISBN: 9788072018499.

11. STEINER, B. – WOOLDREDGE, J.: Individual and Environmental Influences on Prison Officer Safety. In *Justice Quarterly*, roč. 34, č. 2, 2017, s. 324-349. DOI: 10.1080/07418825.2016.1164883.
12. STEINER, B. – WOOLDREDGE, J.: Prison Officer Legitimacy, their Exercise of Power, and Inmate Rule Breaking. In: *Criminology*, roč. 56, č. 4, 2018, s.750-779. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/1745-9125.12191>>.

Zákony, správy a dokumenty

1. Zákon č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov.
2. Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.
3. Zákon č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov.
4. Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.
5. Štatistické ročenky MS SR, dostupné z: <<https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrum-mssr/>>.
6. Ročenky ZVJS, dostupné z: <<https://www.zvjs.sk/sk/vyrocn-a-sprava>>.
7. Správy o trestnej činnosti príslušníkov Policajného zboru, Zboru väzenskej a justičnej stráže a finančnej správy, dostupné z: <<https://www.minv.sk/?urad-inspekcej-sluzby>>.

Elektronický zdroj

1. E-práca online [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <<https://epracaonline.sk/i-caban-nasi-prislusnici-nie-su-len-akysi-bachari/>>.
2. Väzenská a probačná služba Fínska [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <<https://www.rikosseuraamus.fi/en/index.html>>.
3. Švédská väzenská a probačná služba [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <www.kriminalvarden.se>.
4. The Swedish Work Environment Authority [online]. [cit. 2023-12-10]. Dostupné z: <<https://www.av.se/en/about-us/>>.

Kontaktné údaje

doc. JUDr. Radovan Blažek, PhD.

radovan.blazek@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

Mgr. Lucia Vasilik
lucia.vasilik@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

ÚSTAVNOPRÁVNÝ POHĽAD NA NIEKTORÉ ASPEKTY TRESTNÉHO PRÁVA

CONSTITUTIONAL LAW VIEW ON SOME ASPECTS OF CRIMINAL LAW

Stanislav Gaňa¹

Abstrakt: V príspevku sa venujeme vzájomnému vzťahu ústavného práva a trestného práva, osobitne v kontexte trestnoprávnej ochrany základných práv a slobôd garantovaných Ústavou Slovenskej republiky a medzinárodnými dokumentmi o ľudských právach záväznými pre Slovenskú republiku. Poukazujeme tiež na právo pardonu, ktoré ústavné právo priznáva hlave štátu.

Kľúčové slová: ústavné právo, trestné právo, základné práva a slobody, právo pardonu

Abstract: In this paper, we are devoted to the mutual relationship between Constitutional law and Criminal law, especially in the context of the Criminal law protection of fundamental rights and freedoms guaranteed by the Constitution of the Slovak Republic and international human rights documents binding on the Slovak Republic. We also point to the right of pardon, that Constitutional law grants to the head of the state.

Key words: Constitutional law, Criminal law, fundamental rights and freedoms, the right of pardon

Úvod

Vnímanie práva a právneho poriadku štátu ako celku je nevyhnutné vo vzájomnom kontexte a interakcii jednotlivých právnych odvetví. V príspevku poukazujeme na vzájomné prepojenie dvoch právnych odvetví verejného práva, a to práva ústavného a práva trestného. Ústavné právo býva častokrát vnímané ako kostra právneho poriadku, ako jeho základ, na ktorý nadväzujú ostatné právne odvetvia, ktoré ústavné právo dopĺňajú. Z pohľadu účelu trestného práva chrániť práva, slobody a oprávnené záujmy spoločnosti, fyzických osôb a právnických osôb pred osobami/subjektmi práva, ktoré ich ohrozujú alebo porušujú, je dôležité zamerať sa na katalóg základných práv a slobôd, ktorý právny poriadok daného štátu obsahuje.

---

¹ Katedra ústavného práva, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Tu môžeme nadviazať na medzinárodnoprávnu úpravu základných práv a slobôd vychádzajúc z dokumentov Organizácie Spojených národov,² Rady Európy,³ či Európskej únie.⁴ Nie všetky mali/majú právne záväzný charakter, no ich vplyv na ochranu základných práv a slobôd je neprehladnuteľný. Z pohľadu vnútroštátnej právnej úpravy základných práv a slobôd na našom území je nevyhnutné spomenúť Listinu základných práv a slobôd,⁵ ktorá bola „východiskovým bodom“ pre druhú hlavu Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava“) nadpísanú Základné práva a slobody. Keď sa spätne pozrieme do ústavnoprávneho vývoja (nielen základných práv a slobôd) od prijatia Ústavy 1. septembra 1992, nemôžeme opomenúť zmeny, ktoré nastali, a ktoré vyplývali nielen z poznatkov aplikačnej praxe, ale aj z vývoja spoločnosti v tom najširšom kontexte či medzinárodnoprávných záväzkov Slovenskej republiky.

V kontexte vzťahu Ústavy a ústavného práva k právu trestnému chceme poukázať na tri základné aspekty:

Po prvé, úzke prepojenie ochrany základných práv a slobôd prostriedkami trestného práva.

Po druhé, právom na súdnu a inú právnu ochranu, ako je upravené v siedmom oddiele druhej hlavy Ústavy.

A po tretie, prerogatívami hlavy štátu zasahujúcimi do odvetvia trestného práva (amnestie a individuálne milosti).

Ad: ochrana základných práv a slobôd prostriedkami trestného práva

Základný kódex trestného práva hmotného (zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“)) podľa § 1 „*upravuje základy trestnej zodpovednosti, druhy trestov, druhy ochranných opatrení, ich ukladanie a skutkové podstaty trestných činov.*“ Práve v kontexte vymedzenia skutkových podstat jednotlivých trestných činov je potrebné vnímať ingerenciu trestného práva do práva ústavného, resp. do ochrany Ústavou a medzinárodnoprávnymi dokumentmi o základných právach a slobodách záväznými pre Slovenskú republiku garantovaných základných práv a slobôd.

Z tohto pohľadu je nepochybne najvýznamnejší čl. 15 ods. 3 Ústavy, podľa ktorého „*trest smrti sa nepripúšťa.*“ Citované ustanovenie vhodne dopĺňa kompletne znenie

---

² Všeobecná deklarácia ľudských práv.

Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach.

Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach.

³ Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Európsky dohovor o ľudských právach).

⁴ Charta základných práv Európskej únie.

⁵ Ústavný zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky.

čl. 15 Ústavy.⁶ Ochrana ľudského života má z pohľadu základných práv a slobôd prioritné postavenie vychádzajúc zo samotnej podstaty ochrany tohto práva ako práva prirodzeného garantovaného už prvou generáciou základných práv a slobôd (práva osobné (občianske) a politické). Trestný zákon reflektuje na ochranu týchto práv skutkovými podstatami trestných činov proti životu a zdraviu upravenými v prvom diele prvej hlavy druhej časti – osobitne trestným činom úkladnej vraždy (§ 144), vraždy (§ 145) a vraždy novonarodeného dieťaťa matkou (§ 146). Na týchto skutkových podstatách trestných činov vidíme prepojenie ústavného práva na život a ochrany pred úmyselným pozbavením života a následnej trestnoprávnej zodpovednosti a trestného postihu páchatel'a za úmyselné pozbavenie života človeka ako ľudskej bytosti.⁷ Z pohľadu trestnoprávnej zodpovednosti a následnej represie za pozbavenie života je mimoriadne dôležité ustanovenie čl. 15 ods. 4 Ústavy, podľa ktorého „*nie je porušením práv, ak bol niekto pozbavený života v súvislosti s konaním, ktoré podľa zákona nie je trestné.*“ Tu poukazujeme na okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu upravené v § 24 až 30 Trestného zákona, osobitne na nutnú obranu (§ 25 Trestného zákona).⁸ Primeraná nutná obrana, pri ktorej napadnutá osoba odvracajúca priamo hroziaci alebo trvajúci útok usmrť agresora/útočníka, je okolnosťou vylučujúcou protiprávnosť konania napadnutej osoby, ergo jej trestnú zodpovednosť za prípadné spôsobenie smrti agresora/útočníka.⁹ V súvislosti s ochranou ľudského života možno spomenúť aj zákaz mučenia a zákaz krutého, neludského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (čl. 16 ods. 2 Ústavy). Práve takéto konanie by mohlo mať za následok smrť človeka, ergo pozbavenie jeho života.

Nadväzujúc na ochranu života považujeme za najdôležitejšiu slobodu osobnú slobodu jednotlivca, ktorej primárne mantinely určuje slovenskému právu čl. 17 Ústavy. Podľa odseku 1 tohto článku „*osobná sloboda sa zaručuje.*“. V odsekoch 2 až 7 sú následne uvedené limity osobnej slobody, ktoré sú ústavne akceptovateľné pri

---

⁶ Čl. 15 Ústavy:

„(1) Každý má právo na život. Ľudský život je hodný ochrany už pred narodením.

(2) Nikto nesmie byť pozbavený života.

(3) Trest smrti sa nepripúšťa.

(4) Podľa tohto článku nie je porušením práv, ak bol niekto pozbavený života v súvislosti s konaním, ktoré podľa zákona nie je trestné.“

⁷ Bližšie aj: FICO, R.: *Trest smrti*. Bratislava : Kódexpress, 1998.

⁸ § 25 ods. 1 a 2 Trestného zákona:

„(1) Čin inak trestný, ktorým niekto odvracia priamo hroziaci alebo trvajúci útok na záujem chránený týmto zákonom, nie je trestným činom.

(2) Nejde o nutnú obranu, ak obrana bola celkom zjavne neprimeraná útoku, najmä k jeho spôsobu, miestu a času, okolnostiam vzťahujúcim sa k osobe útočníka alebo k osobe obrancu.“

⁹ Bližšie aj: BURDA, E.: *Nutná obrana a ďalšie okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu*. Praha : C. H. Beck, 2012.

splnení všetkých ústavných a zákonných podmienok. Či už je to možnosť trestného stíhania a pozbavenia osobnej slobody len zo zákonných dôvodov, časové limitovanie zadržania obvineného alebo podozrivého z trestného činu¹⁰ alebo zatknutia obvineného.¹¹ Špecifickým je v tomto smere inštitút väzby, pričom „do väzby možno vziať iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu.“ (čl. 17 ods. 5 Ústavy). Zákonná úprava väzby je obsiahnutá v § 71 a nasl. zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“). Z hľadiska najprísnejšieho zásahu do osobnej slobody môžeme spomenúť výkon trestu odňatia slobody, ktorý príslušný súd uložil, a nariadil jeho výkon.

S osobnou slobodou, vnímajúc ju v širšom rámci, súvisí aj sloboda pohybu a sloboda pobytu garantovaná čl. 23 ods. 1 Ústavy. Na tomto mieste považujeme za potrebné spomenúť aj čl. 23 ods. 3 Ústavy, podľa ktorého „slobody podľa odsekov 1 a 2 môžu byť obmedzené zákonom, ak je to nevyhnutné pre bezpečnosť štátu, udržanie verejného poriadku, ochranu zdravia alebo ochranu práv a slobôd iných a na vymedzených územiach aj v záujme ochrany prírody.“ Ako z citovaného ustanovenia vyplýva, sloboda pohybu a pobytu môže byť limitovaná, teda nemusí byť neobmedzená. V blízkej minulosti sme sa s jej limitovaním stretli najmä v rokoch 2020 a 2021 počas pandémie ochorenia COVID-19, keď sloboda pohybu a pobytu bola v kontexte vyhláseného núdzového stavu (čl. 5 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov) obmedzovaná. Osobitné miesto tu zohrávali vyhlášky Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky vydávané v súlade s § 59b zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Na tomto mieste nechceme podrobnejšie analyzovať miesto vyhlášok Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky a vyhlášok regionálnych úradov verejného zdravotníctva v systéme prameňov slovenského práva. Podrobnejšie sa tejto problematike venovala medzinárodná vedecká konferencia, ktorá sa uskutočnila 20. apríla 2022 na Bratislavskom hrade.¹²

---

¹⁰ Čl. 17 ods. 3 Ústavy: „Obvineného alebo podozrivého z trestného činu možno zadržať len v prípadoch ustanovených zákonom. Zadržaná osoba musí byť ihneď oboznámená s dôvodmi zadržania, vypočutá a najneskôr do 48 hodín a pri trestných činoch terorizmu do 96 hodín prepustená na slobodu alebo odovzdaná súdu. Sudca musí zadržanú osobu do 48 hodín a pri obzvlášť závažných trestných činoch do 72 hodín od prevzatia vypočuť a rozhodnúť o väzbe alebo o jej prepustení na slobodu.“

¹¹ Čl. 17 ods. 4 Ústavy: „Obvineného možno zatknúť iba na odôvodnený písomný príkaz sudcu. Zatknutá osoba musí byť do 24 hodín odovzdaná súdu. Sudca musí zatknutú osobu do 48 hodín a pri obzvlášť závažných trestných činoch do 72 hodín od prevzatia vypočuť a rozhodnúť o väzbe alebo o jej prepustení na slobodu.“

¹² Bližšie: GIBA, M. a kol.: *Ústavný systém Slovenska počas krízových situácií: Možnosti, limity a riešenia*. 1. vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2022.

Zákaz nútených prác alebo nútených služieb upravuje čl. 18 ods. 1 Ústavy, pričom v odseku 2 sú zároveň obsiahnuté výnimky z tohto zákazu.¹³ Tu spomenieme osobitne ustanovenie čl. 18 ods. 2 písm. a) Ústavy, ktoré zo zákazu nútených prác alebo nútených služieb ustanovuje výnimku práve pri prácach, ktoré sú uložené právoplatne odsúdeným vo výkone trestu odňatia slobody alebo právoplatne odsúdeným, ktorí vykonávajú iný trest nahrádzajúci trest odňatia slobody. Ide o zásah do práv právoplatne odsúdených, ktorý je však spojený s represiou (i prevýchovou) vyplývajúcou z právoplatne uloženého trestu páchatelovi trestného činu, čo predstavuje jednu z výnimiek zo zákazu nútených prác a nútených služieb, ergo akceptovateľný zásah do základného práva a slobody.

Podstatným právom prvej generácie základných práv a slobôd je vlastnícke právo. Ústava mu poskytuje ochranu v čl. 20. Kým odsek 1 obsahuje pozitívne vymedzenie tohto práva, nasledujúce odseky (2 až 5) upravujú povinnosti a obmedzenia, ktoré s vlastníckym právom súvisia. V kontexte trestného práva dávame do pozornosti odsek 5 spomínaného článku Ústavy, podľa ktorého *„iné zásahy do vlastníckeho práva možno dovoliť iba vtedy, ak ide o majetok nadobudnutý nezákonným spôsobom alebo z nelegálnych príjmov a ide o opatrenie nevyhnutné v demokratickej spoločnosti pre bezpečnosť štátu, ochranu verejného poriadku, mravnosti alebo práv a slobôd iných. Podmienky ustanoví zákon.“* Z citovaného ustanovenia Ústavy vyplýva, že zasiahnuť do majetku nadobudnutého nezákonným spôsobom alebo majetku nadobudnutého z nelegálnych príjmov možno za podmienok primárne upravených Ústavou a sekundárne zákonom. Zjednodušene by sme mohli povedať, že takéto majetok, na rozdiel od majetku získaného z poctivých/legálnych zdrojov, nepožíva právnu ochranu, a v kontexte príslušnej právnej úpravy je možné naň „siahnúť“.

Posledným aspektom v tejto podkapitole, na ktorý chceme poukázať, je problematika prípustnosti domovej prehliadky. Tá je spojená s nedotknuteľnosťou obydlija, ako je to upravené v čl. 21 ods. 1 prvej vete Ústavy. Ústavný mantinel domovej prehliadky je obsiahnutý v čl. 21 ods. 2 Ústavy, podľa ktorého *„domová prehliadka je prípustná len v súvislosti s trestným konaním, a to na písomný a odôvodnený príkaz sudcu. Spôsob vykonania domovej prehliadky ustanoví zákon.“*

---

¹³ Čl. 18 ods. 2 Ústavy:

„(2) Ustanovenie odseku 1 sa nevzťahuje na

a) práce ukladané podľa zákona osobám vo výkone trestu odňatia slobody alebo osobám vykonávajúcim iný trest, nahrádzajúci trest odňatia slobody,
b) vojenskú službu alebo inú službu ustanovenú zákonom namiesto povinnej vojenskej služby,
c) službu vyžadovanú na základe zákona v prípade živelných pohrôm, nehôd alebo iného nebezpečenstva, ktoré ohrozuje životy, zdravie alebo značné majetkové hodnoty,
d) konanie uložené zákonom na ochranu života, zdravia alebo práv iných,
e) menšie obecné služby na základe zákona.

Týmto zákonom je Trestný poriadok, konkrétne ustanovenia § 99 a nasl.¹⁴ Hmotnoprávne aspekty i procesný postup súvisiaci s nariadením a vykonaním domovej prehliadky majú spĺňať všetky ústavné i zákonné medze ochrany obydlia a možné legálne zásahy doň. Spojené je to aj s ďalšími právami – nedotknuteľnosťou osoby a jej súkromia (čl. 16 ods. 1 prvá veta Ústavy) a právom na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života (čl. 19 ods. 2 Ústavy), v oboch prípadoch: právom na ochranou súkromia.

Pri všetkých zásahoch do základných práv a slobôd garantovaných Ústavou a medzinárodnými zmluvami o základných právach a slobodách, ktorými je Slovenská republika viazaná, je nevyhnutné vychádzať nielen z právneho rámca umožňujúceho takéto zásahy, ale je z ústavnoprávneho hľadiska nevyhnutné, aby takéto zásahy „prešli“ testom proporcionality. Aby takéto zásahy boli len v nevyhnutnej miere, po nevyhnutný čas, aby boli legálne, primerané, aby sa nimi neprekračoval rámec toho, čo je nielen vhodné ale najmä efektívne z pohľadu dosiahnutia cieľa, ktorý sa má takýmito zásahmi dosiahnuť. Či už sa zameriame napríklad na nevyhnutnosť a dôvodnosť trvania väzby alebo na primeranosť uloženého trestu za spáchaný trestný čin.

Ad: Právo na súdnu a inú právnu ochranu

Osobitnú kategóriu základných práv a slobôd prepojenú úzko s trestným právom nájdeme v siedmom oddiele druhej hlavy Ústavy. Nadpísaná je Právo na súdnu a inú právnu ochranu. V kontexte tohto príspevku poukazujeme najmä na čl. 47 až 50 Ústavy. Z hľadiska zásad, na ktorých trestný proces musí byť postavený, môžeme uviesť zásadu zákonného sudcu (čl. 48 ods. 1 prvá veta Ústavy), zásadu verejnosti, prerokovania veci v prítomnosti dotknutej osoby a bez zbytočných prietahov (čl. 48 ods. 2 Ústavy), ako aj rovnosti účastníkov konania (čl. 47 ods. 3 Ústavy). Dôležité je to s cieľom dosiahnutia spravodlivosti vychádzajúc z rozhodovania nezávislého a nestranného súdu,¹⁵ pričom príslušnosť súdu, jeho zloženie a spôsob výberu sudcu/sudcov je upravený zákonom.

Hmotnoprávny aspekt ústavnoprávnej úpravy trestného práva je obsiahnutý v čl. 49 Ústavy, podľa ktorého „*len zákon ustanoví, ktoré konanie je trestným činom a aký trest, prípadne iné ujmy na právach alebo majetku možno uložiť za jeho spáchanie,*“ čo je vyjadrením zásady žiadny trestný čin bez zákona (nullum crimen sine lege) a zásady žiadny trest bez zákona (nulla poena sine lege). Trestný zákon v súvislosti

---

¹⁴ Podľa § 99 ods. 1 Trestného poriadku „*domovú prehliadku možno vykonať, ak je dôvodné podozrenie, že v byte alebo v inom priestore slúžiacom na bývanie alebo v priestoroch k nim patriacim je vec dôležitá pre trestné konanie alebo že sa tam skrýva osoba podozrivá zo spáchania trestného činu, alebo je potrebné vykonať zaistenie hnutelných vecí na uspokojenie nároku poškodeného na náhradu škody.*“

¹⁵ Čl. 141 ods. 1 Ústavy: „*V Slovenskej republike vykonávajú súdnictvo nezávislé a nestranné súdy.*“

s touto ústavnoprávnou úpravou definuje skutkové podstaty jednotlivých trestných činov a tresty, ktoré za ich spáchanie môže páchatelovi súd uložiť, a to v súlade s čl. 49 Ústavy. Z pohľadu bezúhonnosti, ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a ochrany mena,¹⁶ je mimoriadne dôležitá prezumpcia neviny, podľa ktorej sa fyzická osoba, proti ktorej sa vedie trestné konanie, považuje za nevinnú, kým príslušný súd právoplatne nerozhodne odsudzujúcim rozsudkom o jej vine. Zdôrazňujeme to v súvislosti s častými mediálnymi výstupmi, v ktorých býva niekto označený za páchatela trestného činu bez toho, aby už bola právoplatným odsudzujúcim rozsudkom vyslovená jeho vina a prípadne aj uložený trest. Zásah do osobnej a osobnostnej integrity fyzickej osoby porušením prezumpcie neviny je značným a mimoriadne nebezpečným zásahom do súkromnej sféry jednotlivca a ani následné ospravedlnenie v prípade, že sa vina takej osoby nepreukáže, nie je spôsobilé dostatočne „zhojiť ujmu“, ktorá bola takej fyzickej osobe šírením nepravdivých informácií spôsobená. Tu môžeme vnímať logické limity slobody prejavu a práva na informácie (čl. 26 ods. 1 Ústavy), vychádzajúc z požiadavky, podľa ktorej „práva a slobody jednotlivca siahajú potiaľ, pokiaľ nezasahujú/nehrozujú/neporušujú práva a slobody inej osoby“.

Z hľadiska princípov právneho štátu nemožno opomenúť jeden zo subprincípov princípu zákonnosti – zákaz retroaktivity, teda zákaz spätného pôsobenia právnych noriem. Keď sme spomínali Trestný zákon ako „katalóg“ skutkových podstat jednotlivých trestných činov a trestov, ktoré za ne môžu byť uložené, nemôžeme opomenúť skutočnosť, že trestnosť činu môžeme posudzovať len podľa právnej úpravy platnej a účinnej v čase spáchania predmetného skutku. Ak nejaké konanie, v čase keď k nemu došlo, nebolo trestným činom, nemôže byť za trestný čin dodatočne označené, lebo by sa porušil zákaz retroaktivity, čo by bolo v rozpore s Ústavou. Ústava však na strane druhej umožňuje využiť liberálnejšiu/miernejšiu trestnoprávnú úpravu v prípade, ak neskoršia právna úprava je pre páchatela priaznivejšia (napríklad čin trestný v čase jeho vykonania prestal byť neskôr trestným, alebo sa zmiernili tresty, ktoré možno za daný trestný čin uložiť). V tejto súvislosti poukazujeme aj na ustanovenie čl. 50 ods. 5 Ústavy („*Nikoho nemožno trestne stíhať za čin, za ktorý bol už právoplatne odsúdený alebo oslobodený spod obžaloby. Táto zásada nevylučuje uplatnenie mimoriadnych opravných prostriedkov v súlade so zákonom.*“), podľa ktorého, ak bola osoba v minulosti za konkrétny trestný čin už právoplatne odsúdená alebo spod obžaloby oslobodená, potom bez splnenia podmienok na uplatnenie mimoriadnych opravných prostriedkov (napríklad obnova konania) nemožno opätovne stíhať tú istú osobu za ten istý skutok.

---

¹⁶ Na tomto mieste dávame možné vyvodenie trestnoprávnej zodpovednosti voči právnickej osobe za trestný čin bokom.

Z procesných práv je to právo odmietnuť vypovedať,¹⁷ ktoré v prípade obvineného vychádza z toho, aby sám nebol nútený svedčiť vo svoj neprospech, ak by mal pod hrozbou sankcie vypovedať pravdu a de facto sám seba usvedčiť. Obdobne to platí aj pre iné osoby, ktoré by svojou výpoveďou mohli spôsobiť nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo blízkej osobe.

Posledným právom spomedzi jednotlivých práv na súdnu a inú právnu ochranu je právo obvineného „*aby mu bol poskytnutý čas a možnosť na prípravu obhajoby a aby sa mohol obhajovať sám alebo prostredníctvom obhajcu.*“ (čl. 50 ods. 3 Ústavy). Účelom tejto ústavnoprávnej úpravy je garancia možnosti obvineného mať dostatočný čas na prípravu obhajoby v trestnom konaní a zároveň možnosť, aby ho obhajoval v trestnom konaní kvalifikovaný právny zástupca – advokát, ktorý disponuje odbornými znalosťami a skúsenosťami z odvetvia trestného práva. Tieto procesné práva podrobnejšie na zákonnej úrovni upravuje Trestný poriadok.

Ad: prerogatívy hlavy štátu zasahujúce do trestného práva (amnestie a individuálne milosti)

Poslednou podkapitolou tohto príspevku je problematika tzv. práva pardonu, či prerogatív hlavy štátu, ktoré na tomto mieste reprezentujú amnestie a individuálne milosti. Právo pardonu, ako právo odpúšťať alebo zmierňovať tresty/sankcie uložené za protiprávne konania, prináležalo historicky panovníkom ako hlavám štátov. V súvislosti so vznikom moderných štátnych útvarov bolo toto oprávnenie preberané do novodobých ústav, priznávajúc ho hlavám štátov – v prípade republikánskej formy vlády prezidentom.

Naša Ústava nadviazala na československú ústavnoprávnu tradíciu v tejto oblasti a už v pôvodnom znení z 1. septembra 1992 upravovala amnestie a individuálne milosti vo všetkých troch formách – abolícia (príkaz, aby sa trestné konanie nezačínalo, a ak sa už začalo, aby sa v ňom ďalej nepokračovalo), agraciácia (odpustenie alebo zmiernenie právoplatne uloženého trestu alebo jeho časti/zvyšku) a rehabilitácia (zahľadenie odsúdenia vo výpise z registra trestov). Praktické skúsenosti s výkonom tejto ústavnej právomoci hlavami štátov resp. predsedami vlád (Vladimír Mečiar a Mikuláš Dzurinda) zastupujúcimi prezidenta Slovenskej republiky v čase, keď nebola najvyššia ústavná funkcia personálne obsadená, viedli k ústavným zmenám, kde na tomto mieste chceme spomenúť vypustenie amnestie a individuálnej milosti vo forme abolície. Súčasná ústavnoprávna úprava práva pardonu v slovenskom práve umožňuje len zmierniť

---

¹⁷ Čl. 47 ods. 1 Ústavy: „Každý má právo odoprieť výpoveď, ak by ňou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo blízkej osobe.“

Čl. 50 ods. 4 Ústavy: „Obvinený má právo odoprieť výpoveď; tohto práva ho nemožno pozbaviť nijakým spôsobom.“

alebo odpustiť trest (prípadne jeho časť/zvyšok) právoplatne uložený súdom v trestnom konaní (agrácia) alebo zahladiť právoplatné odsúdenie (rehabilitácia). Nariadenie, aby sa trestné konanie nezačínalo alebo ak sa už začalo, aby sa v ňom nepokračovalo (vo forme abolície) predstavovalo zásah hlavy štátu do rozhodovacej činnosti orgánov činných v trestnom konaní a súdov, čo možno kriticky vnímať ako priamy zásah hlavy štátu do rozhodovacej činnosti osobitne nezávislých súdov i ako „vstup“ predstaviteľa jednej moci (prezidenta) do inej moci (súdy), ak sa už jednalo o konanie pred súdom. Súčasná ústavná úprava (čl. 102 ods. 1 písm. j) Ústavy)¹⁸ nie je priamym zásahom do rozhodovacej činnosti súdov, nakoľko je možné zo strany hlavy štátu zasiahnuť len do právoplatného rozhodnutia súdu, teda rozhodnutia, ktoré nie je meniteľné riadnymi opravnými prostriedkami, ale prípadne len mimoriadnymi opravnými prostriedkami. Prezident síce zasahuje do právoplatného rozhodnutia súdu o treste, nie o vine, tým, že odpúšťa trest, prípadne jeho časť/zvyšok, alebo trest zmierňuje, prípadne odsúdenie zahládza, ale robí tak spravidla vo výnimočných prípadoch zohľadňujúc špecifiká odsúdeného (zdravotný stav, sociálna situácia a pod.). Hovoríme aj ako o akte milosrdenstva. Na ústavnoprávnu úpravu amnestií a individuálnych milostí nadväzuje zákonná úprava v § 472 až 476 Trestného poriadku.

Udelenie amnestie alebo individuálnej milosti ako dobrodenia hlavy štátu má mať trvalý a nemenný charakter. Tzv. Mečiarove amnestie z roku 1998 však otvorili diskusiu o tom, či je možné zaručiť nemennosť aj takých amnestií a individuálnych milostí, ktoré vyvolávajú pochybnosti o ich súlade s princípmi demokratického a právneho štátu.¹⁹ Po dlhoročných diskusiách bola v roku 2017 prijatá novela Ústavy (ústavný zákon č. 71/2017 Z. z.), ktorá umožnila dvojkrokovým postupom (Národná rada Slovenskej republiky a následne Ústavný súd Slovenskej republiky) zrušiť prezidentom udelenú amnestiu alebo individuálnu milosť v prípade, ak odporuje princípom demokratického a právneho štátu. Po nadobudnutí účinnosti tejto novely Ústavy Národná rada Slovenskej republiky uznesením č. 570 z 5. apríla 2017²⁰ zrušila tzv. Mečiarove amnestie i individuálnu milosť udelenú Michalom Kováčom. Ústavnosť tohto uznesenia parlamentu potvrdil nálezom sp. zn. PL. ÚS 7/2017 z 31. mája 2017 (publikované v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod číslom 140/2017 Z. z.) Ústavný súd Slovenskej republiky.

---

¹⁸ Čl. 102 ods. 1 písm. j) Ústavy: „Prezident odpúšťa a zmierňuje tresty uložené súdmi v trestnom konaní a zahládza odsúdenie formou individuálnej milosti alebo amnestie.“

¹⁹ V tomto kontexte poukazujeme aj na nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 21/2014 z 30. januára 2019, podľa ktorého princípy demokratického a právneho štátu a medzi nimi aj princíp delby moci a s ním súvisiaca nezávislosť súdnej moci tvoria implicitné materiálne jadro Ústavy.

²⁰ Publikované bolo v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod číslom 74/2017 Z. z.

Kým rozhodnutie o udelení individuálnej milosti sa oznamuje priamo omilostenému, „rozhodnutie o tom, či a do akej miery je osoba, ktorej bol právoplatne uložený trest, účastná amnestie, urobí súd, ktorý rozhodol v prvom stupni.“ (§ 474 prvá veta Trestného poriadku)²¹

Ako nasvedčuje ústavnoprávna prax v oblasti amnestií a individuálnych milostí, tendencia je pristupovať k využívaniu práva pardonu hlavou štátu prípad od prípadu, tzn. zohľadňovať jednotlivé aspekty žiadosti, žiadateľa, špecifiká konkrétneho prípadu, trestného činu a uloženého trestu, teda udeľovať individuálne milosti, než udeľovať plošnú amnestiu. Nasvedčuje tomu aj štatistika, podľa ktorej Michal Kováč ako hlava štátu udelil jednu amnestiu, Rudolf Schuster dve a Ivan Gašparovič rovnako dve amnestie. Ani Andrej Kiska, ani Zuzana Čaputová neudelili žiadnu amnestiu.²² Nad tento rámec udelených amnestií všetci doterajší prezidenti Slovenskej republiky udeľovali individuálne milosti – niektorí viac, iní menej.

Záver

V príspevku sme sa pokúsili načrtnúť prieniky práva ústavného s právom trestným poukazujúc na úlohu trestného práva pri ochrane základných práv a slobôd a ochrane spoločnosti pred páchatelmi trestných činov. Ak by sme v tomto kontexte nazvali katalóg základných práv a slobôd určitou základňou, potom by sme trestné právo mohli oprávnenne označiť pojmom „nadvstavba“ v pozitívnom zmysle. Ústava a medzinárodné dokumenty o základných právach a slobodách, ktorými je Slovenská republika viazaná, síce základné práva a slobody garantujú, bez hrozby sankcií za ich porušenie zo strany trestného práva (ich ukladania a výkonu) by však boli len právami a slobodami „na papieri“. Rovnako to platí aj pri procesných postupoch súvisiacich s uplatnením práva na súdnu a inú právnu ochranu, kde ich zákonnú reglementáciu obsahuje primárne Trestný poriadok ako kódex trestného práva procesného. Záverom sme poukázali na právo pardonu, ktoré ako osobitná prorogatíva hlavy štátu (majúc historické korene vo výsadách panovníkov) prepája právo ústavné s právom trestným.

Ako z uvedených myšlienok vyplýva, právo štátu musíme vnímať ako celok, kde jednotlivé právne odvetvia na seba navzájom nadväzujú, a majú nám vytvárať jednotný a vnútorne konzistentný právny poriadok.

---

²¹ § 474 Trestného poriadku: „Rozhodnutie o tom, či a do akej miery je osoba, ktorej bol právoplatne uložený trest, účastná amnestie, urobí súd, ktorý rozhodol v prvom stupni. Ak je taká osoba v čase rozhodovania vo výkone trestu odňatia slobody, urobí rozhodnutie súd, v ktorého obvode sa trest vykonáva. Proti tomuto rozhodnutiu je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.“

²² Tu neuvádzame amnestie udelené predsedami vlád (Vladimír Mečiar a Mikuláš Dzurinda) v čase, keď zastupovali hlavu štátu.

Zoznam použitej literatúry:

1. BURDA, E.: *Nutná obrana a ďalšie okolnosti vylučujúce protiprávnosť činu*. Praha : C. H. Beck, 2012.
2. ČIČ, M. a kol.: *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina : Eurokódex, 2012.
3. FICO, R.: *Trest smrti*. Bratislava : Kódexpress, 1998.
4. GIBA, M. a kol.: *Ústavný systém Slovenska počas krízových situácií: Možnosti, limity a riešenia*. 1. vydanie. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2022.
5. TURAYOVÁ, Y., ČIČ, M.: *Spoločnosť proti zločinu*. Bratislava : Veda, 2009.

Kontaktné údaje:

JUDr. Stanislav Gaňa, PhD.

stanislav.gana@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Katedra ústavného práva

UPLATNENIE PRINCÍPOV ACTORI INCUMBIT PROBATIO A NON STATIM QUI ACCUSATUR REUS EST V TRESTNOM KONANÍ¹

APPLICATION OF THE PRINCIPLES ACTORI INCUMBIT PROBATIO AND NESTATIM QUI ACCUSATUR REUS EST IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Adrián Jalč²

V úvode tohto príspevku by som chcel uviesť, že pani doc. JUDr. Yvetta Turayová, CSc. som poznal najmä v časoch môjho štúdia na Právnickej fakulte UK, kedy bola moja pedagogička, ktorá ma učila základy trestného práva a úvod do kriminológie. Ako študenti sme oceňovali nielen jej odborný prehľad, ale aj humor, ktorým nám približovala niektoré aspekty aplikačnej praxe.

Abstrakt: Prezumpcia nevinny je dnes zakotvená v mnohých medzinárodných dokumentoch, napr. v článku 11 ods. 1 Všeobecnej deklarácie ľudských práv a v článku 6 ods. 2 Európskeho dohovoru o ľudských právach a základných slobodách. Prípadne aj čl. 50 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Zásada prezumpcie nevinny je úzko prepojená s princípom prezumpcie čestného občana (*presumptio boni viri*), ktorá sa uplatňuje v anglo-americkom procesnom práve a vykladá sa ako zásada, že každý občan sa považuje za čestného, pokiaľ sa nepreukáže opak.

Kľúčové slová: prezumpcia nevinny, *nemo tenetur se ipsum accusare*, nevierohodné priznanie, nedobrovoľné priznanie

Abstract: The presumption of innocence is enshrined in many international documents, e.g. in Article 11(1) of the Universal Declaration of Human Rights and in Article 6(2) of the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms. It is expressed also in Article 50(2) of the Constitution of the Slovak Republic. The principle of presumption of innocence is closely

---

¹ This work was supported by Slovak Research and Development Agency under the Contract No. APVV-19-0050/Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0050 s názvom Trestnoprávna ochrana slobody

² Právnická fakulta Trnavskej univerzity, Katedra trestného práva a kriminológie

intertwined with the principle of presumption of an honest person (presumptio boni viri), which is applied in Anglo - American procedural law and construed as a principle that everyone is deemed honest unless proven otherwise.

Key words: presumption of innocence, nemo tenetur se ipsum accusare, uncreditable confession, involuntary confession

Úvod

V Slovenskom právnom poriadku sa prezumpcia nevinu považuje za jednu zo základných zásad trestného konania a taktiež je to princíp, ktorý reprezentuje základné hodnoty európskeho právneho priestoru. Každý, kto je obvinený z trestného činu má právo aby sa považoval za nevinného, kým sa neukáže, že je vinný podľa platného práva v konaní, v ktorom má mať zabezpečené všetky možnosti na svoju obhajobu. Nikoho nemožno obviňovať za skutok, ktorý nie je možné podľa národného alebo medzinárodného práva klasifikovať ako trestný čin v čase keď bol spáchaný.

Zásady ako právne princípy musia byť v súlade s Ústavou Slovenskej republiky a medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a slobodách, ktorými je viazaná Slovenská republika. Dôležitým prvkom pre určenie zásad v trestnom konaní je práve Ústava pretože medzi jej úlohy patrí regulácia trestného konania, ktoré je úzko späté so základnými právami a slobodami občanov.

Prezumpcia nevinu je v Ústave Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava“) zaradená medzi základné práva a slobody do siedmeho oddielu druhej hlavy pod názvom „Právo na súdnu a inú právnu ochranu“ a je základom pre uplatnenie trestnej zodpovednosti.³ Zásada prezumpcie nevinu je definovaná v Ústave Slovenskej republiky čl. 50 ods. 2. „Každý, proti komu sa vedie trestné konanie, považuje sa za nevinného, kým súd nevysloví právoplatným odsudzujúcim rozsudkom jeho nevinu.“⁴ Zo začlenenia prezumpcie nevinu do Ústavy Slovenskej republiky môžeme spozorovať jej dôležitosť na ústavnej úrovni. Podobne ako Slovenská republika, tento princíp je obsiahnutý v Ústavách a Trestných poriadkoch väčšiny krajín vo svete.

Ako uvádza Ústavný súd Slovenskej republiky vo svojom náleze PL. ÚS 12/ 98 zo dňa 17. 11. 1998 prezumpcia nevinu sa neobmedzuje len na trestné konanie, v ktorom sa má rozhodnúť o vine, toho proti ktorému sa konanie vedie, ale má širší dosah. Okrem iného z neho vyplýva, že žiadny orgán štátu nie je oprávnený vysloviť,

---

³ DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky - Komentár*. 2. vydanie. Šamorín : Heuréka, 2007. s. 559

⁴ Ústava Slovenskej republiky, (č. 460/1992 Zb.), článok 11 odsek 1.

či rozhodovať o vine osoby, proti ktorej sa vedie trestné stíhanie ešte predtým ako ju vyslovil príslušný súd právoplatným odsudzujúcim rozsudkom.

Vzhľadom na viacrozmernosť tejto zásady sa v rezolúcii XII. Medzinárodného kongresu trestného práva (konaného v Hamburgu v roku 1979) uvádzalo, že princíp prezumpcie nevinu okrem iného obsahuje tieto zásady:

- Nikto nesmie byť odsúdený alebo právnu formou uznaný za vinného bez vykonania trestného konania v zákonnej forme,
- Nikomu nesmie byť uložený trest alebo iná rovnako závažná sankcia, ak jeho vina nebola preukázaná v súlade so zákonom,
- Od nikoho nemožno žiadať, aby dokazoval svoju nevinu,
- V pochybnostiach musí konečné rozhodnutie vyznieť v prospech obvineného.

Okrem Ústavy, sa nachádza táto zásada (princíp) aj v iných medzinárodných dokumentoch. Organizácia spojených národov včlenila tento princíp do Deklarácie ľudských práv (ďalej len „Deklarácia“) z roku 1948 v článku 11 odsek 1, *„Každý, kto je obvinený z trestného činu, považuje sa za nevinného, dokiaľ nie je zákonným postupom dokázaná jeho vina vo verejnom pokračovaní, pri ktorom mal zaistené všetky možnosti obhajoby.“*

Princíp prezumpcie nevinu je obsiahnutý aj v Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach v článku 14 *„ Každý, kto je odsúdený za trestný čin, musí mať právo na prezumpcie nevinu, kým sa nedokáže jeho vina podľa zákona.“*⁵

Tento princíp sa nachádza aj v Charte základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“) čl. 48, *„Každý, kto je obvinený z trestného činu, sa považuje za nevinného, dokiaľ jeho vina nebola preukázaná zákonným spôsobom.“*⁶ Význam a rozsah prezumpcie nevinu v Charte a v Dohovore je rovnaký. Súčasťou tejto zásady je aj zásada *in dubio pro reo* – pri akýchkoľvek pochybnostiach o vine je potrebné rozhodnúť v prospech obvineného.

Európsky dohovor o základných ľudských právach a slobodách (ďalej len „Európsky dohovor“), ktorý bol oficiálne podpísaný štvrtého novembra 1950 definuje prezumpciu nevinu v čl. 6 ods. 2, *„Každý, kto je obvinený z trestného činu, sa považuje za nevinného, dokiaľ jeho vina nebola preukázaná zákonným spôsobom.“*⁷ Podľa preambuly, je tento dohovor prvým krokom pre kolektívne aplikovanie určitých práv obsiahnutých v medzinárodnej deklarácii.

Článok 6 v prvom odseku hovorí: *„Každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným na základe zákona, ktorý rozhodne o občianskych či záväzkových*

---

⁵ International Covenant on civil and political rights, 1966, článok 14.

⁶ Charta základných práv Európskej únie, článok 48, (Ú.v. C 83/389, 30.3.2010).

⁷ Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, 1953, článok 6 odsek 2.

právach alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu".⁸ Rozsudok musí byť vyhlásený verejne, avšak médiá a verejnosť môžu byť vylúčené buď počas celého procesu alebo len jeho časti v záujme mravnosti, verejného poriadku alebo národnej bezpečnosti v demokratickej spoločnosti, alebo ak to vyžadujú záujmy maloletých alebo ochrana súkromného života účastníkov alebo v rozsahu považovanom súdom za nevyhnutný pokiaľ by vzhľadom k okolnostiam mohla byť verejnosť konania na ujmu spravodlivosti.⁹

Právo na spravodlivé prejednanie veci sa síce vzťahuje tak na trestné ako aj na občianske veci, ale požiadavky, ktoré z neho vyplývajú nie sú tie isté. Záruky uvedené v odsekoch 2 a 3 sa poskytujú len obvinenému čiže platia len v trestnom konaní. Vlastne sú rozvedením všeobecnej požiadavky spravodlivosti procesu zakotvenej v odseku 1 článku 6 Dohovoru. Vymenované sú iba ako príklad (k porovnaniu slovo „*notamment*“ vo francúzskej verzii, slová „*minimum rights*“ v anglickom texte a „*minimálne práva*“ v slovenskom preklade). Zo všeobecnej záruky spravodlivosti procesu vyplývajú okrem toho aj ďalšie v článku 6 nepriamo spomenuté práva.

Štrasburský súd sa k článku 6 ods. 2 vyjadril, že princíp prezumpcie neviny si vyžaduje, aby sudcovia nevychádzali so zaujatého presvedčenia, že obžalovaný spáchal trestný čin, z ktorého je obvinený. Dôkazné bremeno znáša obžaloba a pochybnosť prospieva obžalovanému. Okrem toho je obžaloba povinná oboznámiť obvineného z čoho je obvinený, aby mu mohla poskytnúť možnosť pripraviť a predniesť obhajobu a je povinná predložiť dostatočné dôkazy, na ktorých by sa mohlo založiť uznanie viny.¹⁰

Neoddeliteľnou súčasťou prezumpcie neviny je jej ľudskoprávny charakter. Tým, že Dohovor zakotvuje princíp prezumpcie neviny v článku 6 ods. 2 (čím z neho vytvára vedúci princíp spravodlivého trestného procesu v zmysle článku 6 ods. 1) povyšuje ho na jedno zo základných ľudských práv a dodáva mu medzinárodno právnu dimenziu a ochranu.¹¹

Najdôležitejším aspektom prezumpcie neviny je základ obvinenia. Tento aspekt pomerne úzko súvisí s požiadavkou nestrannosti súdu. Jeho povinnosťou je prezumovať nevinu obvineného pričom je možné ho odsúdiť len na základe dôkazov predložených počas konania. Dôkazy musia byť predložené žalobcom, pričom obvinenému musí byť poskytnutá možnosť ich vyvrátenia

---

⁸ Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, 1953, článok 6 odsek 1.

⁹ ČAPEK, J.: *Evropská úmluva o ochraně lidských práv I.část-Úmluva*, Praha 2010, LINDE PRAHA, s. 163.

¹⁰ REPÍK, B.: *Ľudské práva v súdnom konaní*. Bratislava : MANZ, 1999. s. 219.

¹¹ ČAPEK, J.: *Evropská úmluva o ochraně lidských práv I.část-Úmluva*, Praha, LINDE PRAHA, 2010. s.175.

Ak by sme chceli rozprávať o histórii prezumpcie nevinoty, je dôležité uvedomiť si existenciu dvoch rozličných právnych systémov a rozdiely s tým súvisiace. Kým sa študenti v kontinentálnej Európe učia do detailov dve základné funkcie prezumpcie nevinoty ako je právo dôkazu a ochrana pred trestom, kým nie je vynesený rozsudok. Zásada prezumpcie nevinoty je tiež úzko spojená so všeobecným princípom prezumpcie poriadneho občana (*presumptio boni viri*), ktorá je používaná v anglosaskom procesnom práve a je chápaná ako princíp, podľa ktorého, každý občan je poriadny, pokiaľ nebude dokázaný opak.

Novodobá pomerne úzka koncepcia prezumpcie nevinoty prevláda taktiež v amerických médiách, kde sa komentátor Cavett v článku pre New York Times vyjadril nasledovne: „ *Prezumpcia nevinoty nemá dočinenia ani so mnou ani s vami. Môžeme rozprávať, písať a dokonca aj vytvoriť nástennú reklamu tvrdiacu, že obvinený je osobou, ktorá spáchala trestný čin. Súvisí to s našim systémom. Ak sa považuje jednotlivec za páchatel'a trestného činu, dôkazné bremeno nie je na ňom ale na strane druhej. Čiže prokurátor je strana, ktorá dokazuje vinu. Tento princíp nie je právnym pravidlom, ale pravidlom dokazovania príslušným len sudcovi a porote.*“¹² Je dôležité uvedomiť si procesnú povahu prezumpcie nevinoty aby sa preukázala oprávnenosť zobrazovania obvineného ako vinného. Podobný prípad a zaobchádzanie s obvineným by však v kontinentálnej Európe napríklad vo Francúzku zakladalo porušenie práva. Kontrastuje tu princíp prezumpcie nevinoty so slobodou prejavu, ktorý je chápaný širšie ako v anglo-americkom poňatí tejto zásady. Pre lepšiu ilustráciu môžeme poukázať na prípad *Allenet de Ribemont*, kde všeobecnosti bolo porušené právo prezumpcie nevinoty práve orgánmi činnými v trestnom konaní, čiže pán *Allenet de Ribemont* sa opieral najmä o článok 6 odsek 2 Európskeho dohovoru: „ *Everyone charged with a criminal offence shall be presumed innocent until proved guilty according to law*“¹³ Tento článok bol porušený vyhláseniami ministra vnútra a vyšším policajným úradníkom na tlačovej konferencii 29 decembra 1976.¹⁴ Európsky súd rozhodol, že zásadu prezumpcie nevinoty môže porušiť nielen sudca ale aj iné verejné orgány. Okruh subjektov spadajúcich pod pôsobnosť prezumpcie nevinoty sa rozšíril na tzv. – *ratione personae*.¹⁵

Historický vývoj prezumpcie nevinoty v celosvetovom meradle súvisí s princípom *Actori incumbit probatio* a *Non statim qui accusatur reus est*.

---

¹² CAVETT, D.: *An innocent misunderstanding*, N.Y.Times. 28 Marec 2007.

¹³<http://www.legalguide.am/doc/materials_on_website/materials_english/summaries/summary_ribemont.pdf> [17.12.2023]

¹⁴<http://www.legalguide.am/doc/materials_on_website/materials_english/summaries/summary_ribemont.pdf> [17.12.2023]

¹⁵ SVÁK, J.: *Ochrana ľudských práv*. 2.rozšírené vydanie. Bratislava : Poradca podnikateľa, 2006 s. 516.

Actori incumbit probatio

Je to princíp, ktorý má svoje pramene už v staroveku a hovorí, že dôkazné bremeno leží na žalobcovi. O tomto princípe sa hovorilo už v najstaršom zákonníku v Babylonskej ríši - v Chammurapiho zákonníku. Od Každého, kto obvinil niekoho z trestného činu bolo požadované aby dokázal, že obžalovaný je vinný, inak bol potrestaný smrťou.¹⁶ Ak žalobca tvrdil, že obžalovaný má v držbe odcudzenú vec, zákonník požadoval predvedenie svedkov, ktorí identifikovali svoj, im odcudzený majetok. Ak sa to nedokázalo, bol žalobca odsúdený na smrť.

Podobný princíp platil aj v rímskom práve, t.j. dôkazné bremeno bolo na strane žalobcu. Aj tu platil princíp *actori incumbit probatio*. Ten, kto chcel vzniesť obvinenie musel mať dôkazy. Ak sa nepodarilo žalobcovi dokázať svoje tvrdenie dostal sa do popredia obvinený, aj keď on nič nekonal. Ak obvinený poprel tvrdené fakty, vo všeobecnosti platilo, že dôkazné bremeno bolo na strane tých, ktorí to priznali nie popreli. Až po tom, čo žalobca predložil všetky dostačujúce dôkazy, bol obvinený donútený podložiť svoju nevinu.¹⁷ V trestných veciach muselo byť dokazovanie obzvlášť pôsobivé, najmä v prípadoch, kde bol predmetom záujmu život obžalovaného. Považovalo sa za lepšie riešenie radšej prepustiť vinníka ako riskovať odsúdenie nevinného na smrť. Za závažný trestný čin sa považovalo ak jednotlivec podal žalobu na súd a nemal voči obvinenému žiaden dôkaz o jeho odsudzujúcom konaní. Neskôr cisári Gratianus, Valentinianus a Theodosius vyhlásili, že všetci žalobcovia môžu podať žalobu len ak majú spoľahlivé dôkazy, svedkov, písomnosti alebo nepochybné fakty, ktoré sú jasnejšie ako svetlo (*luce clarioribus expedita*).¹⁸

Non statim qui accusatur reus est

Tento princíp pochádza zo staroveku a vychádza z premisy, že kým nie je vina podložená nezvratným dôkazom, spoločnosť nemá žiadne právo zaobchádzať s obvineným ako so zločincem.

V praxi sa prejavovala tak, že rímski občania obvinení z trestného činu mohli zaplatiť kauciu, iba ak bola vážnosť údajného trestného činu vyjadrená zadržaním pred pojednávaním. Pre jedincov zadržaných vo väzení, rímske právo zakazovalo akékoľvek kruté zaobchádzanie a nútilo sudcov začať konanie okamžite, a tak potrestať vinných a prepustiť nevinných. V prípade zadržania jedinca, bolo dôležité ho držať vo väzení a nie jeho potrestanie. Ak jednotlivec zomrel pred rozsudkom

---

¹⁶ KLÍMA, J.: *Nejstarší zákony lidstva - Chammurapi a jeho předchůdci*, Academia, Praha 1979, s 121.

¹⁷ QUINTARD-MORENAS: Francois *The presumption of Innocence in the French and Anglo-American Legal Traditions*, 2010, s.111.

¹⁸ QUINTARD-MORENAS: Francois *The presumption of Innocence in the French and Anglo-American Legal Traditions*, 2010, s.112.

alebo počas nerozhodnutého prípadu, bolo nezákonné skonfiškovať jeho majetok. Ten prislúchal jeho dedičom.

V období pred Magnou Chartou bolo odporcovi garantované právo na vypočutie ešte pred odsúdením, prípadne iným rozhodnutím vo veci.

Od Johanna Monachusa po Francúzsku deklaráciu z roku 1789

Za modernú formuláciu princípu prezumpcie neviny sa môžeme poďakovať francúzskemu právnenému teoretikovi Johannovi Monachusovi, ktorý vyslovil vetu „*nevinný, kým sa nedokáže jeho vina*“ keď komentoval na dekrét pápeža Bonifáca VIII na konci trinásteho storočia, Monachus chránil právo obvineného na spravodlivý súdny proces tým, že vyslovil princíp: nevinný kým sa nedokáže jeho vina (*quilibet praesumitur innocens, nisi probetur nocens*).¹⁹

Dôležitým medzníkom vo vývoji prezumpcie neviny je rok 1789, kedy sa vo Francúzsku v Deklarácii práv človeka a občana objavil aj princíp prezumpcie neviny, ktorý ako prvý moderný ústavný dokument prakticky rozvinul túto zásadu. Táto zásada bola postupne zahrnutá aj do ostatných ústavných dokumentoch európskych štátov. A následne sa stala uznávanou zásadou v Ústavách alebo Trestných poriadkoch štátov po celom svete.

Je všeobecne známe, že francúzske trestné konanie počas takzvaného starého režimu (obdobie pred rokom 1789) úplne ignorovalo právo podozrivého z trestného činu na to, aby bol považovaný za nevinného, predtým než bol vydaný rozsudok. Avšak preskúmanie francúzskych trestných prípadov zo šestnásteho, sedemnásteho a osemnásteho storočia odhaľuje pomerne odlišný pohľad na danú problematiku, ktorú najlepšie vyjadruje pravidlo, podľa ktorého „*je lepší útek vinníka ako odsúdiť nevinného*“. Podozrivý tak, iba ak nebol prichytený pri čine alebo ak bolo pravdepodobné, že by mohol utiecť, mohol byť zatknutý len na základe riadneho oprávnenia vydaného sudcom po vykonaní úplného prešetrenia danej udalosti. Právo vyžadovalo od sudcov aby prešetrili všetky dôkazy pre a proti obvinenému a v prípade akejkoľvek pochybnosti musel byť obvinený prepustený. Súdy neraz zrušili rozhodnutie, ktorému nepredchádzalo dôkladné vyšetrovanie alebo rozhodnutie, ktoré by zobrazovalo obvineného ako zločinca.²⁰

Na rozdiel od rímskeho práva, kde si zástancovia verejných funkcií zachovali svoje postavenie kým boli obvinení, vo Francúzsku na strane druhej, dodatok trestného zákona z roku 1670 uzákonil praktiky vykonávané súdmi, t.j. v prípade zadržania a rozhodnutia o osobnom predvolaní na súd osoby zastávajúce verejné funkcie

---

¹⁹ PENNINGTON, K.: *Innocent Until Proven Guilty: The Origins of a Legal Maxim*, 2003, s. 63.

²⁰ PAPON, J.: *Recueil d'arrestz notables des covrs souveraines de France*, Lyon, tretie vydanie 1559, s.559.

museli byť suspendované, čiže pozbavené zastávanej funkcie. Sudca prestával byť sudcom a kňaz mal zakázané sobášiť občanov.

V článku vydanom v *Yale Law Journal* na konci devätnásteho storočia sa James Bradley Thayer vyjadril, že prezumpcia nevinny nie je ničím iným ako dôkazným nástrojom v trestnom konaní, čiže dôkazným bremenom.²¹ Táto úzko vymedzená koncepcia prezumpcie nevinny, znovu zopakovaná Carletonom Kempom Allenom v tridsiatych rokoch devätnásteho storočia, potvrdená Burgerovým súdom (*Burger Court*)²² a je v rozpore s tradičnými koncepciami chápania zásady prezumpcie nevinny.

Medzi významné osobnosti, zaoberajúce sa otázkou prezumpcie nevinny patril Cesare Beccaria, taliansky politik a filozof, ktorý vo svojom diele *O zločinoch a trestoch* (*Des délits et des peines*) vyslovil myšlienku, že v trestnom konaní je potrebný viac než jeden svedok, pretože tak ako jedna strana niečo tvrdí, rovnakým spôsobom to druhá popiera a nič nie je isté a na základe práva by mal byť každý človek považovaný za nevinného. (*More than one witness is needed, because so long as one party affirms and the other denies, nothing is certain and the triumphs that every man has to be believed innocent.*)²³

Dôležitým medzníkom pre vývoj prezumpcie nevinny bola Deklarácia práv človeka a občana (ďalej len „Deklarácia“) z roku 1789. V jej článku IX sa o prezumpcii nevinny píše nasledovne: „Každý človek sa pokladá za nevinného, dokiaľ ho nevyhlásia za vinného“²⁴ Tento princíp sa stal jedným z piatich základných trestnoprávných zásad obsiahnutých v Deklarácii. Medzi tieto zásady patrila zásada rovnosti pre každého, zásada kde nikto nesmel byť potrestaný a obžalovaný inak než podľa zákona a dôkazné konanie musí byť založené na prezumpcii nevinny, ďalšou zo spomenutých zásad bola zásada „niet zločinu bez zákona“ jednotlivca je možné stíhať len za trestné činy, ktoré sú nebezpečné pre spoločnosť.

Zaujímavým faktom je, že aj keď bola zásada prezumpcie nevinny obsiahnutá vo Francúzskom právnom poriadku, veľké kontinentálne Trestné poriadky, ako je nemecký a rakúsky tento princíp neobsahujú. Napríklad zásadu prezumpcie nevinny vo Francúzsku formulovala len formou judikatúry.²⁵

---

²¹ THAYER, J. B.: *The Presumption of Innocence in Criminal Cases*, Gale, Making of Modern Law 2010, s. 185.

²² Pozn. Burger court sa označuje obdobie, kedy bol najvyšším sudcom v USA v Minessote Warren Burger. Je to obdobie kedy sa dostávajú do pozadia noví demokratickí liberáli a zároveň je to perióda rozkvetu republikánskeho konzervativizmu.

²³ BECCARIA, C.: *On crimes and punishments*, 1986, s. 53.

²⁴ DRGONEC, J.: *Základné práva a slobody podľa Ústavy SR- Zväzok II*. Bratislava : MANZ, 1999. s.310.

²⁵ REPÍK, B.: *Ludské práva v súdnom konaní*. Bratislava : MANZ, 1999. s.218.

Zásada, ktorá pomerne úzko súvisí so zásadou prezumpcie nevinoty je aj zásada *nemo tenetur se ipsum accusare* (ďalej len „*nemo tenetur*“). Pochádza z latinského výrazu, ktorý je možný preložiť „nikto nesmie obviňovať seba samého“. Jej korene siahajú až do obdobia staroveku. Táto zásada chráni jednotlivca voči trom praktickým problémom spojených s priznaním:

1. Nevierohodné priznanie.
2. Nedobrovoľné priznanie.
3. Priznanie vynútené neprípustnou silou.

Hlavným cieľom zásady „*nemo tenetur*“ je obísť oficiálne využívanie tortúry ako spôsobu získavania dôkazov. Odôvodnenie vylúčenia sebausvedčenia získaného tortúrou môže byť vysvetlené v troch smeroch. Po prvé, priznanie získané silou alebo násilím nemusí byť dôveryhodné, pretože subjekt vysloví akúkoľvek výpoveď za podmienok vyslobodenia sa zo zlého zaobchádzania. Po druhé, použitie tortúry na získanie inkriminovaných výrokov porušuje autonómiu podozrivého a podkopáva dobrovoľnosť priznania.

Podľa judaistického diela *Talmud*, nebolo možné, aby si sudca niekoho priznanie vynútil, a taktiež nebolo možné, aby sa dobrovoľné priznanie viny obvineným použilo ako usvedčujúci dôkaz. Táto zásada bola uznávaná skorým kanonickým právom, avšak pri nástupe inkvizičného procesu sa postavenie tejto zásady zmenilo a obvinený musel odpovedať pravdivo, čo v neskoršom následku viedlo k usvedčovaniu samého seba. Inkvizičný proces úplne popieral zásadu *nemo tenetur se ipsum accusare* a jedným zo spôsobov ako prinútiť obvineného k priznaniu bola tortúra.

V Spojených štátoch je tento princíp stotožňovaný so sebaobviňovaním sa. V súčasných demokratických právnych systémoch zaručuje obžalovanému princíp „*nemo tenetur*“ prinajmenšom tieto práva v trestnom konaní:

1. Právo nevypovedať.
2. Právo porady s advokátom.
3. Právo neobviňovať seba samého v konaní.²⁶

Jedným z prvých prípadov v Spojených štátoch, kde súd uznal priznanie obvineného za neprípustné pretože bolo získané tortúrou bol prípad *Hector v. State* o ktorom rozhodol Najvyšší súd v Missouri v roku 1829. V tomto prípade bol obžalovaným otrok, ktorý bol obvinený z lúpeže. Bol vypočúvaný a týraný celú noc. Počas celovečerného týrania sa Hector priznal k lúpeži a povedal, že ak ho polícia prepustí, možno nájde odcudzené peniaze. Avšak keď bol prepustený, nevedel peniaze nájsť. Počas trestného konania sa Hectorov advokát pokúšal vyvrátiť všetky tvrdenia získané počas vypočúvania. Súd to poprel a pripustil dané priznanie ako dôkaz.

---

²⁶ CHIESA, L.: *Beyond Torture: Nemo Tenetur Principle in Borderline Cases*. 2009 Pace Law Faculty Publications, s. 36.

Odporujúc názoru súdu prvej inštancie, najvyšší súd v Missouri vyjadril vážne pochybnosti o vierohodnosti priznania. Poznamenal, že Hector sa pravdepodobne priznal, aby získal úľavu od bolesti. Súd taktiež poznamenal, že priznanie nebolo podložené žiadnym ďalším dôkazom. Je otázne, či by súd vylúčil Hectorovo priznanie keby dokázal nájsť odcudzené peniaze. Táto otázka zvyrazňuje prepojenie medzi nedôveryhodnosťou priznania a jeho neprípustnosťou s dôrazom na to, že Hectorovo priznanie nebolo spoľahlivé a bolo najpravdepodobnejšie získané pod nátlakom týrania. V tomto prípade je možné pozorovať nebezpečenstvo, ktoré vzniká prípustnosťou priznania získaného nekalými metódami.²⁷

V súčasnosti, čo je asi 180 rokov po prípade Hector, táto debata naďalej pokračuje. Otázkou je, či by prípustnosť priznania mala byť určená na základe jeho vierohodnosti. V Spojených štátoch je rozporuplná otázka terorizmu, kde by teroristi nemali podliehať tortúre, lebo takto získané informácie sa považujú za nespoľahlivé.²⁸ Tento argument vyvolal senátor John McCain, ktorý tvrdil, že zlé zaobchádzanie s väzňami a tortúra vedú k tomu, že obvinení vyslovia hocičo, čo chce od nich zmocniteľ počuť. Toto spojenie medzi prípadom Hector v. State a výrokom senátora McCaina poukazuje na to, že vierohodnosť informácii získaných tortúrou ostáva naďalej otázkou či povoliť prípustnosti priznania

Vrátiac sa späť k *slovenskému právnomu poriadku*, od roku 1896 platil na našom území Trestný poriadok, ktorý tu bol platný s viacerými zmenami až do roku 1950. Vyšetrujúci sudca bol povinný vyzvať obvineného pred začiatkom výsluchu, aby odpovedal určito, jasne a podľa pravdy, ale na druhej strane neuposlušnosť tejto výzvy bolo bez sankcie. Podľa paragrafu 245 nesmel byť obžalovaný nútený k tomu, aby na kladené otázky odpovedal.²⁹

Prezumpcia nevinny v Slovenskom trestnom konaní

Zásada prezumpcie nevinny vyjadruje v trestnom konaní princíp, podľa ktorého každý, proti komu sa vedie trestné konanie, považuje sa za nevinného, kým súd nevysloví právoplatným odsudzujúcim rozsudkom jeho vinu, v Trestnom poriadku je vyjadrená v § 2 ods.4 Tr. poriadku.

Túto zásadu je nutné vymedzovať vo vzťahu k zásade zistenia skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností, ktorá ukladá orgánom činným v trestnom konaní zisťovať tak skutočnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj v jeho prospech. Vyjadruje rovnako požiadavku, že orgány činné v trestnom konaní sú povinné úplne

---

²⁷ CHIESA, L. E.: *Beyond Torture: The Nemo Tenetur Principle in Borderline Cases*. Pace Faculty Publications, 2009. s. 43.

²⁸ McCAIN, J.: *Tortures Terrible Toll*, NEWSWEEK, November 21, 2005. s. 34.

²⁹ MUSIL, J.: Zákaz k donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare). In: *Kriminalistika*. 2009, roč. 42, č.4. s.253.

a nepochybne preukázať vinu obvineného a odsudzujúci rozsudok môže byť vyhlásený, len ak boli odstránené všetky pochybnosti o vine obžalovaného. Preto zásada prezumpcie neviny je dôležitou zásadou pri dokazovaní skutkového stavu. Od začatia trestného stíhania až do právoplatného odsúdenia sa pozerá na obžalovaného ako na nevinnú osobu.

Subjektívne presvedčenie orgánu činného v trestnom konaní o vine obvineného, ktoré je procesne vyjadrené uznesením o vznesení obvinenia (§ 206), nie je v rozpore so zásadou prezumpcie neviny. V takomto prípade sa vytvára možnosť, na základe ktorej orgán činný v trestnom konaní musí svoje subjektívne presvedčenie o vine dokázať, ak má byť obvinený odsúdený. Trestný poriadok umožňuje orgánu činnému v trestnom konaní, v takýchto prípadoch zasahovať do základných práv a slobôd obvineného, ale len v rámci podmienok a spôsobom upraveným v zákone. Zásada prezumpcie neviny je významnou zárukou občianskych práv obvineného a vyjadruje preto princíp, že len súd rozhoduje o vine a treste za trestné činy (čl. 50 ods. 1 Ústavy SR). Preto právoplatný odsudzujúci rozsudok predpoklad neviny vyvracia, právoplatný oslobodzujúci rozsudok alebo právoplatné uznesenie o zastavení trestného stíhania (z dôvodov uvedených v § 215 ods. 1) predpoklad neviny potvrdzuje.

Z prezumpcie neviny vyplývajú tieto dôležité procesné pravidlá:

- a) Pravidlo *in dubio pro reo*, ktoré znamená, že ak sa vyskytujú o otázke viny obvineného pochybnosti, ktoré nemožno rozptýliť dostupnými dôkazmi, treba rozhodnúť v prospech obvineného. V prípade právnych pochybností, uvedené pravidlo neplatí, pretože platí zásada *iura novit curia* (súd pozná právo). Toto pravidlo sa teda týka len otázok skutkových, nevzťahuje sa na pochybnosti právne, v ktorých musia orgány činné v trestnom konaní a súd zaujať vždy jednoznačné závery.
- b) Pravidlo, že nedokázaná vina má rovnaký význam ako dokázaná nevina. Nemožno robiť rozdiel medzi osobou dokázateľne nevinnou a osobou, ktorej vina bez dôvodných pochybností dokázaná nebola, u ktorej je teda len pravdepodobné, že páchatelom byť môže. V prípade dôvodných pochybností o obvinenom sa trestné stíhanie zastaví, alebo v konaní pred súdom súd obžalovaného oslobodí. Niekedy sa objavujú názory, že prezumpcia neviny obmedzuje zásadu voľného hodnotenia dôkazov. Prezumpcia neviny sa však uplatní až po hodnotení dôkazov, a to len vtedy, ak nie je skutkový stav zistený bez dôvodných pochybností.
- c) Povinnosť orgánov činných v trestnom konaní dokázať vinu. Obvinenému musí vinu dokázať orgán činný v trestnom konaní. Obvinený nie je povinný dokazovať žiadnu skutočnosť, ktorá by svedčila v jeho prospech a bola by dôležitá pre rozhodnutie. Dokazovať svoju nevinu je právom obvineného. Samotná skutočnosť, že obvinený nespolupracuje s orgánmi činnými v trestnom

konaní, svoje tvrdenia nepodopiera dôkazmi, neumožňuje okamžite vyvodzovať záver o klamlivosti jeho tvrdení. Ani skutočnosť, že obvinený použil svoje právo nevypovedať, neumožňuje vyvodzovať záver o jeho vine. Na druhej strane je potrebné upozorniť na pravidlo „Kto mlčí, určite sa nepriznáva, ale je pravda, že ani nepopiera“.³⁰ Orgány činné v trestnom konaní teda z úradnej povinnosti musia dokazovať všetky skutočnosti dôležité pre rozhodnutie, a to aj skutočnosti svedčiace v prospech obvineného, bez ohľadu na to, či ich vykonanie navrhoval, alebo nie.

- d) Požiadavka primeranosti, ktorá zabezpečuje, že v priebehu trestného konania sa budú obvinenému ukladať len také obmedzenia, ktoré sú nevyhnutné na dosiahnutie účelu trestného konania.

Záver

Prezumpcia nevinny má svoj historický vývoj, ktorý je úzko spojený s prijímaním moderných trestných kódexov. Aj táto zásada v trestnom konaní, ako mnohé iné inštitúty v trestnom práve, je poznamenaná rozdielným chápaním v kontinentálnom a anglo-americkom kontexte. Tento rozdiel vyplýva z rozdielneho vývoja legislatívy, prijímania doktrín a precedenčných prípadov v oboch systémoch zo strany vyšších súdov.

Prezumpciu nevinny je nutné chápať v kontinentálnom práve v kontexte Dohovoru ako špeciálny aspekt všeobecného pojmu „*spravodlivý proces*“ v trestných veciach. Aj preto sa Komisia a Súd porušením článku 6 odst. 2 nezaoberali a nezaoberajú v prípadoch, kedy došli k záveru, že bol porušený článok 6 ods. 1 Dohovoru. To je jedným z dôvodov prečo nie je ich judikatúra k článku 6 ods. 2 príliš rozvinutá. Na ilustráciu vývoja pohľadu na porušenia práva prezumpcie nevinny zo strany orgánov činných v trestnom konaní alebo iných verejných orgánov možno poukázať na prípad *Allenet de Ribemont*. Vo všeobecnosti povedané, v tomto prípade bolo porušené právo prezumpcie nevinny práve orgánmi činnými v trestnom konaní, čiže občan *Allenet de Ribemont* sa opieral najmä o článok 6 odsek 2 Európskeho dohovoru: „Každý, kto je obvinený z trestného činu sa považuje za nevinného kým sa jeho vina nepreukáže zákonným spôsobom.“ Tento článok bol porušený vyhláseniami ministra vnútra a vyšším policajným úradníkom na tlačovej konferencii 29 decembra 1976.³¹ Európsky súd pre ľudské práva rozhodol, že zásadu prezumpcie nevinny môže

---

³⁰ Paulus, Dig. L, 17, 142

³¹ <http://www.legalguide.am/doc/materials_on_website/materials_english/summaries/summary_ribemont.pdf> [17.12.2023]

porušiť nielen sudca ale aj iné verejné orgány. Okruh subjektov spadajúcich pod pôsobnosť prezumpcie nevinny sa rozšíril na tzv. *ratione personae*.³²

Európska komisia vo svojej správe z 30. marca 1963 uviedla, že štát nie je zodpovedný za prejavy súkromnoprávných osôb, ktoré sú účastníkmi konania a ktorí porušujú princíp prezumpcie nevinny. V rozpore so zásadou prezumpcie nevinny môžu byť znalecké posudky psychiatrov, ktoré okrem vyjadrenia o príčetnosti obsahujú aj vyjadrenie o vine obvineného.³³

V anglo-americkom systéme práva sa prezumpcia nevinny vymedzuje, na rozdiel od kontinentálneho systému práva, len okrajovo ako dôkazná doktrína, ktorá nie je aplikovateľná pred súdnym procesom.³⁴

Aj keď pohľad na túto problematiku sa v oboch právnych systémoch líši, spoločné majú výzvy na zabezpečenie okolnosti, ktorá nesúvisí priamo so súdnym procesom, ale jeho možným ovplyvnením. Ide najmä o otázku vynútenia dodržiavania tejto zásady v nových prostriedkoch výmeny informácií, najmä internet dokáže pomerne masovo osloviť verejnosť a ešte pred vynesením rozsudku určiť „vinného“, nerešpektovať jeho právo na ochranu osobných údajov, porušiť tak práva obvineného a pritom je veľakrát nemožné určiť zodpovedný subjekt, ktorý porušil túto významnú zásadu trestného konania.

Zoznam použitej literatúry

1. ČAPEK, J.: *Evropská úmluva o ochraně lidských práv I.část-Úmluva*, Praha : LINDE PRAHA, 2010, 887s. ISBN 978-80-7201-789-4
2. DRGONEC, J.: *Základné práva a slobody podľa Ústavy SR* Zväzok II. Bratislava : MANZ, 1999. 340s. ISBN 80-85719-23-1
3. DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky- Komentár*. 2. vydanie. Šamorín : Heuréka, 2007. 1200s. ISBN 80-89122-38-8
4. ESMEIN, A.: *A History of Continental Procedure with Special Reference to France*, Boston: Little, Brown and company, 2000, 640s. ISBN 1-58477-042-2
5. IVOR, J. a kol.: *Trestné právo procesné*. 2.vyd. Bratislava : IURA EDITION, 2010. 1049s. ISBN 978-80-8078-309-9
6. IVOR, J.: *Zaistenie osôb v trestnom konaní*. Bratislava : IURA EDITION, 1997, 216s. ISBN 80-88715-34-2-98
7. MILLER, M., WRIGHT, R.: *Criminal procedures: Cases, Statutes, and Executive Materials*, New York : Aspen Publishers, 2004, 283s. ISBN 0-7355-44603

---

³² SVÁK, J.: *Ochrana ľudských práv*. 2.rozšírené vydanie. Bratislava : Poradca podnikateľa, 2006. s. 516

³³ REPÍK, B.: *Ľudské práva v súdnom konaní*. Bratislava : Manz, 1999. s. 221.

³⁴ MILLER, M., WRIGHT, R.: *Criminal procedures: Cases, Statutes, and Executive Materials*, 2nd ed. 2003. s.1183.

8. REPÍK, B.: *Ľudské práva v súdnom konaní*. Bratislava : MANZ, 1999. 260s. ISBN 80-85719-24-X
9. SVÁK, J.: *Ochrana ľudských práv*. 2. rozšírené vyd. Bratislava : Poradca podnikateľa, 2006. 1100s. ISBN 80-88931-51-7
10. ŠIMOVČEK, I. et al.: *Trestné právo procesné*. Plzeň : Aleš Čenek, 2011. 479s. ISBN 978-80-7380-324-7
11. THAYER, J. B.: *The Presumption of Innocence in Criminal Cases*, Gale, Making of Modern Law 2010, 450s. ISBN 97-8124-003-2693
12. MUSIL, J.: Zákaz donucování k sebaobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare). In: *Kriminalistika*. ISSN 1210-9150. 2009, roč. 42, č.4.

Kontaktné údaje

prof. JUDr. Ing. Adrián Jalč, PhD.
adrian.jalc@truni.sk
Trnavská univerzita v Trnave
Právnická fakulta
Katedra trestného práva a kriminológie

KONKURENCIA TRESTNÝCH ČINOV OHROZENIA POD VPLYVOM NÁVYKOVEJ LÁTKY A USMRTENIA AKO TRESTNOPRÁVNÝ PARADOX

CONCURRENCE OF ENDANGERMENT UNDER THE INFLUENCE OF AN ADDICTIVE SUBSTANCE AND MANSLAUGHTER BY NEGLIGENCE AS A PARADOX IN CRIMINAL LAW

Matúš Kováč¹

Ako mnoho absolventov Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave môžem o sebe s hrdosťou prehlásiť, že som patrím medzi študentov pani doc. Turayovej, na ktorej som si úprimne vážil jej odbornosť a ľudský prístup. Práve tieto hodnoty sú v súčasnosti tak často opomínané, hoci ich potreba a dôležitosť neustále rastie. Pri ich presadzovaní zostáva pani doc. Turayová žiarivým príkladom, a to nie len pre svojich študentov.

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá konkurenciou trestných činov ohrozenia pod vplyvom návykovej látky a usmrtenia a súvisiacim následkom v rovine trestného práva hmotného i trestného práva procesného.

Kľúčové slová: ohrozenie pod vplyvom návykovej látky, usmrtenie, paradox, trestné právo.

Abstract: Article deals with the concurrence of endangerment under the influence of an addictive substance and manslaughter by negligence in the light of substantive and procedural consequences in criminal law.

Key words: concurrence of endangerment under the influence of an addictive substance, manslaughter by negligence, paradox, criminal law.

Úvod

Býva pravidlom, že nedokonalosť toho ktorého právneho predpisu donaha odkryje až aplikácia konkrétnych zákonných ustanovení v praxi. Neraz len prax vyplaví na povrch dôsledky zákonných ustanovení, ktoré zákonodarca v žiadnom štádiu legislatívneho procesu nepredpokladal a s týmito sa náležite nevyšporiadal.

---

¹ Okresná prokuratúra Bratislava I

Aplikácia ustanovení zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (ďalej len „Trestný zákon“) rovnako vytvára v spojení s pravidlami rozoznávanými teóriou trestného práva hmotného určité „vedľajšie účinky,“ majúce pre páchatel'a trestného činu čiastočné pozitívne i negatívne konzekvencie. Načrtnutá paradoxná situácia vzniká pri konkurencii trestných činov usmrtenia a ohrozenia pod vplyvom návykovej látky, ktorej spracovaniu sú venované nasledujúce riadky.

Posúdenie konkurencie trestných činov

Na území Slovenskej republiky žiaľ i napriek tragickým udalostiam z ostatných rokov možno pozorovať neutíchajúci trend prípadov vodičov, ktorí vedú motorové vozidlo v stave vylučujúcom spôsobilosť, ktorý si privodili požitím návykovej látky, spravidla alkoholu. Priamoúmerne je potom potrebné konštatovať, že také konanie má mnohokrát za následok smrť ďalšej osoby, resp. viacerých osôb. V modelovom prípade vodič motorového vozidla v stave vylučujúcom spôsobilosť, teda s hladinou alkoholu v krvi jedno promile a viac, spôsobí dopravnú nehodu, v dôsledku čoho dôjde k usmrteniu ďalšej osoby alebo viacerých osôb. Do úvahy prichádza právna kvalifikácia skutku podľa skutkovej podstaty viacerých trestných činov.

Podľa § 149 ods. 1 Trestného zákona kto inému z nedbanlivosti spôsobí smrť, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

Podľa § 149 ods. 4 Trestného zákona rovnako ako v odseku 3 sa páchatel' potrestá, ak v súvislosti so svojím zamestnaním, povolaním, postavením alebo funkciou alebo ako vodič dopravného prostriedku spôsobí v stave vylučujúcom spôsobilosť vykonávať takú činnosť, ktorý si privodil vplyvom návykovej látky, inému z nedbanlivosti smrť.

Podľa § 149 ods. 5 Trestného zákona odňatím slobody na sedem rokov až dvanásť rokov sa páchatel' potrestá, ak činom uvedeným v odseku 4 spôsobí z nedbanlivosti smrť dvoch alebo viacerých osôb.

Podľa § 289 ods. 1 Trestného zákona kto vykonáva v stave vylučujúcom spôsobilosť, ktorý si privodil vplyvom návykovej látky, zamestnanie alebo inú činnosť, pri ktorých by mohol ohroziť život alebo zdravie ľudí alebo spôsobiť značnú škodu na majetku, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

Podľa § 289 ods. 3 písm. c) Trestného zákona kto vykonáva v stave vylučujúcom spôsobilosť, ktorý si privodil vplyvom návykovej látky, zamestnanie alebo inú činnosť, pri ktorých by mohol ohroziť život alebo zdravie ľudí alebo spôsobiť značnú škodu na majetku, spôsobil čo aj z nedbanlivosti inému ublíženie na zdraví alebo väčšiu škodu na cudzom majetku, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

V načrtnutom prípade páchatel' svojim konaním nepochybne naplnil skutkovú podstatu trestného činu usmrtenia podľa § 149 ods. 1, ods. 4 (v prípade viacerých usmrtených osôb aj ods. 5) Trestného zákona a rovnako aj základné skutkové podstaty trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 ods. 1

Trestného zákona a podľa § 289 ods. 3 písm. c) Trestného zákona. Za účelom určenia správnej právnej kvalifikácie je potrebné vysporiadať sa s otázkou prípadného viacčinného súbehu viacerých trestných činov.

Ako vyplýva z relatívne konštantnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, tento poníma jeden skutok ako konanie páchatela neoddeliteľne späté v čase priestore.² Konanie páchatela, ktorý v stave vylučujúcom spôsobilosť spôsobenom vplyvom návykovej látky sadne za volant motorového vozidla, toto po určitý čas vedie a následne spôsobí dopravnú nehodu, v dôsledku ktorej dôjde k usmrteniu inej osoby, je nevyhnutné posudzovať ako jedno a to isté konanie páchatela neoddeliteľne späté v čase a priestore. V modelovom prípade nastolené konanie páchatela nemožno posudzovať ako sled udalostí, ktoré tvoria samostatné na seba naväzujúce skutky, predovšetkým s poukazom na okolnosť vedenia motorového vozidla v stave vylučujúcom spôsobilosť, ktorá je kľúčovým znakom všetkých citovaných konkurenčných skutkových podstát.

Vzhľadom na skutočnosť, že načrtnuté konanie páchatela tvorí jeden skutok, ktorým naplnil znaky viacerých skutkových podstát trestných činov, je potrebné posúdiť také konanie vo svetle jednočinného súbehu viacerých trestných činov. Vo všeobecnosti platí, že páchatel jedným konaním môže naplniť znaky skutkovej podstaty dvoch (prípadne i viacerých) trestných činov, čo je v aplikačnej praxi pomerne bežné. Zároveň však teória trestného práva hmotného rozoznáva určité pravidlá, podľa ktorých napriek naplneniu znakov skutkových podstát viacerých trestných činov pôjde len o tzv. zdanlivý súbeh (teda také konanie páchatela nemožno právne kvalifikovať ako jednočinný súbeh dotknutých trestných činov). Medzi dôvody vylučujúce jednočinný súbeh patrí pomer subsidiarity, spočívajúci v uprednostnení prísnejšieho ustanovenia.³ V pomere subsidiarity sú spravidla ustanovenia o ohrozovacích trestných činoch k ustanoveniam o trestných činoch poruchových.⁴ Ďalším dôvodom vylučujúcim jednočinný súbeh je pomer špeciality skutkových podstát, podľa ktorého má prednosť skutková podstata užšie vystihujúca konanie páchatela v čase a priestore.

V dotknutom modelovom prípade páchatel svojim konaním bezpochyby naplnil znaky všetkých vyššie citovaných skutkových podstát, jeho konanie nemožno posudzovať ako viacčinný súbeh a zároveň pôjde len o tzv. zdanlivý jednočinný súbeh s ohľadom na prítomnosť okolností vylučujúcich jednočinný súbeh zmienených trestných činov. Trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky

---

² LACIAK, O.: Zásada ne bis in idem vo svetle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. In: *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2017*, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2017, s. 726

³ Prísnosť sankcie je len jedno z kritérií.

⁴ MENCEROVÁ, I., TOBIÁŠOVÁ, L., TURAYOVÁ, Y. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. 2. aktualizované a prepracované vydanie*. Šamorín : Heuréka, 2015, s. 246

podľa § 289 ods. 1 Trestného zákona je trestným činom ohrozovacím s trestnou sadzbou až na 1 rok, teda vo vzťahu k poruchovému trestnému činu usmrtenia podľa § 149 ods. 1, ods. 4 Trestného zákona so sadzbou 4 až 10 rokov je v pomere subsidiarity. Naproti tomu prečin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 ods. 3 písm. c) Trestného zákona je trestným činom poruchovým, nakoľko predpokladá spôsobenie následku v podobe ublíženia na zdraví inému alebo spôsobenia väčšej škody na cudzom majetku. Trestný čin usmrtenia podľa § 149 ods. 1, ods. 4 Trestného zákona však bude vo vzťahu k prečinu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 ods. 3 písm. c) Trestného zákona v pomere špeciality, nakoľko konanie páchatela v reálnom čase a priestore vystihuje užšie a viac vyčerpávajúco (v modelovom prípade páchatel spôsobil inej osobe smrť). V konkurencii s trestnými činmi ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 ods. 1 Trestného zákona i podľa § 289 ods. 3 písm. c) Trestného zákona bude mať teda zakaždým prednosť trestný čin usmrtenia podľa § 149 ods. 1, ods. 4 Trestného zákona.

Trestný čin usmrtenia podľa § 149 ods. 1, ods. 4 Trestného zákona je nepochybne trestným činom s prísnejšou trestnou sadzbou, zároveň je však trestným činom nedbanlivostným a teda vo všetkých skutkových podstatách prečinom. V odbornej obci sa možno výnimočne stretnúť s názorom, že skutková podstata vyjadrená v § 149 ods. 4 Trestného zákona je skutkovou podstatou základnou, čo však napriek pomerne nešťastnej formulácii dotknutej skutkovej podstaty nemožno považovať za správny názor.⁵ K rovnakým záverom dospel Najvyšší súd Slovenskej republiky v uznesení sp. zn. 5 Tdo 34/2017 zo dňa 20.07.2017, v ktorom konštatoval, že trestný čin usmrtenia podľa § 149 Trestného zákona je v celom rozsahu nedbanlivostným trestným činom, a to aj vo vzťahu k následku. Paradoxom analyzovanej problematiky je konzumovanie úmyselného trestného činu nedbanlivostným, čo má pre páchatela určité pozitívne konzekvencie.

Trestnoprávne následky

Posúdenie skutku ako nedbanlivostného trestného činu spravidla má pre páchatela za následok určité priaznivejšie postavenie ako je tomu pri páchateloch úmyselnej trestnej činnosti. V načrtnutej situácii sa uvedené javí ako paradox predovšetkým s poukazom na skutočnosť, že zatiaľ čo pri spôsobení mimoriadne závažného následku v podobe smrti inej osoby páchatel priaznivejšie postavenie vyplývajúce z posúdenia skutku ako nedbanlivostného trestného činu požíva, v prípade spôsobenia ublíženia na zdraví alebo väčšej škody na cudzom majetku, resp. nespôsobenia žiadneho následku, už výhodami plynúcimi z postavenia

---

⁵ Bližšie pozri BURDA, E., ČENTÉŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol.: *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár – II. diel.* 1. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2011, s. 83

páchateľa nedbanlivostného trestného činu nedisponuje, ale jeho skutok je kvalifikovaný ako úmyselný trestný čin (podľa § 289 Trestného zákona). Závažnosť konania páchatel'a v nastolenom modelovom prípade bude samozrejme zohľadnená výškou trestnej sadzby, ktorú zákonodarca v ustanovení § 149 ods. 4, ods. 5 Trestného zákona rozoznáva, avšak nedokonalosť zákona vyplývajúca z konkurencie zmienovaných trestných činov páchatel'ovi ponúka celú paletu benefitov súvisiacich s posúdením trestného činu ako nedbanlivostného.

Neopomenuteľný význam má analyzovaný paradox vo svetle plynutia premlčacej doby predchádzajúceho trestného činu páchatel'a. V zmysle § 87 ods. 3 písm. b) zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (ďalej len „Trestný poriadok“) sa trestné stíhanie prerušuje, a teda premlčacia doba začína plynúť opäť od začiatku, ak páchatel' spáchal v premlčacej dobe úmyselný trestný čin. Nedokonalosť zákona môže v praxi spôsobiť logicky neudržateľnú situáciu, kedy pre páchatel'a trestného činu podľa § 149 ods. 4, resp. ods. 5 Trestného zákona spáchanie takého skutku počas plynutia premlčacej doby iného trestného činu nebude mať za následok prerušenie premlčacej doby, zatiaľ čo u páchatel'a trestného činu podľa § 289 Trestného zákona tento zákonom predpokladaný následok bezvýnimočne nastane. Uvedené má ďalej vplyv na aplikáciu asperačnej zásady, ktorá spočíva vo zvýšení hornej hranice trestnej sadzby páchatel'ovi viacčinného súbehu úmyselných trestných činov, z ktorých aspoň jeden je zločinom.⁶ Trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 Trestného zákona je síce vo všetkých odsekoch prečinom, avšak úmyselným prečinom. Pokiaľ by bolo páchatel'ovi modelového skutku kladené za vinu i spáchanie zločinu (iného skutku), bolo by právne posúdenie skutku ako nedbanlivostného trestného činu usmrtenia podľa § 149 ods. 4 Trestného zákona kľúčové pre vylúčenie aplikácie asperačnej zásady a teda zvýšenie hornej hranice trestnej sadzby. Aplikácia asperačnej zásady je pritom za splnenia zákonných podmienok obligatórna, preto sa v jej svetle javí analyzovaný paradox ako spôsobujúci pomerne vypuklú nespravodlivosť.

Za posúdenia modelového prípadu ako prečinu usmrtenia podľa § 149 ods. 4 Trestného zákona páchatel' - recidivista pri opätovnom odsúdení na nepodmienečný trest odňatia slobody spravidla bude zaradený do ústavu na výkon trestu odňatia slobody s minimálnym stupňom stráženia, keďže v zmysle § 48 ods. 2 písm. b) Trestného zákona súd zaradí páchatel'a do ústavu na výkon trestu odňatia slobody so stredným stupňom stráženia, ak v posledných desiatich rokoch pred spáchaním trestného činu bol vo výkone trestu odňatia slobody, ktorý mu bol uložený za úmyselný trestný čin. Ak by teda za modelový skutok páchatel' aj bol odsúdený na nepodmienečný trest odňatia slobody, išlo by o nedbanlivostný trestný čin a výkon

---

⁶ § 41 ods. 2 Trestného zákona

takého trestu by nezakladal dôvod na zaradenie do ústavu na výkon trestu odňatia slobody so stredným stupňom stráženia pri opätovnom odsúdení.

Rovnako má právne posúdenie skutku ako nedbanlivostného trestného činu podľa § 149 ods. 4 Trestného zákona vplyv na osvedčenie páchatela zo zákona po uplynutí skúšobnej podmiennečného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody, nakoľko ako vyplýva z § 68 ods. 4 Trestného zákona, lehota pre rozhodnutie súdu sa predlžuje na dva roky po uplynutí skúšobnej doby v prípade, ak je páchatel stíhaný za úmyselný trestný čin spáchaný v skúšobnej dobe podmiennečného prepustenia.⁷ Keďže aj v prípade vznesenia obvinenia za skutok spáchaný v skúšobnej dobe podmiennečného prepustenia (z výkonu trestu uloženého za iný, predchádzajúci trestný čin) by išlo o nedbanlivostný trestný čin, lehota na rozhodnutie o osvedčení alebo neosvedčení sa odsúdeného by sa nepredĺžila na dva roky, teda ak by trestné stíhanie vedené pre modelový skutok nebolo právoplatne skončené do jedného roka od uplynutia skúšobnej doby, odsúdený by sa zo zákona osvedčil a zvyšok trestu by nevykonával.

Následky vo vzťahu k výkonu a trvaniu funkcie sudcu alebo prokurátora

Za účelom demonštrovania dopadu nedokonalosti Trestného zákona ohľadom konkurencie zmiených trestných činov a presahu do osobitných predpisov je podnetné modelovú situáciu upraviť tak, že páchatelom by bol sudca alebo prokurátor.

Zákon č.385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o sudcoch a prísediacich“) prezidentovi ukladá povinnosť odvolať sudcu, ktorý bol právoplatne odsúdený za úmyselný trestný čin alebo ktorý bol právoplatne odsúdený za nedbanlivostný trestný čin na nepodmienečný trest odňatia slobody. Vo svetle trestnej sadzby za trestný čin usmrtenia podľa § 149 ods. 4 Trestného zákona (4 až 10 rokov) možno ustanovenia zákona o sudcoch a prísediacich považovať za dostatočné, keďže nevytvárajú páchatelovi priestor na zotrvanie vo funkcii sudcu. Ak by predsa len bol aplikovaný inštitút mimoriadneho zníženia trestu podľa § 39 Trestného zákona a páchatelovi – sudcovi by bol uložený podmiennečný trest odňatia slobody s probačným dohľadom (alebo bez probačného dohľadu), sudca by mohol byť odvolaný z funkcie len na podklade disciplinárneho konania.⁸

---

⁷ V prípade podmiennečne odsúdeného zákonodarca operuje s pojmom „iný trestný čin spáchaný v skúšobnej dobe“

⁸ Podľa § 116 ods. 2 písm. j) zákona o sudcoch a prísediacich závažným disciplinárnym previnením je právoplatné odsúdenie sudcu za trestný čin spáchaný z nedbanlivosti, ak znižuje dôstojnosť výkonu funkcie sudcu.

Podľa § 116 ods. 3 písm. d) zákona o sudcoch a prísediacich Závažné disciplinárne previnenie nezlučiteľné s funkciou sudcu je konanie uvedené v odseku 2 písm. a), c), i) a j), ak je vzhľadom na

Právna úprava podľa zákona č. 154/2001 Z. z. o prokurátoroch a právnych čakateloch prokuratúry (ďalej len „zákon o prokurátoroch a právnych čakateloch prokuratúry“) je vo svetle analyzovaného paradoxu výrazne nedostatočnejšia. Ako vyplýva zo znenia § 15 ods. 2 zákona o prokurátoroch a právnych čakateloch prokuratúry, generálny prokurátor obligatórne odvolá prokurátora z funkcie, pokiaľ bol právoplatne odsúdený za úmyselný trestný čin, právoplatne odsúdený na nepodmienečný trest odňatia slobody pre nedbanlivostný trestný čin spáchaný v súvislosti s výkonom funkcie prokurátora alebo mu bolo právoplatne uložené disciplinárne opatrenie spočívajúce v zbavení funkcie prokurátora. Už z dikcie dotknutého zákonného ustanovenia vyplýva, že hoci by bol za modelový skutok prokurátor odsúdený na nepodmienečný trest odňatia slobody, toto by bez ďalšieho nemalo za následok zbavenie funkcie prokurátora, pričom sa možno dôvodne domnievať, že by tým utrpela dôvera a vážnosť rezortu prokuratúry v očiach verejnosti.

V uvedených súvislostiach je na mieste privítať opakovane pertraktované závery Európskeho súdu pre ľudské práva⁹, v zmysle ktorých disciplinárne obvinenie sudcu alebo prokurátora ani po vyhodnotení tzv. Engelových kritérií spravidla nemá charakter trestného obvinenia, teda prokurátora alebo sudcu možno za rovnaký skutok trestne i disciplinárne stíhať bez porušenia zásady *ne bis in idem*. Závery Európskeho súdu pre ľudské práva je však potrebné vnímať len ako akúsi záplatu na nedokonalosť vnútroštátneho právneho poriadku Slovenskej republiky, konkrétne Trestného zákona a v nadväznosti naň i príslušných statusových zákonov prokurátorov a sudcov. Vzniknutú situáciu je rozhodne potrebné riešiť systematickou zmenou právnej úpravy.

V zmysle § 188 ods. 1 písm. a), písm. c) zákona o prokurátoroch a právnych čakateloch prokuratúry je disciplinárnym previnením zavinené nesplnenie alebo porušenie povinnosti prokurátora, ako aj správanie prokurátora na verejnosti, ktoré znižuje vážnosť prokuratúry. Závažným disciplinárnym previnením je také disciplinárne previnenie, ktorého miera škodlivosti je vzhľadom na povahu nedodržanej povinnosti, spôsob konania, mieru zavinenia či iné prirážajúce okolnosti zvýšená. Medzi povinnosti prokurátora okrem iného patrí povinnosť zachovávať dôstojnosť pri výkone funkcie prokurátora, chrániť vážnosť vykonávanej funkcie a vystríhať sa všetkého, čo by mohlo spôsobiť ujmu na cti prokurátora alebo oslabiť dôveru v jeho nestrannosť.¹⁰ Konanie prokurátora popísané v modelovom

---

povahu porušenej povinnosti, spôsob konania, mieru zavinenia, opakovanie alebo iné prirážajúce okolnosti nezlučiteľné s funkciou sudcu

Podľa § 117 ods. 5 zákona o sudcoch a prísediacich disciplinárnym opatrením za závažné disciplinárne previnenie nezlučiteľné s funkciou sudcu je vždy odvolanie z funkcie sudcu.

⁹ Napr. rozsudok vo veci Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugalsko zo 6. novembra 2018

¹⁰ § 26 ods. 1 zákona o prokurátoroch a právnych čakateloch prokuratúry

prípade by bolo možné posúdiť ako závažné disciplinárne previnenie, za ktoré prichádza do úvahy zbavenie funkcie prokurátora (v načrtnutej situácii by zbavenie funkcie prokurátora bolo dôvodne očakávané). Prokurátorovi možno za nastolenej situácie rovnako pozastaviť výkon funkcie s poukazom na existenciu dôvodných pochybností o tom, že spĺňa predpoklad na vymenovanie do funkcie prokurátora podľa § 6 ods. 2 písm. d) zákona o prokurátoroch a právnych čakateloch prokuratúry, teda že je bezúhonný a jeho morálne vlastnosti dávajú záruku, že funkciu prokurátora bude riadne vykonávať. Opäť je však potrebné zdôrazniť, že zmienené inštitúty rozoznávané zákonom o prokurátoroch a právnych čakateloch prokuratúry nie sú riešením nedokonalosti Trestného zákona, ale len prostriedkom konvalidácie vzniknutého nežiaduceho stavu.

Riešenie a návrh zmeny právnej úpravy

Následky plynúce z paradoxného konzumovania úmyselného trestného činu nedbanlivostným môžu a spravidla aj budú mať v praxi nezanedbateľný dopad. Vo vzťahu k právnym predpisom upravujúcim postavenie sudcov a prokurátorov sa ako najjednoduchšie, ale s ohľadom na komplexnosť problematiky i povrchné riešenie javí zákonná zmena spočívajúca vo vymedzení bezúhonnosti osoby tak, že za bezúhonného sa nebude považovať tiež páchatel trestného činu usmrtienia podľa § 149 ods. 4, ods. 5 Trestného zákona. Uvedené by znamenalo, že v prípade odsúdenia za taký trestný čin by prokurátor alebo sudca prestal spĺňať podmienky vyžadované na vymenovanie do funkcie. Ako však už bolo naznačené v predchádzajúcom texte, analyzovaná problematika vyžaduje systematickú zmenu, ktorou sa v celom rozsahu odstráni riziko vzniku popísaných paradoxných následkov. Za takú zmenu možno považovať subsumovanie konania vyjadreného v § 149 ods. 4, ods. 5 Trestného zákona pod trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 Trestného zákona, pričom pre odstránenie analyzovaného paradoxu nie je rozhodné, či bude konanie páchatela s následkom smrti inej osoby, resp. viacerých osôb, vyjadrené ako základná alebo kvalifikovaná skutková podstata. Trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 Trestného zákona je síce zaradený v šiestej hlave osobitnej časti v rámci trestných činov všeobecne nebezpečných, čo môže indikovať predpokladaný ohrozovací charakter trestného činu, avšak dotknutý trestný čin už v súčasnosti v jednej zo svojich skutkových podstát vyžaduje spôsobenie následku v podobe ublíženia na zdraví alebo väčšej škody.¹¹ V uvedenej súvislosti nemožno pre demonštráciu opomenúť vymedzenie trestného činu všeobecného ohrozenia podľa § 284 Trestného zákona, ktorý v kvalifikovanej skutkovej podstate počíta so spôsobením smrti osoby, resp. viacerých osôb, na čo zákonodarca reaguje aj vysokou trestnou

---

¹¹ § 289 ods. 3 písm. c) Trestného zákona

sadzbu. Neobstojí preto argumentácia, v zmysle ktorej by mali byť problematické skutkové podstaty podľa § 149 ods. 4, ods. 5 Trestného zákona primárne zaradené do prvej hlavy osobitnej časti Trestného zákona. Navrhovanou legislatívnou zmenou by sa odstránila problematická konzumácia úmyselného trestného činu nedbanlivostným, modelový skutok by bol vždy posudzovaný ako úmyselný trestný čin (zločin), z ktorej právnej kvalifikácie by pre páchatel'a neplynuli žiadne vedľajšie pozitívne účinky a v prípade páchatel'a sudcu alebo prokurátora by po preukázaní viny tento bol odsúdený za úmyselný trestný čin, čo je obligatórny dôvod odvolania z funkcie.

Záver

Ustanovenia Trestného zákona ale aj iných právnych predpisov bezvýnimočne podrobí kritickej skúške aplikačná prax, ktorá odhalí všetky nedokonalosti či nezamýšľané konzekvencie. Inak tomu nie je ani v analyzovanom prípade konkurencie trestných činov usmrtenia a ohrozenia pod vplyvom návykovej látky. Za zmienku stojí skutočnosť, že spracovaný paradox konzumácie úmyselného trestného činu nedbanlivostným vrátane jeho následkov existoval v rovnakej podobe už v čase prijatia súčasných trestnoprávných kódexov a pretrváva dodnes. Na uvedenom badať dôležitosť dôkladnej prípravy legislatívnych zmien, ako aj primeranej odbornej diskusie, obzvlášť v oblasti Trestného práva, pre ktoré je charakteristický prísny rigidný výklad zákonného znenia, čo v praxi znamená aj nezvratnosť niektorých nezamýšľaných následkov.

Zoznam použitej literatúry

1. MENCEROVÁ, I., TOBIÁŠOVÁ, L., TURAYOVÁ, Y. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. 2. aktualizované a prepracované vydanie. Šamorín: Heuréka, 2015, ISBN 978-80-8175-011-5
2. BURDA, E., ČENTÉŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol.: *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár – II. diel*. 1. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2011, ISBN 9788074003943,
3. LACIAK, O.: Zásada ne bis in idem vo svetle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva In: *Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2017*, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2017, s. 725 – 731

Kontaktné údaje

JUDr. Matúš Kováč, PhD.

matus.kovac@genpro.gov.sk

Okresná prokuratúra Bratislava I

MOTÍV TRESTNÉHO ČINU V TEÓRII A PRAXI

THE MOTIVE OF A CRIME IN THEORY AND PRACTICE

Ondrej Laciak¹

Abstrakt: Tento príspevok 1 analyzuje motív trestného činu z hľadiska teoretického, ako aj praktického. Motív trestného činu je možné skúmať z pohľadu kriminológie, kriminalistiky, trestného práva, ako aj z aspektu psychológie. V príspevku sú zmienené aj poznatky z aplikačnej praxe.

Kľúčové slová: motív, trestný čin, kriminalita.

Abstract: This article analyzes the motive of a crime from both a theoretical and a practical perspective. The motive of a crime can be examined from the perspective of criminology, criminalistics, criminal law, as well as from the aspect of psychology. The article also mentions findings from applied practice.

Key words: motive, crime, criminality.

Slovník spoločenských vied pod pojmom *motív* rozumie príčinu konania alebo pohnútku k činnosti, ktorá vedie k uspokojeniu nejakej potreby.² Má zameranie a cieľ, rôznu intenzitu a stálosť (krátkodobý, dlhodobý, trvalý), v závislosti od potrieb, ktoré realizuje. Predstavuje prvok motivácie, ktorá je súbor faktorov, ktoré vyvolávajú, udržiavajú a usmerňujú správanie jedinca (indivídua). Predstavuje „energetickú“ stránku správania, vnáša do neho dynamiku, vedie k aktivácii, zmene, úprave alebo inhibícii činnosti. Motivácia jednotlivca stavia na jeho hodnotovej orientácii, hierarchii potrieb, vychádza z jeho schopností a skúseností. Podieľa sa na nej celý rad rozličných motívov, z ktorých niektoré môžu byť vedomé, iné nevedomé, vyplývajúce z pudových tendencií, vnútorných konfliktov alebo komplexov, do nevedomia potlačených negatívnych zážitkov a skúseností (najmä z detstva). Konanie môže byť motivované aj chorobnými motívmi, vyplývajúcimi

---

¹ Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

² KICZKO, L., KOŠČ, M., KRSKOVÁ, A., MARCELLI, M., MISTRÍK, E., SOPÓCI, J., TÓTH, R., ZIGO, M.: *Slovník spoločenských vied*, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Banská Bystrica, 1997, s. 153.

z psychopatologického stavu individua (halucinácie, paranoidita).³ Motívom trestného činu je pohnútká páchatela vedúca k spáchaniu trestného činu. Motívom je teda príčina konania človeka, jeho pozornosti a vnímavosti pamäti vzhľadom na určité predmety a javy.⁴ Motívom trestného činu je možné nazvať vnútorný podnet, ktorý viedol páchatela k rozhodnutiu spáchať trestný čin, sprevádzaný pocitmi spokojnosti alebo nespokojnosti.⁵ Ďalšia z definícií motívu trestného činu je, že ide o vnútorný pocit páchatela prameniacy z jeho nespokojnosti s daným stavom, ktorý ho vedie k rozhodnutiu tento stav zmeniť, a to aj za cenu spôsobenia trestnoprávneho následku.⁶ Profesor Igošev motív definoval ako zámer sformovaný pod vplyvom sociálneho prostredia a životných skúsenosti osoby, ktorý je vnútornou priamou príčinou trestnej činnosti a odzrkadľuje osobnostné postavenie k tomu k čomu je nasmerovaná trestná činnosť.⁷ Igošev je presvedčený, že motív trestného činu „naberá svoje konkrétne určenie, psychologickú formu a právny význam len v súvislosti s konkrétnymi podmienkami životosprávy osoby páchatela, a s konkrétnymi situáciami“.⁸ To, že motív sa rozoberá ako bezprostredný podnet k činu, oprávňuje konštatovať, že je vnútornou najbližšou príčinou trestného činu, osobnostným postavením k nemu,⁹ konkrétne predmetným záujmom,¹⁰ ideálnym základom a jeho ospravedlnením.¹¹ Hatala definuje motív ako stav subjektívnej

---

³ KICZKO, L., KOŠČ, M., KRŠKOVÁ, A., MARCELLI, M., MISTRÍK, E., SOPÓCI, J., TÓTH, R., ZIGO, M.: *Slovník spoločenských vied*, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Banská Bystrica, 1997, s. 153.

⁴ ŠALING, S., IVANOVÁ – ŠALINGOVÁ, M., MANÍKOVÁ, Z.: *Veľký slovník cudzích slov*, SAMO – AAMM, Bratislava – Veľký Šariš, 1997, s. 806.

⁵ SOLNAR, V.: *Základy trestní odpovědnosti*. Praha : Academia 1972, str. 246. In.: MADLIAK, J. – MADLIAK, A.: *Trestné právo hmotné – všeobecná časť, I. Základy trestnej zodpovednosti*, ATOM computers, Košice 2000, s. 227.

⁶ VESELÁ, V.: *Význam pohnutky a smýšlení pro třídění trestních činů a trestů*, Praha 1928, In.: MADLIAK, J. – MADLIAK, A.: *Trestné právo hmotné – všeobecná časť, I. Základy trestnej zodpovednosti*, ATOM computers, Košice 2000, s. 227.

⁷ IGOŠEV, K. E.: *Typológia osobnosti zločincina a motivácia trestného správania*. – Gorkyi, 1974. – s. 66, In: ZAKALYUK, A.P.: *Kurz súčasnej ukrajinskej kriminológie*, Zväzok 1. Teoretické princípy a história ukrajinskej kriminologickej vedy, Vydavateľský Dom „In Yure“, Kyjev 2007, s. 286.

⁸ IGOŠEV, K. E.: *Typológia osobnosti zločincina a motivácia trestného správania*. – Gorkyi, 1974. – s. 68, In: ZAKALYUK, A.P.: *Kurz súčasnej ukrajinskej kriminológie*, Zväzok 1. Teoretické princípy a história ukrajinskej kriminologickej vedy, Vydavateľský Dom „In Yure“, Kyjev 2007, s. 286.

⁹ IGOŠEV, K. E.: *Typológia osobnosti zločincina a motivácia trestného správania*. – Gorkyi, 1974. – s. 168, In: ZAKALYUK, A.P.: *Kurz súčasnej ukrajinskej kriminológie*, Zväzok 1. Teoretické princípy a história ukrajinskej kriminologickej vedy, Vydavateľský Dom „In Yure“, Kyjev 2007, s. 287.

¹⁰ FILANOVSKYJ, I. H.: *Sociálně – psychologický vztah subjektu k trestnému činu*. – Lenningrad, 1970. – s. 44, In: ZAKALYUK, A.P.: *Kurz súčasnej ukrajinskej kriminológie*, Zväzok 1. Teoretické princípy a história ukrajinskej kriminologickej vedy, Vydavateľský Dom „In Yure“, Kyjev 2007, s. 287.

¹¹ KOTOV, D. P.: *Motívy trestných činov a ich dokazovanie*. – Voronež, 1975. – s. 11, In: ZAKALYUK, A.P.: *Kurz súčasnej ukrajinskej kriminológie*, Zväzok 1. Teoretické princípy a história ukrajinskej kriminologickej vedy, Vydavateľský Dom „In Yure“, Kyjev 2007, s. 287.

nespokojnosti človeka so stasom quo okolo neho a v ňom. Nespokojnosť je výsledkom pôsobenia poznatku alebo pocitu, ktorý rezultuje z pochodov celej osobnosti ako psychofyzickej jednoty, pričom tieto pochody sú diktované vonkajšími a vnútornými podmienkami individua.¹² Motív je teda stav nespokojnosti, ktorú subjekt najskôr pociťuje a uvedomuje si. Uvedomenie si motívu, ešte nemusí znamenať uvedomenie si cieľa. Pociťovanie a uvedomovanie si nespokojnosti je dôvodom na hľadanie cieľa.¹³ Od motívu je teda potrebné odlišiť cieľ trestného činu. Podľa Baláža cieľom je skutočnosť, ktorú sa páchatel usiloval dosiahnuť pred spáchaním trestného činu.¹⁴ Motív je možné situovať do počiatkovej fázy rozhodovania sa páchatela o trestnom čine, účel (cieľ, animus) je naopak, konečným zámerom páchatela, ktorý sa tento usiluje dosiahnuť.¹⁵ Podľa Kratochvíla v istom zmysle predstavuje cieľ podmienku (základ) motívu.¹⁶ Od cieľa činu treba odlišovať účel činu. Cieľom činu je želaný stav. Účelom (zmyslom) činu je dosiahnuť tento želaný stav - cieľ činu. Pri porovnaní motívu a účelu činu je dôležité si uvedomiť, že motívom je nespokojnosť s prítomným stavom, účelom zasa odstránenie tohto stavu a dosiahnutie želaného budúceho stavu.¹⁷

V trestnom práve sa pojem motív stotožňuje s pojmom pohnútku. Autor Baláž pohnútku definuje ako určitý vnútorný osobný zámer (motiváciu) páchatela, teda to, „čo ho naviedlo na spáchanie trestného činu“. Je to určitý stav nespokojnosti páchatela s tým, čo má, čo by chcel získať spáchaním trestného činu. Možno ju (pohnútku pozn. autora) charakterizovať aj ako určitú predstavu, potrebu páchatela, ktorú chce uskutočniť spáchaním trestného činu.¹⁸ Baláž ďalej definuje pohnútku z psychologického hľadiska ako duševný faktor konania človeka a z trestnoprávneho hľadiska chápe pohnútku ako vnútorný podnet, popud a dôvod páchatela na spáchanie trestného činu.¹⁹ Podľa judikatúry pohnútkou trestného činu je nutné rozumieť vnútorný podnet, ktorý viedol páchatela k rozhodnutiu spáchať trestný čin.²⁰

---

¹² HATALA, V.: *Motív a trestný čin*. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. Bratislava 1968, s. 20.

¹³ HATALA, V.: *Motív a trestný čin*. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. Bratislava 1968, s. 31.

¹⁴ BALÁŽ, P.: *Trestné právo hmotné – všeobecná a osobitná časť*. VEDA, Bratislava 2005, str. 99

¹⁵ MADLIAK, J. a kol.: *Trestné právo hmotné – Všeobecná časť*. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Košice 2004, str. 185.

¹⁶ KRATOCHVÍL, V. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Masarykova univerzita, Brno 2002, str. 264

¹⁷ HATALA, V.: *Motív a trestný čin*. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. Bratislava 1968, s. 33.

¹⁸ BALÁŽ, P.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. IURA EDITION. 1. Zväzok. Bratislava 2001, s. 90.

¹⁹ BALÁŽ, P.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. IURA EDITION. 1. Zväzok. Bratislava 2001, s. 91.

²⁰ Bližšie pozri: R 41/1976

Pohnútku tvorí spravidla fakultatívny znak subjektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu. Subjektívna stránka, ako jedna zo štyroch znakov skutkovej podstaty trestného činu, obligatórne spočíva v zavinení, či už nedbanlivostnom alebo úmyselnom. Fakultatívne môže byť súčasťou subjektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu tak motív (pohnútku), ako aj cieľ.

Trestný zákon však pri niektorých trestných činoch (skutkových podstatách) ustanovil pohnútku (motív) ako znak skutkovej podstaty (zväčša kvalifikovanej ako osobitný motív) daného trestného činu. Trestným činom, kde pohnútku predstavuje obligatórny znak skutkovej podstaty trestného činu, je napríklad obzvlášť závažný zločin úkladnej vraždy podľa §144 Trestného zákona („*Kto iného úmyselne usmrtil s vopred uváženou pohnútkou...*“).

Podľa Hatalu juristické definície pojmu motív trestného činu sa vyznačovali a vyznačujú úzkym spojením s psychologickými definíciami motívu alebo pokusmi o ne. Juristické poňatie motívu preto buď priamo prebralo rezultáty psychológie, alebo aspoň nevyhnutne na nich budovalo svoje konštrukcie. V každom prípade sa závislosť juristických konštrukcií od vývinu a premien výsledkov psychologických výskumov alebo odklon od nich prejavili vo vývine a premenách samých juristických konštrukcií, nech už boli akokoľvek adaptované na oblasť práva.²¹

Autorka Turayová definuje motív ako vnútornú silu, ktorá ovplyvňuje vedomie páchatela, vyvoláva (mobilizuje, provokuje) príčinu a jej uplatnenie a využíva podmienku.²² Ďalej uvádza, že motív podnecuje príčinu konania, ktorá potom prechádza cez vedomie a vôľu človeka. Rozhodnutie sa tak premieňa na aktivitu.²³

S inou definíciou je možné sa stretnúť v psychiatrickej literatúre, ktorá definuje motívy ako uvedomované pohnútky správania, ktoré sa však často vyjadrujú iba ako základné tendencie a neraz sa pohybujú na hranici medzi vedomím a nevedomím. Aj ich presadzovanie môže mať často neuvedomovaný charakter.²⁴

Autor Mrkvička delí motívy podľa toho, odkiaľ motív pôsobí, na vonkajší a vnútorný. Terminologicky nie vždy zhodne sa vnútorný motív označuje niekedy ako impulz a niekedy zasa – keď sa termín impulz vyhradzuje pre vnútorný motív mimovoľného impulzívneho konania – ako popud. Vonkajší motív sa viac-menej zhodne označuje ako nabádanie, resp. podnet alebo iniciatíva.²⁵

V odbornej literatúre sa tiež uvádza istá „hierarchia motívov“, ktorá sa však môže v priebehu aktivácie trestného činu veľmi dynamicky meniť. Väčšinou nejde o jeden,

---

²¹ HATALA, V.: *Motív a trestný čin*. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. Bratislava 1968, s.13.

²² TURAYOVÁ, Y.: *Kriminologické aspekty zločinu*. IURA EDITION. Bratislava 2001, s. 18.

²³ TURAYOVÁ, Y.: *Kriminologické aspekty zločinu*. IURA EDITION. Bratislava 2001, s. 19.

²⁴ KAFKA, J. a kol.: *Psychiatria*. Osveta, Martin 1993, str. 51

²⁵ MRKVIČKA, J.: *Motivace trestných činů*. Sborník . Základy soudní psychologie II, PÚMS Praha 1964, s 3 -4. In: HATALA, V.: *Motív a trestný čin*. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. Bratislava 1968, s. 16.

ale o celú zmes motívov, ktorá môže byť nielen subjektívne (páchateľovi), ale aj objektívne značne neprehľadná.²⁶

Dovolím si konštatovať, že nie je práve najvhodnejšie sa zamýšľať nad motívom vo vzťahu ku kriminalite ako takej, teda kriminalite v tom najširšom slova zmysle. Motív je viazaný na konkrétneho páchatela úmyselného trestného činu. Inými slovami je subjektívnou individualizáciou každého, kto spácha trestný čin. Podľa Turayovej je motív vnútorná sila, ktorá ovplyvňuje vedomie páchatela, vyvoláva (mobilizuje, provokuje) príčinu a jej uplatnenie a využíva podmienku.²⁷ Pri náhlade na motív vo vzťahu k celkovej kriminalite nie je možné podľa mojej mienky ani indukciou, ani dedukciou ako vedeckou metódou dospieť k relevantným vedeckým záverom vynímajúc vyššie naznačené úvahy o procese motivácie a rôznych súvzťažných vplyvoch. Pri skúmaní celkovej kriminality, resp. fenoménu kriminality je predmet skúmania natoľko všeobecný, že nie je možné zodpovedne dospieť alebo čo i len anticipovať, aké motívy predchádzali ku vzniku kriminality. Motív je čisto individuálna záležitosť. Na druhej strane, prichádza už do úvahy zamýšľať sa nad motívom pri rovnakom druhu trestných činov, teda pri kriminalite rovnakého druhu. Napríklad skúmať motiváciu páchatelov krádeží, ba dokonca sa dá pripustiť aj skúmanie motívov páchatelov majetkovej kriminality ako takej. Pri skúmaní organizovanej kriminality je tiež prípustné konštatovať, že motívom členov zločineckých skupín je okrem iných motívov dosiahnutie maximálneho zisku ruka v ruke so získaním spoločenského a politického vplyvu. Pri kriminalite rovnakého druhu je už pri motivácii jej páchatelov možné nájsť isté spoločné menovatele. Stále ale nepôjde o individuálny motív a závery vedeckého skúmania motívu, resp. motivácie páchatelov pri páchaní trestných činov rovnakého druhu (napríklad proti majetku) môžu byť len istým vodítkom k možnému motívu konkrétneho páchatela konkrétneho trestného činu. Teda výpočet najfrekventovanejších motívov istého druhu kriminality môže napomôcť k zisteniu motívu páchatela trestného činu spadajúceho do toho ktorého druhu kriminality. Vzhľadom na uvedené je pri kriminalite v najširšom význame možné hovoriť o najfrekventovanejších motívoch, na základe ktorých je páchatelmi páchaná úmyselná trestná činnosť. Nie je vylúčený aj prienik motívov medzi jednotlivými druhmi trestných činov. Napríklad žiarlivosť ako motív sa môže vyskytnúť tak pri násilných trestných činoch (páchateľ spácha obzvlášť závažný zločin vraždy podľa § 145 ods. 1 Trestného zákona, pretože žiarlil na svoju manželku, ktorá mala milenca), ako aj pri trestných činoch proti slobode a ľudskej dôstojnosti (páchateľ spácha zločin pozbavenia osobnej slobody podľa § 182

---

²⁶ HERETIK, A.: *Úvod do forenznej psychológie pre poslucháčov právnických fakúlt*. Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 1992, s.: 32.

²⁷ TURAYOVÁ, Y.: *Kriminologické aspekty zločinu*. IURA EDITION. Bratislava 2001, s. 18.

ods. 1 Trestného zákona tak, že svoju družku zatvorí v zamknutej miestnosti niekoľko dní, len preto, aby sa nestretla s páchatelovým sokom).

Zjednodušenie si ale riešenia zisťovania motívu pri konkrétnom páchatelovi konkrétneho trestného činu tým, že jeho motív na spáchanie tohto v Trestnom zákone ustanoveného protiprávneho činu by sa iba vybral zo škály najbežnejších motívov páchatelov druhu trestnej činnosti, do ktorej spadá jeho čin, by bolo nedostatočné a nevedlo by to k relevantnému zisteniu skutočného motívu tohto páchatela. Poznať škálu motívov, ktoré sú bazálne pre ten ktorý druh trestnej činnosti, môže byť, a aj je, veľkou pomôckou pri samotnom individuálnom zisťovaní motívu konkrétneho páchatela. Na skúmanie motívu, resp. motivácie konania osoby, protiprávneho konania páchatela trestného činu, je potrebné mať individuálny prístup ku každému páchatelovi, pretože každý jednotlivý prípad má svoje špecifiká a všeobecné, druhové je len nápomocnou indíciou k zisteniu konkrétneho. Ako uvádza aj Avanesov skúmanie vždy začína od jednotlivého, jedinečného. Aby bolo možné hĺbkovo skúmať všeobecné, je nutné jednotlivé javy (fakty) vytrhávať z všeobecných súvislostí a posudzovať ich izolovane, pričom sa jednotlivé skúma v spojení tak so všeobecným, ako aj s časťou všeobecného. Existuje teda vzájomná súvislosť jedinečného, osobitého a všeobecného.²⁸ Bolo by pochybením orgánov činných v trestnom konaní alebo súdu, keby si urobili záver o motíve, resp. motivácii konania páchatela len na základe všeobecných poznatkov o páchateloch istého druhu trestných činov a následne tieto závery aj uplatnili pri rozhodovaní o vznesení obvinenia, podaní obžaloby, uznaní viny, atď.. Už ihneď bezprostredne po tom, ako sa vyšetrovateľ (policajt) oboznámi s informáciami o spáchaní násilného trestného činu, napríklad vraždy a vykoná obhliadku miesta činu, začne uvažovať o možnom motíve páchatela. Indukciou a dedukciou práve z najfrekvencovanejších motívov v tomto prípade násilných trestných činov, môže vyšetrovateľ získať indície o tom, aký motív mal páchatel a v spojení s tým aj kto by mohol byť páchatel tohto trestného činu a vytvoriť si rôzne alternatívy vyšetrovacích verzií. Ako vidno, vyššie rozobratá škála motívov určitého druhu trestných činov môže byť len pomôckou pri zisťovaní motívu páchatela konkrétneho trestného činu. Motívy v nej zahrnuté však nemôžu slúžiť ako všeobecne platné motívy, ktoré by sa bez ďalšieho skúmania a dokazovania priradzovali k jednotlivým páchatelom trestných činov. Toto je prípustné iba vo fáze, keď nie je stotožnený podozrivý a orgán činný v trestnom konaní alternuje vo vyšetrovacích verziách s rôznymi motívmi, ktoré by ich hypoteticky mohli priviesť na konkrétnu osobu (páchatela), alebo na konkrétne osoby, čím sa zúži okruh podozrivých, resp. možných páchatelov daného trestného činu. Ak vzíde indícia na určitý motív, vo väčšine prípadov je isté motívy možné spájať len s konkrétnou osobou, alebo

---

²⁸ AVANESOV, G. A.: *Kriminologia*. Prognostika. Riadenie. Gorkij 1975, s. 40.

kruhom konkrétnych osôb, alebo istým okruhom nestotožnených osôb, ktoré by mohli mať napríklad k poškodenému určitý vzťah či väzbu. Kriminalistické verzie sú špecifickou kriminalistickou metódou objasňovania kriminalisticky relevantnej udalosti, ktorá spočíva vo vyvedení a preverke všetkých, zhromaždenými materiálmi opodstatnených domniek o jednotlivých znakoch kriminalistickej charakteristiky danej udalosti.²⁹

Kriminalistika zaraďuje motív medzi subjektívne faktory spôsobu páchania a utajovania kriminalisticky relevantnej udalosti. Spôsob páchania a utajovania kriminalisticky relevantnej udalosti, bez ohľadu na to, či bol čin spáchaný úmyselne alebo z neobľahosti, možno definovať ako objektívnymi a subjektívnymi faktormi podmienený systém správania páchatel'a realizujúceho sa v spáchaní a utajovaní kriminalisticky relevantnej udalosti.³⁰ Šimovček zaraďuje okrem iných k subjektívnym faktorom spôsobu páchania a utajovania kriminalisticky relevantnej udalosti aj motív a cieľ páchatel'ovho konania. Autor Šimovček k tomuto subjektívnemu faktoru spôsobu páchania a utajovania kriminalisticky relevantnej udalosti uvádza: „Motív a cieľ sú navzájom úzko späté. Determinácia spôsobu páchania a utajovania cieľa je bližšia a konkrétnejšia, pretože uvedenie si cieľa má výrazný regulačný a integrujúci vplyv na celé kriminálne správanie. Okrem dominujúceho motívu môžu existovať ďalšie potlačené motívy, ktoré v menšej miere tiež determinujú spôsob páchania a utajovania a vo vzťahu k hlavnému motívu vyvolávajú čiastkové alebo dočasné ciele. Dva alebo viaceré motívy, ak si navzájom neodporujú, pôsobia spoločne, avšak určujú rôzne ciele a spôsoby ich dosiahnutia.“³¹ Význam analyzovania faktorov o spôsobe páchania a utajovania trestného činu má v kriminalistike zásadný význam, okrem iného aj pre vytyčovanie vyšetrovacích verzií. Ako aj uvádza autor Arnaud „podaří-li se najít motiv, velmi se tím zúží okruh možných pachatelů a počet podezřelých se zredukuje na několik nebo pouze jednu osobu.“³² Zároveň ale konštatuje, že často ale zostáva záhadou, prečo prišlo k spáchaniu trestného činu. Mohli k nemu viesť dôvody, ktoré páchatel'ovo okolie nepozná a často ani netuší. Zdanlivo jasné motívy sa môžu ukázať ako falošné. Napriek tomu patrí otázka motívu k základným krokom vyšetrovania a jej uspokojuvúce zodpovedanie ho môže často podstatne urýchliť.³³ Motív (pohnútku) činu nemožno stotožňovať s vlastnosťami páchatel'a. No nemožno ich však ani od motívu (pohnútky) izolovať, pretože ide o okolnosti významné z hľadiska hodnotenia charakteru motívu (pohnútky).³⁴

---

²⁹ ŠIMOVIČEK, I. a kol.: *Kriminalistika*. IURA EDITION, Bratislava 2001, s. 195.

³⁰ ŠIMOVIČEK, I. a kol.: *Kriminalistika*. IURA EDITION, Bratislava 2001, s. 22.

³¹ ŠIMOVIČEK, I. a kol.: *Kriminalistika*. IURA EDITION, Bratislava 2001, s. 25.

³² ARNAU, F.: *Okolo zákona – Moc a bezmoc kriminální policie*. THEMIS, Praha 1998, str. 256

³³ ARNAU, F.: *Okolo zákona – Moc a bezmoc kriminální policie*. THEMIS, Praha 1998, str. 257

³⁴ Bližšie pozri: R 41/1976

Zaujímavý postreh uvádza autor Gordon, ktorý je z prostredia Common Law, vo svojom príspevku v *Criminal Law Quarterly* s názvom *Subjective and Objective Mens Rea*³⁵, v ktorom opierajúc sa o prípad *Ryan v. The Queen* (*Ryan v. Kralovná*) z roku 1967 uvádza, že v kontexte dokazovania úmyslu (úmyselného zavinenia), ak je preukázané konanie páchatela, je to dostatočné na preukázanie aj jeho úmyslu. Inými slovami preukázanie konania vykazujúce úmysel, je dokázaním aj úmyselného zavinenia páchatela. Pri takomto procesnom postupe by sa súd tým pádom vôbec nezaoberal motívom páchatela, keďže by sa ani nezaoberal dokazovaním úmyselného zavinenia. Hoci sa nám to v právnom prostredí kontinentálneho práva, kontinentálneho trestného procesu, zdá byť zvláštne, Gordon ďalej uvádza príklad, ktorý sa, dovoľím si tvrdiť rovnako posudzuje aj v našej aplikačnej praxi. Je veľa situácií, kde preukázaním istého konania (spáchanie trestného činu), ipso facto preukazuje úmyselné zavinenie, resp. úmyselné konanie. Ak povieme „A bil B“, je v tom povedané, že A konal úmyselne.³⁶ Ďalej Gordon ale uvádza, že preukázanie „A usmrtil B“, neznamená preukázanie, že „A zavraždil B“.³⁷ Som toho názoru, že skúmanie motívu v rámci trestného konania a dokazovania v rámci neho by malo patriť k základným oblastiam dokazovania, ak by bol páchatel' stíhaný za úmyselný trestný čin. Pretože zistenie motívu je mimoriadne dôležitým poznatkom. Zistenie pohnútky (motívu) má mimoriadny význam napríklad pri zisťovaní stupňa závažnosti prečinu podľa § 10 ods. 2 Trestného zákona, ako aj pri určovaní druhu trestu a jeho výmery podľa § 34 ods. 4 Trestného zákona a zistení, či sa na páchatela nevzťahuje aj priťažujúca okolnosť podľa § 37 písm. a), b) alebo c) Trestného zákona. Na dôvažok osobitný motív, ustanovený v § 140 Trestného zákona, je znakom kvalifikovaných skutkových podstát. Zisťovanie motívu môže byť v obzvlášť náročných prípadoch zisťované aj pribratými zncalcami z odboru psychológia.³⁸

Zisťovanie a skúmanie motívu páchatela, v prípade, ak je prejednávaný skutok kvalifikovaný orgánmi činnými v trestnom konaní alebo súdom ako úmyselný trestný čin, by malo byť v rámci trestného konania neodmysliteľnou súčasťou každého dokazovania. Nemožno sa uspokojiť stézou, že ak je preukázané

---

³⁵ GORDON, H. G.: *Subjective and Objective Mens Rea*. In: *Criminal Law Quarterly*. Vol. 17. A Canadian Journal of Criminal Law for Judges, Magistrates, Lawyers and Police Offices. Canada Law Book Limited, Ontario, 1974 – 75, s. 359.

³⁶ GORDON, H. G.: *Subjective and Objective Mens Rea*. In: *Criminal Law Quarterly*. Vol. 17. A Canadian Journal of Criminal Law for Judges, Magistrates, Lawyers and Police Offices. Canada Law Book Limited, Ontario, 1974 – 75, s. 364.

³⁷ Tamtiež, s. 367.

³⁸ K tomu bližšie pozri: KOLESÁR, J.: *Ako ďalej v znaleckom dokazovaní v trestnom procese*. In: *Teoretické a praktické problémy dokazovania*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 111 – 116; KOLESÁR, J.: *Funkcia a postavenie znalca v trestnom konaní, niekoľko úvah a porovnaní k návrhu zmien*. In: *Kriminalistická spoločnosť*. Roč. 2, č. 6, 1991, s. 5 – 7.

protiprávne konanie konkrétneho páchatela (spáchanie trestného činu), je ďalšie zisťovanie a skúmanie motívu nadbytočné.

Je prípustné konštatovať, že ľudské konanie nemusí byť výsledkom iba jediného motívu, ale viacerých motívov. Z plurality príčinného javu sa logicky vyvodzuje aj korelácia prvkov tohto komplexu a ich vzájomné pôsobenie – interakcia motívov.³⁹ Pluralita motívov je ďalej jedným z východísk pre tvorbu pojmu motivácia. Motiváciou sa najčastejšie rozumie práve pluralita príčinného javu a vzájomné pôsobenie prvkov vo vnútri tohto javu, kým motívom sa rozumie individuálny člen tohto príčinného súboru, ktorý je zo súboru vyabstrahovaný a umele izolovaný pre jeho dôsledok. Podľa Hatalu je možné pod pojmom motivácia rozumieť celý proces vzniku, vývinu a pôsobenia motívov.⁴⁰ Iná definícia motivácie podľa Savčenka znie, že je to psychická činnosť, predmetom ktorej sú motívy: ich vznik, formovanie, realizácia v zámere a rozhodnutí vykonať trestný čin. Nezachytáva celý mechanizmus vykonania, preto nie je možné súhlasiť s tým, že k nej patrí aj vykonanie prijatého rozhodnutia, jeho kontrola, korekcia činov, analýza následkov, ktoré vznikli po vykonaní trestného činu.⁴¹

V aplikačnej praxi detailné skúmanie existencie a kvality motívu obvineného (eventuálneho páchatela) zo strany orgánov činných v trestnom konaní v rámci vyšetrovania je veľmi náročné vzhľadom na špecifiká a komplikovanosť preukazovania motívu. Na druhej strane, v niektorých prípadoch je možné existenciu motívu vyvodiť zo zadovážených dôkazov aj bez skúmania takých aspektov a kategórii motívu, aké sú uvedené v tomto príspevku, na skúmanie ktorých sa predpokladá spravidla znalecké skúmanie forezným psychológom alebo psychiatrom.

Zoznam použitej literatúry:

1. KICZKO, L., KOŠČ, M., KRŠKOVÁ, A., MARCELLI, M., MISTRÍK, E., SOPÓCI, J., TÓTH, R., ZIGO, M.: *Slovník spoločenských vied*, Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Banská Bystrica, 1997.
2. ŠALING, S., IVANOVÁ – ŠALINGOVÁ, M., MANÍKOVÁ, Z.: *Velký slovník cudzích slov*, SAMO – AAMM, Bratislava – Velký Šariš, 1997.
3. SOLNAŘ, V.: *Základy trestní odpovědnosti*. Praha, Academia 1972, str. 246. In.: MADLIAK, J. – MADLIAK, A.: *Trestné právo hmotné – všeobecná časť, I. Základy trestnej zodpovednosti*, ATOM computers, Košice 2000.

---

³⁹ HATALA, V.: *Motív a trestný čin*. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. Bratislava 1968, s. 18.

⁴⁰ HATALA, V.: *Motív a trestný čin*. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. Bratislava 1968, s. 18.

⁴¹ SAVČENKO, V. A.: *Motív a motivácia trestného činu*. – K., 2002. – s. 37. In: ZAKALYUK, A.P.: *Kurz súčasnej ukrajinskej kriminológie, Zväzok 1. Teoretické princípy a história ukrajinskej kriminologickej vedy*, Vydavateľský Dom „In Yure“, Kyjev 2007, s. 287.

4. VESELÁ, V.: *Význam pohnutky a smýšlení pro třídění trestních činů a trestů*, Praha 1928, In.: MADLIAK, J. – MADLIAK, A.: *Trestné právo hmotné – všeobecná část, I. Základy trestnej zodpovednosti*, ATOM computers, Košice 2000.
5. IGOŠEV, K. E.: *Typológia osobnosti zločinca a motivácia trestného správania*. – Gorkyi, 1974, In: ZAKALYUK, A.P.: *Kurz súčasnej ukrajinskej kriminológie*, Zväzok 1. Teoretické princípy a história ukrajinskej kriminologickej vedy, Vydavateľský Dom „In Yure“, Kyjev 2007.
6. FILANOVSKYJ, I. H.: *Sociálno – psychologický vzťah subjektu k trestnému činu*. – Leningrad, 1970, In: ZAKALYUK, A.P.: *Kurz súčasnej ukrajinskej kriminológie*, Zväzok 1. Teoretické princípy a história ukrajinskej kriminologickej vedy, Vydavateľský Dom „In Yure“, Kyjev 2007.
7. KOTOV, D. P.: *Motívy trestných činov a ich dokazovanie*. – Voronež, 1975. – s. 11, In: ZAKALYUK, A.P.: *Kurz súčasnej ukrajinskej kriminológie*, Zväzok 1. Teoretické princípy a história ukrajinskej kriminologickej vedy, Vydavateľský Dom „In Yure“, Kyjev 2007.
8. HATALA, V.: *Motív a trestný čin*. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. Bratislava 1968.
9. SAVČENKO, V. A.: *Motív a motivácia trestného činu*. – K., 2002. – s. 37. In: ZAKALYUK, A.P.: *Kurz súčasnej ukrajinskej kriminológie*, Zväzok 1. Teoretické princípy a história ukrajinskej kriminologickej vedy, Vydavateľský Dom „In Yure“, Kyjev 2007
10. TURAYOVÁ, Y.: *Kriminologické aspekty zločinu*. IURA EDITION. Bratislava 2001.
11. KAFKA, J. a kol.: *Psychiatria*. Osveta, Martin 1993.
12. MRKVIČKA, J.: *Motivace trestných činů*. Sborník . Základy soudní psychologie II, PÚMS Praha 1964, s 3 - 4. In: HATALA, V.: *Motív a trestný čin*. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. Bratislava 1968.
13. AVANESOV, G. A.: *Kriminologia*. Prognostika. Riadenie. Gorkij 1975.
14. ŠIMOVIČEK, I. a kol.: *Kriminalistika*. IURA EDITION, Bratislava 2001.
15. GORDON, H. G.: *Subjective and Objective Mens Rea*. In: *Criminal Law Quarterly*. Vol. 17. A Canadian Journal of Criminal Law for Judges, Magistrates, Lawyers and Police Offices. Canada Law Book Limited, Ontario, 1974.
16. KOLESÁR, J.: *Ako ďalej v znaleckom dokazovaní v trestnom procese*. In: *Teoretické a praktické problémy dokazovania*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 111 – 116; KOLESÁR, J.: *Funkcia a postavenie znalca v trestnom konaní, niekoľko úvah a porovnaní k návrhu zmien*. In: *Kriminalistická spoločnosť*. Roč. 2, č. 6, 1991, s. 5 – 7.

17. ARNAU, F.: *Oko zákona – Moc a bezmoc kriminální policie*. THEMIS, Praha 1998.

Kontaktné údaje

doc. JUDr. Ondrej Laciak, PhD.

ondrej.laciak@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

PRÍČINY A PODMIENKY AKO VÝCHODISKOVÉ PRVKY SPOJENÉ S TRESTNOPRÁVNOU ZODPOVEDNOSŤOU

CAUSES AND CONDITIONS AS INITIAL ELEMENTS LINKED TO CRIMINAL LIABILITY

Stanislav Mihálik – Filip Vincent¹

Abstrakt: Autori sa v predkladanom príspevku zameriavajú na význam príčin a podmienok v podmienkach vybraných otázok trestnoprávnej zodpovednosti. Svoje východiská koncipujú nie len v rovine všeobecnej, ovplyvnenej terminologickým rámcom filozofických prístupov, ale predovšetkým s ohľadom na rovinu kriminológie a trestného práva. Špecificky sa zameriavajú na ten problém, či je možné identifikovať rámec diferenciacie príčin a podmienok aj v týchto špecifických sférach, rovnako na to, či je množina relevantných príčin a podmienok determinovaná tým, či hovoríme o rámci trestnoprávnom alebo kriminologickom.

Kľúčové slová: kauzalita, príčina, podmienka, trestné právo, kriminológia

Abstract: In the present paper, the authors focus on the importance of causes and conditions in terms of selected criminal liability issues. They conceive their starting points not only in the general line, influenced by the terminological framework of philosophical approaches, but especially with regard to the framework of criminology and criminal law. Specifically, they focus on the problem of whether it is possible to identify a framework of differentiation of causes and conditions also in these specific spheres, as well as on whether the set of relevant causes and conditions is determined by whether we are talking about a criminal law or criminological framework.

Key words: causation, cause, condition, criminal law, criminology

Úvod

Koncipovanie predkladaného príspevku, ktorý je zameraný na príčiny a podmienky ako aspekty so signifikantným významom pre trestnoprávnu zodpovednosť, bolo motivované hneď niekoľkými líniami s cieľom vyjadrenia pocty pani doc. Turayovej.

---

¹ Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

V prvom rade vlastné vyjadrenie úcty umocnené možnosťou účasti na podujatí s takýmto významom, v druhom rade v podmienkach obsahovej výstavby príspevku na východiskách, ktoré možno považovať aj za vedecké dielo pani docentky.

Hoci je možné identifikovať mnoho prvkov a súborov prvkov, ktoré by spĺňali druhú z vyjadrených podmienok, príspevok je zameraný na príčiny a podmienky. Teda na kategórie s extrémne širokým dopadom a významom pre otázky právnej zodpovednosti. Práve ich „testovanie“ parciálnymi mechanizmami či už kriminológie alebo trestného práva ako celku nám umožňuje ich poznávanie a predovšetkým overenie funkčnosti v aplikačnej rovine. Vlastný príspevok je potom venovaný nie len elementárnym filozofickým aspektom, ale ťažiskovo predovšetkým aspektom kriminologickým a trestnoprávnym, osobitne s ohľadom na stálu existenciu potreby diferencovania príčin a podmienok, resp. ich kategorizácie v podmienkach právnej doktríny.

K základným teoretickým východiskám a k ich riešeniu

Náuku o príčinách a podmienkach možno v základných východiskách považovať jednak za množinu ťažiskovú, rovnako za doktrinálne neuzatvorenú, a teda stále hodnú vedeckého bádania.² Hoci však vo svojej podstate predstavuje rámec najvšeobecnejších prístupov, podmieňuje napríklad východiská kauzality a samotnej právnej zodpovednosti, a to tým, že predmetné generalizované prístupy sú preklápané do individuálnych aplikačných otázok. Je preto pochopiteľne nevyhnutné, aby už takéto všeobecné prístupy obrazne povedané stáli na pevných doktrinálnych základoch.

Popísaný vzťah s právnou zodpovednosťou je však vo svojej podstate reláciou recipročnou. Platí totiž, že východiská o príčinách a podmienkach nevznikajú vo vzduchoprázdne, ale v konečnom dôsledku sú výsledkom voľnej nadväznosti na všeobecné prístupy spojené s právnou zodpovednosťou (aj v predmetnom prípade platí, že osobitne v intenciách kategórie príčinnosti). V rámci širokej kategórie právnej zodpovednosti sú potom vnímané ako tematický a terminologický vstup pre vnímanie nadväzujúcich súvislostí, pričom v uvedenom sa prejavuje ako ich filozofický, tak aj trestnoprávny a kriminologický rozmer. Vzájomná funkcionalita týchto množín ako celku podmieňuje vlastnú kategóriu príčin a podmienok, pričom jej funkčnosť je pochopiteľne podmienená východiskami každého prvku predmetnej množiny.

Z hľadiska základných východísk sa v prvom rade zameriame na diferenciaciu v súvislosti s vnímaním obsahu pojmov kategórií príčin a podmienok. Rôzne

---

² K bližším východiskám týkajúcim sa kauzality v práve, v trestnom práva a v kriminológii, na ktorých je vystavaný aj predkladaný príspevok, pozri MIHÁLIK, S.: *Príčinná súvislosť v práve a v trestnom práve*. Bratislava : C. H. Beck SK, 2021. 272 s.

vnímanie zo strany autorov (poťažmo prístupov) nie je v danom zmysle samoučelné a nesporne sa odráža do nadväzujúcich východísk. V danom kontexte je potrebné si uvedomiť, že azda najvýraznejšie sa rozdielne prístupy odrážajú v rovine východísk o príčinnosti, kde sú za základné elementy príčinného vzťahu vnímané kategórie príčiny a účinku.³ Uvedené by samo osebe nespôsobovalo problém, nakoľko ide spravidla o východiská filozofických teórií o príčinnosti, ktoré majú svoje hlbšie odôvodnenie, problém vzniká v prípade využívania takýchto prístupov bez ďalšieho v podmienkach práva, prípadne v prostredí iných právnych vied, ako je napríklad aj kriminológia. Pod spojením „bez ďalšieho“ máme na mysli predovšetkým absentujúci proces akéhosi terminologického prispôsobenia na účely tej ktorej oblasti. Tak napríklad, pokiaľ vezmeme do úvahy spomenuté pojmy „príčina a účinok“ v podmienkach trestnoprávných východísk, je vhodné uviesť, a to bez rozporovania faktu, že predstavujú elementárne prvky príčinného vzťahu, že terminologicky ide o maximálne nevhodne prebraté a preklopené pojmy. Na strane jednej, v použití osamostatneného pojmu „príčina“ sa odrážajú základné nedostatky terminologického aparátu spojeného s príčinnosťou,⁴ ktoré, hoci sú spravidla podmienené jednak filozofickými prístupmi, rovnako tak možnosťami prekladu vedeckých a odborných textov, v konečnom dôsledku potláčajú obsahové vnímanie pojmu príčina v podmienkach trestného práva (a kriminológii), a to už len samotným degradovaním významu podmienok v príčinnom reťazci. Za problém zároveň vnímame to, že v podmienkach právnej doktríny absentuje množina, ktorá by spoločne pomenúvala súbor príčin a podmienok, pričom nepovažujeme za náležité napr. pomenovanie príčiny v širšom zmysle, nakoľko neoplýva terminologickou presnosťou. Na strane druhej, problematiku je aj preklopenie pojmu „účinek“, ktorý sa v podmienkach trestnoprávnej doktríny síce terminologicky viaže na objektívnu stránku trestného činu (teda na podmienené prejavy v objektívnej realite), ale vyjadruje porušenie alebo eventualitu takéhoto porušenia na hmotnom predmete útoku ako fakultatívnom znaku objektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu. Už to, že pomenujeme fakultatívnosť znaku, naznačuje vnímanie, ktoré nedisponuje generálnou aplikovateľnosťou a zrejme nie je vhodnou kategóriou pre vnímanie základov kauzálneho vzťahu.⁵

---

³ Napr. WRIGHT, G. H.: *Vysvětlování a rozumění. Základní filosofické texty*, sv. 12. Praha : Filosofia, 2013, s. 75. V podmienkach filozofických východísk je však možné identifikovať aj používanie termínu následok, ako určitej náhrady za pojem účinok. Napr. RUSSELL, B.: *Mystika a logika a jiné eseje*. Překlad Antonín Otáhal. Praha : Academia, 2015, s. 123.

⁴ Ako poukazuje aj DOLEŽAL, A., DOLEŽAL, T.: *Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory*. Praha : Ústav státu a práva AV ČR, 2016, s. 10 a nasl.

⁵ Za správnejšie preto vnímame práve používanie termínu „následok“, prípadne „výsledok“, ktorý je však skôr pojmom z prostredia príčinnosti v rovine filozofickej, prípadne len výsledkom cudzojazyčného prekladu, nakoľko pojem výsledok je mimo rámca doktrinálnych východísk

V nadväznosti na uvedené si dovoľujeme dodať, že ani popísané nie je možné vnímať kategoricky, už vôbec nie v rovine popierajúcej predmetné filozofické východiská, nakoľko si uvedomujeme, že vnímanie ťažiskových aspektov musí byť nie len partikulárne v podmienkach individualizovaných daností sféry vnímania, ale svojím spôsobom aj autonómne (a to osobitne v podmienkach práva).

Diferenciácia príčin a podmienok – nevyhnutnosť alebo prejav formalizmu?

Na všeobecné východiská o problematických aspektoch vnímania príčin a podmienok nadviažeme špecifikáciou diferenciácie predmetných kritérií. Vo svojej podstate je predmetná otázka podmienená širokou množinou otázok a prístupov, ktoré, ako sme už naznačili, zasahujú ako rámec filozofie, tak aj trestného práva a kriminológie. Predmetným výpočtom nie je spomenutá množina dopadov vyčerpaná, považujeme ju však za množinu dostatočnú v podmienkach potrieb pre koncipovanie predkladaného príspevku.

Vo vzťahu k uvedenému, v podmienkach relevantnej doktríny, sú k predmetnému identifikovateľné rôzne názory, prakticky na škále možných riešení, s ohľadom na problematiku sa však prikláňame k názoru, ktorý prezentovala vo svojich vedeckých dielach aj pani doc. Turayová,⁶ a to, že nepovažovala za správne nazeranie, v zmysle ktorého bola diferenciácia príčin a podmienok vnímaná za tému, ktorá z hľadiska vedeckého nepredstavovala relevantný problém. Apelovala na relevanciu predmetného s tým, že na načrtnuté rozlišovanie nemohla veda trestného práva či kriminológie rezignovať. Za základné odôvodnenie možno uviesť predovšetkým to, že predmetná teória nie len že kreuje terminologické počiatky spojené s kategóriou príčinnosti, ale osobitne to, že teórie príčinnosti v nadväzujúcom kroku determinujú aplikačnú prax (s dopadom na postup súdov v podmienkach zisťovania a preukazovania príčinného vzťahu).

Čo teda možno vnímať pod príčinami a podmienkami a prostredníctvom akých aspektov ich možno diferencovať? V prvom rade, pokiaľ ide o spoločné znaky príčin a podmienok, platí, že ide nesporne o javy prirodzene a objektívne dané, ktoré sú výsledkom vzťahov vzájomnej podmienenosti v objektívnej realite (v procese reťazenia javov, kedy je následok jednej z príčin zároveň vlastnou príčinou iných následkov). Uvedené hľadisko, hoci v základných aspektoch vystavané na filozofických prístupoch,⁷ je identifikovateľné aj v doktríne trestného práva

---

trestného práva ako takého. Napriek pomenovaným nedostatkom však ide o vhodnejšie pomenovanie v komparácii s používaním termínu „účinnok“.

⁶ Osobitne možno spomenúť TURAYOVÁ, Y.: *Kriminologické aspekty zločinu*. Bratislava : Iura Edition, 2001, s. 13.

⁷ V zmysle filozofického slovníka je príčina skutočnosťou z množiny javov, v ktorej sa predmetné javy vzájomne ovplyvňujú, čím vplývajú na sledovaný následok. DURUZOI, G., ROUSSEL, A.: *Filozofický slovník*. Praha : Ewa Edition, 1994, s. 242.

v podmienkach Slovenskej republiky,⁸ v zmysle ktorého je príčinou taký jav, bez danosti ktorého by v podmienkach objektívnej reality sledovaný následok nebol nastal. Hoci majú predmetné javy abstraktnú povahu a vo svojej podstate nemusia mať žiadny význam, z hľadiska vnímania trestného práva a kriminológie má však základný význam premena takýchto javov v procese individualizácie, kedy už hovoríme o príčine konkrétneho trestnoprávne relevantného následku (prípadne o jednej zo spolupôsobiacich príčin alebo podmienok vo vzťahu k popísanému následku). S procesom individualizácie musí byť nevyhnutne spojený potenciál takéhoto javu, prípadne súbor takýchto javov, vyvolať relevantný následok v oblasti práva (nakolko predmetné procesy vlastné pre kauzalitu rámcu trestného práva presahujú). Príčiny a podmienky sú teda základnými predpokladmi príčinných procesov aj v odvetví trestného práva.⁹

Ekvivalenciu príčin a podmienok (napriek kvalitatívnej diferenciacii), čo však neznamená ich splývanie, nesporne rešpektuje aj teória podmienky (*conditio sine qua non*), ako jedna z východiskových teórií príčinnosti. Hoci je v čistej forme v rovine práva (a o to viac trestného práva) nepoužiteľná (vzhlľadom na extrémne široké dopady) a musí byť korigovaná (primárne východiskami zavinenia, teda pričítaním len zavinených následkov), vyjadruje, význam skutočností (javov), bez ktorých by výsledok nebol nastal (prípadne za alternatívy, že takýto následok by bol nastal, ale podstatne iným spôsobom). Pôvodne filozofická kategória vnímania príčinnosti tak bola prostredníctvom korektívov kauzality etablovaná aj v podmienkach trestného práva (resp. v iných sférach poznania). Osobitne zaujímavou sférou, z hľadiska vedeckého bádania, je vnímanie a poznávanie rámca príčin a podmienok v prostredí trestného práva a kriminológie, k čomu smeruje aj predkladaný príspevok, nakolko platí, že hoci určité javy nazývame vo všeobecnosti príčinami a podmienkami, je nevyhnutné rozlišovanie trestnoprávne a kriminologicky významných javov. Špecificky v tej rovine, že hoci príslušná príčina

---

⁸ BALÁŽ, P.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť. diel 1*. Bratislava : Iura Edition, 2001, s. 75 a nasl.

⁹ V daných intenciách je vhodné poukázať na miesto motívu v podmienkach trestnoprávnej náuky, ktorý, hoci predstavuje komponent subjektívnej stránky trestného činu (ako jej fakultatívny znak), môže byť svojím vymedzením zameniteľný s príčinami v právnom slova zmysle. Dôvodom je pomerne nejasná hranica predmetných prvkov (zahŕňujúc do daného rámca aj podmienky), autori príspevku však považujú za prístup, ktorý zrejme najreálnejšie vníma podmienky objektívnej reality, ten, v zmysle ktorého možno motív vnímať niekde medzi príčinou a podmienkou. Je tomu tak z dôvodu, že kým príčinu prostredníctvom svojho interného rámca ovplyvňuje, podmienku vhodne využíva. V bližších východiskách, presahujúc rámcu tohto príspevku, odkazujeme na významné dielo HATALA, V.: *Motív a trestný čin*. 2. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2003. 187 s.

(*ergo* podmienka) disponuje kriminologickým významom,¹⁰ nemusí nevyhnutne disponovať aj trestnoprávne relevantným významom.

V ďalšom texte budeme vychádzať z premisy, že príčiny a podmienky predstavujú kategórie, ktoré nie sú svojím obsahom synonymické, pričom sa zameriame aj na tú rovinu skúmania, či možno hovoriť aj o tom, že ide o kategórie absolútne sa neprekrývajúce. Dovolíme si zvýrazniť, že takáto diferenciacia nie je len vykonštruovaným právnym problémom, ale má výrazný dopad na posudzovanie právnych vzťahov (v rovine aplikačnej), rovnako tak možno badať význam s ohľadom na čistotu terminologických konotácií. Dá sa polemizovať o tom, osobitne v podmienkach predkladaného príspevku, či je špecifickejším náhľadom na príčiny a podmienky ten trestnoprávny alebo kriminologický, rovnako môže byť vedená diskusia o tom, aké prístupy možno na posúdenie uvedeného použiť. Čo je však nesporné je ten fakt, že širšou množinou bude rámec kriminologicky relevantných príčin. Vychádzame totiž z toho, že pokiaľ je podstatou skúmania kriminológie vzájomná podmienenosť javov, ktorá spravidla vyúsťuje v jave protispoločenskom, do rámca relevantných príčin, podmienok (a prípadne iných okolností) možno zaradiť všetky skutočnosti, ktoré takýto mechanizmus či už vyvolávajú alebo minimálne podmieňujú. V konečnom dôsledku však platí, čo zvýrazňuje rozsah relevantnej množiny, že kriminológia nahliada na príčinnosť priezorom príčin a podmienok vzniku trestnej činnosti, a teda širšie ako trestné právo. Kauzálnou analýzou relevantného výseku objektívnej reality, priezorom trestného práva, dospejeme v podmienkach odvetvia trestného práva k záverom, že relevantným javom obsiahnutým v príčinnom deji je len taký jav, ktorý náležite pôsobil na vznik následku (s ohľadom na umelú izoláciu javov¹¹), rovnako taký, ktorý bol z hľadiska vyvolaného následku javom najvýznamnejším, prípadne sa tak javil (s odkazom na východiská gradácie príčinnej súvislosti). Navyše nemožno opomenúť fakt, že skúmanie príčin a podmienok je ovplyvnené vzájomnou reciprocitou takýchto javov, a teda kauzálna analýza musí byť individualizovaná a vykonávaná v podmienkach konkrétneho skutkového deja (nakolko abstrahovaním len

---

¹⁰ Nakolko kriminológiu je možné vnímať ako vedný odbor, ktorý sa zaoberá skúmaním kriminality, pričom predmetom skúmania ako samostatnej vedy je kriminalita jednak ako hromadný sociálnoprávny fenomén (pri právnom poňatí), rovnako ako sociálnopatologický fenomén (pri sociologizujúcom poňatí). POLÁK, P., KNÁPKOVÁ, D., TÓTHOVÁ, M. *Repetitórium kriminológie*, 2. vydanie. Bratislava : Eurokódex, 2015. [online]. [cit. 2024-09-18]. Dostupné z: <<https://www.epi.sk/clanok-knihy/1-pojem-a-predmet-kriminologie-kniha-rk-2015.htm>>.

¹¹ Na margo uvedeného len doplníme, že v rovine trestnoprávnej spočíva umelá izolácia javov jednak v izolovaní jedného z javov ako príčiny (ako prejavu ľudského správania) a ďalšieho javu ako následku (s trestnoprávnou relevanciou). Okrem uvedeného je však potrebné prihliadať aj na podmienky, ako spravidla objektívne kategórie, a ich pôsobenie, ktorými je príčinný dej ovplyvnený.

niektorých zo skutočností by sme prakticky skúmali inú objektívnu realitu, odlišný príčinný dej).

Aj s ohľadom na uvedené je vnímanie príčinnosti preukázateľne širšie v podmienkach kriminológie, kedy možno za relevantné javy považovať aj tie, ktoré ovplyvňujú ľudské správania, a to bez ohľadu na to, či majú objektívny alebo subjektívny základ. Všeobecnejší kriminologický záver je dokonca taký, že kým podmienky majú spravidla objektívnu podstatu, pri príčinách je v podstate identifikovateľný ich subjektívny charakter.¹² Príčina je v daných súvislostiach dynamická, protirečivá vnútorná sila, ktorá vznikla a pôsobí ovplyvňovaná faktormi s objektívnou podstatou. Takýmto faktorom s objektívnou podstatou sú práve podmienky, ktoré sú dynamickými činiteľmi pôsobiacimi už v intenciách počiatocnej aktivity subjektu, za provokovania motívu sa prejavujú v objektívnej realite práve v príčine, ktorá vyvoláva relevantný následok.¹³ Kým v podmienkach trestného práva bude mať základný význam spravidla bezprostredne pôsobiaca príčina¹⁴ (z hľadiska gradácie príčinnej súvislosti), kriminologický význam je prikladaný aj tomu rámcu príčin, ktorý je možné považovať za javy vzdialenejšie (ktoré v konečnom dôsledku následok relevantný z pohľadu trestného práva nevyvolali, avšak majú význam z hľadiska pôsobenia na konanie subjektu), avšak ich relevancia je odvodená z toho, že predstavujú predpoklady alebo podmienky vlastného konania. Na danom mieste si potom dovoľíme sumarizovať vyslovené východiská v tom zmysle, že kým úloha trestného práva v prostredí poznávania príčin a podmienok spočíva v identifikovaní (a izolovaní) príčiny s trestnoprávnou relevanciou, úloha kriminológie je širšia, nakoľko smeruje k poznávaniu podmienok a príčin kriminality *en bloc*.¹⁵

Záver

Z hľadiska cieľov príspevku si závery dovoľíme koncipovať v dvoch líniách. Tou prvou je nepopierateľný význam vedeckých záverov pani doc. Turayovej, ktorými ovplyvnila mnohé sféry poznania, či už kriminologického alebo trestnoprávneho.

---

¹² Napr. TURAYOVÁ, Y.: *Kriminologické aspekty zločinu*. Bratislava : Iura Edition, 2001, s. 26.

¹³ Tamtiež, s. 16-17.

¹⁴ Pričom zároveň je potrebné akceptovať a zvýrazniť východisko, že to nemusí byť len bezprostredne pôsobiaca príčina. Základom je tu eliminácia javov v kauzálnom dejí, a teda, trestnoprávne relevantnou príčinou (v intenciách vnímania *condicio sine qua non*) je tá zo skutočností, ktorej odstránením by sme z rámca objektívnej reality odstránili aj trestnoprávne relevantný následok.

¹⁵ Príčiny a podmienky predstavujú recipročne pôsobiace činitele, pričom význam podmienok, ako objektívnych spoločenských javov je imanentný (s dôrazom na to, že jednotlivec je najvýznamnejšie ovplyvnený podmienkami materiálными a sociálnymi). NEZKUSIL, J. a kol.: *Československá kriminologie*. Praha : Orbis, Panorama, 1978, s. 115.

Dovolíme si tvrdiť, že základným východiskom, ohľadom zvýrazňovania nemožnosti rezignovania na rozlišovanie príčin a podmienok, nastavila skúmanie predmetných javov do rámca, ktorý zodpovedal najmodernejším doktrínalným a teoretickoprávnym prístupom, pričom vytvorila priestor na vedecké bádanie v nadväzujúcich sférach, ako je napríklad aj príčinnosť.

Druhou líniou je potom záver súladne znejúci s názormi pani doc. Turayovej, a to, že diferenciácia príčin a podmienok má svoje opodstatnenie, a to nie len z pohľadu terminologického. Vychádzame totiž z toho, že hoci by sme vo všeobecnom terminologickom rámci stotožňovali kategórie príčin a podmienok, rozdiely sa prejavujú v ich reálnom dopade v objektívnej realite. Platí potom, že kým príčina je hybná sila, ktorá iné javy mení alebo ruší, podmienka je jav, ktorý pôsobí objektívne a (spolu)vytvára prostredie na jej uplatnenie.

Pokiaľ sme však príspevok koncipovali primárne s dôrazom na diferenciáciu príčin a podmienok pohľadom trestnoprávnym a kriminologickým, dovolíme si využiť myšlienku pani doc. Turayovej v tom zmysle, že príčiny a podmienky trestnej činnosti je potrebné vnímať ako okolnosti, bez ktorých by trestná činnosť nemohla vzniknúť a existovať, teda ako súhrn všetkých skutočností, za existencie ktorých účinkov (teda trestnoprávne relevantný následok) vzniká.¹⁶

Zoznam použitej literatúry

1. BALÁŽ, P.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť.* diel 1. Bratislava : Iura Edition, 2001. 428 s. ISBN 80-88715-75-X.
2. DOLEŽAL, A., DOLEŽAL, T.: *Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory.* Praha : Ústav státu a práva AV ČR, 2016. 262 s. ISBN 978-80-87439-27-2.
3. DURUZOI, G., ROUSSEL, A.: *Filozofický slovník.* Praha : Ewa Edition, 1994. 352 s. ISBN 80-85764-07-5.
4. HATALA, V.: *Motív a trestný čin.* 2. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2003. 187 s. ISBN 80-89047-69-6.
5. MIHÁLIK, S.: *Príčinná súvislosť v práve a v trestnom práve.* Bratislava : C. H. Beck SK, 2021. 272 s. ISBN 978-80-8232-003-2.
6. NEZKUSIL, J. a kol.: *Československá kriminologie.* Praha : Orbis, Panorama, 1978. 272 s.
7. POLÁK, P., KNÁPKOVÁ, D., TÓTHOVÁ, M. *Repetitóriium kriminológie,* 2. vydanie. Bratislava : Eurokódex, 2015. [online]. [cit. 2024-09-18]. Dostupné z: <<https://www.epi.sk/clanok-knihy/1-pojem-a-predmet-kriminologie-kniha-rk-2015.htm>>.

---

¹⁶ TURAYOVÁ, Y.: *Kriminologické aspekty zločinu.* Bratislava : Iura Edition, 2001, s. 22.

8. RUSSELL, B.: *Mystika a logika a jiné eseje*. Překlad Antonín Otáhal. Praha : Academia, 2015. 160 s. ISBN 978-80-200-2356-8.
9. TURAYOVÁ, Y.: *Kriminologické aspekty zločinu*. Bratislava : Iura Edition, 2001. 149 s. ISBN 80-89047-25-4.
10. WRIGHT, G. H.: *Vysvětlování a rozumění. Základní filosofické texty, sv. 12*. Praha : Filosofia, 2013. 231 s. ISBN 978-807-0074-053.

Kontaktné údaje

JUDr. Stanislav Mihálik, PhD.

stanislav.mihalik@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

JUDr. Filip Vincent, PhD.

filip.vincent@uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

Externý spolupracovník

POŠKODZOVANIE FINANČNÝCH ZÁUJMOV EURÓPSKEJ ÚNIE – TRESTNOPRÁVNE A KRIMINOLOGICKÉ ASPEKTY

DAMAGE TO THE FINANCIAL INTERESTS OF THE EUROPEAN UNION – CRIMINAL AND CRIMINOLOGY ASPECTS

Dominik Pindes,¹ Erik Ploth²

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá trestným činom Poškodovania finančných záujmov Európskej únie (§ 261 a nasl. Trestného zákona) z pohľadu trestného práva hmotného a kriminológie. Prvá časť príspevku je rozborom znakov skutkovej podstaty predmetného trestného činu s hlbším skúmaním pojmov objektívnej stránky trestného činu. Druhá časť sa venuje analýze rozhodovacej činnosti Špecializovaného trestného súdu (ŠTS), ako súdu príslušného na rozhodovanie o tomto trestnom čine. Článok premieta rozhodovaciu prax ŠTS do štatistického prehľadu právoplatne vybavených vecí, ktorý obsahu jednotlivé spôsoby vybavenia trestnej veci. Okrem toho sa druhá časť práce venuje identifikácii kriminogénnych faktorov u odsúdených páchatel'ov. Tieto identifikuje prostredníctvom dostupných dát, konkrétne skúma najčastejšie sa vyskytujúce spoločné znaky odsúdených páchatel'ov ako napr. dosiahnuté vzdelanie, vek, pohlavie, štátna príslušnosť a sociálneho zaradenie.

Kľúčové slová: Trestný čin Poškodovania finančných záujmov Európskej únie, skutková podstata, objektívna stránka, kriminogénne faktory, rozhodovacia činnosť, odsúdený

Abstract: The article deals with the offence of Damage to the Financial Interests of the European Union (sec. 261 et seq. of the Criminal Code) from the perspective of substantive criminal law and criminology. The first part of the article is an analysis of analysis of the features of merits criminal offence in question with a deeper examination of the concepts of the objective aspect. The second part is dedicated to the analysis of the decision-making activity of the Specialized Criminal Court (SCC), as the court competent to decide on this criminal offence. The article reflects the adjudication practice of the SCC in a

---

¹ Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

² Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

statistical overview of the legally settled cases, which contents the individual ways of handling a criminal case. In addition, the second part of the article is dedicated to the identification of criminogenic factors in convicted offenders. It identifies these through the available data, specifically examining the most common characteristics of convicted offenders such as educational attainment, age, gender, nationality and social class.

Key words: Criminal offence of Damage to the Financial Interests of the European Union, facts of the offence, objective aspect, criminogenic factors, decision-making, convicted

Úvod

V roku 2002 sa prijatím zákona č. 421/2002 Z. z. novelizoval v tom čase platný Trestný zákon č. 140/1961 Zb. (ďalej len „STZ“), čím sa zaviedli skutkové podstaty trestného činu Poškodovania finančných záujmov Európskych spoločenstiev v § 126, § 126a a § 126b. Udialo sa tak na základe plánovaného vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie a pristúpenia k Dohovoru o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev z 26. júla 1995 (ďalej len „Dohovor“), ktorý zaviazal členské štáty na prijatie opatrení na boj proti trestnej činnosti poškodzujúcej finančné záujmy Európskej únie. Zrušením STZ sa táto úprava premietla do § 261 až § 263 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (ďalej len „TZ“). Globalizácia, progres v rôznych technológiách a v neposlednom rade vývoj hospodárstiev štátov prinášajú novovytvorené a v mnohých prípadoch skvalitnené postupy pre páchatelov ekonomickej kriminality, vyznačujúcej sa vysokou mierou latencie. Práve latencia je jeden z dôvodov, prečo je vyšetrowanie ekonomickej kriminality náročným procesom. V súčasnosti je ekonomická kriminalita vnímaná spoločnosťou predovšetkým kvôli trestným činom skrátene dane a poistného, daňového, či subvenčného podvodu, ktoré sa radia medzi najčastejšie³, avšak do povedomia ľudí sa čoraz intenzívnejšie dostáva aj trestný čin poškodovania finančných záujmov Európskej únie. Hoci nepatrí medzi časté, získal si veľký mediálny priestor, ktorý možno predpokladať, vzhľadom na verejný záujem pri prerozdelení európskych investičných a štrukturálnych fondov. V článku sme analyzovali znaky skutkovej podstaty tohto trestného činu, rozhodovaciu prax Špecializovaného trestného súdu a pomocou štatistických prehľadov určili niektoré kriminogénne faktory typické pre páchatelov trestných činov podľa ust. § 261 až § 263TZ.

---

³ DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. a kol.: *Kriminológia*. 3. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2016, s. 206-207.

Objekt trestného činu

Objekt trestného činu Poškodovania finančných záujmov Európskej únie je ochrana finančných zdrojov Európskej únie a ochrana verejných financií. Sekundárne možno hovoriť aj o dopyte po kvalitnom a spravodlivom plnení povinností, ktorými sú určité osoby viazané v rámci výkonu ich zamestnania, či funkcie.⁴ L. Klimek uvádza, že objektom predmetného trestného činu nie je ochrana vnútroštátnych záujmov, ale len finančné záujmy Európskej únie.⁵ Vychádzajúc z paragrafového znenia je nepochybné, že ochrana finančných zdrojov Európskej únie je primárna, avšak sme názoru, že nie je vhodné vylúčenie vnútroštátneho záujmu, napríklad pri spravodlivom posudzovaní žiadostí, prerozdelení zdrojov a pod. – teda pri riadnom výkone správy vecí verejných. Vo vzťahu k poskytovaniu príspevku je potrebné dodať, že tento netvorí iba prostriedky z fondov EÚ, ale aj príspevok z rozpočtu SR (hoc tieto zdroje predstavujú objekt trestného činu subvenčného podvodu podľa § 225 TZ).

Od 1.8.2019 je účinná novela TZ⁶, ktorá okrem iného rozširuje aj objekt trestného činu poškodovania finančných záujmov európskej únie. Kým dovtedy legislatíva upravovala iba ochranu „*prostriedkov zo všeobecného rozpočtu Európskej únie, z rozpočtu spravovaného Európskou úniou alebo v zastúpení Európskej únie*“, novelou sa zaviedla aj ochrana aktív (hnutelného a nehnuteľného majetku, pohľadávok, dlhopisov, akcií a iné hodnôt vo vlastníctve EÚ). Dôvodom tohto rozšírenia je *pro futuro* poskytovanie aj iných foriem dotácií ako sú peňažné zdroje.⁸ Domnievame sa, že takáto úprava je v súčasnosti nadbytočná, nakoľko podporu z fondov Európskej únie je možné čerpať iba vo forme finančných príspevkov. V prípade, ak by došlo k zmene finančnej politiky, ktorá by priniesla iné formy financovania, napríklad formou cenných papierov, vyžadovalo by si to adekvátnu legislatívnu úpravu.

Objektívna stránka trestného činu

Objektívna stránka skutkovej podstaty závisí od konkrétneho ustanovenia. V prípade § 261 ide o: „*Použitie alebo predloženie falšovaného, nesprávneho alebo neúplného výkazu alebo dokladu, alebo neposkytnutie povinných údajov,*

---

⁴ KAČÁNI, M., In: MENCEROVÁ, I. a kol.: *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. 2. aktualizované a prepracované vydanie. Šamorín : Heuréka, 2018, s. 191.

⁵ KLIMEK, L.: *Základy trestného práva Európskej únie*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017, s. 118.

⁶ Zákon č. 214/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len „Novela“).

⁷ § 261 ods. 1 TZ – v znení účinnom do 31.7.2019.

⁸ Dôvodová správa k zákonu č. 214/2019 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. str. 15-16.

čím sa umožní protiprávne zadržanie finančných prostriedkov alebo iných aktív pochádzajúcich z rozpočtu Európskej únie, z rozpočtu spravovaného Európskou úniou alebo v mene Európskej únie alebo použitie týchto prostriedkov alebo aktív na iný ako určený účel⁹, alebo použitie finančných prostriedkov alebo iných aktív z rozpočtu Európskej únie, z rozpočtu spravovaného Európskou úniou alebo v mene Európskej únie na iný účel, ako boli pôvodne určené.¹⁰

Je dôležité vyzdvihnúť vyjadrený alternatívny spôsob konania, t. j. naplnením tejto zložky objektívnej stránky dôjde dopustením sa aspoň jedného z uvedených spôsobov konania.¹¹

Do 31.7.2019 bolo znenie predmetných ustanovení odlišné. Následok spočívajúci v použití prostriedkov na iný ako určený účel je nahradením dovtedajšieho „umožnenia spôsobenia sprenevery.“ Dôvodom tejto zmeny bol nevhodný preklad termínu „*misappropriation*,” ktorý bol príčinou aj aplikačných problémov a prax sa s nimi musela vysporiadať.¹² Znakom trestného činu sprenevery podľa § 213 Trestného zákona je prisvojenie si cudzej veci. Túto zmenu hodnotíme pozitívne, keďže nadobudnutím účinnosti zmluvy o poskytnutí nenávratného finančného príspevku (ďalej len „NFP“) vzniká prijímateľovi právny nárok na jeho poskytnutie.¹³ M. Žilinka a J. Šanta uvádzajú, že poskytnutím príspevku vzniká k nemu aj vlastnícke právo,¹⁴ a teda znak sprenevery by nemohol byť naplnený.

Novelou sa zaviedol aj nový odsek, ktorého objektívna stránka spočíva v umožnení získania zdrojov žiadateľovi, o ktorom osoba konajúca za poskytovateľa vie, že stanovené podmienky na priznanie príspevku nespĺnila, alebo v umožnení ich protiprávneho zadržania alebo použitia na iný ako určený účel.¹⁵ Popísané bolo zavedené na základe požiadaviek Smernica Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie č. 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva (ďalej len „Smernica“), ktorá v článku 4 zavádza povinnosť členským štátom prijať opatrenia, aby takéto konanie predstavovalo trestný čin. Táto zmena reflektuje aj obdobné znenie skutkovej podstaty subvenčného podvodu podľa § 225 ods. 3. Novelou sa teda zosúladiť paragrafové znenie popísaných trestných činov, pričom rozdielom ostáva

---

⁹ § 261 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

¹⁰ § 261 ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

¹¹ KAČÁNI, M., In: MENCEROVÁ, I. a kol.: *Trestné právo hmotné. Osobitná časť. 2. aktualizované a prepracované vydanie.* Šamorín : Heuréka, 2018, s. 191.

¹² Dôvodová správa k zákonu č. 214/2019 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. str. 16-17.

¹³ § 25 ods. 2 zákona č. 292/2014 Z. z. o príspevku poskytovanom z európskych štrukturálnych a investičných fondov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁴ ŽILINKA, M., ŠANTA, J.: Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie – pojem, medzinárodné súvislosti, aplikačná prax trestná. In: *Justičná revue*, 70, 2018, č. 6-7, s. 805.

¹⁵ § 261 ods. 3 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

odkiaľ finančné prostriedky pochádzajú – či to je zo štátneho, alebo z rozpočtu Európskej únie.

Zákonodarca v TZ vymedzil, že trestný čin podľa § 262 ods. 1 môže spáchať iba osoba, ktorá „*porušením alebo nesplnením povinnosti vyplývajúcej z jej zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie v riadení alebo kontrole činnosti osôb ním riadených, umožnila spáchanie trestného činu podľa § 261 ods. 1.*“¹⁶ Z uvedeného vyplýva odlišná objektívna stránka, keďže konanie v tomto prípade zahŕňa nesplnenie alebo porušenie povinnosti subjektu, pričom následok je spojený s umožnením spáchania skôr popísaného trestného činu.

Analýza pojmov objektívnej stránky

Ustanovenia TZ, ktoré definujú skutkovú podstatu trestného činu Poškodzovania finančných záujmov Európskej únie obsahujú základné vymedzenia znakov objektívnej stránky. V tejto podkapitole špecifikujeme pojmy, u ktorých zákonné ustanovenia nedostatočne popisujú ich charakter:

Použitím alebo predložením možno rozumieť upotrebenie, ktoré je nevyhnutné pri uskutočňovaní istých záležitostí a položením pred niekoho v úmysle posúdenia, vybratia, vybavenia nejakej veci.¹⁷ V praxi sa častejšie vyskytuje štylizácia s pojmom „predložiť,“ no vážnejšie problémy pri interpretácii nevznikajú ani s jedným.¹⁸

Výkazy alebo doklady je v podmienkach trestného zákona potrebné vykladať v najširšom zmysle. M. Žilinka a J. Šanta k nim popisujú, že doklad je širším pojmom a charakterizujú ho ako listinu, dokument, ktorý dosvedčuje, prípadne dokumentuje isté významné skutočnosti v rozličných formách – napríklad potvrdenie, osvedčenie, preukaz, etc. Výkazom rozumejú súpis, ktorý v prehľadnej forme popisuje požadované údaje.¹⁹ V inej literatúre sa k výkazu uvádza, že ide predovšetkým o účtovníctvo, ktorého ťažiskom je podľa § 2 zákona č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve najmä stav a pohyb majetkov, záväzkov a ich rozdiel, výnosy, náklady, príjmy, výdavky a výsledky hospodárenia.²⁰

Falšovaný výkaz alebo doklad – falšovanie má zabezpečiť mylnú predstavu o pravosti a použiteľnosti. Ide teda o dokumenty majúce neodstrániteľné vady,

---

¹⁶ § 262 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

¹⁷ KAČALA, J., PISÁRČIKOVÁ, M., POVAŽAJ, M.: *Krátky slovník slovenského jazyka. Tretie, doplnené a prepracované vydanie.* Bratislava: 1997, s. 513, 530.

¹⁸ ŽILINKA, M., ŠANTA, J.: Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie – pojem, medzinárodné súvislosti, aplikačná prax trestná. In: *Justičná revue*, 70, 2018, č. 6-7, s. 802.

¹⁹ Tamtiež, str. 801.

²⁰ KORDÍK, M., In: BURDA, E., ČENTÉŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol.: *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* 1. vydanie. Praha: C. H. Beck. 2011, s. 712.

napríklad, že ich vydanie nebolo uskutočnené zákonným spôsobom alebo osobou/orgánom na to príslušnou/príslušným.²¹

Nesprávny výkaz alebo doklad – v tomto prípade hovoríme o dokumentácii, ktorej obsah nereflektuje realitu. Hovoríme o zámerne skreslených dátach, ktoré sú vedome, schválne a úmyselne upravené za účelom pripodobenia k predpísaným požiadavkám.

Od nesprávnych a falošných výkazov a dokladov je potrebné odlišiť *neúplné*. Tie zahŕňajú dokumenty, úmyselne neobsahujúce skutočné dáta, ktorých uvedenie by mohlo mať negatívny vplyv na žiadateľovo podanie.²²

Aktíva – tento pojem už bol vymedzený vyššie, ide o novozavedený pojem objektu predmetného trestného činu, zahŕňajúci všetok majetok, toho-ktorého rozpočtu (buď pôjde o rozpočet EÚ, rozpočet, ktorý je spravovaný EÚ, alebo v jej mene).

Neposkytnutím povinných údajov rozumieme ich zámerné utajenie. Ide o situácie, kedy žiadateľ v úmysle neznižovať šancu poskytnutia NFP nepredloží požadované informácie, ktoré by podľa všetkého zapríčinili neúspech žiadosti, hoci má povinnosť tak učiniť. Tiež sem však zaraďujeme konanie po poskytnutí príspevku, keď prijímatelia nekooperujú s poskytovateľmi, napríklad pri výkone kontroly a nepredložia podklady, ktorými sú povinní deklarovať oprávnenosť výdavkov.

Protiprávne zadržanie – ide o prípady, keď sa preukáže nezrovnalosti a osoba prijímateľa je povinná vrátiť časť NFP, vysporiadať finančné vzťahy podľa § 40 až § 45 zákona č. 292/2014 Z. z. o príspevku poskytovanom z EŠIF a na výzvu poskytovateľa tieto prostriedky v určenej lehote nevrátila. Tiež sa sem radia situácie, keď prijímateľ vylákal poskytnutie príspevku na základe falošnej dokumentácie. Za takých okolností hovoríme o protiprávnom zadržaní už od okamihu vyplatenia a povinnosť previesť príspevok späť na poskytovateľa nie je viazaná na predchádzajúcu výzvu, ale zakladá sa momentom protiprávneho zadržania.²³

Rozpočet Európskej únie, rozpočet spravovaný Európskou úniou alebo v mene Európskej únie – v súvislosti s čerpaním dotácií sa rozpočtom EÚ rozumejú najmä fondy upravené nariadeniami Európskeho parlamentu a Rady EÚ, a to konkrétne: Kohézny fond,²⁴ Európsky fond regionálneho rozvoja,²⁵ Európsky sociálny fond,²⁶

---

²¹ ŠUMICHRASŤ, T., In: ČENTÉŠ J. a kol.: *Trestný komentár – Veľký komentár*. Bratislava : Eurokódex. 2013, s. 674.

²² ČENTÉŠ, J., In: ČENTÉŠ J. a kol.: *Trestný komentár – Veľký komentár*. Bratislava : Eurokódex. 2013, s. 490.

²³ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 25. marca 2015, sp. zn.: 3To/11/2013.

²⁴ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 1300/2013 zo 17. decembra 2013 o Kohéznom fonde.

²⁵ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 1301/2013 zo 17. decembra 2013 o Európskom fonde regionálneho rozvoja.

Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka ²⁷ a Európsky námorný a rybársky fond.²⁸ Spravovanými rozpočtami sa rozumejú napríklad prostriedky Európskeho rozvojového fondu, teda tie, ktoré netvoria súčasť rozpočtu EÚ, ale sú prostredníctvom nej riadené. Napokon rozpočtami spravovaným v mene EÚ sa chápu financie riadené EÚ iba nepriamo – takéto prostriedky poskytuje napríklad Európska investičná banka, alebo Európsky investičný fond.²⁹

Iný ako určený účel – ako sme spomenuli skôr, ide o nahradenie termínu „spôsobenia sprenevery,“ keďže bol tento pojem v zákone zmätočný, nakoľko ho nebolo možné stotožňovať s trestným činom Sprenevery podľa § 213 Trestného zákona.

Subjekt a subjektívna stránka

V paragrafovom znení prevláda všeobecný subjekt – teda každá osoba, ktorá je trestne zodpovedná. Najčastejšie pôjde o samotného žiadateľa, respektíve príjemcu NFP, avšak nie je vylúčené ani trestné stíhanie iných participujúcich osôb podľa ustanovení o spolupáchateľstve – § 20 TZ. Najčastejšou formou účasti v praxi sa vyskytujúcou je podľa § 21 písm. d) TZ – pomocník. Tu môžeme hovoriť o vyhotoviteľoch falošnej dokumentácie, fiktívnych faktúr, pracovných výkazov a podobne.³⁰ Zaujímavosťou je prípad ŠTS, ktorý odsúdil osobu M.K. za predmetný trestný čin v súbehu s trestným činom subvenčného podvodu – ako organizátora.³¹ Iné formy účasti zatiaľ neboli zaevidované a uvedené rozhodnutie je jediné svojho druhu.

Novelou zavedený odsek 3 § 261 predstavuje zmenu vo vzťahu k subjektu. V tomto prípade ide o subjekt špeciálny. Konkrétne pôjde o páchatela, ktorý je v podriadenom vzťahu k poskytovateľovi NFP – ide napríklad o zamestnancov, členov alebo zástupcov, ktorí sú oprávnení konať v mene poskytovateľa. Od tohto ustanovenia je potrebné odlišovať § 262, ktorý sme uvádzali v podkapitole Objektívna stránka trestného činu. Aj v tomto prípade je obdobne uzákonený subjekt špeciálny, avšak páchatel podľa ustanovení § 262 môže byť iba osoba, ktorá je vo funkcii riadiaceho alebo kontrolného pracovníka. Komparáciou s článkom 3

---

²⁶ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 1304/2013 zo 17. decembra 2013 o Európskom sociálnom fonde.

²⁷ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 1305/2013 zo 17. decembra 2013 o podpore rozvoja vidieka prostredníctvom Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka.

²⁸ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 508/2014 z 15. mája 2014 o Európskom námornom a rybárskom fonde.

²⁹ ŽILINKA, M., ŠANTA, J.: Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie – pojem, medzinárodné súvislosti, aplikačná prax trestná. In: *Justičná revue*, 70, 2018, č. 6-7, s. 802-804.

³⁰ ŽILINKA, M., ŠANTA, J.: Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie – pojem, medzinárodné súvislosti, aplikačná prax trestná. In: *Justičná revue*, 70, 2018, č. 6-7, s. 799.

³¹ Trestný rozkaz Špecializovaného trestného súdu zo dňa 21. mája 2015, sp. zn. 3T/19/2015.

Dohovoru, na základe ktorého bola právna úprava prijímaná, možno konštatovať, že vymedzenie špeciálneho subjektu v predmetnom ustanovení presahuje rámec povinností z Dohovoru, ktorý zaväzoval členské štáty na prijatie opatrení ustanovujúcich „*trestnú zodpovednosť vedúcich pracovníkov podnikov alebo osôb oprávnených prijímať rozhodnutia alebo vykonávať riadiace právomoci v podniku*“.³² Z citovaného zákonného ustanovenia totiž vyplýva, že okruh vedúcich pracovníkov sa netýka len tých v podnikoch, teda u žiadateľov, respektíve prijímateľov NFP, ale všeobecne osôb vo vedúcich pozíciách, napríklad aj v rozličných štátnych orgánoch³³ – teda aj poskytovateľov NFP.

Novelou sa taktiež odčlenilo konanie spočívajúce v „*použití prostriedkov na iný ako určený účel*“ z predošlého odseku 1 do odseku 2 § 261. Došlo k tomu so zámerom precizovania právnej úpravy vzhľadom na subjekt, a teda v súčasnosti § 261 v odseku 1 popisuje nezákonné konanie tých, ktorí sú žiadateľmi o NFP. Odsek 2 sa vzťahuje priamo na používateľov NFP, čo môže byť aj rovnaká osoba ako v odseku 1. V odseku 3 sa vymedzuje protizákonné konanie poskytovateľov, respektíve ich zamestnancov, ktorí sú o poskytnutí NFP oprávnení rozhodovať. Napokon § 262 ods. 2 zohľadňuje osoby v riadiacich a kontrolných funkciách, ako bolo spomenuté vyššie.

Subjektívna stránka podľa § 261 a § 262 je založená v úmyselnom konaní. Trestný čin podľa § 263 vyžaduje spáchanie trestného činu podľa § 261 ods. 1 z nedbanlivosti. V tomto prípade môžeme opäť poukázať na stanovenie väčšieho rozsahu trestnej zodpovednosti v našej legislatíve, nakoľko podľa Dohovoru, ale najmä aktuálne platná Smernica vyžaduje na tomto úseku stíhanie len úmyselných trestných činov.³⁴

Rozhodovacia činnosť Špecializovaného trestného súdu

V analýze trestných činov proti finančným záujmom EÚ sme sa z dostupných dát pokúsili preniesť výsledky praxe do tabuľkových prehľadov, kde sme vytvorili štatistické prehľady, ktoré sa zaoberajú rozhodovacou činnosťou súdov v trestných veciach, kde sú osoby stíhané za trestné činy podľa § 261, § 262 a § 263 TZ. Príslušným na rozhodovanie vo veciach trestných činov poškodzovania finančných záujmov EÚ je podľa § 14 písm. m) Špecializovaný trestný súd. Údaje na vypracovanie článku poskytlo Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti SR. K aktuálnosti dát uvádzame, že za rok 2023 majú charakter priebežných, t. j. ešte sa môžu meniť.

---

³² Článok 3 Dohovoru.

³³ ŽILINKA, M., ŠANTA, J.: Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie – pojem, medzinárodné súvislosti, aplikačná prax trestná. In: *Justičná revue*, 70, 2018, č. 6-7, s. 806.

³⁴ Článok 3, 4, 5 Smernice.

Paragraf T.Z.	odsúdením	oslobodením	zastavením	schválením dohody (§ 334 Tr. por.)	zmierom a zastavením	Spolu
NTZ - 225, NTZ - 225, NTZ - 261, NTZ - 261, NTZ - 266	1	0	0	0	0	1
NTZ - 225, NTZ - 261	38	10	8	23	1	80
NTZ - 225, NTZ - 261, NTZ - 266	7	0	0	2	0	9
NTZ - 225, NTZ - 261, NTZ - 333	0	0	0	1	0	1
NTZ - 225, NTZ - 263	0	1	0	0	0	1
NTZ - 261, NTZ - 266	1	0	0	0	0	1
NTZ - 259, NTZ - 261	2	0	0	0	0	2
NTZ - 261	28	1	4	4	0	37
NTZ - 261, NTZ - 352	0	0	0	2	0	2
Spolu	77	12	12	32	1	134

Tabuľka č. 1: Štatistický prehľad súdených osôb v právoplatne skončených veciach za trestné činy podľa §261, §262, §263 T.Z. podľa spôsobu vybavenia za obdobie rokov 2020 – 2023. Zdroj: Analytické centrum MS SR.

V období rokov 2020 až 2023 Špecializovaný trestný súd právoplatne rozhodol o 134 obžalovaných v 74 trestných konaniach. Štatistický prehľad obsahuje všetky súbehy trestných činov, ktoré sa za sledované obdobie vyskytli a kategorizuje počet osôb, ktoré boli za takéto trestné činy obžalované a súd o nich rozhodol. V prípade 81,3 % bola obžalovaným dokázaná vina a boli odsúdení (77 osôb), resp. súd schválil dohodu o vine a treste (32 osôb). V 75 veciach bola obžaloba podaná prokurátorom Úradu špeciálnej prokuratúry (ďalej len „ÚŠP“), v 2 prípadoch obžalobu podávala Európska prokuratúra (ďalej len „EPPO“). Všetky dohody o vine a treste boli uzatvárané prokurátormi ÚŠP. Dôvod tejto disproporcionality má právny základ v Nariadení o EPPO³⁵, podľa ktorého začala od 1. júna 2021 svoju činnosť Európska prokuratúra ako nezávislý orgán Európskej únie zodpovedný za vyšetrovanie,

³⁵ Nariadenie Rady EÚ č. 2017/1939 z 12. októbra 2017, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca na účely zriadenia Európskej prokuratúry (ďalej len „Nariadenie o EPPO“).

trestné stíhanie a za podávanie obžaloby na páchatelov trestných činov proti finančným záujmom EÚ vrátane podvodov, korupcie, prania špinavých peňazí a cezhraničných podvodov v oblasti DPH.

Potenciál Európskej prokuratúry však Slovenská republika nevyužíva, hoci medzi prvými štátmi vykonala potrebné úkony k vymenovaniu európskeho prokurátora za SR a európskych delegovaných prokurátorov za SR. Títo boli riadne vymenovaní do funkcie, avšak ich agenda je značne obmedzená, čoho dôvodom je právny stav, kedy vnútroštátna právna úprava SR obsahuje prekážky, ktorých dôsledkom je, že závažné trestné veci, ktoré by v iných štátoch v súlade s čl. 21 Nariadenia o EPPO vyšetrovali prokurátori EPPO, na Slovensku aj naďalej vybavujú vnútroštátni prokurátori ÚŠP. Podstata spomínanej prekážky spočíva v tom, že Nariadenie o EPPO v čl. 25 ods. 3 písm. a) obsahuje pravidlo, že horná hranica trestnej sadzby stanovená vo vnútroštátnom práve za trestný čin patriaci do pôsobnosti EPPO musí byť vyššia ako horná hranica trestnej sadzby ustanovená za neoddeliteľne spojený trestný čin.

Za zaujímavú považujeme skutočnosť, že v sledovanom období nebola ani jedna osoba obžalovaná za trestný čin podľa § 262 TZ a zároveň iba v prípade jednej osoby bola podaná obžaloba za trestný čin podľa § 263 TZ avšak táto bola zároveň spod obžaloby oslobodená. Všetky odsúdené osoby boli uznané vinnými za trestný čin podľa § 261 TZ, samozrejme aj so súbehmi s inými trestnými činmi. V približne 60 % prípadov podaných obžalôb išlo o súbeh s trestným činom subvenčného podvodu podľa § 225 TZ.

Kriminogénne faktory a profil páchatel'a

Skúmali sme súbor znakov, ktoré sa vyskytujú u páchatelov tohto druhu kriminality najčastejšie. Limitom skúmania boli dostupné dáta. Podarilo sa nám získať údaje o dosiahnutom vzdelaní, veku v čase nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia o vine, pohlavia páchatel'a, národnosti, štátnej príslušnosti, sociálnom postavení resp. spoločenskom statuse. Vytvorili sme z nich štatistický prehľad a zvýraznili najbežnejšie črty, ktoré spájajú väčšinu páchatelov. Pracovali sme s počtom 109 osôb, ktoré boli v sledovanom období súdom odsúdené alebo uzavreli dohodu o vine a treste. Z toho v 13 prípadoch išlo o právnickú osobu, a preto na účely našej analýzy neboli údaje o nich predmetné.

Paragraf TZ	základné	stredoškolské bez maturity/ výučného listu	stredoškolské s maturitou/ výučným listom	vysokoškolské	Spolu
NTZ - 225, NTZ - 225, NTZ - 261, NTZ - 261, NTZ - 266	0	0	1	0	1

NTZ - 225, NTZ - 261	0	1	20	19	40
NTZ - 225, NTZ - 261, NTZ - 266	0	0	6	1	7
NTZ - 225, NTZ - 261, NTZ - 333	0	0	1	0	1
NTZ - 225, NTZ - 263	0	0	0	0	0
NTZ - 261, NTZ - 266	0	0	0	1	1
NTZ - 259, NTZ - 261	0	0	1	0	1
NTZ - 261	1	0	16	8	25
NTZ - 261, NTZ - 352	0	0	1	0	1
Spolu	1	1	46	29	77

Tabuľka č. 2: Štatistický prehľad dosiahnutého vzdelania odsúdených mužov v právoplatne skončených veciach za trestné činy podľa §261, §262, §263 T.Z. za obdobie rokov 2020 – 2023. Zdroj: Analytické centrum MS SR.

Vzhľadom na skutočnosť, že trestné činy poškodzovania finančných záujmov EÚ možno označiť ako sofistikovaný druh trestnej činnosti, predpokladom bola vyššia vzdelanostná úroveň páchatelov. Predpoklad sa potvrdil aj prostredníctvom dostupných dát, až 56,25 % odsúdených dosiahlo stredoškolské vzdelanie s maturitou alebo výučným listom a až 40,6 % odsúdených dosiahlo vysokoškolské vzdelanie. V posledných desaťročiach vzdelanostná úroveň obyvateľstva rastie a podľa sčítania obyvateľstva z roku 2021 má dosiahnuté základné vzdelanie už iba 15,5 % obyvateľov, kým pred 70 rokmi v 1950 malo základné vzdelanie takmer 90 % populácie.³⁶ Zvyšovanie vzdelanosti prirodzene vplýva aj na štruktúru páchatelov resp. odsúdených. Do tohto výpočtu však podstatnou mierou zasahuje veková štruktúra odsúdených. Rast vzdelanostnej úrovne sa týka predovšetkým osôb vo vekovej kategórii pod 45 rokov. Z pohľadu štatistiky však táto skupina odsúdených nie je najpočetnejšia. Možno preto pre tento moment uzavrieť, že odsúdených páchatelov trestných činov poškodzovania finančných záujmov ako spoločný znak spája vyššia úroveň dosiahnutého vzdelania. V tomto prípade, na rozdiel od násilných alebo jednoduchých majetkových trestných činov je kriminogénnym faktorom vyššie dosiahnuté vzdelanie.

Paragraf T.Z.	základné	stredoškolské bez maturity/ výučného listu	stredoškolské s maturitou/ výučným listom	vysokoškolské	Spolu
NTZ - 225, NTZ - 225, NTZ - 261, NTZ - 261, NTZ - 266	0	0	0	0	0

³⁶ Štatistický úrad Slovenskej republiky, Databáza DATAcube, Bratislava 2023. [Dostupné na: <https://datacube.statistics.sk/#!/folder/sk/1000003>].

NTZ - 225, NTZ - 261	1	0	6	7	14
NTZ - 225, NTZ - 261, NTZ - 266	0	0	1	0	1
NTZ - 225, NTZ - 261, NTZ - 333	0	0	0	0	0
NTZ - 225, NTZ - 263	0	0	0	0	0
NTZ - 261, NTZ - 266	0	0	0	0	0
NTZ - 259, NTZ - 261	0	0	0	0	0
NTZ - 261	0	0	1	3	4
NTZ - 261, NTZ - 352	0	0	0	0	0
Spolu	1	0	8	10	19

Tabuľka č. 2: Štatistický prehľad dosiahnutého vzdelania odsúdených žien v právoplatne skončených veciach za trestné činy podľa §261, §262, §263 T.Z. za obdobie rokov 2020 – 2023. Zdroj: Analytické centrum MS SR.

V rámci porovnania počtu mužov a žien odsúdených za trestné činy poškodzovanie finančných záujmov EÚ je prevalencia mužov, konkrétne 80,2 % odsúdených boli muži.

Vekové rozhranie	14-30	30-45	45-60	viac ako 60	Spolu
Počet osôb	9	36	42	9	96

Tabuľka č. 3: Štatistický prehľad vekových hraníc odsúdených osôb v právoplatne skončených veciach za trestné činy podľa §261, §262, §263 T.Z. za obdobie rokov 2020 – 2023. Zdroj: Analytické centrum MS SR.

Z pohľadu vekovej štruktúry odsúdených sme nediferencovali odsúdených na mužov a ženami, ale sumárne sme vyhodnotili priemerný vek odsúdených a zároveň vytvorili vekové rozhrania, v ktorých sme určili počty k nim pripadajúcich odsúdených. Disponovali sme dátami o veku odsúdeného v čase nadobudnutia právoplatnosti odsudzujúceho rozsudku alebo rozhodnutia o schválení dohody o vine a treste. Až 53 % odsúdených boli osoby vo veku nad 45 rokov a zároveň ani jedna z odsúdených osôb nebola mladistvá, čo podľa nás prirodzene vyplýva z povahy tohto druhu trestnej činnosti. Priemerný vek odsúdených osôb bol 45 rokov.

Národnosť	slovenská	maďarská	česká	Spolu
Počet osôb	80	15	1	96

Štátna príslušnosť	slovenská	maďarská	česká	Spolu
Počet osôb	94	0	2	96

Tabuľka č. 4: Štatistický prehľad národností a štátnych príslušností odsúdených osôb v právoplatne skončených veciach za trestné činy §261, §262, §263 T.Z. za obdobie rokov 2020 – 2023. Zdroj: Analytické centru MS SR.

Z pohľadu štátnej príslušnosti išlo iba o jedného príslušníka iného štátu ako SR, a to občana ČR. Národnostného zloženia odsúdených tvorili hlavne osoby so slovenskou národnosťou, ale zastúpenie mala aj najpočetnejšia národnostnej menšiny v SR, konkrétne 15 % odsúdených boli osoby s maďarskou národnosťou.

Paragraf T.Z.	nezamest.	zamest.	dôchodca	podnikateľ, živnostník, SHR, slobodné povolanie	pedagog. pracovník	politik/ ústavný činiteľ	Spolu
NTZ - 225, NTZ - 225, NTZ - 261, NTZ - 261, NTZ - 266	0	0		1	0	0	1
NTZ - 225, NTZ - 261	0	21	5	24	2	2	54
NTZ - 225, NTZ - 261, NTZ - 266	0	7	1	0	0	0	8
NTZ - 225, NTZ - 261, NTZ - 333	0	0	0	1	0	0	1
NTZ - 225, NTZ - 263	0	0	0	0	0	0	0
NTZ - 261, NTZ - 266	0	0	0	1	0	0	1
NTZ - 259, NTZ - 261	0	0	0	1	0	0	1
NTZ - 261	2	9	1	17	0	0	29
NTZ - 261, NTZ - 352	0	1	0	0	0	0	1
Spolu	2	38	7	45	2	2	96

Tabuľka č. 5: Štatistický prehľad sociálneho zaradenia odsúdených osôb v právoplatne skončených veciach za trestné činy §261, §262, §263 T.Z. za obdobie rokov 2020 – 2023. Zdroj: Analytické centru MS SR.

Za jeden z najdôležitejších kriminogénnych faktorov sme považovali práve sociálne zaradenie odsúdených. Vo vzťahu k trestnému činu podľa § 261 sme predpokladali najpočetnejšie zastúpenie podnikateľov, živnostníkov a ostatné SZČO, vzhľadom na to, že požívateľmi finančných prostriedkov z fondov EÚ sú primárne tieto osoby. Náš predpoklad sa v plnej miere nenaplnil, pretože porovnateľne zastúpenou skupinou boli odsúdené osoby, ktoré boli zamestnancami v riadnom pracovnom pomere. Napriek tomu, najpočetnejšiu skupinu tvorili práve podnikatelia a živnostníci, ktorí vyplývajú z Tabuľky 2. dosiahli vysokoškolské vzdelanie, alebo stredoškolské s maturitou. Šimunová týchto páchatel'ov označuje ako zištných podnikateľov, ktorí v záujme zabezpečiť ilegálne navýšenie príjmov využili svoje znalosti a postavenie a možno hovoriť o kriminalite spáchanej „perom a mozgom.“³⁷ Až 86 % odsúdených tvorili osoby v pracovnom pomere alebo podnikatelia a ostatné SZČO. Zaujímavosťou je, že v prípade dvoch odsúdených v roku 2020 išlo o politicky exponované osoby, teda politikov alebo ústavných činiteľov.

Záver

Príspevok je zameraný na trestnoprávnu a kriminologickú analýzu trestného činu Poškodzovania finančných záujmov Európskej únie. V prvej časti príspevku sme pristúpili k rozboru znakov skutkovej podstaty trestného činu, pričom sme zistili, že zákonodarca sa vo viacerých smeroch vybral cestou prísnejšieho postihu v porovnaní s požiadavkami Smernice a Dohovoru, na základe ktorých je tento trestný čin prebratý do nášho právneho poriadku. Pôjde napríklad o trestanie konania z nedbanlivosti (§ 263 TZ), vymedzenie špeciálneho subjektu (§ 262), ale aj možnosť trestného stíhania za dokonaný trestný čin, aj v prípade nespôsobenia žiadnej škody.

V rámci posudzovania rozhodovacej praxe ŠTS sme dospeli k niekoľkým zisteniam. ŠTS za obdobie rokov 2020 až 2023 odsúdil 77 osôb a v 32 prípadoch schválil dohodu o vine treste. Všetkých 109 osôb bolo odsúdených za trestný čin podľa § 261 TZ spolu so súbehmi s inými trestnými činmi, najčastejšie s trestným činom subvenčného podvodu podľa § 225 TZ. Za trestný čin podľa § 262 resp. § 263 nebola v sledovanom období odsúdená ani jedna osoba, pričom iba v jednom prípade bola voči osobe podaná obžaloba za spáchanie trestného činu podľa § 263 TZ. V 81,3 % prípadov bola obžalovaným dokázaná vina a boli odsúdení (77 osôb), resp. súd schválil dohodu o vine a treste (32 osôb). V 75 veciach bola obžaloba podaná prokurátorom ÚŠP, v 2 prípadoch obžalobu podala EPPO. Všetky dohody o vine a treste boli uzatvorené prokurátormi ÚŠP. Uvedenú nevyváženosť sme vysvetlili v texte a opakujeme, že má právny základ v Nariadení o EPPO, podľa ktorého začala

---

³⁷ ŠIMUNOVÁ, L.: Kriminologický pohľad na ekonomickú trestnú činnosť. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*. Brno : Masarykova univerzita, 2016, č. 1. ISSN 1210-9126. s. 66.

od 1. júna 2021 svoju činnosť EPPO ako nezávislý orgán EÚ zodpovedný za vyšetrovanie, trestné stíhanie a za podávanie obžaloby na páchatel'ov trestných činov proti finančným záujmom EÚ vrátane podvodov, korupcie, prania špinavých peňazí a cezhraničných podvodov v oblasti DPH.

Pri analyzovaní kriminogénnych faktorov sme vychádzali z dostupných dát a vyhodnocovali dosiahnuté vzdelanie, vek, pohlavie, štátnu príslušnosť a sociálne zaradenie odsúdených páchatel'ov. K profilu páchatel'a trestného činu poškodzovania finančných záujmov EÚ na území SR možno zhrnúť, že najčastejšie ním je slovenský občan mužského pohlavia vo veku okolo 45 rokov, ktorý je samostatne zárobkovo činnou osobou a má dosiahnuté minimálne stredoškolské vzdelanie s maturitou alebo výučným listom. Je však potrebné dodať, že rozsah vyhodnotenia všetkých kriminogénnych faktorov tohto druhu trestného činu nie je na formát článku, ale samostatnej rozsiahlej analýzy.

Zoznam použitej literatúry

1. BURDA, E., ČENTÉŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol.: *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* 1. vydanie. Praha : C. H. Beck. 2011. ISBN 978-80-7400-394-3. 1608 s.
2. ČENTÉŠ J. a kol.: *Trestný komentár – Veľký komentár.* Bratislava : Eurokódex. 2013. ISBN 978-80-8155-020-1. 880 s.
3. DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. a kol.: *Kriminológia.* 3. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-620-0. 405 s.
4. KAČALA, J., PISÁRČIKOVÁ, M., POVAŽAJ, M.: *Krátky slovník slovenského jazyka.* Tretie, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava : 1997. ISBN 80-224-0464-0. 944 s.
5. KLIMEK, L.: *Základy trestného práva Európskej únie.* Bratislava : Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-8168-601-6. 268 s.
6. MENCEROVÁ, I. a kol.: *Trestné právo hmotné. Osobitná časť.* 2. aktualizované a prepracované vydanie. Šamorín : Heuréka, 2018. ISBN 978-80-8173-057-3. 447 s.
7. ŠIMUNOVÁ, L.: *Kriminologický pohľad na ekonomickú trestnú činnosť.* In: Časopis pro právní vědu a praxi. Brno : Masarykova univerzita, 2016, č. 1. s. 59-69 ISSN 1210-9126.
8. ŽILINKA, M., ŠANTA, J.: Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie – pojem, medzinárodné súvislosti, aplikačná prax trestná. In: *Justičná revue,* 70, 2018, č. 6-7, s. 792-809.

Kontaktné údaje

JUDr. Dominik Pindes

pindesz@uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

JUDr. Erik Ploth

erik.ploth@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

VYMEDZENIE POJMU DOMÁCE NÁSILIE¹

DEFINITION OF DOMESTIC VIOLENCE

Peter Polák²

Abstrakt: Jasné a ucelené definovanie charakteristických znakov domáceho násilia je nevyhnutnou podmienkou prijímania opatrení na elimináciu tohto negatívneho spoločenského javu , prípadne na jeho čo najväčšie možné utlmenie. Preto je obsah príspevku zameraný na hľadanie odpovedí na otázky potreby definície tohto javu , ako aj na hľadanie odpovedí na otázky znenia tejto definície.

Kľúčové slová: domáce násilie, definícia domáceho násilia, charakteristické znaky domáceho násilia

Abstract: A clear and coherent definition of the characteristics of domestic violence is a necessary condition for taking measures to eliminate this negative social phenomenon or to reduce it as much as possible. Therefore, the content of the paper is aimed at finding answers to the questions of the need for a definition of this phenomenon, as well as at finding answers to the questions of what the definition of domestic violence should sound like.

Keywords: domestic violence, definition of domestic violence, characteristics of domestic violence

Úvod

Je bežné , že pre určitý jav používame konkrétny pojem, pričom ho považujeme za niečo samozrejmé, čomu rozumieme, a pod týmto pojmom si jasne vybavujeme obsah, teda charakteristické znaky tohto javu. Pri dôkladnejšom skúmaní používaného pojmu niektorého takéhoto javu však prichádzame na to, že jeho presné vymedzenie býva spojené s formulačnými problémami , vrátane problémov zásadného vecného významu. Táto skúsenosť sa týka aj vymedzenia pojmu domáce násilie . Pritom jasné a ucelené definovanie jeho charakteristických znakov

---

¹ Tento príspevok je podporovaný Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-15-0644

² Ústav verejného práva Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy v Bratislave

je „conditio sine qua non“ prijímania opatrení na jeho elimináciu , prípadne na jeho čo najväčšie možné utlmenie.

Význam definovania pojmu „domáce násilie“

Potreba kontroly negatívneho spoločenského javu tak z hľadiska jeho právneho postihu, vrátane trestnoprávneho postihu, ako aj z hľadiska jeho predchádzania, vyžaduje jeho vecne výstižné definovanie. Preto sa do popredia sa vynára na prvý pohľad jednoduchá, no vo svojej podstate kľúčová otázka , čo to vlastne domáce násilie je ? Kedy možno nejaké správanie charakterizovať ako domáce násilie? Aké prejavy zahŕňa a čo ním naopak nie je ? Kde je hranica medzi správaním, ktoré je spoločensky akceptovateľné a správaním, ktoré naplňa obsah pojmu „domáce násilie“ ? Z pohľadu účinnej kontroly domáceho násilia je zodpovedanie týchto otázok absolútne kľúčové. Vymedzenie obsahu, rozsahu a dosahu domáceho násilia je však vážnym problémom. Ako bolo naznačené, domáce násilie je komplex veľmi zložitých vzťahov a prejavov subjektov samostatne i navzájom. Ide o vzťahy, ktoré môžu mať rôznu povahu, charakter, rôznu intenzitu, odohrávajú sa medzi rôznymi subjektmi, ktoré sú v rôznom stupni príbuzenstva, medzi rovnakými o odlišnými pohlaviami, medzi rovnakými či odlišnými vekovými kategóriami. Prejavy domáceho násilia, typické druhy a formy tohto násilného správania sa, môžu byť veľmi podobné v rovnakých vzťahoch, ale aj úplne odlišné. Celkovo domáce násilie je veľmi špecifické subjektmi, medzi ktorými sa odohráva, no nie je presne determinovateľné pomocou prostredia či foriem konania, ktoré ho charakterizujú. Tieto (formy konania) môžu byť rôzne v závislosti od subjektu, od jeho typických povahových čŕt, dostupných možností a podobne. Nehovoriac o tom, že výrazne sú determinované samotnou geografickou polohou a vyspelosťou danej spoločnosti. Zatiaľ čo pre krajiny tretieho sveta a krajiny moslimské sú typické pôvodné, tradičné formy domáceho násilia ako je násilie fyzické, psychické či sexuálne, tak pre krajiny ekonomicky a hospodársky silne rozvinuté sú charakteristické už aj moderné formy násilného správania sa v podobe sociálneho násilia, ekonomickej kontroly či izolácie. Toto všetko možno za určitých podmienok považovať za domáce násilie. Tvárnosť a variabilita domáceho násilia zásadným spôsobom ovplyvňuje samotné vymedzenie a ohraničenie tohto pojmu. Pritom toto určenie je nevyhnutné hneď z viacerých dôvodov. V prvom rade iba na základe vymedzenia tohto pojmu je možné voliť efektívne nástroje, ktoré umožnia potláčať prejavy domáceho násilia a v konečnom dôsledku ho eliminovať a vykoreniť. Od tohto sa odvíjajú aj možnosti kontroly domáceho násilia ako jedného z druhov kriminality. Vymedzenie hraníc domáceho násilia možno považovať za rozhodujúce pre komplexný a ucelený prístup k tomuto problému. Nie je totiž možné zamerať sa výhradne na jednu jeho oblasť, na určité aspekty a ostatné prehliadať. Pokiaľ však nevieme presne určiť čo

to domáce násilie je (čo už áno a za akých podmienok a čo ešte nie), potom nevieme s týmto javom účinne bojovať. Veľmi dôležité je aj to, že rozsah chápania tohto pojmu sa premieta v realizovaných výskumoch i prieskumoch. Od toho, čo je vnímané za domáce násilie v tom – ktorom výskume či prieskume, sa odvíja jeho výsledok. Vzhľadom na rôzne vymedzenie týchto hraníc sa však dostávame k výsledkom, ktoré sú do určitej miery skreslené. Často sa skloňuje, že každá druhá či tretia alebo piata žena je týraná, no tento poznatok sa už neprezentuje v kontexte toho, čo je za domáce násilie v danom prieskume či výskume považované. Problémy s vymedzením hraníc tohto pojmu a rôzne prístupy tvorcov výskumov a prieskumov (v každom sa šírka tohto pojmu chápe úplne inak) tak majú za následok, že výsledky takto získané, sú iba relatívne a často sa spájajú s nesúhlasnými a až úsmevnými reakciami našej spoločnosti. Napriek tomu, že ich pravdivosti nemožno nič vyčítať, bolo by vhodné zjednotiť realizované výskumy a prieskumy v tom, čo všetko sa môže považovať za domáce násilie a čo nie a podľa tohto určenia jednotne postupovať, aby boli získané porovnateľné výsledky. Tieto je prirodzene potrebné prezentovať v kontexte sledovaných foriem vyskytujúceho sa násilného správania radeného k domácejmu násiliu.

Na tomto mieste možno opätovne zdôrazniť, že domáce násilie je komplexom veľmi rozmanitých a štruktúrovaných vzťahov, ktoré sa menia, prispôbujú sa podmienkam v určitom prostredí, modifikujú sa a získavajú novšie a novšie prvky, vďaka ktorým sa menia aj jeho prejavy navonok a jeho dôsledky. Táto schopnosť domáceho násilia spôsobuje, že dnes je k nemu možné podradiť celé spektrum rôznych prejavov. Popri pôvodných a vžitých formách fyzického, psychického a sexuálneho násilia sa postupne tento pojem obohacuje o nové formy sociálnej kontroly, izolácie, ekonomickej kontroly, deprivácie a tiež sa vyformovala špecifická kategória násilia v intímnych vzťahoch.

V mnohých publikáciách a prejavoch mnohých odborníkov sa domáce násilie obmedzuje na jednu skupinu našej populácie a to na ženy. Aj keď možno súhlasiť s tým, že ide o veľmi frekventovaný subjekt – obeť domáceho násilia, nie je subjektom jediným. *Domáce násilie v pravom slova zmysle* je definované ako násilie páchané práve na ženách. Za agresora je považovaný muž, či už partner, manžel alebo druh. Ide o vážny problém, keďže žena predstavuje veľmi zraniteľnú a fyzicky slabšiu stranu, čo je spôsobené biologickým predurčením žien – rodičiek a matiek. Na druhej strane je však potrebné vnímať aj to, že existujú aj iné, rovnako špecifické a fyzicky slabšie subjekty domáceho násilia, ktorými sú deti. Toto násilie je však už označované ako *domáce násilie v nepravom slova zmysle*. Popri deťoch je do tejto kategórie zaraďovaná aj skupina seniorov, mužov a zdravotne znevýhodnených osôb. Je úplne opodstatnené klásť si otázku, v čom resp. na základe čoho je možné rozlíšiť pravé a nepravé domáce násilie? Prečo by práve násilie na ženách malo byť domácim násilím pravým? Rovnako špecifickou skupinou obetí je totiž aj kategória

detí, pričom tejto skupine je možné priznať rovnaké atribúty ako skupine žien, ak nie ešte o niečo špecifickejšie. Pritom, každé domáce násilie je veľmi negatívnym a nebezpečným javom, bez ohľadu na to, akej obeť sa dotýka. Rozlíšenie na pravé a nepravé domáce násilie preto nepovažujem za správne. Podstatne efektívnejšie je rozlíšenie domáceho násillia podľa charakteristických znakov skupín obetí, ktorých sa dotýka.

Domáce násilie teda nie je možné považovať za synonymum spojenia „násilie na ženách“. Rovnako tak je možné za domáce násilie považovať násilie, ktoré je páchané na deťoch (priamo či sprostredkovane), na starších ľuďoch (senioroch), na mužoch a tiež na osobách zdravotne znevýhodnených (fyzicky aj psychicky). Čiže okruh potenciálnych obetí je podstatne širší a nemôže sa zužovať výhradne na skupinu žien.

Iné resp. ďalšie kritérium definovania, vymedzenia a v podstate rozlíšenia domáceho násillia je postavené na princípe vymedzenia jeho typických foriem. Fyzické násilie, násilie psychické a sexuálne sa považujú za *formy domáceho násillia v klasickom ponímaní*.³ Sú to najtypickejšie a najstaršie formy domáceho násillia, ktoré si každý z nás s týmto problémom automaticky spája. Najviac opýtaných v realizovaných dotazníkoch odpovedalo na otázku o formách domáceho násillia tak, že je to násilie fyzické a psychické. V súčasnosti sú však známe a moderné formy domáceho násillia, ktoré súvisia s rozvojom spoločnosti, s jej vývojom (informačným a technickým najmä), pokrokom a s rozvojom ľudských vzťahov. Ide najmä o sociálnu kontrolu, izolovanie, depriváciu a ekonomickú kontrolu obetí. Zaujímavosťou je, že hoci prínos feministických hnutí k riešeniu domáceho násillia je značný, jeho predstaviteľkám je pripisovaný až extrémne rozširujúci pohľad na to, čo je domácim násillím. Často zaň pritom označujú aj klasické správanie sa v ľudských, partnerských či manželských vzťahoch, ktoré nie je možné považovať ani len za násilie, nie to za násilie domáce. Takéto vnímanie domáceho násillia je determinované povahou feministického hnutia a jeho prístupom k ženskej otázke. Z viacerých príkladov možno uviesť napríklad názor, podľa ktorého zobrazovanie žien v priliehavom oblečení, krátkych sukniach a s hlbším výstrihom je sexistickým pohľadom na ženu, ktorý je určitou formou násillia voči nej samotnej. Pritom na tomto zobrazení nie je nič dehonestujúce a útočiace na inteligenciu či fyzické proporcie a nič urážlivé, je to len obraz peknej a príťažlivej ženy, ktorá muža zaujme. Popri snahách čo najefektívnejšie riešiť domáce násilie a eliminovať jeho výskyt v našej spoločnosti, jednoznačne sa predstavitelia z významných oblastí zhodujú na tom, že je potrebné spracovať doterajšie poznatky a fakty do oporných bodov pre vymedzenie domáceho násillia. Na jednej strane však treba uviesť, že univerzálna

---

³ BODNÁROVÁ, B., FILADELFIOVÁ, J.: *Domáce násilie na Slovensku*. Bratislava : Medzinárodné stredisko pre štúdium rodiny, 2002, s. 12

definícia by v tomto prípade viac aktuálnym potrebám uškodila ako pomohla. Domáce násilie je veľmi špecifické a tvárne a univerzalita obsiahnutá v definícii by viac tomuto pojmu ublížila resp. nebola by mu vôbec osožná, skôr naopak. Neumožňuje totiž vystihnúť tvárnosť a rozmanitosť tohto javu a jeho všetky prejavy a formy. Prirodzene tak zakotvuje pre domáce násilie určitú stabilitu z hľadiska foriem a z hľadiska času a neumožňuje reagovať na premeny tohto javu v čase. Z toho dôvodu by táto definícia bola veľmi všeobecná a málo výpovedná zároveň. Na druhej strane, podrobné definície domáceho násilia sa venujú vždy určitému aspektu tohto javu tak, aby ho výstižne a dôsledne popisali. Do jednej definície tak nie je možné včleniť všetky stránky a všetky aspekty, ktoré domáce násilie má a ktoré k nemu nepochybne patria ako determinujúca súčasť. Zaujímavé je, že niektoré štáty vo svojich právnych systémoch majú zakotvenú definíciu domáceho násilia. U nás takéto vymedzenie doposiaľ chýba. Nepochybne sa táto absencia definície u nás opiera od odborné názory, ktoré uvádzajú, že legálne a komplexné definovanie tohto pojmu nie je vhodné a dokonca ani možné.⁴ Väčšina definícií, s ktorými sa stretávame v literatúre, má povahu definícií čiastkových. Niektoré prvky z nich sú spoločné, v iných sa objavujú nové znaky, nové prejavy či formy. V odbornej literatúre je bežné, že tieto definície sa líšia podľa toho, ktorý autor domáce násilie definuje, z akej oblasti sám pochádza a čomu sa venuje a čo sám považuje sa jadro domáceho násilia. Podľa tohto existujú užšie aj širšie vymedzenia. S takýmito sa stretávame aj vo viacerých európskych a medzinárodných dokumentoch. Ich výhodou je to, že pre členské resp. zmluvné štáty z nich vyplývajú určité povinnosti a to v podobe prijatia obdobnej právnej úpravy či určitých opatrení tohto charakteru. Ani tu nemožno hovoriť o univerzálnej definícii. Vo väčšine prípadov sa tieto definície obmedzujú na výpočet najtypickejších prejavov domáceho násilia. Súhlasne sa vo všetkých tiež konštatuje, že bez ohľadu na formu a prejavy domáceho násilia, vo vzťahu k obetiam má toto konanie jednoznačne povahu narušenia resp. porušenia ich základných ľudských práv, ktoré sú vnútroštátne i nadnárodne garantované. V súvislosti s nadnárodnými dokumentmi je dôležité uviesť aj súvisiace problémy. Skutočnosť, že domáce násilie definujú a že sa mu venujú je síce pozitívna, no tomuto javu sa venuje značné množstvo dokumentov, ktoré pramenia z rôznych orgánov rôznych nadnárodných zoskupení. Vzhľadom na toto je pre ne typická veľká rozmanitosť v pojmovom aparáte, nejednotnosť v označeniach určitých faktov i v chápaní určitých javov. Samotné terminologické problémy by bolo možné preklenúť, keďže tieto nie sú až tak zásadné, no rôzne vnímanie obsahu a rozsahu domáceho násilia aj na tejto úrovni,

---

⁴ KNÁPKOVÁ, D., TÓTHOVÁ, M.: Niekoľko úvah o možnostiach trestnoprávneho postihovania domáceho násilia z pohľadu trestného práva. In: *Zborník príspevkov z medzinárodnej virtuálnej interdisciplinárnej konferencie*. Bratislava : APZ v Bratislave, 2010, s. 120 a nasl.

poukazuje na už zmienený zásadnejší problém, ktorým je vymedzenie tohto pojmu a určenie jeho hraníc.⁵

V dostupnej literatúre sa možno stretnúť v množstvom viacej alebo menej podrobných či výstižných definícií. Na jednej strane sa stretávame s definíciami všeobecnými, ktoré sa snažia približovať univerzalite a na strane druhej ide o špecifické, no zároveň iba čiastkové definície, ktoré sú síce konkrétnejšie, no prezentujú iba určitý aspekt domáceho násilia. *Všeobecné resp. všeobecnejšie definície* uvádzajú základné, univerzálne znaky a všeobecné formy či prejavy. Pomocou týchto klasických znakov je možné aj smerom do budúca určité – klasické formy správania sa popísať ako domáce násilie. Nezohľadňujú však jeho tvárnosť a ani špecifiká či podrobnosti. Na základe nich však v konkrétnom prípade iba ťažko určiť, či určité modifikované či novo sa objavujúce reakcie a prejavy majú alebo nemajú povahu domáceho násilia. Vzhľadom na vývoj a rozvoj domáceho násilia spoločne s vývojom a rozvojom spoločnosti, význam týchto definícií stále viac a viac klesá. Na strane druhej ide o *definície konkrétne resp. konkrétnejšie*, ktoré majú nevyhnutne podrobnejší charakter, no venujú sa iba určitým javom v rámci domáceho násilia a nie domácejmu násiliu ako komplexu javov. Nie sú síce tak zjednodušené, práve naopak, konkrétnej oblasti sa venujú detailne a podrobne. Určité správanie je na základe nich možné charakterizovať ako domáce násilie, no všetky ostatné opomínajú resp. všetky ostatné podľa nich stoja mimo sféry záujmu. Je prirodzené, že takto podrobné definície nedokážu a nie sú ani schopné obsiahnuť domáce násilie ako pojem. Pre špecifikáciu určitého konania ako domáceho násilia sú tak prínosné, no pre iné jeho prejavy sú žiaľ bezvýznamné. Popri tomto je ich negatívom aj vystihovanie súčasného stavu poznania a rozvoja spoločnosti, pričom táto a rovnako tak aj domáce násilie sa spoločne sústavne rozvíjajú ďalej. Tento jav si vyžaduje sústavnú zmenu a upravovanie konkrétnejších vymedzení, čo tiež vzhľadom na určitú stabilitu nie je žiaduce a vhodné. Definovanie domáceho násilia, teda jeho pojmu a obsahu, je jednou z podmienok k možnostiam riešenia tohto negatívneho javu.

Názory na všeobecné vyjadrenie pojmu „domáce násilie“ v podmienkach SR

Samotné definovanie pojmu „domáce násilie“ u nás dosiaľ absentuje. Na druhej strane, s účinnosťou od 1.1.2018 slovenský právny poriadok pozná spojenie „trestné činy domáceho násilia“, v súvislosti s ktorými sa súčasne vymedzuje ich povaha a charakter. V súvislosti s vymedzením *trestných činov domáceho násilia* zavádza Zákon č. 247/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (s účinnosťou od 1.1.2018, ďalej len „Zákon o obetiach“) dve podmienky, podľa ktorých je možné posúdiť, či ide alebo či nejde o trestné činy domáceho

---

⁵ BEDNÁŘOVA, Z.: Špecifika práce s obetmi domáciho násilí. In: *Policista*, č. 1/2006, s. 1 až 4

násilia, konkrétne ide o § 2 ods. 1 písm. c.) bod 4. Za trestný čin domáceho násilia sa považuje každý trestný čin, ktorý (kumulatívne):

- a) je spáchaný násilím alebo hrozbou násilia,
- b) je takto spáchaný na príbuznom v priamom rade, osvojiteľovi, osvojencovi, súrodencovi, manželovi, bývalom manželovi, druhovi, bývalom druhovi, rodičovi spoločného dieťaťa alebo inej osobe, ktorá s páchatelom žije alebo žila v spoločnej domácnosti.

Toto definovanie je problematické hneď z viacerých hľadísk. Ustanovenia Trestného zákona (zákon č. 300/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov, ďalej len „Trestný zákon“) nepoznajú žiadny trestný čin domáceho násilia. Priamo Ústava SR stanovuje, že trestným činom môže byť len také konanie, ktoré priamo zákon považuje za trestný čin. V tomto prípade teda Trestný zákon tým zákonom nie je a skutková podstata by teda mala byť obsiahnutá v inom zákone, konkrétne v tomto Zákone o obetiach trestných činov. Takéto vyjadrenie skutkovej podstaty v inom zákone je značne diskutabilné. Navyše, pojem domáce násilie nemá ekvivalent v ustanoveniach Trestného zákona. Táto definícia úplne ignoruje typické znaky domáceho násilia ako javu a považuje zaň každé násilné správanie sa (trestný čin spáchaný násilím alebo hrozbou násilia – a tu je výklad pojmov zasa len potrebné čerpať z ustanovení Trestného zákona) na taxatívne vymedzenom okruhu osôb. Úplne sa tak ignorujú typické znaky tohto javu tak, ako ich popisujú kriminologické zdroje. Aj preto takéto definovanie nepovažujeme za správne v aplikačnej praxi bude podľa nášho názoru skôr máťúce. Zákonodarca skôr nemal takýto pojem definovať vôbec, ako ho definovať takto nesprávne.

Vyššie uvedené definície sú zamerané na vymedzenie tohto pojmu z hľadiska typických a charakteristických foriem a spôsobov správania. Stále sa však objavujú novšie a novšie prejavy tohto fenoménu, čo spôsobuje, že takéto definovanie sa začína javiť ako málo vhodné. Začínajú sa objavovať názory, podľa ktorých je vhodnejšie definovať domáce násilie z hľadiska jeho typického a nezameniteľného obsahu. Ako negatívny jav totiž vykazuje celý rad typických črt a znakov, ktoré by nemali chýbať v žiadnom prejave, ktorý sa dá charakterizovať ako domáce násilie. Za takéto črty resp. znaky sa považuje:⁶

- *blízkosť vzťahov, intimita vo vzťahoch* – základným znakom domáceho násilia, ktorý vplyva z prívlastku „domáce“, je existencia určitého príbuzenského vzťahu medzi obeťou a agresorom; spravidla k tomuto násiliu dochádza v rodinách, medzi ich blízkymi alebo aj vzdialenejšími príbuznými; pričom ich vzťahy sú určitým spôsobom (viac či menej) citovo podfarbené,

---

⁶ BANGO, D., VIKTORYOVÁ, J., VAJZER, L.: *Vyšetrovanie domáceho násilia páchaného na ženách*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2005, s. 11 až 13

- *bývanie v spoločnej domácnosti* – subjekty domáceho násillia (obeť a agresor) v absolútnej väčšine prípadov obývajú spoločný dom či byt, tvoria spoločnú domácnosť, ktorej povaha nie je rozhodujúca (vlastné obydlie, prenajatý byt a pod.),
- *určitá prepojenosť obeť a agresora* – spoločné bývanie a rovnako aj príbuzenské vzťahy automaticky majú za následok, že medzi agresorom a obeťou sa vytvára určité puto, spojenie či už vzťahové, citové, majetkové, pracovné alebo iné (spoločné hobby, spoločný priatelia a pod.),
- *sústavnosť resp. dlhodobosť* – násillie, ktoré má povahu domáceho, je typické svojou opakovanosťou; nie je to jediný, samostatný útok, ktorý smeruje k sledovanému cieľu; domáce násillie je sledom útokov, ktoré sa v určitej časovej perióde opakujú; zaujímavé je, že hoci v počiatočných štádiách sú intervaly pomerne dlhé, no postupne sa skracujú a násillné prejavy v rámci domáceho násillia sa opakujú častejšie a častejšie,
- *opakujúci sa výskyt útokov* – násillné prejavy, ktoré nemajú opakujúci sa charakter, sa nedajú charakterizovať ako domáce násillie; v určitej časovej perióde sa násillné útoky opakujú, pričom postupne sa intervaly medzi jednotlivými útokmi viac a viac skracujú (najprv to môžu byť útoky v ročných intervaloch, postupne sa skracujú, môžu sa v konečnom štádiu opakovať s odstupom hodín),
- *narastanie agresivity a intenzity používaného násillia* – domáce násillie sa často charakterizuje ako komplex násillných prejavov, ktoré majú povahu špirály; to v podstate znamená, že prvotné útoky majú mieru povahu, často sú ledva postrehnuteľné (psychické formy násillia – nadávky, podceňovanie, zosmiešnenie), postupne sa k nim však pridávajú závažnejšie násillné útoky, ich intenzita sa s každým útokom stupňuje až v konečnom dôsledku ohrozuje nie len zdravie, ale aj život obeť,
- *ukrývanie* – blízke rodinné vzťahy a fakt, že domáce násillie sa najčastejšie odohráva v spoločnom obydlí viedli k vyvodu tohto znaku ako typického znaku domáceho násillia; mnohé, najmä typické formy domáceho násillia, sa realizujú typicky skryte, neverejne; faktom však je, že stále viac a viac sa tento znak potláča; skrytá povaha domáceho násillia preň bola typická v minulých obdobiach, no v súčasnosti k mnohým útokom dochádza verejne, pred zrakom mnohých subjektov ako svedkov; potlačenie tohto znaku je spojené najmä s novými a modernými formami, ktoré domáce násillie nadobúda, ako prenasledovanie či obťažovanie obeť, sexuálny harassment a rovnako aj niektoré formy psychického násillia; dochádza k nim v kruhu priateľov či známych, na verejnosti, niektoré formy sú typické pre pracovné prostredie,

- *náročné odhaľovanie a riešenie domáceho násilia* – aj napriek tomu, že znak skrytosti je niekedy pri domácom násilí potlačený, k útokom v rámci neho veľmi často (azda najčastejšie) dochádza neverejne, doslova sa uvádza, že za zatvorenými dverami; povaha súkromných vzťahov a aj prostredia, v ktorom dochádza k jednotlivým útokom automaticky naznačuje, že ide o správanie sa, ktoré je pred verejnosťou ukryté a naša spoločnosť sa o ňom nemá ako, nemá možnosť dozvedieť; mnohé útoky, ktoré zanechávajú stopy na telách obetí, sú priamo nimi maskované, aby neboli odhalené; iba určité zmeny v správaní sa obetí, prípadne rozsiahlejšie a často sa opakujúce modriny na netypických miestach napovedia o násilnom správaní sa v rodine; faktom však je, že o mnohých prípadoch domáceho násilia sa oficiálne štruktúry dozvedia až v neskorých štádiách, pri rozsiahlych poraneniach, vážnych zdravotných problémoch či priamo pri ohrození života obetí; povaha a charakter útokov v rámci domáceho násilia a jeho rozmanitosť majú tiež za následok, že domáce násilie je ťažko dokazovateľné, keďže psychické útoky nezanechajú viditeľné stopy (iba na základe psychologického dôkladného vyšetrenia je možné zistiť určité príznaky psychického násilia) a mnohé fyzické poranenia časom vymiznú; problémy odhaľovania a preukazovania domáceho násilia vedú k problematike riešenia tohto problému,
- *nerovnomernosť vo vzťahoch* – v definíciách domáceho násilia sa veľmi často zmieňuje jeden z jeho znakov a to, že zúčastnené subjekty veľmi často stoja v pozícii nadradenosti (agresor) a podriadenosti (obet); na strane agresora vystupuje určitý monopol, ktorý má spravidla mocenskú povahu, no môže mať aj iný charakter (iná výhoda oproti obeti); podriadenosť obeť agresor pravidelne vynucuje, zámerne ju udržiava v znevýhodnenom postavení s cieľom zabrániť viac či menej účinnej obrane; agresor si takto vynucuje určitým spôsobom poslušnosť bez odriekania a vytvára tak u obetí strach odpútať sa od tejto pozície, hľadať a prípadne použiť prostriedky vlastnej záchrany; ich hľadanie a využívanie agresor opätovne trestá, čím obeť dáva jasne najavo, že takéto správanie považuje za „neposlušnosť“, ktorú trestá,
- *pokračovanie* – napriek tomu, že je iba málo prípadov, kedy sa obeť dokáže od agresora sami odpútať, v mnohých prípadoch však ani po tomto zásadnom kroku nie sú schopné samostatne existovať; či už vlastné odpútanie sa alebo vyslobodenie obeť je iba prvotným krokom, ktorý by mal pokračovať ďalšími; obeť sa však k agresorom veľmi často vracajú, prípadne násilie voči nim pokračuje aj po tom, ako agresora opustia alebo sú od neho oddelené; veľmi problémovým prostriedkom, ktorý je na tieto účely využívaný agresorom, je spoločné obydlie (majetková podstata vzťahov)

alebo spoločné deti (citová podstata) alebo určité predmety či poznatky, pomocou ktorých sú obe vyvierateľné.⁷

Tak ako sa o definovanie domáceho násillia pokúšajú zahraniční predstavitelia z rôznych oblastí pôsobenia, tak aj u nás sa stretáme s viacerými (menej alebo viac výstižnými) definíciami domáceho násillia. Zväčša sa u nás za domáce násillie označuje násillie, ku ktorému dochádza medzi partnermi, manželmi, druhom a družkou. Podstatou násillia je, že agresor u svojej obete vyvoláva strach z násillia, strach pred násillím. Zaujímavosťou je, že niektoré európske štáty už do tejto kategórie zaraďujú aj násillie odohrávané sa medzi partnermi rovnakého pohlavia (Česká republika). Tento fakt je veľmi dobrým príkladom rozdielnosti vo vnímaní domáceho násillia. Keďže u nás zatiaľ nie je prijatá právna úprava, ktorá by regulovala vzťahy osôb rovnakého pohlavia, násillie, ku ktorému medzi nimi môže dochádzať, u nás nemožno chápať ako domáce násillie. V krajinách, kde takáto právna úprava je prijatá, ide o jednu z foriem a podôb domáceho násillia. Pri domácom násillí je však dôležitá jeho podstata a charakter vzťahov, pričom subjekty v ňom vystupujúce sa môžu meniť. Z toho dôvodu úplne opodstatnene možno považovať za domáce násillie aj také násillie, ktoré sa odohráva medzi registrovanými partnermi - partnermi rovnakého pohlavia. Toto definovanie domáceho násillia, s ktorým sa u nás stretávame, je zužované najmä na násillie páchané na ženách, prípadne na mužoch. Faktom však je, že do pozície obete domáceho násillia sa môžu dostať aj iné subjekty, napr. deti, starí ľudia alebo osoby zdravotne určitým spôsobom znevýhodnené. Podstata násillia podľa týchto definícií môže spočívať v zneužívaní mocenského monopolu, čo u obete vyvoláva strach z násillia alebo pred násillím.⁸ Aj keď sa na prvý pohľad javí, že ide o zneužívanie fyzickej sily, nemusí tomu byť v každom prípade tak. Popri fyzickej dominancii môže agresor týmto spôsobom zneužívať aj iné svoje prednosti (vyšší intelekt, vyššie vzdelanie, vyššie príjmy a pod.). Dokonca nie sú ojedinelé prípady, kedy sa k domácomu násilliu uchylujú jedinci, ktorí sú určitým spôsobom znevýhodnení a takto si svoju slabú stránku či nedostatok kompenzujú. Zaujímavé na domácom násillí je, a tento znak je citeľný zo všetkých dostupných definícií, že nejde o násillie, ku ktorému by dochádzalo medzi neznámymi osobami. Prvým predpokladom vzniku domáceho násillia je existencia určitého vzťahu – rodinného, príbuzného či intímneho. V rámci neho sa vytvárajú veľmi špecifické vzťahy, ktoré majú súkromnú povahu a sú typické blízkosťou osôb, dôverou či spoliehaním sa jeden na druhého.

---

⁷ BEDNÁŘOVA, Z.: Specifika práce s oběťmi domácího násillí. In: *Policista*, č. 1/2006, s. 1 až 4, porovnaj aj POLÁK, P., TITLOVÁ, M.: *Kompendium kriminologie*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2018, s. 45

⁸ KUSÝ, M.: Problematika ľudských práv, In: *Politológia – vybrané kapitoly*. Bratislava : Vydavateľské oddelenie Univerzita Komenského, Bratislava, 1998, s. 136 a nasl.

Práve takáto povaha vzťahu najčastejšie bráni obeť svojpomocne sa od domáceho násilia oslobodiť, keďže k agresorovi ich viaže mnoho väzieb. Domáce násilie, ktoré sa priamo obeť dotýka, teda je na nich páchané, sa označuje ako *aktívna forma domáceho násilia*. Za *pasívnu formu domáceho násilia* potom považujeme také násilie, ktoré sa týka osôb sledujúcich aktívne domáce násilie. Najtypickejším príkladom sú deti, ktoré sledujú domáce násilie páchané na ich matke, prípadne na starých rodičoch alebo starí rodičia sledujúci domáce násilie páchané na dcére – matke, na deťoch.

Definícia pojmu „domáce násilie“ z pohľadu viacerých kritérií

Niektorí autori u nás rozlišujú domáce násilie na štrukturálne (inštitucionálne) a na individuálne (osobné). Toto členenie je závislé od osoby agresora resp. od toho, kto je pôvodcom násilných útokov, ktoré majú povahu domáceho násilia. Podľa tohto kritéria je zrejmé, že pri osobnom alebo individuálnom násilí je pôvodcom útokov jednotlivec, bez ohľadu na pohlavie, vek. V každom prípade je to konkrétne fyzická osoba prezentujúca a vystupujúca (konajúca) vo vlastnom mene. Za domáce násilie sa však považuje aj zlé, nevhodné či neprimerané zaobchádzanie s obeťami domáceho násilia, s ktorým sa stretávame bežne zo strany štátnych orgánov (orgány sociálnej pomoci, orgány činné v trestnom konaní...). Ide o subjekty, ktoré prezentujú štát a jeho monopol v oblasti ochrany obeť a tak by prirodzene mali obeť pomáhať a nie ich situáciu zľahčovať, podceňovať. Do tejto kategórie možno zaradiť aj neprimerane vedené výsluchy obeť, kedy tieto musia znova prežívať už zažitú útoky. Ide o vážny systémový nedostatok v činnosti oficiálnych štruktúr.

V literatúre sa tiež stretáme s členením domáceho násilia podľa rozsahu násilných útokov.⁹ Akékoľvek formy fyzického, psychického násilia sa v tomto zmysle považujú za *domáce násilie v jeho užšom zmysle*. Sú to klasické formy domáceho násilia, ktoré si v súčasnosti pod týmto pojmom predstaviť zrejme každý. Ako *domáce násilie v užšom slova zmysle* je prezentované násilie v intímnych vzťahoch či sexuálne násilie. Na tomto mieste možno uviesť, že sexuálne násilie je v podstate určitou formou násilia fyzického, no vykazuje veľmi špecifické znaky (vzhľadom na svoju povahu) a preto je vyčleňované ako samostatná forma. Jednotlivé útoky fyzickej, psychickej či sexuálnej povahy môžu byť prirodzene rôzne. Každé fyzické a sexuálne násilie je však prirodzene a automaticky sprevádzané násilím psychickým, nakoľko všetky fyzické i sexuálne útoky výrazne na psychickú stránku obeť dopadajú a zanechávajú na nej určité stopy. Postupne sa objavujú novšie a novšie formy domáceho násilia, ktoré je možné zaradiť k násiliu v širšom slova

---

⁹ MESOCHORITISOVA, A.: *Násilie páchané na ženách v sociálnych a politických súvislostiach*. Bratislava : Aspekt 3/2001, s. 9

zmysle. Je to najmä snaha o sociálnu kontrolu, obmedzovanie či izolovanie obeť, ekonomická kontrola či novo trestnoprávne postihnuteľné prenasledovanie obeť. Podľa rozsahu je možné domáce násilie členiť aj v závislosti od toho, aká skupina osôb sa stáva obeťou násilných útokov.¹⁰ Podľa tohto kritéria rozlišujeme jednak násilie páchané na ženách (označuje sa znova ako *násilie v užšom slova zmysle*, prípadne ako *násilie pravé*), ďalej násilie na deťoch, mužoch, starých ľuďoch a na osobách rôzne zdravotne znevýhodnených (*násilie v širšom zmysle slova* alebo *násilie nepravé*). V prípade násilia na ženách sa v tomto prípade do pozície obeť dostáva žena – manželka, priateľka či družka a v pozícii agresora stojí jej manžel, druh či priateľ. Veľmi často si autori zamieňajú jednotlivé formy domáceho násilia a uvádzajú, že násilie na ženách je aj násilím páchaným na matkách (zo strany detí) či starých matkách (zo strany vnúčat). Toto násilie nie je domácim násilím na ženách, ale domácim násilím na senioroch. Násilia páchaného na ženách sa môže dopustiť výhradne ich partner, manžel, priateľ či druh. Svoj názor na rozlíšenie pravosti a nepravosti domáceho násilia som vyjadrila už vyššie. Nepovažujem za správne takéto rozlišovanie, keďže každé domáce násilie, bez ohľadu na druh obeť, je vážnym problémom. Podstatne vhodnejšie je jeho rozlíšenie podľa obeť resp. podľa ich skupín. Členenie na pravé a nepravé domáce násilie je však problematické aj z pohľadu niektorých zahraničných úprav (Česká republika a registrované partnerstvá). Keďže k pravému násiliu môže dôjsť iba medzi ženou a mužom v pozícii obeť – agresor, v registrovaných partnerstvách je táto forma násilia úplne vylúčená, hoci spĺňa všetky predpoklady domáceho násilia a vykazuje všetky jeho znaky. Prirodzene, rovnako aj v týchto vzťahoch, ktoré sú obdobné vzťahu muž – žena, môže dochádzať k domácemu násiliu a aj túto skupinu je potrebné zaradiť k pojmu pravé domáce násilie, ak sa rozhodneme pre používanie tohto, podľa mňa nie opodstatneného, členenia.

Rozlišovanie priameho a nepriameho domáceho násilia je typické aj pre deti ako jednu zo skupín obeť domáceho násilia. *Priamym násilím na deťoch* je také, ktoré sa ich priamo dotýka, je voči nim mierené a priamo ich poškodzuje. *Nepriame násilie na deťoch* je prípadom, kedy deti v rodinách sledujú odohrávajúce sa domáce násilie na iných jej členoch. Spravidla k nemu dochádza vo vzťahu k ich matke. Za takéto násilie na deťoch je vnímané aj to, keď sa o deti matka nevie postarať v dôsledku fyzických či psychických následkov domáceho násilia, ktoré je páchané na nej.

Aj z tohto stručného náčrtu je viditeľné, že v súvislosti s domácim násilím sa stretávame s množstvom kritérií jeho členenia, niektoré sú podobné, iné zase úplne odlišné, no často sa rovnakým spôsobom označujú javy, ktoré sú zásadne odlišné,

---

¹⁰ MIKUŠ, P., RADOVÁ, M.: Informácia o domácom a verejnom násilí. In: *Ochrana obeť v domácom násilí*. In Zborník príspevkov národnej konferencie, konanej v dňoch 15.-16. apríla 1999. Bratislava : Národné centrum pre rovnoprávnosť žien a mužov, 1999, s. 17

hoci s domácim násilím súvisia. Vytvára sa tak pomerne neprehľadná sústava rôznych kritérií a ich členení, pomenovaní a označení, ktorá môže viesť k aplikačným aj interpretačným problémom.

Definovaníu domáceho násilia sa venuje celý rad autorov, pričom definície sa rôznia v závislosti od toho, z akej oblasti autor definície pochádza, čomu sa venuje a prirodzene, čo považuje za rozhodujúce a čo preferuje pri domácom násilí. Takto sa stretávame s množstvom trestnoprávných, kriminologických, psychologických, sociologických alebo feministických definícií, ktoré rôznym spôsobom a pomocou rôznych pojmov pomenúvajú rovnaký jav. Prirodzene, každý z vlastného uhla pohľadu na problematiku.

Pre *kriminologické definovanie domáceho násilia* je typické favorizovanie zneužívania mocenského postavenia v partnerských, intímnych či rodinných vzťahoch. Násilie sa podľa týchto definícií môže vyskytovať nie len v čase trvania týchto vzťahov, ale aj po ich skončení. K tomuto napr. Kacafírková dodáva, že domáce násilie je patologický jav, rovnako ako iné nežiaduce javy a formy správania sa v spoločnosti (typicky alkoholizmus, prostitúcia, ale aj nehodovosť a iné).¹¹ K domácomu násiliu podľa jej názoru patria nie len fyzické, ale aj psychické a sexuálne útoky, ktoré sa odohrávajú nie len medzi mužom a ženou v ich vzájomnom vzťahu, ale aj medzi rodičmi a deťmi (a naopak) a starými rodičmi a vnúčatami (obomi smermi). Agresor vždy disponuje určitým monopolom moci (rôzneho druhu) a tento využíva resp. zneužíva na dosiahnutie poslušnosti voči obetiam a tak, aby im ublížil. Kacafírková chápe domáce násilie pomerne výstižne vzhľadom na jeho podstatu. Neokresáva ho výhradne na určité druhy a tiež ho neobmedzuje na niektoré skupiny obetí. Dodáva, že problém domáceho násilia je dlhodobý. Veľmi dlhé roky bol prehladaný a tak v podstate určitým spôsobom tolerovaný a táto vžitá predstava prevláda u istej časti našej populácie doposiaľ. Aj preto je boj s týmto vážnym problémom taký náročný. V literatúre je možné stretnúť sa skutočne s celým radom rôznych definícií pojmu domáce násilie. Z ich analýzy je možné vyvodiť niekoľko znakov, ktoré každý z autorov, s ktorého definíciou sa stretneme, považuje za jeden zo znakov domáceho násilia. V definíciách sa najčastejšie objavujú tieto typické črty domáceho násilia:¹²

- k domácomu násiliu dochádza opakovane (viackrát),
- intenzita jednotlivých útokov sa postupne zvyšuje,
- medzi obeťou a agresorom existuje určitý, pomerne blízky vzťah; ide o osoby, ktoré sú navzájom citovo i materiálne späté, dôverujú si, spoliehajú

---

¹¹ KACAFÍRKOVÁ, M.: Domáci násilí. Statistika o domácim násilí. In: *Trestní právo 5/2002*, s. 10 a nasl.

¹² ČIRTKOVÁ, Ľ: Príčiny, formy a projevy domáceho násilí. In: *zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie na tému „Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v EÚ, FP, BVŠP, október 2007*. Bratislava : EUROKÓDEX a BVŠP, 2007

sa navzájom, prípadne ide dokonca o vzťahy odkázanosti na starostlivosť, pomoc či opateru agresora,

- najčastejšie sa odohrávajú násilné útoky v súkromí, v spoločnom obydľí tak, že pred verejnosťou bývajú skryté, nepozorované,
- pozície subjektov domáceho násillia nie sú trvalé, negatívnu črtou domáceho násillia je jeho prenos z generácie na generáciu, pričom násilné správanie, ktoré vnímajú deti vo svojej rodine sa prirodzene učia ako istý model správania sa a tento následne reprodukujú aj vo svojom okolí, voči svojim priateľom, rodine a pod.

Pokiaľ ide o samotné násilné útoky, ktoré majú povahu domáceho násillia, potom z typických útokov možno zovšeobecniť určité spoločné črty, ktoré sa vo väčšine prípadov domáceho násillia vyskytujú, využíva ich väčšina útočníkov a sú taktiež vedecky zdokumentované. Pre násilné útoky v rámci domáceho násillia je charakteristické, že:

- k útokom agresora dochádza najčastejšie v súkromí (v obydľí, na pracovisku v zatvorenej kancelárii apod.), aby ostávalo verejnosti skryté a tým pádom ťažko preukázateľné a aby nebolo možné zabrániť v jeho realizácii; v dôsledku tohto môže prebiehať dlhodobo bez odhalenia a primeraného riešenia, čo zhoršuje postavenie obetí a rovnako aj následky násilných útokov,
- k niektorým útokom ale dochádza aj priamo na verejnosti, čo je ich podstatou (napr. prenasledovanie obetí),
- útoky majú v počiatočnej fáze miernejší priebeh a neskôr sa stupňujú (zintenzívňujú), kombinujú sa viaceré formy domáceho násillia navzájom; útoky začínajú spravidla nepozorovane psychickým násillím, dodatočne sa môže pridať ekonomická kontrola, izolácia, následne fyzické a sexuálne útoky,
- násillie má cyklický a etapovitý charakter; prebieha po kružnici – za rovnakých pravidiel, z ktorých nevybočuje, neodchyluje sa od nich,
- formy násilných útokov sú veľmi rozmanité, spravidla závisia od dostupných možností agresora, od nástrojov i prostredia a celého radu externých aj interných faktorov,
- aj keď psychické násillie nemusí byť v určitej etape priamo využívanou, či sledovanou formou násilného správania, vždy je sprievodným javom ostatných násilných útokov,
- najtypickejšie sú hrozby násillia a násillie ako také,
- násilné útoky nie sú obmedzované výhradne na určité pohlavie či vekovú kategóriu,
- najzraniteľnejšími obeťami domáceho násillia sú deti, či už v podobe priamych alebo nepriamych obetí; nebezpečné je najmä to, že násilné správanie, ktoré bežne zažívajú si osvojujú ako jeden z modelov správania sa a ten v latentnej podobe

u nich pretrváva, pričom majú automaticky v podobných situáciách schopnosť toto správanie opakovať,

- násilie môže pochádzať od rôznych subjektov a ich pozície sa v násilnom vzťahu môžu vystriedať (najprv manžel fyzicky ubližuje manželke, po určitej zmene situácie manželka psychicky či sexuálne ubližuje manželovi),

- niektoré následky domáceho násilia sú nepozorovateľné voľným okom, iné sú viditeľné v podobe poškodení zdravia; psychické následky sú viditeľné až po dôslednom psychologickom vyšetrení určitých foriem správania sa, reakcií na podnety a toho, čo ich vyvolalo.

Záver

Už v úvode príspevku je zdôraznené, že jasné a ucelené definovanie charakteristických znakov domáceho násilia ako negatívneho spoločenského javu je „conditio sine qua non“ prijímania opatrení na jeho elimináciu, prípadne na jeho čo najväčšie možné utlmenie. Na jednej strane je pozitívne, že v súčasnosti sa už domáce násilie chápe pomerne široko, a to tak z hľadiska druhov možných obetí, ako aj z hľadiska foriem správania sa, ktoré zahŕňa, no na druhej strane nadmerné rozširovanie vymedzenia jeho pojmu v ničom nenapomáha jeho kontrole. Možno sa tak stretnúť s veľmi širokým chápaním domáceho násilia, no rovnako tak aj s jeho chápaním v klasickom kriminologickom zmysle. Ani jedno, ani druhé poňatie nie je celkom správne, nakoľko sústavné rozširovanie pojmu domáceho násilia nie je účelom poznávania tohto javu, ale účelom jeho poznávania je hľadanie a nachádzanie možností riešenia domáceho násilia, nie spoznávanie všetkých možných a novších foriem, ktoré môže nadobúdať. No na druhej strane je nutné zohľadniť aj to, že domáce násilie sa vyvíja tak, ako sa vyvíja naša spoločnosť. Preto ani rigidné definovanie v zmysle klasickej kriminológie nie je celkom vhodné a správne, nakoľko by negovalo nové spoločenské prvky. Veľmi dobre je to vidieť na znaku „neverejnosti“ domáceho násilia, ktorý sa vykladal v zmysle klasickej kriminológie tak, že domáce násilie je protiprávne konanie, ku ktorému dochádza v uzavretom priestore, v intímnom vzťahu. Dnes sú už typické také formy domáceho násilia, ako je prenasledovanie či prenasledovanie v kyberpriestore, ku ktorým môže dochádzať kdekolvek, kedykoľvek a aj v miestach a priestoroch, ktoré sú verejnosti dostupné, vo virtuálnom svete, vo virtuálnej realite. Takto sa možno dostať k záveru, že domáce násilie je tvárny jav, v jeho obsahu nachádza priemet množstvo nových informačných a technologických aspektov pokroku súčasnej spoločnosti.

Aj keď pozitívne možno hodnotiť, že Zákon o obetiach zavádza pojem „trestné činy domáceho násilia“ resp. označuje určitú skupinu trestných činov ako také, ktoré majú povahu domáceho násilia, toto definovanie nie je v kriminologickom zmysle

presné, ani výstižné (opiera sa o podmienku subjektívnu, ktorou je vymedzenie určitého vzťahu medzi obeťou a agresorom a objektívnu, ktorá sa zakladá na spôsobe spáchania trestného činu násilím, hrozbou násilia). Toto vymedzenie však nezohľadňuje rad osobitostí, ktoré kriminologicky domáce násilie vykazuje. Len ako príklad možno uviesť, že nie každé znásilnenie je aktom v rámci domáceho násilia, nie každé ublíženie na zdraví je aktom domáceho násilia, hoci by aj išlo o protiprávne konania, ktoré sú trestnými činmi, k ich spáchaniu by došlo za využitia násilia či hrozby násilia a medzi osobami, ktoré sú si určitým spôsobom (v zmysle zákonnej definície) blízke, príbuzné. Takéto definovanie celkom opomína také znaky domáceho násilia, ako je sústavnosť, opakovanosť a dlhodobosť, prípadne eskalácia, v dôsledku čoho ju nemožno v kriminologickom zmysle považovať za vhodnú a ani za výstižnú. Je pozitívne, že zákonodarca vôbec pristúpil k definovaniu trestných činov domáceho násilia, no obsah tohto spojenia je cielený na účely trestného práva. Zaslúhoval by si však dôslednejšie kriminologické skúmanie a poznávanie javu domáceho násilia, v ktorom sa by zákonite do popredia dostali aj iné respektíve ďalšie dôležité znaky tohto javu ako len násilný charakter a blízkosť vzťahov medzi osobami obeť a agresora.

Ako východiskový bod pri tomto skúmaní môže slúžiť odporúčané vymedzenie pojmu domáce násilie a jeho charakteristických znakov, ktoré je uvedené v tomto príspevku. Pri tom treba ale zohľadniť aj to, čo je taktiež v príspevku viac krát zdôraznené, a síce to, že ani jeho rigidné definovanie v zmysle klasickej kriminológie nie je celkom vhodné a správne, nakoľko by negovalo nové spoločenské prvky podmieňujúce znaky domáceho násilia.

Zoznam použitej literatúry

1. BANGO, D., VIKTORYOVÁ, J., VAJZER, L.: *Vyšetrovanie domáceho násilia páchaného na ženách*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2005, 77 s. , ISBN, 8080543496
2. BEDNÁŘOVÁ, Z.: Specifika práce s oběťmi domácího násilí. In: *Policista*, č. 1/2006, s. 1 až 4
3. BODNÁROVÁ, B., FILADELFIOVÁ, J.: *Domáce násilie na Slovensku*. Bratislava : Medzinárodné stredisko pre štúdium rodiny, 2002, 93 s. , ISBN, 808-90-4811-0
4. ČÍRTKOVÁ, Ľ: Príčiny, formy a projevy domácího násilí. In: *Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie „Domáce násilie – nová prax a nová legislatívy v EÚ, FP, BVŠP, október 2007*. Bratislava : EUROKÓDEX a BVŠP, 2007, s. 20 – 26., ISBN 978-80-88-931-96-6.
5. KACAFÍRKOVÁ, M.: Domáci násilí. Statistika o domácím násilí. In: *Trestní právo 5/2002*, s. 10 a nasl.

6. KNÁPKOVÁ, D., TÓTHOVÁ, M.: Niekoľko úvah o možnostiach trestnoprávneho postihovania domáceho násilia z pohľadu trestného práva. In: *Zborník príspevkov z medzinárodnej virtuálnej interdisciplinárnej konferencie*. Bratislava : APZ v Bratislave, 2010, s. 1409 – 1426. ISBN 978-80-21053-05-2.
7. KUSÝ, M.: Problematika ľudských práv. In: *Politológia – vybrané kapitoly*. Bratislava : Vydavateľské oddelenie Univerzita Komenského, Bratislava, 1998, s. 136 a nasl.,
8. MESOCHORITISOVA, A.: *Násilie páchané na ženách v sociálnych a politických súvislostiach*. Bratislava : Aspekt 3/2001, s. 9
9. MIKUŠ, P., RADOVÁ, M.: Informácia o domácom a verejnom násilí, In: *Ochrana obete v domácom násilí*. In: *Zborník príspevkov národnej konferencie, konanej v dňoch 15.-16. apríla 1999*. Bratislava : Národné centrum pre rovnoprávnosť žien a mužov, 1999, s. 17
10. POLÁK, P., TITTLOVÁ, M.: *Kompendium kriminológie*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2018, 87 s. ISBN 978-80-8168-847-8

Kontaktné údaje

Prof. JUDr. Peter Polák, PhD.

peter.polak@paneurouni.com

Ústav verejného práva Fakulty práva PEVŠ,

Tomášikova 20, 821 02 Bratislava

PRÍČINY A PODMIENKY PÁCHANIA EKONOMICKEJ KRIMINALITY

CAUSES AND CONDITIONS OF COMMITTING ECONOMIC CRIMINALITY

Margita Prokeiová¹

Abstrakt: Článok sa zameriava na identifikáciu kľúčových faktorov, ktoré prispievajú k vzniku a rozvoju ekonomickej kriminality. Zvolená téma zahŕňa nielen hmotnoprávne aspekty trestného práva, ale i kriminologické aspekty týkajúce sa príčin a podmienok páchania ekonomickej kriminality. Ich odhalenie prispieva k efektívnemu boju proti tomuto nežiaducemu javu.

Kľúčové slová: príčiny, podmienky, ekonomická kriminalita, prevencia.

Abstract: The article focuses on the identification of key factors that contribute to the emergence and development of economic crime. The chosen topic includes not only substantive aspects of criminal law, but also criminological aspects regarding the causes and conditions of committing economic crime. Their detection contributes to the effective fight against this undesirable phenomenon.

Key words: causes, conditions, economic crime, prevention.

Úvod

Akýkoľvek druh trestnej činnosti môže mať rôzne príčiny a podmienky jej páchania a každú trestnú činnosť je možné analyzovať z rôznych perspektív, či už sociologických, psychologických alebo ekonomických. V článku sme sa zamerali na príčiny a podmienky páchania ekonomickej kriminality, za ktorú môžu byť trestne zodpovedné nielen fyzické osoby, ale i právnické osoby. V zmysle zákona č.91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „ZoTZPO“) sú v § 3 taxatívne uvedené trestné činy právnických osôb. Väčšina z nich sa týka práve majetkových a hospodárskych trestných činov, ktoré spadajú práve pod ekonomickú kriminalitu. Poznanie príčin a taktiež aj

---

¹ Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

podmienok páchania ekonomickej kriminality prispieva k jej efektívnemu riešeniu a eliminácii hlavne pomocou prevencie a vzdelávacích aktivít.

Najskôr niekoľko slov na margo ekonomickej kriminality

V osobitnej časti Trestného zákona² nemáme explicitne uvedený druhový objekt vo forme ekonomických trestných činov, resp. trestných činov proti ekonomike. To ale neznamená, že tento druh kriminality nie je obsiahnutý v tomto právnom predpise. Do ekonomickej kriminality patria podľa druhového objektu majetkové trestné činy, ktoré sú súčasťou štvrtej hlavy osobitnej časti Trestného zákona a hospodárske trestné činy, ktoré sú zaradené v nasledujúcej piatej hlave. Podľa Európskej únie spadajú pod ekonomickú kriminalitu dokonca aj trestné činy proti životnému prostrediu.³ V tejto súvislosti je žiadúce uviesť, čo treba rozumieť pod ekonomickou kriminalitou. Legálna definícia ekonomickej kriminality síce neexistuje, ale možno ju považovať za špecifický druh kriminality, ktorá spôsobuje ekonomické škody štátu, organizáciám i fyzickým osobám porušením zákonov, zásad a zvyklostí hospodárskeho styku. Z hľadiska predchádzajúcich vymedzení a odporúčaní Európskej únie možno konštatovať, že pojem ekonomická kriminalita je považovaný za širší okruh skúmaných skutočností ako je hospodárska kriminalita.⁴

Ekonomická kriminalita je páchaná nielen fyzickými osobami, ale aj právnickými osobami, a preto to bol jeden z hlavných dôvodov zavedenia priamej trestnej zodpovednosti právnických osôb do nášho právneho poriadku na základe ZoTZPO. Aktuálny taxatívny výpočet trestných činov právnických osôb je vymedzený v § 3 ZoTZPO, v ktorom dominujú práve majetkové a hospodárske trestné činy. Zoznam trestných činov zaradených do príslušného ustanovenia sa odvíja od dohovorov Rady Európy a Európskych spoločenstiev.⁵

Príčiny a podmienky páchania ekonomickej kriminality

Ekonomická kriminalita predstavuje široké spektrum rôznych nelegálnych aktivít v oblasti ekonómie a financií. Existuje viacero príčin a podmienok, ktoré môžu viesť k páchaniu tohto druhu kriminality. V tejto súvislosti uvádzame niekoľko z nich:

---

² Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“).

³ Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy R (81) 12. Prijaté Výborom ministrov: 25. júna 1981 [online]. [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: <<https://rm.coe.int/16806cb4fo>>.

⁴ KLIMENTOVÁ, L.: *Hospodárska kriminalita v SR*. In: Nové jevy v hospodárskej a finančnej kriminalite – vnitrostátna a evropské aspekty. Brno : Masarykova univerzita, 2008, s. 251.

⁵ Bližšie k tomu pozri ZÁHORA, J.: *Zodpovednosť právnických osôb za trestné činy v európskej dimenzii – komparatívny prehľad*. In: Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. Praha : Leges, 2013, s. 18-21.

- Ekonomický tlak a nerovnosť. Tieto aspekty súvisia predovšetkým s nezamestnanosťou, finančnými problémami alebo nízkymi príjmami, čo môže niektorých ľudí motivovať k páchanu ekonomickej kriminality, ako sú napríklad rôzne formy podvodov alebo krádeže.
- Nedostatok pracovných príležitostí. Nedostatok legálnych pracovných príležitostí alebo ekonomických prostriedkov môže viesť niektorých jednotlivcov k hľadaniu nelegálnych ciest na dosiahnutie svojich cieľov.
- Korupcia.⁶ Korupcia v spoločnosti, vrátane korupcie v podnikaní a verejnom sektore, môže vytvárať podmienky, ktoré umožňujú a podporujú ekonomickú kriminalitu.
- Technologický pokrok. S rastúcim technologickým pokrokom sa zvyšuje aj riziko kybernetickej kriminality, kde zločinci využívajú technologické nástroje na spáchanie podvodov, krádeží a iných nelegálnych činností.
- Globalizácia. Pod jej vplyvom sa objavujú novšie, sofistikovanejšie a rafinovanejšie formy ekonomickej trestnej činnosti, čo prispieva k jej latencii. Globalizácia môže vytvárať také transakcie, čo sťažujú odhalenie a potrestanie ekonomickej kriminality.⁷
- Sociálna a politická nestabilita. Jestvuje väčšia pravdepodobnosť ekonomickej kriminality, pretože nestabilita v sociálnej, politickej oblasti, slabý právny systém môžu viesť k nedostatočnej ochrane pred nelegálnymi aktivitami.
- Zneužívanie firiem. Niektoré firmy môžu byť zneužívané na účely legalizácie výnosu z trestnej činnosti (prania špinavých peňazí), daňových únikov a iných nelegálnych aktivít.
- Nedostatok etiky. Tento faktor taktiež môže prispievať k páchanu ekonomickej kriminality a často je aj podceňovaný.

Riešenie problému ekonomickej kriminality predstavuje komplexný prístup, ktorý zahŕňa zlepšenie etiky, regulácie, dohľadu, právneho systému a sociálnych podmienok. K tomu vo veľkej miere prispieva prevencia, ktorej sa žiaľ nevenuje taká pozornosť, akú by si zaslúžila. Hoci máme aj zákon č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, je však dôležité prevenciu premietiť aj do aplikačnej praxe. Na účel tohto zákona sa v zmysle § 3 písm. a) rozumie „*prevenciou kriminality cielavedomé, plánovité, koordinované a komplexné pôsobenie na príčiny a podmienky, ktoré vyvolávajú alebo umožňujú kriminalitu a inú protispoločenskú činnosť, s cieľom ich predchádzania, potláčania a zamedzovania.*“ Na účinné uplatnenie prevencie sa

---

⁶ Táto trestná činnosť spadá do tretieho dielu ôsmej hlavy osobitnej časti Trestného zákona pod trestné činy proti poriadku vo verejných veciach.

⁷ ŠIMUNOVÁ, L.: *Kriminologický pohľad na ekonomickú trestnú činnosť* [online]. [cit. 2023-12-06]. Dostupné z: <<https://journals.muni.cz/cvpv/article/download/5264/4349/7910>>.

teda vyžaduje poznať príčiny a podmienky páchania kriminality, ktoré sú doménou kriminológie.⁸ Príčinu možno označiť ako jav, ktorý pôsobí na iné javy (na ich vznik alebo zánik). Pod jeho vplyvom sa niečo deje, niečo vzniká, mení sa, zaniká. Z toho vyplýva, že príčina konkrétneho trestného činu je dynamická, protirečivá, vnútorná sila, ktorá je ovplyvňovaná objektívnymi faktormi. Postupne sa dostáva do vedomia subjektu, provokuje motív a napokon sa prejaví ako sila vyúsťujúca do konania s určitým následkom.⁹ Ak to teda skrátíme, príčina vyvoláva následok. Jednotlivé fakty príčin spáchaného trestného činu na seba reťazovo nadväzujú, či už v úzkom slede alebo vo vzdialenejšom slede. Napríklad niekto sa stane bezdomovcom a začne kraďnúť. Vzdialenejšou príčinou jeho protiprávneho konania je bezdomovectvo, lebo nemal kde bývať, nepracoval a potreboval prežiť. Keďže nemal peniaze na živobytie, rozhodol sa kraďnúť. Bezprostrednou príčinou jeho krádeží bol nedostatok peňazí.

Aj keď sa v texte viac zameriavame na príčiny páchania ekonomickej kriminality nemalý význam majú aj podmienky, ktoré spáchanie trestného činu vyvolali, resp. umožnili. „Z filozofického hľadiska sa podmienka charakterizuje ako kategória, ktorá vyjadruje vzťah predmetu k okolitým javom, bez ktorých daný jav nemôže existovať. Na rozdiel od príčiny, ktorá bezprostredne plodí určitý jav alebo proces, podmienka vytvára prostredie, okolnosti, v ktorých javy vznikajú, existujú a vyvíjajú sa.“¹⁰ Zjednodušene povedané, v dôsledku „priaznivých“ podmienok vznikajú príčiny protiprávneho konania alebo tiež trestný čin je spáchaný zo subjektívnej príčiny za určitých objektívnych podmienok. Takéto podmienky môžu mať svoj zárodok v rodine, v škole, v zamestnaní. Z pohľadu prevencie je potrebné ich čo najskôr podchytiť a venovať sa ich riešeniu, a to i za pomoci odborníkov, ak je to potrebné.

Záver

Ekonomická kriminalita predstavuje závažný spoločenský problém a má viaceré príčiny a podmienky, ktoré ju podporujú a udržiavajú. Ekonomická kriminalita je

---

⁸ „Kriminológia je usporiadaný systém empirických poznatkov a teórií o zločine, páchatelovi, obeti, sociálnych následkoch spáchaného zločinu; je vedou o podstate trestného činu ako asociálnom jave, o jeho charaktere, príčinách a podmienkach jeho vzniku, o stave, štruktúre a dynamike zločinnosti, o význame a zmysle trestania a tiež o formách prevencie.“ TURAYOVÁ, Y.: Pojem, predmet a úlohy kriminológie. In: *Vybrané kapitoly z kriminológie*. 2. vyd. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2005, s. 12.

⁹ TURAYOVÁ, Y.: Dva pohľady na príčiny, podmienky, faktory a okolnosti trestnej činnosti. In: *Vybrané kapitoly z kriminológie*. 2. vyd. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2005, s. 30.

¹⁰ TURAYOVÁ, Y.: Dva pohľady na príčiny, podmienky, faktory a okolnosti trestnej činnosti. In: *Vybrané kapitoly z kriminológie*. 2. vyd. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2005, s. 35.

výsledkom komplexného vzorca faktorov, ktoré spolu integrujú a tvoria priaznivé prostredie pre nelegálne ekonomické aktivity. Vzhľadom na tieto faktory je nevyhnutné prijať komplexný prístup k boju proti ekonomickej kriminalite. To vyžaduje posilnenie právnych systémov, zlepšenie regulácie a dohľadu, podporu etického správania v obchodnom prostredí, a posilnenie spolupráce medzi inštitúciami a krajinami. Rovnako dôležité je investovať do vzdelávania a povedomia verejnosti o následkoch ekonomickej kriminality. Len integráciou opatrení na politickom, ekonomickom, sociálnom a etickom poli môžeme dosiahnuť skutočné zmeny a vytvoriť prostredie, ktoré odoláva pokušeniam ekonomickej kriminality.

Zoznam použitej literatúry

1. KLIMENTOVÁ, L.: *Hospodárska kriminalita v SR. In: Nové jevy v hospodárskej a finanční kriminalitě – vnitrostátní a evropské aspekty*. Brno : Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4714-3.
2. Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy R (81) 12. Prijaté Výborom ministrov: 25. júna 1981 [online]. [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: <<https://rm.coe.int/16806cb4fo>>.
3. ŠIMUNOVÁ, L.: *Kriminologický pohľad na ekonomickú trestnú činnosť* [online]. [cit. 2023-12-06]. Dostupné z: <<https://journals.muni.cz/cpvp/article/download/5264/4349/7910>>.
4. TURAYOVÁ, Y.: *Pojem, predmet a úlohy kriminológie*. In: *Vybrané kapitoly z kriminológie*. 2. vyd. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2005. ISBN 80-7160-196-9.
5. TURAYOVÁ, Y.: *Dva pohľady na príčiny, podmienky, faktory a okolnosti trestnej činnosti*. In: *Vybrané kapitoly z kriminológie*. 2. vyd. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2005. ISBN 80-7160-196-9.
6. ZÁHORA, J.: *Zodpovednosť právnických osôb za trestné činy v európskej dimenzii – komparatívny prehľad*. In: *Trestní odpovědnost právnických osob – balance a perspektivy*. Praha : Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-58-8.
7. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
8. Zákon č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
9. Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Kontaktné údaje

Prof. JUDr. Margita Prokeinová, PhD.

margita.prokeinova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

TRESTNOPRÁVNE A KRIMINOLOGICKÉ ASPEKTY RECIDÍVY

CRIMINAL AND CRIMINOLOGICAL ASPECTS OF RECIDIVISM

Rastislav Remeta¹

Abstrakt: Meradlom intervenčných aktivít štátu je aj efektívnosť jeho opatrení pri eliminácii recidívy ako negatívneho spoločenského javu. Recidíva patrí k vážnym problémom trestnej politiky štátu a jej riešenie nie je len záležitosťou trestného práva. Trestnoprávne hľadisko recidívy je odrazom najmä širšieho kriminologického pohľadu na recidívu. Vychádzajúc aj z poznatkov penológie, je pri potieraní recidívy, v súčasnosti aktuálne popri ukladaní trestu odňatia slobody, aj ukládanie alternatívnych trestov a vyvažovanie nerovnováhy retributívnej a restoratívnej justície. V našom príspevku sa však budeme venovať najmä trestnoprávnym a kriminologickým aspektom recidívy.

Kľúčové slová: recidíva, trestný čin, trest odňatia slobody, trestná politika štátu, kriminológia.

Abstract: The effectiveness of the state's measures in eliminating recidivism as a negative social phenomenon is also a measure of the state's intervention activities. Recidivism is one of the serious problems of the criminal policy of the state and its solution is not only a matter of criminal law. The criminal law perspective on recidivism reflects, in particular, a broader criminological perspective on recidivism. Drawing also on the findings of penology, the imposition of alternative punishments and the balancing of the imbalance between retributive and restorative justice are currently relevant in the fight against recidivism, in addition to the imposition of imprisonment. In our paper, however, we will focus mainly on the criminal law and criminological aspects of recidivism.

Key words: recidivism, crime, imprisonment, state criminal policy, criminology

---

¹ Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Úvod

Recidíva predstavuje závažný problém trestnej politiky a jej riešenie nie je len záležitosťou trestného práva. Aj preto sa recidíva rozlišuje v zmysle kriminologickom, penologickom a trestnoprávnom.²

Trestnoprávne hľadisko recidívy, ktoré fakticky nemôže pokryť všetky okolnosti recidívy, je odrazom širšieho kriminologického pohľadu na recidívu. Zohľadniac aj najužší penologický (penitenciárny) pohľad na recidívu, je pri potieraní recidívy, aj v súčasnosti aktuálne ukladať nielen trest odňatia slobody, ale aj alternatívne tresty a vyvažovať nerovnováhu retributívnej a restoratívnej justície.

Meradlom intervenčných aktivít štátu je aj efektivita jeho opatrení, najmä sankcií v podobe trestov a ochranných opatrení, pri eliminácii recidívy ako negatívneho spoločenského javu.

Pre štát a jeho trestnú politiku, vrátane zákonodarnej činnosti, intervenčné aktivity, ale aj výkon trestu, môže byť prospešné, ak pri zisťovaní príčin, podmienok, ale aj pri kontrole a prevencii recidívy ako negatívneho spoločenského javu, vychádza aj z podkladov od inštitúcie, ktorá systematicky vykonáva kriminologický výskum a prognózovanie vývoja kriminality.

Trestnoprávne aspekty recidívy

Recidívou (z latinského *recidivus* - návrat, opakovanie), ako osobitným druhom mnohosti trestných činov sa v trestnom práve rozumie prípad, ak ten istý páchatel' znovu spácha trestný čin potom ako ho súd právoplatne odsúdil za iný predchádzajúci trestný čin.³

V zmysle § 128 odsek 6 zákona číslo 300/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“) sa odsúdeným na účely tohto zákona rozumie páchatel', ktorý bol právoplatným rozsudkom uznaný za vinného. To neplatí, ak je odsúdenie zahladené.

Podľa zásady prezumpcie neviny v zmysle § 2 odsek 4 zákona číslo 301/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“) sa každý, proti komu sa vedie trestné konanie, považuje za nevinného, kým súd nevysloví právoplatným odsudzujúcim rozsudkom jeho vinu.

V prípade trestného rozkazu, ktorý má povahu odsudzujúceho rozsudku, účinky spojené s vyhlásením rozsudku nastávajú doručením trestného rozkazu obvinenému (§ 353 odsek 8 Trestného poriadku).

---

² ŠÁMAL, P. - PÚRY, F. - RIZMAN, S.: *Trestní zákon. Komentář. I. díl. 6., doplněné a přepracované vydání.* Praha : C. H. Beck, 2004, s. 289 - 299.

³ IVOR, J.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. Druhé, doplnené a prepracované vydanie.* Bratislava : IURA EDITION, s r. o., 2010, s. 313 - 326.

Je potrebné pripomenúť, že recidíva z hľadiska zavinenia nie je vylúčená ani pri nedbanlivostných trestných činoch. Ide teda o všeobecnú recidívu, a to pri úmyselných (dolóznych) aj nedbanlivostných (kulpóznych) trestných činoch.

Recidíva je tiež závažnejšia ako súbeh, lebo páchatel' bol už odsúdený a tak varovaný pred ďalším spáchaním trestného činu, ale toto odsúdenie nevedlo k náprave a páchatel' opätovne pokračoval v páchaní trestnej činnosti.

Od recidívy je potrebné odlíšiť tzv. nepravú recidívu, keď páchatel' po vynesení odsudzujúceho rozsudku súdu prvého stupňa, ale pred nadobudnutím jeho právoplatnosti, spácha ďalší trestný čin.

Z odbornej literatúry s odkazom aj na zahraničnú právnu úpravu je zrejmé,⁴ že vymedzenie pojmu a trestanie recidívy nebolo jednotné ani v kooperujúcich vedných disciplínach, ani s poukazom na klasickú alebo pozitivistickú školu trestného práva, a prešlo vývojom a bolo ovplyvňované rôznymi teóriami a vždy predstavovalo osobitný prístup k recidivistom.

Samotná zákonná definícia pojmu recidívy mohla byť ovplyvnená viacerými faktormi. Napríklad, či sa pre odsudzujúci rozsudok (ako hranici medzi súbehom trestných činov a recidívou s dôrazom zákonodarcu na výchovnú silu rozsudku bez ohľadu na jeho právoplatnosť a nerešpektovanie prezumpcie nevinoty) vyžadovala jeho právoplatnosť alebo aj výkon aspoň časti trestu (penologický prvok). Do úvahy prichádzalo aj zohľadnenie času, ktorý uplynul od posledného spáchania trestného činu ako tzv. „dočasná recidíva“ alebo „premlčanie recidívy“ (na základe štatistických podkladov s príznačným relatívne krátkym intervalom, napríklad do 5 rokov). Plynutie času však vplýva na pojem recidívy pri zákonnej fikcii zahľadania odsúdenia, že „na páchatela sa hľadí akoby nebol odsúdený“. Významné je tiež, či zákonná úprava recidívy je vylúčená pri nedbanlivostných (kulpóznych) trestných činoch. Zákonná úprava môže recidívu vzhľadom na jej závažnosť hodnotiť aj ako priťažujúcu okolnosť a podobne.

Z hľadiska právnej teórie sa recidíva obvykle delí na recidívu všeobecnú (opätovné spáchanie akéhokoľvek trestného činu), druhovú (opätovné spáchanie druhovo rovnakého trestného činu) a špeciálnu (opätovné spáchanie rovnakého trestného činu).

Recidíva má podľa svojho významu v trestnom práve rôzne dôsledky:

a) Recidíva sa považuje za všeobecnú priťažujúcu okolnosť podľa § 37 písmeno m) Trestného zákona.⁵ Na okolnosť, že páchatel' už bol za trestný čin odsúdený, môže súd podľa povahy predchádzajúceho odsúdenia neprihliadať. Posudzuje sa napríklad osoba páchatela, druh a povaha spáchaných trestných činov, počet

---

⁴ HATALA, V.: *Kriminologické štúdie. (Výber z diela 1973 - 1985)*. Bratislava : Kalligram, s. r. o., 2011, s. 127 - 140.

⁵ Zákon č. 300/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov. Trestný zákon. § 37 písmeno m).

odsúdení, vykonané tresty, odstup času od posledného odsúdenia a vykonania trestu.

Príťažujúca okolnosť spočívajúca v recidíve môže podstatným spôsobom ovplyvniť výmeru trestu. Toto ustanovenie sa bude aplikovať v prípade všeobecnej recidívy, rovnorodej (druhovej) aj špeciálnej recidívy. Zákon výslovne uvádza, že súd pri hodnotení príťažujúcich okolností môže podľa povahy predchádzajúceho odsúdenia na túto okolnosť neprihliadať. Povahou predchádzajúceho odsúdenia sa tu rozumie nielen charakter a závažnosť predchádzajúceho trestného činu a druh a výmera trestu, ktorý bol páchatelovi uložený, ale aj všetky ďalšie okolnosti spojené s odsúdením (najmä doba, ktorá od odsúdenia uplynula, skutočnosť, či páchatel trest vykonal, ako sa správal od predchádzajúceho odsúdenia, prípadne po vykonaní trestu, vzťah predchádzajúceho a teraz súdeného trestného činu a pod.). Formálnou náležitosťou recidívy je predchádzajúce odsúdenie páchatela súdom za trestný čin. Ak o takomto predchádzajúcom odsúdení platí zákonná fikcia, že sa na páchatela hľadí, akoby nebol odsúdený, alebo predchádzajúce odsúdenie bolo zahladené výrokom súdu, nemôže ísť o recidívu v zmysle § 37 písmeno m).⁶

Pri hodnotení recidívy z hľadiska možnosti nápravy páchatela trestného činu, ale aj správneho záveru o treste, treba prihliadať na povahu predchádzajúcej trestnej činnosti, dĺžku času od posledného potrestania, resp. odsúdenia (pokiaľ k výkonu trestu nedošlo do času spáchania ďalšieho trestného činu), na celkový spôsob života páchatela a na pohnútku jeho ďalšieho trestného činu, najmä z hľadiska, či spáchanie ďalšieho trestného činu nebolo ovplyvnené tými istými pohnútkami ako spáchanie predchádzajúcich trestných činov. Pre hodnotenie dĺžky času od posledného odsúdenia páchatela sa nedá určiť všeobecne platná, presne vymedzená dĺžka času, pretože dĺžka procesu prevýchovy je u rôznych páchatelov rozdielna a závisí od mnohých odlišných okolností (R 15/1965 a R 39/1965). Skutočnosť, že páchatel už v minulosti spáchal trestný čin, treba chápať materiálne a považovať za príťažujúcu okolnosť len vtedy, ak so zreteľom na svoju povahu, napríklad časový odstup medzi trestnými činmi, ich povahu a podobne, zvyšuje závažnosť ďalšieho trestného činu (R 10/1974). Ak o predchádzajúcich odsúdeniach platí zákonná fikcia, že "sa na páchatela hľadí, ako by nebol odsúdený", nemôžu mať takéto odsúdenia pre páchatela nijaké zákonné následky; nemožno z nich najmä vyvodzovať dôsledky (V 19/1971).

b) Recidíva je okolnosťou podmieňujúcou použitie vyššej trestnej sadzby a je uvedená v kvalifikovanej skutkovej podstate trestného činu. Napríklad pri obzvlášť závažnom zločine vraždy podľa § 145 odsek 3 písmeno a) Trestného zákona alebo zločine nedovolennej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo

---

⁶ STIFFEL, H. - TOMAN, P. - SAMÁŠ, O.: *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava : IURA EDITION, s. r. o., 2010, s. 104.

prekursorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 172 odsek 2 Trestného zákona a podobne.

c) Recidíva umožňuje uložiť ochranné opatrenie - ochranný dohľad podľa § 76 odsek 2 Trestného zákona.⁷ Súd môže uložiť ochranný dohľad aj páchatelovi úmyselného trestného činu, ktorý bol už v minulosti najmenej dvakrát vo výkone trestu odňatia slobody za takýto trestný čin a ktorému znovu ukladá nepodmienečný trest odňatia slobody, ak vzhľadom na osobu páchatela, najmä s prihliadnutím na jeho doterajší spôsob života, na prostredie, v ktorom žije, a na povahu spáchanej trestnej činnosti, sa nedá očakávať, že po výkone trestu povedie riadny život.

d) Recidíva sa spája s uplatnením zásady „trikrát a dost“ uvedenej v § 47 odsek 2 Trestného zákona.⁸ Ak súd odsudzuje páchatela za dokonané trestné činy taxatívne uvedené v tomto ustanovení, ktorý už bol za takéto trestné činy, hoci aj v štádiu pokusu, dvakrát potrestaný nepodmienečným trestom odňatia slobody, uloží mu trest odňatia slobody na doživotie, ak sú splnené podmienky uvedené v odseku 1 písmeno a) a b); inak mu uloží trest odňatia slobody na dvadsaťpäť rokov, ak tomu nebránia okolnosti hodné osobitného zreteľa. Súd však nemôže takému páchatelovi uložiť trest odňatia slobody pod dvadsať rokov.

e) Recidíva sa spája s uplatnením zásady „dvakrát a dost“ uvedenej v ustanovení § 144 odsek 3 písmeno a) Trestného zákona.⁹ Trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel potrestá, ak spácha obzvlášť závažný zločin úkladnej vraždy uvedený v odseku 1 a už bol za taký čin odsúdený.

f) Recidíva sa spája so zvýšením dolnej hranice trestnej sadzby podľa § 38 odsek 5, odsek 6 Trestného zákona.¹⁰ Pri opätovnom spáchaní zločinu sa zvyšuje dolná hranica zákonom ustanovenej trestnej sadzby o jednu polovicu. Pri opätovnom spáchaní obzvlášť závažného zločinu sa zvyšuje dolná hranica zákonom ustanovenej trestnej sadzby o dve tretiny.

g) Recidíva sa spája s vonkajšou diferenciáciou výkonu trestu odňatia slobody podľa § 48 odsek 2 písmeno b) Trestného zákona.¹¹ Súd zaradí páchatela na výkon trestu odňatia slobody spravidla do ústavu na výkon trestu so stredným stupňom stráženia, ak v posledných desiatich rokoch pred spáchaním trestného činu bol vo výkone trestu odňatia slobody, ktorý mu bol uložený za úmyselný trestný čin; na predchádzajúce odsúdenie sa však neprihliadne, ak sa na páchatela hľadí, ako keby nebol odsúdený.

---

⁷ Zákon č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov. Trestný zákon. § 76 odsek 2.

⁸ Zákon č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov. Trestný zákon. § 47 odsek 2.

⁹ Zákon č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov. Trestný zákon. § 144 odsek 3 písmeno a).

¹⁰ Zákon č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov. Trestný zákon. § 38 odsek 5, odsek 6.

¹¹ Zákon č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov. Trestný zákon. § 48 odsek 2 písmeno b).

h) Recidíva je upravená aj pri podmieničnom prepustení z výkonu trestu odňatia slobody podľa § 67 odsek 1 Trestného zákona.¹² Osoba odsúdená za obzvlášť závažný zločin alebo osoba odsúdená na trest odňatia slobody podľa § 47 odsek 2 okrem osoby odsúdenej na doživotie môže byť podmienične prepustená až po výkone troch štvrtín uloženého trestu odňatia slobody.

Kriminologické aspekty recidívy

Zmyslom kriminológie je zisťovanie príčin kriminality a jej zabraňovanie, a to predovšetkým prostredníctvom práva. Kriminológia musí rešpektovať právo a navrhovať mu nové užitočné poňatia vždy tak, aby boli právom recipovateľné a aby boli najmä v súlade s jeho základnými zásadami, ktoré právo robia tým, čím vlastne je. Inak by kriminológia ústila do vzduchoprázdna alebo by právo bolo treba nahradiť niečím iným. Kriminológia prináša právu, rešpektujúc jeho podstatu a poslanie, nové podnety a ono ich zasa v medziach svojich dynamicky sa rozvíjajúcich kategórií racionálne využíva a uplatňuje.¹³

Širší kriminologický pohľad na recidívu môže mať následne význam pre orgány činné v trestnom konaní a súd pri komplexnom posudzovaní osoby páchatela a súd pri rozhodovaní o vine a individualizácii ukladaného trestu s ohľadom na jeho druh a výmeru, ako aj ukladané ochranné opatrenia.

V zmysle kriminologickom možno recidívu chápať ako opätovné spáchanie trestného činu bez ohľadu, či bol páchatel právoplatne odsúdený za predchádzajúci trestný čin. Napríklad spáchanie skutku v čase, keď bol páchatel trestne nezodpovedný pre nedostatok veku, predchádzajúce odsúdenie mu bolo zahladené alebo trestný čin bol amnestovaný.

V tomto prípade nie je rozhodujúce, či prišlo k právoplatnému odsúdeniu páchatela. Dokonca nezáleží, či konanie páchatela bolo v minulosti odhalené, rozhodujúce je, že sa už v minulosti osobnosť páchatela dopustila protiprávneho konania.¹⁴

Kriminológia považuje za recidívu prípady úmyselného (dolozného) aj nedbanlivostného (kulpózneho) trestného činu.

Kriminologické definície recidívy budujú obsah pojmu recidívy buď, v zhode s niekdajšou klasickou školou trestného práva alebo pozitivistickou školou. Klasická škola trestného práva argumentovala tým, že trest uložený za predchádzajúci trestný čin bol voči recidivistovi neúčinný, čo zvyšovalo závažnosť ďalšieho trestného činu spáchaného recidivistom. Samotná osobnosť páchatela bola pre

---

¹² Zákon č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov. Trestný zákon. § 67 odsek 1.

¹³ HATALA, V.: *Kriminologické štúdie. (Výber z diela 1973 - 1985)*. Bratislava : Kalligram, s. r. o., 2011, s. 131.

¹⁴ DIANIŠKA, G. - STRÉMY, T. - VRÁBLOVÁ, M. a kol.: *Kriminológia. 4. vydanie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2022, s. 169.

klasickú školu bez významu. V priamej opozícii voči klasickej škole stála pozitivistická škola, podľa ktorej je potrebné vylúčiť morálnu zodpovednosť ako základ trestnej represie a je potrebné zamerať sa na ochranu spoločnosti. Tá môže byť účinne zabezpečená vtedy ak sa namiesto skúmania zločinu zameriame priamo na páchatela trestného činu - recidivistu, na posudzovanie jeho charakteru, vlastnosti, intelektu, postojov a sklonov. Iba takéto komplexné hodnotenie osoby páchatela dovoľuje určiť povahu a stupeň nebezpečenstva, ktoré páchatel pre spoločnosť v budúcnosti predstavuje. Základom pre určenie druhu a výmery trestu pre recidivistu, preto nemá byť škoda alebo iný následok trestného činu, ale represívne sankcie je potrebné odstupňovať podľa nebezpečnosti osoby páchatela recidivistu.¹⁵

Ako už bolo spomenuté, obsah a rozsah pojmu recidívy sa buduje na báze špeciálnej, respektíve druhej (generickej) alebo všeobecnej recidívy. Právne poňatie obsahu pojmu recidívy sa tu odvodzuje od kriminologického, keď sa náklonnosť na opakovanie trestného činu spája skôr s deliktami rovnakého druhu tzv. homotropia alebo skôr s tendenciou k rozmanitým trestným činom tzv. polytropia. Prvá kategória vedie k právnej konštrukcii špeciálnej alebo druhej recidívy a druhá kategória k zákonnej konštrukcii všeobecnej recidívy.¹⁶

Pri porovnaní najširšieho kriminologického pohľadu, užšieho trestnoprávneho pohľadu, sa najužší penologický pohľad na recidívu spája so skutočnosťou, koľký krát sa páchatel nachádza vo výkone trestu odňatia slobody a zohľadňuje aj účinnosť výkonu trestu.

Recidíva má v porovnaní s trestnou činnosťou prvopáchatelov závažnejší protispoločenský charakter. Nebezpečnosť dolóznej recidívy spočíva predovšetkým v tom, že trestnú činnosť recidivisti zvyčajne páchajú závažnejším spôsobom konania s vysokou organizovanosťou a prípravou, sofistikovanejšie, brutálnejšie, v dôsledku čoho je možnosť nápravy a odstránenia škodlivého následku minimálna. Recidivisti získavajú skúsenosti opakovaním trestnej činnosti, stávajú sa odolnejšími v trestnom procese a negatívne pôsobia na svoje okolie, najmä na mladistvých.¹⁷

Aktuálnym nedostatkom v Slovenskej republike pri zisťovaní príčin, podmienok, ale aj pri zabezpečovaní kontroly a prevencie recidívy, s prognózovaním vývoja kriminality a možným využitím aj pre trestnú politiku štátu, je absencia inštitúcie, ktorá by sa systematicky zameriavala na realizovanie kriminologických výskumov.

---

¹⁵ KLIMEK, L. a kol.: *Kriminológia vo vnútroštátnom a medzinárodnom rozmere*. Bratislava : Wolters Kluwer, s. r. o., 2020, s. 136-137.

¹⁶ HATALA, V.: *Kriminologické štúdie. (Výber z diela 1973 - 1985)*. Bratislava : Kalligram, s. r. o., 2011, s. 135.

¹⁷ KLIMEK, L. a kol.: *Kriminológia vo vnútroštátnom a medzinárodnom rozmere*. Bratislava : Wolters Kluwer, s. r. o., 2020, s. 139.

Napríklad v Českej republike sa otázkam recidívy venuje aj Inštitút pre kriminológiu a sociálnu prácu.

V súčasnosti v Slovenskej republike realizujú kriminologické výskumy len vysoké školy. Napríklad Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici vytvorila Kriminologické a kriminalistické výskumné centrum. Ojedinele sa objavia monografie k skúmaniu kriminality, ktoré vychádzajú prevažne zo štatistických údajov registrovanej kriminality Ministerstva vnútra SR, Ministerstva spravodlivosti SR alebo Policajného zboru. Možno spomenúť aj podnetnú monografiu „Vývoj a súčasnosť kriminality v Slovenskej republike“ z roku 2022, ktorá vychádza zo štatistických údajov Ministerstva vnútra SR a Policajného zboru a okrem iného poukazuje na vývoj a kriminologické ukazovatele celkovej kriminality v rokoch 1993 - 2020, vrátane vývoja a kriminologických ukazovateľov vybranej trestnej činnosti a obsahuje aj rámcovú predikciu kriminality.¹⁸

Aj správa generálneho prokurátora Slovenskej republiky o činnosti prokuratúry a poznatkoch prokuratúry o stave zákonnosti v Slovenskej republike, predkladaná každoročne do Národnej rady Slovenskej republiky, uvádza v štatistických údajoch pri jednotlivých trestných činoch aj počet obžalovaných recidivistov. Možno tiež spomenúť, že do roku 1989 existoval pri Generálnej prokuratúre ČSSR aj Výskumný ústav kriminologický.

Najčastejším zdrojom informácií o registrovanej kriminalite v Slovenskej republike sú štatistiky vedené napríklad Generálnou prokuratúrou Slovenskej republiky, Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky, Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky, Policajným zborom a Zborom väzenskej a justičnej stráže.

Zo štatistických ukazovateľov vychádzajúcich zo štatistickej ročenky o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2021, uvedených v nasledujúcej tabuľke za obdobie rokov 2017 až 2021, je s výnimkou roku 2018 zrejmé, že počet obžalovaných recidivistov postupne mierne klesá.

	Rok	KP Bratislava	KP Trnava	KP Trenčín	KP Nitra	KP Žilina	KP B.Bystrica	KP Prešov	KP Košice	Spolu SR
Obžalované osoby	2017	4538	2788	2319	2867	2397	4136	3968	5190	28203
	2018	4426	3349	2328	3001	3018	4074	4162	5263	29621
	2019	4101	3130	1989	2783	2682	3813	3779	4989	27266

¹⁸ HOLCR, K. - POLÁK, P. - TITLOVÁ, M.: *Vývoj a súčasnosť kriminality v Slovenskej republike*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2022, 192 s.

	2020	3678	2916	1906	2558	2769	3815	3769	4547	25958
	2021	3668	2927	1765	2406	2470	3561	3160	3979	23936
Obžalovaní recidivisti	2017	1674	695	1076	722	1188	2306	1739	1693	11093
	2018	1649	812	1010	810	1551	2184	1864	1832	11712
	2019	1622	722	916	766	1358	2104	1758	1731	10977
	2020	1405	616	891	707	1424	2072	1717	1623	10455
	2021	1436	673	775	525	1243	1986	1318	1425	9381

Tabuľka : Obžalované osoby a obžalovaní recidivisti v obvode pôsobnosti Krajských prokuratúr v Slovenskej republike za rok 2021 v porovnaní s rokmi 2017 - 2020.¹⁹

V percentuálnom vyjadrení sa pomer obžalovaných recidivistov, v rámci štruktúry kriminality a osôb stíhaných a obžalovaných pre trestné činy v Slovenskej republike v rámci krajských prokuratúr (ďalej aj „KP“), od roku 2017 do roku 2021 pohyboval od 39,3 % do 40,28 %. Uvedený záver však nie je uspokojivý, keď závažnosť a početnosť recidívy následne vyplynula z detailného pohľadu na pomer osôb obžalovaných a osôb obžalovaných recidivistov, pri vybraných trestných činoch, pri ktorých sa sledovaný pomer recidivistov pohyboval od 31,2 % do 55,9 %.

Ochranu spoločnosti pred kriminalitou, obmedzovanie recidívy a nadmerného nárastu počtu väzňov, by mala zaisťovať trestná politika štátu. Recidíva je kľúčovou témou modernej trestnej politiky. Údaje o recidíve sú nenahraditeľnou spätnou väzbou o účinnosti trestov a opatrení, ale aj úsilí, aby páchatel ukončil kriminálnu kariéru. Vo väčšine krajín Európskej únie je recidíva chápaná ako základné a ničím nenahraditeľné meradlo efektivity ukladaných sankcií. Rada Európy vyvíja úsilie

¹⁹ Štatistická ročenka o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2021 [online]. [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: <https://www.genpro.gov.sk/extdoc/55445/Rocenka_2021>.

o zdokonalenie systému zberu dát o recidíve vo všetkých členských štátoch, čo je plne v súlade s jej celkovou trestnou politikou zdôrazňujúcou nápravnú rovinu trestných sankcií.²⁰

Ústavný súd Slovenskej republiky v Náleze z 28. novembra 2012 spisovej značky PL. ÚS 106/2011-85 okrem iného konštatoval, že v záujme rešpektovania požiadavky primeranosti trestu by bolo žiaduce, aby sa do budúcnosti zákonodarca vysporiadal so všeobecne rozšírenou zjednodušenou mylnou predstavou, v zmysle ktorej prísne trestanie predstavuje zaručený recept na zníženie kriminality, pričom páchatel by v podstate mal byť potrestaný nie ako občan majúci základné práva a slobody, ale ako nepriateľ spoločnosti. Je neospravedliteľné, aby právo páchatela na primeraný trest zodpovedajúci jeho trestnému činu bolo obetované kolektívnemu spoločenskému záujmu bezpečnosti, pričom zahraničné kriminologické a penologické výskumy navyše celkom presvedčivo preukazujú, že neprimerané sprísňovanie trestnej represie, ktoré obvykle (pod vplyvom médií a vysokej miery punitivity obyvateľstva) predstavuje produkt emocionálnej a populistckej trestnej politiky neprispieva k dosiahnutiu žiadneho pozitívneho výsledku v podobe zníženej kriminality, ale jeho jediným preukázateľným efektom sú chronicky preplnené väznice a rastúci index väzenskej populácie. Zákonodarca ani v rámci boja s kriminalitou nesmie opúšťať základné dlhodobé konštanty moderného demokratického právneho štátu rešpektujúceho a chrániaceho základné ľudské práva a slobody (vrátane základných ľudských práv a slobôd páchatela trestného činu), a to predovšetkým požiadavku primeranosti, zásadu pomocnej úlohy trestného práva a poňatie trestného práva ako prostriedku ultima ratio, ako aj princíp humanity trestného práva. Trestné právo pritom tradične pristupuje k trestaniu recidivistov prísnejšie, vychádzajúc z myšlienky, že ak sa výchovné pôsobenie predchádzajúceho potrestania minulo účinkom a recidivista po predchádzajúcom odsúdení spáchaním ďalšieho trestného činu preukázal ľahostajnosť k hodnotovému systému spoločnosti, je v prípade ďalšieho odsúdenia na mieste prísnejšia represia a poskytnutie zvýšenej ochrany trestno-právnymi nástrojmi.²¹

Ako kritérium účinnosti intervenčných aktivít spoločnosti vo vzťahu napríklad k výkonu trestu odňatia slobody, programom zaobchádzania na slobode alebo alternatívnym trestom môže slúžiť kriminálna recidíva, jej počet a vývoj. Spoločenským problémom kriminálnej recidívy je nielen jej trvalo vysoký podiel na kriminalite, ale aj rezistencia recidivistov voči intervenciám spoločnosti zameraným

---

²⁰ ROZUM, J.- TOMÁŠEK, J.- VLACH, L.- HÁKOVÁ, L.: *Efektivita trestní politiky z pohledu recidívy*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 2016, s. 7-11, 88 [online]. [cit. 2023-12-04]. Dostupné z: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/439.pdf>>.

²¹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 28.11.2012 spisovej značky PL. ÚS 106/2011-85.

na korekciu ich antisociálneho správania a ich negatívny vplyv na ostatných, najmä mladých delikventov. Poznať osobnosť recidivujúceho páchatela, jeho štruktúru a dynamiku, teda motiváciu správania, jeho vývoj a jeho podmienky, je kľúčové pre porozumenie príčinám trestnej činnosti, ale aj pre jej obmedzovanie. V rámci terciárnej prevencie recidívy je nutné zamerať zaobchádzanie s odsúdenými vo výkone trestu odňatia slobody najmä na elimináciu nepriaznivých vplyvov výkonu trestu, na motiváciu odsúdených k zmene správania a prípadné programy zaobchádzania tiež orientovať na zväčšenie konkurencieschopnosti jedinca na trhu práce, súvisiace s rekvalifikáciou alebo vhodnými pracovnými návykmi. Krátkodobý trend podielu recidívy na jednotlivých druhoch trestnej činnosti v podstate stagnuje. Pri majetkových trestných činoch je mierne nepriaznivý a pri krádeži pravdepodobne vzrastá. Válková a Kuchta v tejto súvislosti poukázali na prácu Kaisera z roku 1994 „Kriminologie“, v ktorej okrem iného uviedol, že pri porovnaní s vývojom podielu recidívy na trestnej činnosti v SRN, Švajčiarsku a USA, sú štatistiky v Českej republike priaznivejšie. Hranicu 50 %, ktorú recidivisti v uvedených krajinách všeobecne prekračujú, dosahujú v Českej republike len recidivujúci páchatelia majetkovej trestnej činnosti, pričom podiel recidívy na krádežiach sa pohybuje medzi 60 % a 70 %.²²

V Slovenskej republike sa dlhodobo nedarí znížiť mieru recidívy, ktorá by si zaslúžila osobitný empirický výskum pre prijatie účinných opatrení. V rokoch 2012 až 2018 sa miera recidívy znižovala a pohybovala sa od 29,8% v roku 2012 do 28,5 % v roku 2017. V roku 2018 sa naopak zvýšila na 36,4 %.²³

Len pripomenieme, že z vyššie uvedenej tabuľky vychádzajúcej zo štatistickej ročenky o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2021, pre obdobie rokov 2017 až 2021 vyplýva, že s výnimkou roku 2018, počet obžalovaných recidivistov postupne mierne klesá a ich pomer sa pohyboval od 39,3 % do 40,28 %. Pri detailnom pohľade na vybrané trestné činy sa však pomer osôb obžalovaných a osôb obžalovaných recidivistov pohyboval od 31,2 % až do 55,9 %.

Jednou z príčin narastania recidívy je aj neschopnosť štátu zabezpečiť životné podmienky pre všetky osoby prepustené z výkonu trestu odňatia slobody. Vo veľkej miere je rast recidívy zapríčinený aj vlastným zavinením trestaných osôb, ktoré nemajú záujem zaradiť sa do spoločnosti a viesť riadny život. V neskoršom veku sa náprava takýchto osôb dosahuje ťažšie.²⁴

---

²² VÁLKOVÁ, H.- KUCHTA, J.- HULMÁKOVÁ, J. a kol.: *Základy kriminológie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2019, s. 356 - 367.

²³ STRÉMY, T.- BALOG, T.- TURAY, L.: *Trestná politika v Slovenskej republike. Minulosť, súčasnosť, budúcnosť*. Bratislava : C. H. Beck, 2020, s. 46.

²⁴ TURAYOVÁ, Y. a kol.: *Vybrané kapitoly z kriminológie*. Bratislava : Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK v Bratislave, 1999, s. 130.

Medzi najväčšie negatíva súčasného systému trestnej politiky podľa Turaya patria preplnenosť väzníc, nízky resocializačný účinok a recidíva. Preplnenosť väzníc súvisí aj nízkym resocializačným účinkom. Väzenská populácia v súčasnosti predstavuje 10 625 obvinených a odsúdených. Za predpokladu, že by každý z nich strávil vo väzení celý rok, tak by čiastka predstavovala 178 510 093,80 EUR ročne. V roku 2018 boli bežné výdavky na jeden deň pre jednu väznenú osobu vo výške 46,03 EUR. Napriek mnohým opatreniam pre zaistenie určitej miery resocializácie odsúdených, prevláda názor, že nepodmienečný trest odňatia slobody prechádza svojou krízou a jeho resocializačný účinok je nízky. V tejto súvislosti Turay následne poukázal na prácu Ščerbu „Alternatívni tresty a opatření v nové právní úpravě“ z roku 2014, podľa ktorého nízky resocializačný účinok opiera o dôvody, ako vytrhnutie odsúdeného z jeho prirodzeného sociálneho prostredia, pobyt odsúdeného vo výrazne kriminogénnom prostredí, nepodmienečný trest odňatia slobody výrazne zvyšuje efekt stigmatizácie a samotný výkon trestu odňatia slobody sa realizuje v neprirodzenom a v mnohých prípadoch škodlivom prostredí. Recidíva je zrejme najpresnejším meradlom účinnosti jednotlivých sankcií a predstavuje spätnú väzbu pre inštitúcie, ktoré kreujú trestnú politiku.²⁵

Záver

Pri skúmaní trestnoprávných a kriminologických aspektov recidívy so zohľadnením aj penologického pohľadu na recidívu je zrejmé, že recidíva je aj v krajinách Európskej únie chápaná ako základné meradlo (aj spätná väzba) efektivity intervenčných aktivít štátu, najmä sankcií v podobe trestov a ochranných opatrení ako právnych následkov spáchaného trestného činu, vrátane pôsobenia na odsúdených, v rámci penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti.

Recidíva ako negatívny spoločenský jav, patrí k vážnym problémom trestnej politiky štátu a jej riešenie nie je len záležitosťou trestného práva. Skutočnosť, že ten istý páchatel opäť spácha trestný čin po tom, ako ho súd právoplatne odsúdil za iný, predchádzajúci trestný čin, čím preukázal aj ľahostajnosť k hodnotovému systému spoločnosti, má za následok, že túto skutočnosť je potrebné zohľadniť z hľadiska trestného, kriminologického, ale aj penologického.

Pre zameranie trestnej politiky štátu, pri ochrane spoločnosti pred kriminalitou, obmedzovaní recidívy a nadmernom náraste počtu väzňov, by bolo vhodné, aby Slovenská republika zriadila inštitúciu, ktorá by sa systematicky zameriavala na realizovanie kriminologických výskumov, prognózovanie vývoja kriminality, ako aj zisťovanie príčin, podmienok, kontrolu a prevenciu recidívy. Je nevyhnutné, aby na podklade kriminologických poznatkov, štatistických údajov, údajov o výkone trestu

---

²⁵ STRÉMY, T.- BALOG, T.- TURAY, L.: *Trestná politika v Slovenskej republike. Minulosť, súčasnosť, budúcnosť*. Bratislava : C. H. Beck, 2020, s. 42-46.

odňatia slobody a resocializačnom účinku, ale aj poznatkov vedy trestného práva, sa zákonodarná činnosť štátu zamerala na zdokonaľovanie noriem trestného práva a súvisiacich odvetví, pri súčasnom vyhodnotení miery prísnosti trestov k posudzovanému trestnému činu.

V rámci potierania recidívy by súde mali ukladať popri treste odňatia slobody, ktorý je svojim charakterom tzv. trestom „ultima ratio“, aj alternatívne tresty, čím by sa vyvažovala nerovnováha retributívnej a restoratívnej justície, ako aj znižoval stav preplnených väzníc a súvisiace vysoké náklady štátu.

Zoznam použitej literatúry

1. DIANIŠKA, G. - STRÉMY, T. - VRÁBLOVÁ, M. a kol.: *Kriminológia*. 4. vydanie. Plzeň : Aleš Čeněk, 2022, 413 s. ISBN 978-80-7380-891-4.
2. HATALA, V.: *Kriminologické štúdie. (Výber z diela 1973 - 1985)*. Bratislava : Kalligram, s. r. o., 2011, 392 s. ISBN 978-80-8101-487-1.
3. HOLCR, K. - POLÁK, P. - TITLOVÁ, M.: *Vývoj a súčasnosť kriminality v Slovenskej republike*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2022, 192 s., ISBN 978-80-7676-434-7.
4. IVOR, J.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. Druhé, doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava : IURA EDITION, s. r. o., 2010, 532 s. ISBN 978-80-8078-308-2.
5. KLIMEK, L. a kol.: *Kriminológia vo vnútroštátnom a medzinárodnom rozmere*. Bratislava : Wolters Kluwer, s. r. o., 2020, 780 s. ISBN 978-80-571-0251-9.
6. ROZUM, J. - TOMÁŠEK, J. - VLACH, L. - HÁKOVÁ, L. a kol.: *Efektivita trestní politiky z pohľadu recidívy*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, 2016. ISBN 978-80-7338-164-6 [online]. [cit. 2023-12-04]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/439.pdf>.
7. STIFFEL, H. - TOMAN, P. - SAMÁŠ, O.: *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava : IURA EDITION, s. r. o., 2010, 938 s. ISBN 978-80-8078-370-9.
8. STRÉMY, T. - BALOG, T. - TURAY, L.: *Trestná politika v Slovenskej republike. Minulosť, súčasnosť, budúcnosť*. Bratislava : C. H. Beck, 2020, 240 s. ISBN 978-80-89603-81-7.
9. ŠÁMAL, P. - PÚRY, F. - RIZMAN, S.: *Trestní zákon. Komentář. I. díl. 6., doplněně a přepracované vydání*. Praha : C. H. Beck, 2004, 742 s. ISBN 80-7179-896-7.
10. TURAYOVÁ, Y. a kol.: *Vybrané kapitoly z kriminologie*. Bratislava : Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK v Bratislave, 1999, 143 s. ISBN 80-7160-128-4.

11. VÁLKOVÁ, H. - KUČHTA, J. - HULMÁKOVÁ, J. a kol.: *Základy kriminológie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2019, 616 s. ISBN 978-80-7400-732-3.
12. Zákon číslo 460/1992 Zb., v znení neskorších ústavných zákonov. Ústava Slovenskej republiky.
13. Zákon číslo 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov. Trestný zákon.
14. Zákon číslo 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov. Trestný poriadok.
15. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 106/2011-85 z 28.11.2012.
16. Štatistická ročenka o činnosti prokuratúry Slovenskej republiky za rok 2021 [online]. [cit. 2023-12-05]. Dostupné z: <https://www.genpro.gov.sk/extdoc/55445/Rocenka_2021>.

Kontaktné údaje

JUDr. Rastislav Remeta, PhD.

rastislav.remeta@genpro.gov.sk

Krajská prokuratúra Bratislava

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

INŠTITÚT RESTORATÍVNEJ JUSTÍCIE A KRIMINOLÓGIE – NOVÁ ETAPA KRIMINOLOGICKÉHO VÝSKUMU

THE INSTITUTE OF RESTORATIVE JUSTICE AND CRIMINOLOGY - A NEW STAGE IN CRIMINOLOGICAL RESEARCH

Lukáš Turay¹

Abstrakt: Príspevok sa komplexne venuje vzájomnému prepojeniu kriminológie a restoratívnej justície v kontexte modernej trestnej politiky. V úvode načrtáva základné východiská kriminológie a zdôrazňuje jej význam pri formovaní efektívnych sankcií a analýze sociálnych javov. Následne opisuje historický vývoj myšlienky restoratívnej justície a jej filozofické základy, ktoré presúvajú ťažisko z trestu na náhradu škody a reintegráciu páchateľa aj obeť do spoločnosti. Príspevok takisto uvádza zriadenie Inštitútu restoratívnej justície a kriminológie na Právnickej fakulte UK v Bratislave, ktorého úlohou je výskum a zber dát v oblastiach analytickej kriminológie, alternatívnych trestov a kyberkriminality. Výstupy takéhoto výskumu sú nevyhnutné pre zlepšenie trestnej politiky, prípravu legislatívnych zmien a účinné potláčanie kriminality. Príspevok zdôrazňuje, že zmysluplná trestná justícia sa nemôže zaobísť bez aktuálnych kriminologických poznatkov, ktoré umožňujú presnejšie a humánnejšie riešenie negatívnych javov v spoločnosti.

Kľúčové slová: trestné právo, kriminológia, restoratívna justícia, výskum

Abstract: The paper provides a comprehensive discussion of the interconnection between criminology and restorative justice in the context of modern criminal policy. It begins by outlining the fundamental principles of criminology and emphasizing its importance in shaping effective sanctions and analyzing social phenomena. It then describes the historical development of the concept of restorative justice and its philosophical underpinnings, which shift the focus away from mere punishment toward restitution and the reintegration of both the offender and the victim into society. The paper also introduces the establishment of the Institute of Restorative Justice and Criminology at the Faculty of Law, Comenius University in Bratislava, whose role is to conduct research and gather data in the fields of analytical

---

¹ Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

criminology, alternative sanctions, and cybercrime. The findings of this research are essential for improving criminal policy, preparing legislative changes, and effectively reducing crime rates. The paper stresses that meaningful criminal justice cannot operate without current criminological knowledge, which enables a more precise and humane response to negative phenomena within society.

Key words: criminal law, criminology, restorative justice, research

Úvod

Ľudia žijú svoj život s kriminalitou. Keď počujú slovo zločin, väčšina si s ním spája pojem trest a trestné právo. Laická verejnosť nevie, ani nemusí vedieť, že k tomu, aby bol páchatel' odsúdený je častokrát potrebná dlhá a zložitá cesta.

Pri odhaľovaní páchatel'ov, dotváraní osobnostných črt páchatel'ov, výbere primeranej sankcie, ktorá by mala pôsobiť preventívne a plniť všetky funkcie trestného práva sú potrebné aj iné vedy, nie len veda trestného práva. K nim patrí aj kriminológia. Každý absolvent by mal, bez ohľadu na svoju budúcu právnu orientáciu po skončení štúdia vedieť, že kriminológia nie je kriminalistika, ale že je to samostatná veda, ktorá sa zaoberá kriminalitou a jej zistenia prispievajú (aspoň by mali) ku kreácii trestnej politiky štátu.

Každý z nás má svoju minulosť, tak ako každá veda má svoju históriu. Kriminológia nie je výnimkou. Už biblický príbeh z Raja - bratovražda Kaina a Ábela naznačovala určité kriminogénne ambície jednotlivcov. Potreba venovať pozornosť zločinu sa objavila už v stredoveku. Popri trestnom práve, sa postupne začala približne v 18. až 19. storočí formovať aj veda, ktorá aj v súčasnosti má prispieť k filozoficko-eticko-právnomu pohľadu na riešenie kriminality. Je ňou kriminológia a hoci v tomto období iste ešte nebol presne vyšpecifikovaný predmet záujmu v rámci samostatnej vedy. Napriek skutočnosti, že vo svojich dielach pojem kriminológia nikdy nepoužil, sa za zakladateľa kriminologického myslenia považuje taliansky právnik, filozof, ekonóm a literát Cesare Beccaria (1738-1794), prvýkrát však tento pojem použil vo svojej práci francúzsky antropológ Paul Topinard v roku 1879.²

V súčasnej kriminologickej spisbe sa stretávame s mnohými definíciami kriminológie. Novotný kriminológiu definuje ako vedu o kriminalite (zločinnosti), jej páchatel'och, obetiach a o jej kontrole.³ Kaiser definuje kriminológiu ako usporiadaný celok empirického skúmania o zločine, zločincovi, negatívach sociálnej

---

² Pozri napr. BLACHUT, J., GABERLE, A., KRAJEWSKI, K.: *Kryminologia*. Gdansk : Arche s. c., 1999.

³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol.: *Kriminologie*, Praha : Eurolex Bohemia, 2001, s. 11

interakcie a o kontrole takéhoto chovania.⁴ Jej vedeckosť možno vnímať predovšetkým v 3 základných pilieroch, na ktoré sa zameriava:

- Zločinec
- Zločinnosť
- Kontrola zločinnosti

Madliak definuje kriminológiu ako vedu o osobnosti páchatela a o zločinnosti, jej stave, štruktúre, dynamike a úrovni, o jej príčinách a podmienkach, ktoré zločinnosti spôsobujú, o jej prognózovaní, ako aj o spôsoboch a prostriedkoch predchádzania zločinnosti.⁵ Napriek skutočnosti, že uvedené definície sú pre študenta nepochybne lákavé z hľadiska jej dĺžky, v niektorých aspektoch absentuje ich komplexnosť. V tomto kontexte by sme chceli navrhnúť vlastnú definíciu kriminológie: **„Kriminológia je usporiadaný celok empirických poznatkov a teórií o zločine, páchatelovi, obeti, sociálnych následkoch a dôsledkoch spáchaného trestného činu. Zároveň je aj vedou o podstate trestného činu ako sociálnom jave, o jeho charaktere, o príčinách a podmienkach jeho vzniku, o osobnosti páchatela, o vzťahu páchatela a obeti, o stave, štruktúre a dynamike zločinnosti, o význame a zmysle trestania, a tiež o formách prevencie.“**

Napriek relatívne dlhej dobe, čo sa spoločnosť snaží určitým spôsobom bojovať proti kriminalite, dlhodobo pretrvávajú v našej spoločnosti určité problémy v rámci trestnej politiky, proti ktorým sa nedarí dlhodobo úspešne bojovať. Uvedené problémy sú predovšetkým:

- Preplnenosť väzníc,
- Nízky resocializačný účinok,
- Recidíva.⁶

Ako však zmeniť jej nastavenie alebo presnejšie ju zreformovať, aby sa aspoň čiastočne odstránili tieto nedostatky?

Súčasnú aktivitu na vládnej i komunitnej úrovni naznačujú, nie len na Slovensku, ale aj v zahraničí, že restoratívna justícia sa v mnohých formách objavuje ako čoraz dôležitejší prvok bežnej kriminologickej praxe.

Pojem restoratívna justícia

Pojem restoratívna justícia je používaný nespočetne krát ako termín, ktorý symbolizuje nové trendy v trestnej justícii. Táto koncepcia je do istej miery renesanciou systémov, ktoré poznáme z minulosti. V minulosti bolo totiž spáchanie trestného činu vnímané ako spor medzi páchatelom a obeťou. Táto skutočnosť však

---

⁴ GUNTHER, K.: *Kriminologie*. 1 vydání. Praha : C.H. BECK, 1994, s.1

⁵ MADLIAK, J.: *Kriminológia*. Košice : ATOM Computers , 1998.

⁶ STRÉMY, T, BALOG, T, TURAY, L.: *Trestná politika v Slovenskej republike. Minulosť, súčasnosť, budúcnosť*. Bratislava : C.H. Beck, 2021, s. 42

často vyúsťovala do krvavých odplát, ktoré by sme len ťažko mohli zaradiť medzi inštitúty restoratívnej justície. Aj v tomto období však už existovala možnosť pre páchatela a obeť uzavrieť tzv. zmierovaciu zmluvu.⁷ Okolo 12. storočia si štát vytvoril akýsi monopol na rozhodovanie o trestných činoch. Tento stav trval až do 70 rokov minulého storočia, keď sa začínajú objavovať prvé náznaky restoratívnej justície v Spojených štátoch amerických a Veľkej Británii. Išlo o experimenty s mediáciou v trestných veciach, pri ktorých dochádzalo k stretnutiu medzi páchatelom a obeťou trestného činu.⁸ V rámci rozširovania tohto nového myšlienkového prúdu sa postupne začal rozširovať okruh tých, ktorí boli spáchaním trestného činu dotknutí. V rámci týchto tendencií vznikla aj jedna z prvých definícií restoratívnej justície. Táto sa stala súčasťou dokumentu *Základné princípy používania restoratívnych programov v trestných veciach*, ktorý bol prijatý Hospodárskou a sociálnou radou OSN v júli 2000. Dokument obsahuje nasledujúcu definíciu restoratívnej justície: „Restoratívna justícia je proces, v ktorom páchatel, obeť, a ak je to vhodné, tak akékoľvek iné osoby alebo členovia komunit zasiahnutí trestným činom, aktívne participujú na riešení záležitostí vyplývajúcich z trestného činu. Príklady restoratívnej justície zahŕňujú mediáciu, konferencie a kruhové sedenia.“⁹

Akademická obec si však vytvorila niekoľko vlastných definícií. Tieto by sme mohli rozdeliť na tú časť akademickej obce, ktorá hlavné poslanie restoratívnej justície vidí predovšetkým v zapojení čo najširšieho okruhu aktérov, ktorí prišli do kontaktu s trestným činom (puristické definície) a tých, ktorí ako hlavný základ pre restoratívne koncepty zdôrazňujú náhradu škody (maximalistické definície). Príkladom puristickej definície môže byť aj hore spomenutá definícia, ktorá bola prijatá Ekonomickou a sociálnou radou. Definícia z maximalistického spektra znie nasledovne: „Restoratívna justícia je každá snaha, ktorá je primárne orientovaná na nájdenie spravodlivosti náhradou ujmy vzniknutej trestným činom.“¹⁰

Práve množstvo rôznych pohľadov na restoratívnu justíciu môže byť hlavnou príčinou, že aj napriek pomerne častej pertraktácii, je v laickej verejnosti a dovoľme si tvrdiť, že aj v kruhoch odbornej verejnosti, do dnešných dní jej obsah nejasný.

---

⁷ VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A.: Restoratívni justice- trestní politika pro 21. století? In: *Trestní právo*. Č. 1, 2000, s. 5.

⁸ KUČTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol.: *Základy kriminologie a trestnej politiky*. 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2005, s. 180.

⁹ <<https://www.un.org/ruleoflaw/blog/document/basic-principles-on-the-use-of-restorative-justice-programmes-in-criminal-matters/>>.

¹⁰ MASOPUST ŠACHOVÁ, P.: Vztah restoratívnej justice k alternatívnym trestům aneb hledání podstaty restoratívniho konceptu. In Strémy, Tomáš (ed.): *Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov*. Praha : Leges, 2017, s. 487

Príčinou teda môže byť množstvo definícií, ktoré charakterizujú restoratívnu justíciu vždy z iného uhľa pohľadu.

Pojem restoratívnej justície sa často spája predovšetkým s alternatívnymi trestami. **Restoratívna justícia a alternatívne tresty majú k sebe veľmi blízko, avšak nejde o totožné alebo synonymické pojmy, pretože restoratívna justícia môže byť využívaná aj v kombinácii s nepodmienečným trestom odňatia slobody, a teda nie je bezpodmienečnou alternatívou k uväzneniu napriek skutočnosti, že sankcie, ktoré nie sú spojené s odňatím slobody lepšie plnia funkciu restoratívnej justície.**¹¹ Určité myšlienky restoratívnej justície sa uplatňujú v aplikačnej praxi prostredníctvom alternatívnych trestov. **Vo všeobecnosti by sme teda mohli konštatovať, že niektoré alternatívne tresty tvoria jeden z exekutívnych nástrojov restoratívnej justície.**

Namiesto zamerania sa na konkrétne právne inštitúty sa podľa nášho názoru v prvom rade opierame o myšlienkový základ, ktorý sa premieta do hmotnoprávných aj procesnoprávných nástrojov. Jeho podstatou je najmä rozšírenie okruhu aktérov aktívne zapojených do trestného konania, čím sa čiastočne obmedzuje monopol štátu a otvára priestor pre jednotlivcov. V centre pozornosti stojí poškodený, ktorý utrpel priamu ujmu, a zároveň sa kladie dôraz na reintegráciu páchatela s cieľom predísť budúcej protiprávnej činnosti.

V zmysle tejto myšlienky, predkladáme vlastnú definíciu restoratívnej justície, ktorá by mohla znieť: **„Restoratívna justícia je súbor ideí a opatrení, ktoré zdôrazňujú a uprednostňujú odškodnenie obete pred potrestaním páchatela, posilňujú spravodlivosť, bojujú proti nespravodlivosti a zároveň potláčajú kriminalitu a snažia sa o reintegráciu obete trestného činu a páchatela naspäť do spoločnosti. Jej ciele sa najlepšie dosahujú pri participácii jednotlivých aktérov, ktorí boli trestným činom dotknutí.“**¹²

Aj napriek skutočnosti, že v dôvodovej správe k novoprijatým trestným kódexom sa zdôrazňujú princípy restoratívnej justície, fakticky došlo k navýšeniu trestných činov a k sprísneniu trestných sankcií, čo je v hrubom nesúlade s princípmi restoratívnej justície.¹³

---

¹¹ ŠČERBA, F.: *Alternatívne tresty a opatrení v nové právni úpravě. 2. vydání*

¹² Bližšie pozri STRÉMY, T., TURAY L.: Resocializácia odsúdených a restoratívna justícia. In: *RESOCIALIZÁCIA ODSÚDENÝCH A JEJ PERSPEKTÍVY - Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie Omšenie 11. – 13. novembra 2019*, Centrum propagácie a polygrafických služieb Zboru väzenskej a justičnej stráže, s. 138

¹³ SŤAHULOVÁ, S.: Restoratívna justícia v podmienkach Slovenskej republiky. In: *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2011, Zborník z medzinárodnej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave vydavateľské oddelenie, 2011, s. 417

Základné tézy restoratívnej justície

Zo spomínanej definície možno vidieť, že hlavný dôraz sa v tomto prípade kladie na obeť trestného činu a na páchatela, aby spoločne našli východiská zo situácie, ktorá vznikla. Filozofia restoratívnej justície je však podľa nášho názoru komplex ideí, ktoré menia zaužívaný pohľad na obeť, páchatela, trestný čin a systém trestnej politiky. Nejde len o aktívnu participáciu jednotlivých aktérov a o náhradu škody. Myšlienky restoratívnej justície zahŕňajú aj niekoľko východiskových bodov. V rámci tohto ponímania uvádzame niekoľko téz, ktoré podľa nás tvoria jadro restoratívnej filozofie:

- Restoratívna justícia je zameraná na reparáciu spôsobenej ujmy.
- Restoratívna justícia je zameraná na spravodlivosť a potláčanie pocitu nespravodlivosti.
- Spáchanie trestného činu vedie kvzniku ujmy a tá vedie kvzniku zodpovednosti.
- Restoratívna justícia podporuje angažovanosť a participáciu
- Restoratívna justícia vyriešením prípadu nekončí vo svojom poslaní
- Nepodmienečný trest odňatia slobody ako prostriedok *ultima ratio*.
- Subsidiarita hlavného pojednávania.
- Myšlienky restoratívnej justície nie sú obmedzené len jednotlivými programami.

Nami navrhované tézy vychádzajú predovšetkým z práce Howarda Zehrba, ktorý vo svojej práci predstavil 3 piliere restoratívnej justície.¹⁴

Inštitút restoratívnej justície a kriminológie

Každá trestná politika moderného štátu by sa mala opierať o kriminologické výskumy. Preto je mimoriadne dôležité, že dňa 1. januára začne v podmienkach Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty v Bratislave fungovať Inštitút restoratívnej justície a kriminológie. Úlohou tohto inštitútu bude predovšetkým prispieť k skvalitneniu trestnej politiky. Každý výskum (nielen kriminologický) si musí pri úvahách o jeho realizácii zadefinovať tri základné postuláty:

- 1) zber dát,
- 2) zisťovanie štrukturálnych skutočností,
- 3) zistenie názorov, postojov, argumentov a návrhov na riešenie.¹⁵

¹⁴ ZEHR, H., STUTZMAN L., MACRAE A., PRANIS: *The big book of Restorative*. New York : Good Books, 2015, s. 33-36

¹⁵ CEJP, M.: *Kriminologický výskum. Praktická príručka*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 12 – 14.

Dôležitú úlohu zohrávajú fenomenológie parciálnych kriminalít (predovšetkým násilnej, majetkovej, ekonomickej a mravnostnej), ako aj vzájomná súvislosť (percentuálny podiel) medzi celkovou a parciálnou kriminalitou. V rámci kriminológie je nepochybne zaujímavé skúmať (napríklad), ako sa jednotlivé činitele objektívnej alebo subjektívnej povahy prejavili na vývoji kriminality na určitom území, v určitom časovom období. Typickým príkladom je rok 1989. V tomto roku bolo zistených 46 398 trestných činov. V priebehu 4 rokov sa toto číslo viac ako stonásobilo až na 146 125 zistených trestných činov. Kriminológovia, sociológovia i právnici sa zhodujú v tom, že predmetný jav súvisel predovšetkým s výraznou zmenou spoločensko-ekonomicko-politických pomerov vo vtedajšom Československu. Rovnako ako pre kriminologický výskum, tak pre formovanie trestnej politiky je dôležitá dôkladná analýza dostupných názorov. Negatívnym príkladom je zníženie vekovej hranice trestnej zodpovednosti. Po rekodifikácii trestného práva na Slovensku sa znížila veková hranica trestnej zodpovednosti na 14 rokov (§ 22 TZ) s explicitnou výnimkou pri trestnom čine sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ, pri ktorom sa vyžaduje, aby páchatel dovŕšil 15 rokov života.¹⁶

Tento inštitút má ambíciu zhromažďovať odborníkov nie len z trestného práva. Kriminológia nie je len jednodborová veda, ale musí sa opierať o poznatky zo sociológie, psychológie, psychiatrie a iných disciplín.

Tento inštitút by mal za cieľ v zásade tri oblasti:

Analytická
kriminológia

Alternatívne
tresty

Kyberkriminalita

Obrázok č. 1¹⁷

¹⁷ Obrázky boli generované prostredníctvom nástrojov umelej inteligencie.

Analytická kriminológia

Tento pilier je kľúčový. Bez spoľahlivých dát nemáme na čom stavať. Restoratívna justícia je perspektívna myšlienka, ale nie je vhodné na ňu nadväzovať prostredníctvom zahraničných výskumov. Každá kriminalita je unikátna. Problém v podmienkach Slovenskej republiky je často ten, že ju v skutočnosti nepoznáme. Cieľom prvej kategórie bude predovšetkým:

- Vykonávať pokročilé štatistické analýzy a dátové modelovanie na identifikáciu trendov, vzorcov a rizikových faktorov kriminality v konkrétnych regiónoch či komunitách.
- Aplikovať metódy prediktívnej analýzy na odhad vývoja kriminality a identifikáciu miest či skupín obyvateľstva, ktoré sú osobitne ohrozené.
- Poskytovať dátové a analytické podklady pre rozhodovanie tvorcov trestnej politiky, inštitúcií činných v trestnom konaní či orgánov štátnej správy a samosprávy.
- Overovať efektivitu zavádzaných preventívnych a represívnych opatrení na základe exaktných dát a navrhovať ich optimalizáciu.
- Vytvárať metodiky a nástroje pre zber a spracovanie dát, ktoré umožnia presnejšiu a spoľahlivejšiu kriminologickú analýzu.

Alternatívne tresty

Alternatívne tresty a ich ukladanie páchatelom trestnej činnosti predstavujú v rámci sankčnej politiky ešte stále pomerne nový fenomén. V polovici 20. storočia sa začalo volať po rôznych alternatívach, ktoré by predstavovali iné, kreatívnejšie a účinnejšie sankcionovanie páchatelov. Také, ktoré by neboli spojené s trestom odňatia slobody. Tieto úvahy sa opierali predovšetkým o tzv. krízu trestu odňatia slobody. Alternatívne tresty pomáhajú do istej miery aj lepšie dodržiavať zásady ukladania trestov (§34 TZ) a zohľadniť všetky skutočnosti hodné osobitného zreteľa vo vzťahu ku konkrétnemu páchatelovi. Cieľom alternatívnych trestov by malo byť aj znižovanie väzenského indexu. Ukladanie alternatívnych trestov má aj priaznivý vplyv na štátny rozpočet. Pre porovnanie, náklady na jedného odsúdeného v ústave na výkon trestu odňatia slobody predstavujú cca 40 eur na deň. Cieľom tohoto segmentu bude predovšetkým:

- Analyzovať efektivitu jednotlivých druhov alternatívnych trestov (napr. verejnoprospešné práce, domáce väzenie, povinný program resocializácie, probácia a mediácia) z hľadiska recidívy a znovuzapojenia páchatelä do bežného života.
- Skúmať vplyv alternatívnych trestov na spokojnosť obetí a na vnímanie spravodlivosti zo strany poškodených a verejnosti.

- Identifikovať faktory, ktoré zvyšujú účinnosť alternatívnych sankcií (podporná sieť páchatela, intenzita kontaktu s odborníkmi, individualizácia sankcie) a navrhovať konkrétne opatrenia na ich zlepšenie.
- Porovnávať medzinárodné prístupy, skúsenosti a štatistické údaje o úspešnosti a dopadoch alternatívnych trestov a na základe nich vypracovať odporúčania pre domácu trestnú politiku a legislatívne zmeny.

Kyberkriminalita

Budúcnosť je v kyberpriestore. V súčasnosti sa čím ďalej tým viac trestných činov odohráva vo virtuálnom svete, ktorý často-krát zabezpečuje potenciálnym páchatelom anonymitu, priestor na organizáciu trestnej činnosti v reálnom svete alebo páchanie trestnej činnosti prostredníctvom kyberpriestoru. Ak by sme si len predstavili modelovú situáciu, tak v minulosti bolo na trestný čin podvodu potrebné ísť minimálne k dverám obete a presvedčať ju o výhodnej investícii alebo podobne. Dnes stačí páchatelovi jednoduchý text v emali, ktorý behom sekundy môže poslať tisícom potenciálnych obetí. Medzi ciele tejto kategórie výskumu bude predovšetkým:

- Monitorovať, identifikovať a analyzovať aktuálne trendy, taktiky, techniky a procedúry kybernetických útokov, vrátane škodlivých softvérov, phishingových kampaní či narušení systémov.
- Vypracovať odporúčania pre orgány činné v trestnom konaní, súdy a tvorcov trestnej politiky zamerané účinnejšej prevencie, detekcie a stíhania trestných činov súvisiacich s kyberkriminalitou.
- Vytvárať metodiky a nástroje na hodnotenie zraniteľností informačných systémov a sietí, a navrhovať vhodné opatrenia pre posilnenie kybernetickej bezpečnosti.

Záver

Tak ako nesmie byť loď bez kapitána, nemala by byť ani trestná politika bez kriminologického výskumu, ktorý by presne zanalyzoval súčasnú situáciu a pomohol zákonodarcovi k racionálnemu riešeniu protispoločenských javov, ktoré sa v spoločnosti objavujú čím ďalej tým viac. Je zaujímavé, že napriek tomu, že štatistické údaje nám ukazujú znižovanie kriminality, zrejme nemôžeme s čistým svedomím povedať, že sa cítime v spoločnosti bezpečne. Absencia kriminologického výskumu je skutočnosť, ktorú sme ako spoločnosť dlhý nie len súčasnej generácii, ale aj budúcim generáciám, aby sme dosiahli náš spoločný cieľ – znižovanie kriminality. Vyzerá to tak, že vyspelé západné štáty vsadili v rámci potláčania kriminality na restoratívny prístup. V tomto kontexte musíme jednoznačne oceniť, že myšlienky restoratívnej justície už neprenikajú len do

učebných textov, ale začínajú ovplyvňovať aj aplikačnú prax. Napríklad Najvyšší súd Slovenskej republiky vo svojom uznesení sp. zn. 4Urtos/6/2020 uviedol: „V tejto súvislosti najvyšší súd poukazuje aj na koncepciu zavádzania alternatívnych trestov do právneho poriadku. Tieto tresty boli chápané najmä ako tresty, nahrádzajúce trest odňatia slobody, pretože tento trest je veľmi často spojený s tzv. „prizonizáciou“, teda negatívnym vplyvom väzenského prostredia na odsúdených a na ich bezprostrednú budúcnosť po prepustení z väzby. Negatívne ovplyvnenie je zjavné nielen u odsúdených s dlhodobým trestom, ale aj v prípade krátkodobých trestov, pobyt vo väzení je totiž vo väčšine prípadov spojený so stratou zodpovednosti odsúdeného za seba samého, za svoje chápanie a za svoju budúcnosť. Odsúdený po prepustení z väzenia v určitej miere stráca schopnosť žiť na slobode bežným spôsobom života, stráca potrebné sociálne zručnosti a návyky, čo môže viesť k tzv. syndrómu „otáčavých dverí“, podľa ktorého prepustený nie je schopný života v normálnej spoločnosti nezaťaženej kriminálnou minulosťou. V mnohých prípadoch preto začne vyhľadávať taký typ prostredia, ktorý pozná a vie sa v ňom pohybovať, teda niektorú kriminálnu subkultúru. Tým sa pravdepodobnosť ním páchanej pokračovacej trestnej činnosti zvyšuje. Alternatívny spôsob potrestania páchatel'a dnes predstavuje najmä v prípadoch páchatel'om menej závažnej trestnej činnosti hlavnú metódu práce s odsúdeným, hlavným zmyslom alternatívnych spôsobov riešenia trestných vecí je primeraná reakcia na spáchaný trestný čin. Ide predovšetkým o obnovenie vzájomných vzťahov medzi poškodeným a odsúdeným, osobami z blízkeho sociálneho a rodinného prostredia, či snahu o pozitívnu motiváciu odsúdeného.“ Rovnako, čím ďalej tým viac sa pojem restoratívna justícia dostáva aj do dôvodových správ noviel Trestného zákona a Trestného poriadku. Napríklad dôvodová správa zákona č. 40/2024 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v bode 3 uvádza: v súlade s filozofiou restoratívnej justície sa navrhovanou úpravou do popredia dáva postoj poškodeného k činu. V prípade existencie súhlasu poškodeného spoločenská nebezpečnosť činu zásadne klesá a v modernom trestnom práve ako prostriedku ultima ratio nie je priestor na trestnoprávny postih takýchto činov.¹⁸ Zdá sa, že naša trestná politika sa ubera smerom restoratívnej justície. Je však dôležité, aby všetky zmeny boli preverené kvalitným výskumom.

Zoznam použitej literatúry:

1. BLACHUT, J., GABERLE, A., KRAJEWSKI, K.: *Kryminologia*. Gdansk : Arche s. C., 1999.

---

¹⁸ Uvedené ustanovenie sa týkalo rozširovania inštitútu súhlasu poškodeného podľa § 23 TZ.

2. BRAITHWAITE, J.: *Crime, Shame and reintegration*, New York : Cambridge University press, 1989, s. 226 ISBN 978-0-521-35567-4
3. CEJP, M.: *Kriminologický výskum. Praktická príručka*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018, s. 176 s. ISBN 978-8-073-80743-6
4. GUNTHER, K.: *Kriminologie*. 1 vydání. Praha : C.H. BECK, 1994, 268 s., ISBN 807-1-790-028
5. KUČTA J., VÁLKOVÁ H. a kol.: *Základy kriminologie a trestnej politiky*. 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2005, s. 544. ISBN 807-1-79813-4
6. MADLIAK, J.: *Kriminológia*. Košice : ATOM Computers, 1998, 155 s., ISBN 8088951003
7. NOVOTNÝ, O., Zapletal, J. a kol.: *Kriminologie*. Praha : Eurolex Bohemia, 2001, 528 s., ISBN 978-80-7357-377-5
8. ŠTAHULOVÁ, S.: Restoratívna justícia v podmienkach Slovenskej republiky. In: *Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2011, Zborník z medzinárodnej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave vydavateľské oddelenie, 2011, s. 417
9. STRÉMY, T., BALOG, T., TURAY, L.: *Trestná politika v Slovenskej republike. Minulosť, súčasnosť, budúcnosť*. Bratislava : C.H. Beck, 2021, 240 s., ISBN 978-80-8960-381-7
10. STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M.: *Restoratívna justícia*. Praha : Leges, 2015, 344 s., ISBN 978-80-7502-075-8
11. STRÉMY, T., TURAY, L.: *Resocializácia odsúdených a restoratívna justícia*. In: *RESOCIALIZÁCIA ODSÚDENÝCH A JEJ PERSPEKTÍVY - Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie Omšenie 11. – 13. novembra 2019*, Centrum propagácie a polygrafických služieb Zboru väzenskej a justičnej stráže, 162 s., ISBN 978-80-972856-5-4
12. MASOPUST ŠACHOVÁ, P.: Vztah restoratívnej justice k alternatívnym trestům aneb hledání podstaty restoratívniho konceptu. In STRÉMY, Tomáš (ed.): *Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov*. Praha : Leges, 2017, 508 s., ISBN 978-80-7502-224-0
13. ŠČERBA, F.: *Alternatívni tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, 464 s., ISBN 978-80-87576-93-9
14. ZEHR, H. , STUTZMAN L., MACRAE, A.: *The big book of Restorative*. New York : Good Books, 2015, 240 s., ISBN 9781680991147

Kontaktné údaje

JUDr. Lukáš Turay, PhD.

lukas.turay@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

OBCHODOVANIE S ĽUĎMI

THE HUMAN TRAFFICKING

Michaela Vilhanová,¹ Barbora Klúčiková²

Abstrakt: Obchodovanie s ľuďmi možno považovať za pomerne výnosnú nelegálnu činnosť, ktorá je prirovnávaná k rovnako závažnej trestnej činnosti v podobe obchodovania so zbraňami či omamnými a psychotropnými látkami. Pri trestnom čine obchodovania s ľuďmi dochádza k zneužívaniu ľudí inými osobami za účelom sexuálneho vykorisťovania či nútenej práce a v podmienkach, ktoré sú v moderných demokratických štátoch neprípustné. Obchodované osoby sú vykorisťované a obmedzované na slobode prostredníctvom rôznych donucovacích prostriedkov, medzi ktoré možno zaradiť fyzické či psychické násilie, hrozby násilia, závislosť na páchatelovi a mnohé i. Obete nedostávajú žiadnu alebo minimálnu mzdu a musia pracovať bez prestávky či stravy dlhé hodiny. Vzhľadom na bezbrannosť sú najčastejšími obeťami tejto trestnej činnosti ženy a deti, ktoré sú zneužívané pre účely poskytovania sexuálnych služieb a lacnej pracovnej sily. Príspevok sa zameriava na trestný čin obchodovania s ľuďmi, jeho podstatu a aplikačnú prax.

Kľúčové slová: Obchodovanie s ľuďmi, trestný čin, obeť, páchatel.

Abstract: The Human trafficking can be considered a relatively profitable illegal activity, which is compared to an equally serious criminal activity in the form of trafficking in weapons or narcotic and psychotropic substances. In the criminal offense of human trafficking, people are abused by other persons for the purpose of sexual exploitation or forced labor and in conditions that are inadmissible in modern democratic states. Trafficked persons are exploited and restricted in their freedom through various means of coercion, which include physical or psychological violence, threats of violence, dependence on the perpetrator and many others. The victims receive no or minimal wages and have to work long hours without breaks or meals. Due to their vulnerability, the most frequent victims of this criminal activity are women

---

¹ Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

² Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

and children, who are exploited for the purpose of providing sexual services and cheap labor. The article focuses on the crime of human trafficking, its essence and application practice.

Key words: Human trafficking, crime, victim, perpetrator.

Úvod

Obchodovanie s ľuďmi je celosvetovo rozšíreným fenoménom, hrubým porušovaním ľudských práv a závažným zločinom, ktorý je striktne zakázaný medzinárodnou ľudsko-právnou legislatívou. Aj napriek snahe spoločnosti tento fenomén eliminovať existujú po celom svete desiatky miliónov obetí tohto zločinu a jeho páchatel'ov sa nedarí odhaľovať, alebo so zásadnými prekážkami. Ich trestná činnosť je charakteristická značnými finančnými ziskami, latenciou ich konania a úzkym prepojením s ďalšími trestnými činmi, ktoré dôsledok ich konania iba znásobujú. Obchodovanie s ľuďmi je v dnešných podmienkach považované za formu novodobého otroctva, keďže ním dochádza k porušovaniu základných ľudských práv osôb, ktoré sa nemôžu slobodne pohybovať, rozhodovať o svojom tele či svojej budúcnosti. V laickom slovníku možno túto trestnú činnosť nájsť aj pod výrazom „obchod s bielym mäsom“. Obchodovanie s ľuďmi má rôzne formy vykorisťovania, niektoré sa prekrývajú či dopĺňajú a v jeho rôznom škále možno nájsť prvky nelegálnej práce (najčastejšie v poľnohospodárstve či domácnostiach), politických väzňov, nútenej prostitúcie, nútených či fingovaných sobášov (ženy sú nútené kupratovaniu, opatrovatel'stvu či sexuálnym praktikám), žobrania, či dokonca úzke prepojenie s obchodom s ľudskými orgánmi. Obchodovanie s ľuďmi sa určitým spôsobom dotýka každej krajiny sveta a predstavuje bezpečnostnú hrozbu najmä z dôvodu, že je úzko prepojené s organizovaným zločinom, obchodovaním so zbraňami či omamnými a psychotropnými látkami. Aj z tohto dôvodu je viac ako žiaduce, aby každá krajina prijala adekvátnu právnu úpravu, aplikovala efektívne nástroje pri odhaľovaní a v boji proti trestnej činnosti páchatel'ov, ale i v oblasti prevencie, a dostatočným spôsobom kooperovala na nadnárodnej úrovni s ostatnými krajinami.

Obchodovanie s ľuďmi v medzinárodnej rovine

Obchodovanie s ľuďmi ako trestná činnosť je v praxi veľakrát prekrývaná inou trestnou činnosťou či negatívnym prvkom vyskytujúcim sa v spoločnosti (napr. medzinárodná migrácia) a jej dôsledky možno sledovať po celom svete. Snáď všetky definície majúce snahu zachytiť podstatu obchodovania s ľuďmi vychádzajú z medzinárodnej definície zakotvenej v Protokole o prevencii, potlačaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, najmä so ženami a deťmi z roku 2000 (známy aj ako tzv.

Palermský protokol, konkrétne v článku 3 protokolu), ktorý obsahovo dopĺňa Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu a formuluje obchod s ľuďmi. V zmysle článku 3 písm. a) možno za obchodovanie s ľuďmi považovať „*verbovanie, prepravu, odovzdanie, prechovávanie alebo prevzatie ľudí pod hrozbou alebo použitím násilia alebo iných foriem donucovania, únosu, podvodu, lsti, zneužitia právomoci alebo zraniteľného postavenia, alebo prijatia, alebo poskytnutia platieb alebo prospechu na dosiahnutie súhlasu osoby majúcej kontrolu nad inou osobou s cieľom vykorisťovania. Vykorisťovanie zahŕňa minimálne vykorisťovanie prostitúcie iných alebo iné formy sexuálneho vykorisťovania, nútenú prácu alebo služby, otroctvo alebo praktiky podobné otroctvu, nevoľníctvo alebo odoberanie orgánov.*“³ Predmetný článok v písmene c) dopĺňa, že pod obchodovaním s ľuďmi možno rozumieť aj „*verbovanie, prepravu, odovzdanie, prechovávanie alebo prijímanie detí s cieľom ich vykorisťovania,... dokonca aj v prípade, keď nie sú použité spôsoby uvedené v písmene a) tohto článku.*“⁴ Existuje však pomerne veľký súbor medzinárodných dokumentov zaoberajúcich sa problematikou obchodovania s ľuďmi. Tieto akty majú snahu efektívne riešiť boj proti tejto trestnej činnosti a prinášajú pre zmluvné štáty návody, ako tento negatívny fenomén v spoločnosti upraviť a účinne proti nemu bojovať v rámci ich vnútroštátnej právnej úpravy. Trestné právo zmluvných štátov sa nachádza v oblasti práva, v ktorej každý štát požíva voľnosť a suverénnosť. Medzinárodné a európske inštitúcie teda nemajú kompetencie pre tvorbu jednotnej právnej úpravy platnej pre všetky štáty rovnako, neexistuje právny dokument na nadnárodnej úrovni, ktorý by trestnoprávne hľadiská obchodovania s ľuďmi upravoval úplne konkrétnym spôsobom. Všetky existujúce medzinárodné či európske dokumenty majú iba všeobecnú záväznosť pre štáty, ktoré sa zmluvne zaviazali ich dodržiavať. Slovenská republika je zmluvnou stranou veľkého súboru medzinárodných dokumentov zaoberajúcich sa problematikou obchodovania s ľuďmi, a preto viaceré z nich tvoria pre slovenské trestné právo významný inspiračný zdroj. V priebehu svojej existencie pristúpila k dodržiavaniu viacerých (pričom niektoré dnes už nie sú platné), možno medzi ne zaradiť napr. Medzinárodný dohovor o potlačení obchodu s dievčatami zo dňa 18. mája 1904 a zo dňa 4. mája 1910, Medzinárodná dohoda o potlačovaní obchodu so ženami a deťmi zo dňa 30. septembra 1921, Medzinárodný dohovor o potláčaní obchodu s nepľnoletými dievčatami zo dňa 11. októbra 1933, Dohovor o potláčaní a zrušení obchodu s ľuďmi a využívaní prostitúcie iných zo dňa 2. decembra 1949, Dohovor o právach dieťaťa zo dňa 20. septembra 1989, Protokol

---

³ Pozri článok 3 písm. a) Protokolu o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi, dopĺňujúci Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu.

⁴ Pozri článok 3 písm. c) Protokolu o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi, dopĺňujúci Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu.

OSN o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi osobitne so ženami a deťmi, (tzv. Palermský protokol, dodatkový protokol k Dohovoru OSN proti medzinárodnému organizovanému zločinu, na podpis ktorého vyslovila vláda Slovenskej republiky súhlas svojím uznesením č. 571 z 20. júna 2001), Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania s ľuďmi, Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi zo dňa 16. mája 2005 (vychádza z Palermského protokolu) a mnohé ďalšie. Práve posledný menovaný dohovor má dostatočnú silu na boj proti všetkým aspektom obchodovania s ľuďmi v modernom svete s cieľom zabránenia obchodovania s ľuďmi (prevenciou a bojom proti nemu), ochrany ľudských práv obetí (subsumujúcu aj pomoc a zabezpečenie účinného vyšetrovania a trestného stíhania) či podpory medzinárodnej spolupráce.⁵

Charakteristické prvky obchodovania s ľuďmi

Vychádzajúc z tejto definície možno sledovať charakteristické prvky (v rôznych formách), ktoré sú svojím obsahom významné pre uskutočnenie záveru, či ide o obchodovanie s ľuďmi. Ide o prvky v podobe transportu, donútenia a vykorisťovania. Transportom rozumieme premiestňovanie osôb z miesta na miesto, a to na medzinárodnej (nadrárodnej) úrovni, a teda cez štátne hranice, ale aj v rámci jedného územia (národná úroveň). Pod donútením možno rozumieť tak fyzické, ako i psychické násilie, alebo hrozbu takéhoto konania, ďalej i zneužitie tiesne iného, zneužitie jeho omylu či závislosti. Tretí prvok, vykorisťovanie, v dnešnej dobe nadobúda rôzne podoby, napr. otroctvo, nútenú prácu, sexuálne zneužívanie, neoprávnené odoberanie orgánov, tkanív a buniek či nútené a fingované sobáše.⁶

Od obchodovania s ľuďmi (v angl. preklade *human trafficking* je dôležité odlišovať prevádzacstvo resp. pašeráctvo (v angl. preklade *human smuggling*), aj keď je potrebné povedať, že v niektorých smeroch spolu bezprostredne súvisia. V praxi sa totiž objavujú prípady, kedy sú osoby vykorisťované z dôvodu, aby mohli splatiť dlh pašerákovi. Pri *human smuggling* dochádza k nelegálnemu presunu osoby cez štátne hranice jednej krajiny na územie inej krajiny za odplatu a medzinárodnou úpravou je definované Protokolom Organizácie spojených národov proti pašovaniu prisťahovalcov po krajine, mori a letecky. Rozdielnym znakom je kontakt

---

⁵ MINISTERSTVO VNÚTRA SR. *Analýza medzinárodnej a národnej legislatívy týkajúcej sa obchodovania s ľuďmi.* [online]. [cit 2023-12-28]. Dostupné z: <https://www.minv.sk/swift_data/source/mvsr/obchodovanie_ludmi/vyskumne_ulohy/Prilohy%20k%20zaverecnej%20sprave.pdf>.

⁶ KUBOVIČOVÁ, K.: *Základné informácie o problematike obchodovania s ľuďmi.* Bratislava : IOM, 2009, s. 35

s páchatelom. Zatiaľ čo pri pašeráctve kontakt s páchatelom končí momentom prechodu cez štátne hranice (a teda nedochádza k následnému vykorisťovaniu), pri obchodovaní s ľuďmi tento kontakt pretrváva a pokračuje a nastupuje vykorisťovanie. Rozdielnym znakom rovnako je, že pri obchodovaní s ľuďmi nemusí dôjsť k prekročeniu štátnej hranice, a teda k nemu dochádza aj na národnej úrovni.⁷

Legálne vymedzenie v právnom poriadku

Skutkovú podstatu trestného činu obchodovania s ľuďmi vymedzuje ustanovenie § 179 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona, a jeho obsah je v súlade so spomenutým Dohovorom OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu a jeho dodatkovým Palermským protokolom. Trestný čin je vo všetkých odsekoch zločinom, v štvrtom a piatom odseku dokonca obzvlášť závažným zločinom.⁸ Trestného činu obchodovania s ľuďmi v zmysle odseku 1 úpravy sa dopustí páchatel, ktorý „s použitím podvodného konania, lsti, obmedzovania osobnej slobody, únosu, násilia, hrozby násilia, hrozby inej ťažkej ujmy alebo iných foriem donucovania, prijatia alebo poskytnutia peňažného plnenia či iných výhod na dosiahnutie súhlasu osoby, na ktorú je iná osoba odkázaná, alebo zneužitia svojho postavenia alebo zneužitia bezbrannosti alebo inak zraniteľného postavenia zláka, prepraví, prechováva, odovzdá alebo prevezme iného, hoci aj s jeho súhlasom, na účel jeho prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane pornografie, nútenej práce či nútenej služby vrátane žobrania, otroctva alebo praktík podobných otroctvu, nevoľníctva, núteného sobáša, zneužívania na páchanie trestnej činnosti, odoberania orgánov, tkanív či bunky alebo iných foriem vykorisťovania.“ Za takéto konanie mu súd môže uložiť trest odňatia slobody vo výmere trestnej sadzby štyri až desať rokov. Odsek 2 uvedeného ustanovenia postihuje páchatela (rovnako ako v odseku 1), ktorý „zláka, prepraví, prechováva, odovzdá alebo prevezme dieťa, hoci aj s jeho súhlasom, na účel detskej prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane detskej pornografie, nútenej práce či nútenej služby vrátane žobrania, otroctva alebo praktík podobných otroctvu, nevoľníctva, núteného sobáša, zneužívania na páchanie trestnej činnosti, nezákonnej adopcie, odoberania orgánov, tkanív či bunky alebo iných foriem vykorisťovania.“ Nasledujúce odseky 3 až 5 uvedeného ustanovenia vymedzujú kvalifikované skutkové podstaty, a teda aj vyššie trestné sadzby. Objektom tohto trestného činu je osobná sloboda v najširšom ponímaní a ochrana je poskytovaná (ako predmetu útoku) tak dospelým, ako i deťom (pri ustanovení § 179 ods. 2 Tr. zák. je zmena v hmotnom predmete útoku, ktorým je len dieťa). Subjekt tohto

⁷ ČURDOVÁ, Z.: Obchod s ľuďmi. In: *Prevenca úrazů, otrav a násilí: odborný a vědecký časopis*. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2006, č. 2, s. 112.

⁸ BURDA, E. et al.: *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel*. Praha : C. H. Beck, 2011, s. 319.

trestného činu je všeobecný. Pri subjektívnej stránke trestného činu sa vyžaduje úmyselné zavinenie páchatela naviazané na účel využitia hmotného predmetu útoku či už na prostitúciu, alebo na inú formu sexuálneho vykorisťovania, vrátane pornografie, nútenej práce, nútenej služby atď.⁹ Objektívna stránka je vyjadrená konkrétnym konaním páchatela vyjadreným príslušným odsekom ustanovenia. Z aplikačnej praxe vieme, že sa počas páchania trestného činu obchodovania s ľuďmi konaním páchatelov veľakrát naplňajú skutkové podstaty aj iných trestných činov, a to napr. trestného činu kupliarstva podľa § 367 Tr. zák., trestného činu ohrozovania mravnosti § 205 Tr. zák., trestného činu obmedzovania osobnej slobody § 183 Tr. zák., trestného činu zavlčenia do cudziny § 183 Tr. zák., trestného činu vydierania § 189 Tr. zák., znásilnenia § 199 Tr. zák., trestného činu sexuálneho zneužívania § 200 Tr. zák., trestného činu ohrozovania pohlavnou chorobou § 167 Tr. zák., trestného činu legalizácie príjmov z trestnej činnosti § 233 a 234 Tr. zák. či trestného činu výroby detskej pornografie a jej rozširovania § 368 a 369 Tr. zák., pretože bývajú svojím charakterom úzko prepojené.

Obchodovanie s ľuďmi v podmienkach Slovenskej republiky

Prax sa s obchodovaním s ľuďmi stretávala už za čias Československej republiky, resp. znaky tohto fenoménu boli na našom území prítomné už v priebehu 18. storočia. Neskôr začiatkom 20. storočia štát pristúpil k Dohovoru OSN o potlačení a zrušení obchodu s ľuďmi a využívaní prostitúcie druhých osôb a už v priebehu roka 1989, pravdepodobne aj dôsledkom politických zmien a otvorením hraníc medzi západnou a východnou Európou, sa čísla súvisiace s obchodovaním s ľuďmi zvýšili. Od občanov sa vyžadovalo, aby bol každý zamestnaný a nové sociálne pomery v krajine vyplnili ulice bezdomovcami, prostitútkami, úžerou, masážnymi salónmi či porno obchodmi. Ekonomická a sociálna situácia ľudí prinútila migrovať a hľadať alternatívne spôsoby zárobku aj mimo nášho územia. Možnosť opustiť naše územie bolo pre viacerých veľmi lákavé, na druhej strane však absentovali jazykové znalosti a potrebné informácie súvisiace s prácou ponúkanou v zahraničí, čo so sebou nieslo významné riziká. Postupom času, rozvojom spoločnosti a upevňovaním demokratických základov štátu, sme sa priblížili k trhovým ekonomikám vyspelých štátov a pristúpili k ochrane ľudských práv tak, ako je to od demokratického a právneho štátu požadované. Nanešťastie, v priebehu horúčkovitých spoločenských a politických zmien obchodovanie s ľuďmi naberalo svoj rozkvet, a keď sa prvé informácie o obchodovaní s ľuďmi dostali do povedomia spoločnosti, základ tejto trestnej činnosti bol už etablovaný a stabilizovaný. Tak ako je tomu aj v iných častiach sveta, je práve obchodovanie s ľuďmi ako organizovaná trestná

---

⁹ BURDA, E. et al.: *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* Praha : C. H. Beck, 2011, s. 322-324.

činnosť najvýnosnejšia a jej zisky veľakrát prevyšujú zisky z obchodovania so zbraňami, omamnými a psychotropnými látkami či autami.¹⁰ Obchodovanie s ľuďmi predstavuje zdroj značných rizík (nielen) pre Slovenskú republiku. Okrem bezpečnostných rizík (organizovaný zločin, legalizovanie výnosov z trestnej činnosti, rôzne druhy korupcie) so sebou prináša aj riziká zdravotné (zvýšená prevencia niektorých chorôb, najmä pohlavne prenosných) či riziká ekonomické (daňové úniky, deformácie ceny pracovnej sily a ľudského kapitálu, narušovanie rovnováhy pracovného trhu a demografickej situácie v krajine) a tiež rozsiahle porušovanie ľudských práv obetí.¹¹ Táto trestná činnosť je nebezpečná aj vzhľadom na svoj charakter, keďže je pre páchatelov menej riziková, v porovnaní s inou organizovanou trestnou činnosťou vyžaduje pomerne nízke náklady a jej objektom (predmetom) je „recyklovateľný“ tovar, ktorý možno opakovane predávať. V súlade so svojím bazálnym princípom potláčania ľudských hodnôt likviduje prakticky všetko, čo jej stojí v ceste, aj z tohto dôvodu je potom pri snahe bojovať proti obchodovaniu s ľuďmi najťažšie získať dôkazy potrebné pre orgány činné v trestnom konaní k jej odhaleniu a potrestaniu jej páchatelov.

Trend obchodovania s ľuďmi v podmienkach Slovenskej republiky

Organizovaný zločin v podobe obchodovania s ľuďmi predstavuje jednu z najhorších foriem porušovania ľudských práv. Páchatelia sa prispôbili podmienkam moderného sveta a v problematike obchodovania s ľuďmi sú čoraz vynaliezavejší, využívajú najnovšie vedecké objavy a moderné technológie s cieľom zmeniť ľudské bytosti na stroje bez duše a „kus mäsa“ vhodný pre čierny trh. V našich podmienkach je potrebné zdôrazniť, že čísla vzťahujúce sa k obchodovaniu s ľuďmi na našom území (v porovnaní s inými krajinami, v ktorých obchod prekvitá) sú pomerne nízke.

V dostupných štatistikách za obdobie posledných 5 rokov predstavovalo obchodovanie s ľuďmi menšie percento zo všetkých trestných stíhaní. Pri zhodnocovaní štatistických údajov je však potrebné poukázať na dva významné faktory a to, že zachytené čísla predstavujú iba špičku ľadovca a bez ohľadu na čísla (a s dôrazom na latenciu tejto trestnej činnosti) ide v prípade obchodovania s ľuďmi o mimoriadne závažnú trestnú činnosť. Hoci odborníci zastávajú názor, že Slovenská republika je v otázke obchodovania s ľuďmi skôr tranzitnou krajinou

---

¹⁰ Situation in the Area of Trafficking in Human Beings in the Slovak Republic. [online] s. 43. [cit 2024-01-02]. Dostupné z:

<https://documentation.lastradainternational.org/lisidocs/trafficking_CE.pdf>.

¹¹ ŠPONDROVÁ, P.: Obchodování s lidmi, problematika nucené práce. In: *Sborník z konference pořádané Ligou lidských práv a Radou Evropy 15. 12. 2006 v Brně*. Obchodování s lidmi – přístup Ministerstva vnitra České republiky. Brno : Liga lidských práv, 2007, s. 37.

(smer východ na západ), resp. krajinou pôvodu tejto trestnej činnosti, slovenská aplikačná prax dostatočným súborom dát tieto závery nepotvrdila. Aj napriek tomu však existujú určité indície potvrdzujúce charakteristiku nášho štátu ako štátu tranzitného. Medzi cieľové krajiny možno zaradiť najmä Cyprus, Českú republiku, Francúzsko, Rakúsko, Veľkú Britániu, Slovinsko, Nemecko, Bulharsko, Taliansko, Holandsko, Španielsko či Spojené arabské emiráty. Pri obetiach obchodovania s ľuďmi zachytených na našom území prevládajú obeť s národnosťou z krajín ako Ukrajina, Rumunsko, Moldavsko, Bielorusko, Bulharsko či India.¹² Pri obetiach tranzitného obchodovania bolo zistené, že v ich prípade išlo o cieľové krajiny prakticky totožné s vyššie uvedenými. Obete obchodovania s ľuďmi sú z nášho územia prepracované dvoma spôsobmi, a to samotným páchatelom (najčastejšie pomocou motorového vozidla), alebo sa obeť do cieľovej krajiny prepraví sama na vlastné náklady (autobusom, vlakom, lietadlom atď.). Slovenský právny poriadok je aktuálne v otázke obchodovania s ľuďmi čoraz opatrnejší. Pri rozbere profilu obchodovania s ľuďmi v našich podmienkach za posledných 5 rokov možno sledovať, že obeť (tak slovenskej národnosti, ako aj zahraničné) boli zneužívané na obchodovanie s pracovnou silou v oblasti poľnohospodárstva, výroby a stavebníctva v západnej Európe, najčastejšie v nemecky hovoriacich krajinách. Pri ženských obetiach slovenskej národnosti išlo o obchodovanie v oblasti sexuálnych aktivít najmä v Rakúsku, Nemecku, Švajčiarsku, Dánsku, Spojenom Kráľovstve, ale i v ďalších európskych krajinách, aj keď vzhľadom na politické zmeny došlo práve v prípade Veľkej Británie k poklesu takýchto prípadov. Najnovším trendom je rast prípadov zneužívania na našom území, čo samozrejme priniesli nedávne opatrenia zamerané na eliminovanie prípadov šírenia ochorenia Covid-19. Rizikovými skupinami sú naďalej mladé ženy a deti (najčastejšie rómskeho pôvodu), ale aj žiadateľky o azyl a cudzinci s nelegálnym pobytom na území. Ako rizikové oblasti nášho územia boli identifikované východné Slovensko (najmä Prešovský kraj a Košický kraj – mestá ako Humenné, Kežmarok, Lučenec) a južné Slovensko (oblasť Komárna, ale objavili sa prípady aj v Bratislave). Aj v našich podmienkach sa preukázalo, že najčastejšou príčinou, z dôvodu ktorej sa subjekty stávajú obeťami obchodovania s ľuďmi, je vysoká miera nezamestnanosti a slabé sociálne zázemie vo vybraných regiónoch. Obete obchodovania s ľuďmi, pri ktorých bola cieľovou krajinou práve Slovenská republika, sú najčastejšie ohrozované nútenou prácou v oblasti výrobného a stavebného priemyslu, ale objavujú sa aj prípady obchodovania so sexom či nútených/fingovaných sobášov (najmä obeť rómskej národnosti) a nútenej práce v domácnostiach, reštauráciách,

---

¹² MEDZINÁRODNÁ ORGANIZÁCIA PRE MIGRÁCIU. *Základné informácie o problematike obchodovania s ľuďmi*. [online]. [cit 2024-01-03]. s. 45. Dostupné z: <<https://www.iom.sk/sk/publikacie/boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi.html>>.

masážnych salónoch či kúpeľných zariadeniach. Taktiež sa častokrát objavujú prípady vo vnútri rómskych rodín, kedy rodičia zneužívajú svoje deti a nútia ich ku trestnej činnosti vo Veľkej Británii alebo žobrať naprieč celou západnou Európou. Páchatelia tejto závažnej trestnej činnosti rovnako zneužívajú deti bez rodiny či podporných štruktúr pre obchodovanie s účelom sexuálnych praktík a nútenej práce.¹³

Aktuálny stav obchodovania s ľuďmi

Pri štatistických údajoch je potrebné poukázať na závery príslušných inštitúcií a teda, že v našich podmienkach existuje pomerne veľká nekompatibilita štatistických údajov, na čo je potrebné pri vyhodnocovaní dostupných dát prihliadať. Doteraz uskutočňované analýzy zabezpečených dát preukázali, že jednotlivé inštitúcie a orgány (Prezídium policajného zboru SR, Generálna prokuratúra SR, Ministerstvo spravodlivosti SR a ďalšie) evidujú rozdielne dáta pri rovnakých sledovaných prvkoch za rovnaké obdobie. Určité štatistické údaje poskytuje aj Medzinárodná organizácia pre migráciu, ktorá vo svojej správe uviedla, že v priebehu rokov 2006 až 2021 bolo zistených 213 obetí obchodovania s ľuďmi (z toho bolo 81 obetí mužského pohlavia a 132 ženského pohlavia).¹⁴ Najčastejšími obeťami tejto trestnej činnosti sú ženy a jej účelom je sexuálne vykorisťovanie. Vzhľadom však na stav spoločnosti možno dedukovať, že pomer pohlaví medzi obeťami tejto trestnej činnosti sa bude *pro futuro* meniť, a to nielen medzi dospelými obeťami, ale i deťmi. Súbežne dochádza aj k „dorovňavaniu“ účelu trestnej činnosti, kedy okrem sexuálneho charakteru prevláda rovnako účel hospodársky - nútená práca. Vyššie uvedený súbor (výskumná vzorka) obetí bol počas výskumu rozdelený na dve skupiny podľa veku (deti a dospelí). Najmladšia obeť dosiahla 4. vek života, najstaršia 51. vek života, obeť s rómskou národnosťou dosahovali v priemere 15. vek života, medzi dospelými dosiahli obeť v priemere vekovo 18 až 30 rokov. Pri obeťach bola analyzovaná pomerne nízka vzdelanostná úroveň, najvyšším dosiahnutým vzdelaním (aj keď v minimálnom zastúpení) býva vzdelanie nadobudnuté na strednom odbornom učilišti / strednej odbornej škole, najčastejšie bez dosiahnutia maturity. Objavujú sa aj obeť, ktoré absolvovali špeciálne školy z dôvodu rôznych mentálnych alebo fyzických postihnutí. Ďalším prvkom, ktorý má v štruktúre obetí

---

¹³ MEDZINÁRODNÁ ORGANIZÁCIA PRE MIGRÁCIU. *Základné informácie o problematike obchodovania s ľuďmi*. [online]. [cit 2024-01-03]. s. 45. Dostupné z: <<https://www.iom.sk/sk/publikacie/boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi.html>>.

¹⁴ MEDZINÁRODNÁ ORGANIZÁCIA PRE MIGRÁCIU. *Štatistiky aktivít IOM v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi* [online]. [cit 2024-01-03]. s. 46. Dostupné z: <<https://www.iom.sk/sk/aktivity/boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi/statistiky-aktivit-iom-v-boji-proti-obchodovaniu-s-ludmi.html>>.

významné postavenie, je národnosť či sociálne zázemie. V podstatnej väčšine prípadov obchodovania s ľuďmi totiž ide o dievčatá alebo ženy rómskej národnosti zo slabších sociálnych pomerov (životné podmienky odôvodňujú, prečo sa stávajú obeťami tejto trestnej činnosti).¹⁵ Na druhej strane, počet právoplatne odsúdených za trestný čin obchodovanie s ľuďmi v zmysle štatistických údajov Ministerstva spravodlivosti SR malo v priebehu rokov 2018 až 2022 kolísavý charakter (vid'. Tabuľka 1), pričom najvyššia hodnota bola dosiahnutá v roku 2021 v počte 21 odsúdených. V priemere sa však táto hodnota pohybuje okolo 10 odsúdených za rok.

Tabuľka 1: Počet odsúdených za trestný čin § 179 Trestného zákona

Rok	2018	2019	2020	2021	2022
Počet právoplatne odsúdených	8	11	9	21	8

Zdroj: Štatistické ročenky Ministerstva spravodlivosti SR, vlastné spracovanie.

V podmienkach Slovenskej republiky sú v praxi odhaľované tak prípady organizovaného zločinu (národného i nadnárodného), ako i prípady individuálnej trestnej činnosti, a teda prípady vzťahujúce sa k obchodovaniu s ľuďmi nie je možné zovšeobecniť. Z doposiaľ uskutočnených prieskumov však vyplynulo, že najčastejšími páchatelmi tejto trestnej činnosti sú skôr muži s pomerne širokým vekovým spektrom, pričom ich vek je úzko naviazaný na pozíciu v rámci organizovanej skupiny. Pri odsúdených pôsobiach v organizovaných skupinách prevláda slovenská národnosť, čo možno logicky dedukovať z existujúcich stupňov (úrovní) trestnej činnosti (vykonávajú činnosti, ktoré sa na našom území orgánmi činnými v trestnom konaní jednoduchšie odhaľujú). Naopak, pri individuálnej trestnej činnosti možno medzi odsúdenými sledovať páchatelov s rómskou národnosťou, keďže k páchaniu trestnej činnosti dochádza v rómskych rodinách. Rôznorodosť prevláda aj v otázke vzdelania páchatelov a nemožno generalizovať, akú vzdelanostnú úroveň páchatelia tejto trestnej činnosti dosahujú. Jediný prvok, ktorý možno v trestnej činnosti odsúdených generalizovať, je motív ich konania, v ktorom samozrejme prevláda zisťný, finančný motív.¹⁶

¹⁵ MEDZINÁRODNÁ ORGANIZÁCIA PRE MIGRÁCIU. *Základné informácie o problematike obchodovania s ľuďmi*. [online]. [cit 2024-01-03]. s. 45. Dostupné z: <<https://www.iom.sk/sk/publikacie/boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi.html>>.

¹⁶ MEDZINÁRODNÁ ORGANIZÁCIA PRE MIGRÁCIU. *Základné informácie o problematike obchodovania s ľuďmi*. [online]. [cit 2024-01-03]. s. 46. Dostupné z: <<https://www.iom.sk/sk/publikacie/boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi.html>>.

Záver

Nielen laická verejnosť, ale i odborná obec pristupuje k problematike obchodovania s ľuďmi rozdielne. Zatiaľ čo jedna skupina považuje tento fenomén za prejav závažnej trestnej činnosti, druhá v nej vidí najmä spoločenský a sociálny ľudsko-právny patologický problém. Bez ohľadu na rozdielnosť prístupov ho však možno považovať za významné, bezpečnostné aj humanitárne riziko ovplyvňujúce oblasť šedej ekonomiky, ktoré podporuje rozvoj ďalšej trestnej činnosti, narúša právny poriadok a svojimi zdrojmi dokonca podporuje financovanie rôznych zločineckých či teroristických skupín po celom svete. Jeho najodpudivejším rysom však zostáva využívanie zraniteľnosti určitých skupín obyvateľstva a degradovanie ich ľudskej dôstojnosti. Pri obchodovaní s ľuďmi dochádza k vážnemu porušovaniu základných ľudských práv spolu s narušením duševnej integrity obeť v dôsledku zneužívania, ktorému je počas tejto činnosti vystavená. Páchatelia tejto trestnej činnosti využívajú najmä ľsti a uvedenie obeť do omylu, ale aj násilné formy vynucovania danej činnosti formou násilných foriem donucovania, zastrašovania a vyhrážok, zneužitím tiesne obeť či naopak vlastnej moci a závislosti a mnohých ďalších. Podobne ako je tomu pri iných rozsiahlych nelegálnych trestných činnostiach, aj na obchodovaní s ľuďmi sa prevažne podieľajú hierarchicky štruktúrované zločinecké skupiny, ktoré svojou činnosťou prekračujú hranice suverénnych štátov. Ako však vyplýva z aplikačnej praxe, čoraz častejšie sa stretávame aj s prípadmi, v ktorých vystupujú individuálni páchatelia, čo so sebou prináša potrebu prispôsobenia nástrojov v boji proti tejto trestnej činnosti a reagovať nimi aj na skutočnosť, že páchatelia dnes využívajú najmodernejšie a inovatívne technické a komunikačné systémy, ale i hospodárske a iné celospoločenské krízy, ktoré ich trestnú činnosť uľahčujú. Ich trestná činnosť je veľakrát úzko prepojená s ďalšími kriminálnymi aktivitami, ako sú vydieranie, pranie špinavých peňazí, korupcia a podobne. Popri obchode so zbraňami, strelivom a omamnými a psychotropnými látkami, ide o jeden z najvýnosnejších, ako aj najrýchlejších sa rozvíjajúcich nelegálnych obchodov na svete, a tak následky tejto trestnej činnosti len podčiarkujú dôvodnosť potreby adekvátneho a efektívneho boja proti nej, a teda i potrebu neustále a oveľa intenzívnejšie pracovať na viacerých úrovniach spoločnosti v otázke dostatočnej právnej úpravy zodpovedajúcej potrebám praxe (ktorá sa inak môže zdať ako dostatočná), edukácie a prispôsobovania postupov orgánov činných v trestnom konaní či ďalších aktivít zameraných na medzinárodnú kooperáciu a informovanie verejnosti.

Zoznam použitej literatúry

1. BURDA, E. et al.: *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* Praha : C. H. Beck, 2011. 1568 s. ISBN 978-80-7400-394-3.

2. ČURDOVÁ, Z.: Obchod s lidmi. In: *Prevence úrazů, otrav a násilí: odborný a vědecký časopis*. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. ISSN 1804-7858, 2006, č. 2, s. 109-118.
3. KUBOVIČOVÁ, K.: *Základné informácie o problematike obchodovania s ľuďmi*. Bratislava : IOM, 2009. 101 s. ISBN 978-80-89506-06-4.
4. MEDZINÁRODNÁ ORGANIZÁCIA PRE MIGRÁCIU. *Základné informácie o problematike obchodovania s ľuďmi*. [online]. [cit 2024-01-03]. Bratislava : IOM Medzinárodná organizácia pre migráciu, 2009. 100 s. Dostupné z: <<https://www.iom.sk/sk/publikacie/boj-proti-obchodovaniu-s-ludmi.html>>.
5. MINISTERSTVO VNÚTRA SR. *Analýza medzinárodnej a národnej legislatívy týkajúcej sa obchodovania s ľuďmi*. [online]. Dostupné z: <https://www.minv.sk/swift_data/source/mvsr/obchodovanie_ludmi/vyskumne_ulohy/Prilohy%20k%20zaverecnej%20sprave.pdf>.
6. Protokol o prevencii, potlačaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi, doplňujúci Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu.
7. Situation in the Area of Trafficking in Human Beings in the Slovak Republic. [online] s. 43. Dostupné z: <https://documentation.lastradainternational.org/lisidocs/trafficking_CE.pdf>.
8. ŠPONDROVÁ, P.: Obchodování s lidmi, problematika nucené práce. In: *Sborník z konference pořádané Ligou lidských práv a Radou Evropy 15. 12. 2006 v Brně*. Obchodování s lidmi – přístup Ministerstva vnitra České republiky. Brno : Liga lidských práv, 2007. 88 s. ISBN 978-80-903473-2-8.
9. MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. *Štatistické ročenky Ministerstva spravodlivosti SR*. [online]. Dostupné z: <<https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrum-mssr/>>.
10. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje

JUDr. Michaela Vilhanová

vilhanova21@uniba.sk

JUDr. Barbora Klúčiková

klucikova5@uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

MATERIÁLNY KOREKTÍV TRESTNÉHO ČINU¹

MATERIAL CORRECTION OF CRIME

Jozef Záhora²

Abstrakt: Súčasná slovenská úprava trestného činu vychádza z formálneho chápania tohto pojmu. Právna úprava však obsahuje aj takzvaný materiálny korektív, v zmysle ktorého nejde o prečin, ak vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatela je jeho závažnosť nepatrná resp. u mladistvého malá. Autor hodnotí rozhodovacia prax predovšetkým prokurátorov pri uplatňovaní materiálneho korektívu, poukazuje na nedostatky a predstavuje odporúčania de lege ferenda.

Kľúčové slová: trestný čin, prečin, závažnosť, materiálny korektív

Abstract: The current Slovak regulation of the crime is based on a formal interpretation of this term. However, the legislation also contains a so-called material corrective, according to which it is not a crime if, in view of the way the act was committed and its consequences, the circumstances under which the act was committed, the degree of culpability and the motive of the perpetrator, its seriousness is insignificant or small in the juvenile. The author evaluates the decision-making practice of prosecutors in particular when applying material correction, points out shortcomings and presents de lege ferenda recommendations.

Key words: crime, misdemeanour, seriousness, material corrective

Úvod

V právnických publikáciách, či zákonoch sa stretávame s rôznymi definíciami trestného činu. Tieto definície majú niekedy ráz pojmového vymedzenia, inokedy sú skôr charakteristikami, ktorých náplň je konkretizovaná vymedzením jednotlivých trestných činov. Takto vymedzené charakteristiky majú buď charakter formálny

---

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0050.

² Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola Bratislava.

(trestný čin je čin, ktorý zákon zakazuje a zaň stanovuje trest) alebo sa pokúšajú jeho povahu bližšie charakterizovať.³

Súčasná slovenská úprava trestného činu uvedená v § 8 Trestného zákona č. 300/2005 Z. z. (ďalej len „Trestný zákon“) vychádza z formálneho chápania vymedzenia tohto pojmu, keď za trestný čin považuje „protiprávny čin, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone, ak tento zákon neustanovuje inak“. Zo zákonnej dikcie vyplýva **formálny** prístup k chápaniu trestného činu, pretože o trestný čin ide vtedy, ak sú súčasne naplnené obligatórne podmienky, teda protiprávnosť činu a formálne znaky. Ustanovenie § 10 ods. 2 Trestného zákona určuje podmienky, ktoré ak sú splnené, tak skutok nemožno považovať za prečin. V tomto prípade právna úprava opúšťa čisto formálne vymedzenie trestného činu a určuje takzvaný **materiálny korektív** pre odlíšenie prečinu od iného správneho deliktu, najmä od priestupku. Podľa uvedeného ustanovenia nejde o prečin, ak vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatela je jeho závažnosť nepatrná.⁴ V podstate ide o päť kritérií, pomocou ktorých môže orgán činný v trestnom konaní alebo súd posúdiť, aká je pri posudzovanom prečine miera jeho závažnosti.⁵ Na to, aby osoba spáchala prečin, musí dôjsť k naplneniu všetkých znakov jeho skutkovej podstaty nielen z formálnej ale aj materiálnej stránky.⁶

Cieľom môjho vystúpenia je zhodnotiť rozhodovacia prax predovšetkým prokurátorov pri uplatňovaní materiálneho korektívu, poukázať na nedostatky a predstaviť odporúčania de lege ferenda. Aj keď v texte sú hodnotiace úsudky k niektorým rozhodnutiam, mojím cieľom nie je kritizovať tieto rozhodnutia ale poukázať na to, že v praxi sa vyskytujú rôzne prípady, s ktorými zákonodarca pri tvorbe zákona nepočítal a vyžadujú si legislatívne riešenie.

Historické súvislosti

Pre lepšie pochopenie problematiky, by sme mohli predstaviť krátky historický exkurz. Klasická doktrína trestného práva bola vybudovaná výlučne na zásade

---

³ SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D.: *Základy trestní odpovědnosti*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání, Praha : ORAC 2003, s. 29.

⁴ IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J.: *Trestné právo hmotné 1. všeobecná časť*. Bratislava : Wolters Kluwer 2006, s. 80.

⁵ Ku kritériám podľa ktorých sa považuje závažnosť činu pozri napr. STRÉMY, T., KURILOVSKÁ L. a kol.: *Trestný zákon: Komentár. Zväzok 1*. Praha : Wolters Kluwer. Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 48 a nasl., BURDA, E.: Kritériá uplatňovania princípu ultima ratio. In: *Trestné právo ako ultima ratio - hmotnoprávne a procesnoprávne aspekty*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2016, s. 22 a nasl.

⁶ Porovnaj BÉREŠ, D.: Materiálny korektív vo svetle princípu ultima ratio a jeho postavenie v aplikáčnej praxi orgánov činných v trestnom konaní. In: *Bulletin slovenskej advokácie*, č. 5/2023, s. 10.

nullum crimen, nulla poena sine lege, kde ťažiskom trestnej zodpovednosti je objektívne skutok nie páchatel'. Ale už v priebehu 19. storočia sa začali objavovať ojedinelé hlasy, podľa ktorých nebolo možné odhliadnuť od určitej materiálnej povahy formálnych znakov trestného činu.⁷

Čo sa týka územia dnešnej Slovenskej republiky, resp. československej právnej náuky z prvej polovice dvadsiateho storočia, názory vychádzali z uhorského trestného práva. Doboví autori napr. Ráliš trestný čin definuje ako konanie, ktoré je právnymi normami postavené pod trestnú hrozbu a preto sa považuje za zakázané. Aby určitý prípad mohol byť zločinom bolo potrebné aby súhrn jeho konkrétnych znakov zodpovedal súhrnu pojmových znakov stanovených trestnou normou.⁸

Materiálny znak trestného činu, bol do československého trestného práva zavedený podľa sovietskeho vzoru Trestným zákonom č. 86/1950 Zb. V zmysle § 2 cit. zákona „*Trestným činom je len také pre spoločnosť nebezpečné konanie, ktorého výsledok uvedený v zákone páchatel' zaviniť.*“ Podľa dôvodovej správy k uvedenému zákonu k pojmu trestného činu vyžaduje aby išlo o konanie pre spoločnosť nebezpečné. Ako súdne trestné činy majú byť však postihované len také činy, ktoré zvýšenou mierou porušujú alebo ohrozujú záujmy chránené trestným zákonom. Je možné, že niektorý čin, hoci má naplnené všetky znaky uvedené v osobitnej časti, nie je pre spoločnosť nebezpečný alebo jeho nebezpečnosť pre spoločnosť je nepatrná.

Z podobnej koncepcie vychádzal aj Trestný zákon č. 140/1961 Zb. Československá trestná náuka od r. 1961 v podstate hlásala, že spoločenská nebezpečnosť je len materiálным korektívom formálnych znakov trestného činu.

Predovšetkým po páde totalitného režimu sa začali objavovať kritické hlasy, ktoré vyslovovali pochybnosti o správnosti aplikácie materiálneho korektívu v podobe spoločenskej nebezpečnosti v demokratickej spoločnosti. Dôvodom bolo jednak nepochopenie správneho zmyslu korektívu, ale aj možná obava, že spoločenská nebezpečnosť má do určitej miery blízko analógii, tým, že umožňuje orgánom činným v trestnom konaní aj pri naplnení formálnych znakov konštatovať, že nejde o trestný čin.⁹

---

⁷ K historickému vývoju materiálneho znaku trestného činu pozri FENYK, J.: Tzv. materiální a formální pojetí trestného činu a rekodifikace trestního práva hmotného a procesního. In: ZÁHORA, J. (ed.) *Rekodifikácia trestného práva. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 17. mája 2004*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru 2004, s. 35.

⁸ Bližšie SOLNAŘ, V., FENYK, J., ČISAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M.: *Systém českého trestního práva*. 1. vydání. Praha : Novatrix, s.r.o., 2009, druhá část, s. 39.

⁹ FENYK, J.: Tzv. materiální a formální pojetí trestného činu a rekodifikace trestního práva hmotného a procesního. In: ZÁHORA, J. (ed.) *Rekodifikácia trestného práva. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 17. mája 2004*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru 2004, s. 44.

Jedným z cieľov rekodifikácie v roku 2005 bolo nahradiť materiálno-formálne chápanie trestného činu jeho formálnym chápaním. Podľa dôvodovej správy,¹⁰ doterajšie materiálne chápanie trestného činu sa zmenilo na primárne formálne, pričom pri prečine sa má skúmať aj jeho závažnosť. V Trestnom zákone sa definoval trestný čin ako v zásade formálna kategória, čo vyplynulo najmä z požiadaviek praxe. Takýmto poňatím trestného činu mala byť tiež lepšie zabezpečená ústavná zásada rovnosti pred zákonom. Preto došlo k vypusteniu pojmu spoločenská nebezpečnosť, ktorého používanie v justičnej praxi bolo často krát preceňované, ba dokonca zneužívané ako v prospech tak aj v neprospech páchatelov trestnej činnosti.

Pri vymedzení prečinu však zákonodarca v § 10 ods. 2 Trestného zákona ponechal inštitút **nepatrnej závažnosti** čím je sledovaná možnosť vylúčenia súdneho pojednávania takýchto bagatelných prečinov „*Nejde o prečin, ak vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatela je jeho závažnosť nepatrná.*“ Pôsobí to dosť zvláštnne, že zákonodarca síce vypustil „*nebezpečnosť činu pre spoločnosť*“ ale kritériá, ktoré ju určovali vyjadrené v § 3 ods. 4 Trestného zákona č. 140/1961 Zb. v mierne pozmenenej podobe ponechal ako kritériá určujúce mieru závažnosti činu pri prečine.

Aplikačná prax

Ako už bolo uvedené, účinný Trestný zákon pri prečine vyžaduje aj závažnosť vyššiu ako nepatrnú (§ 10 ods. 2 Trestného zákona) pri mladistvom vyššiu ako malú (§ 95 ods. 2 Trestného zákona) ako jednu z podmienok pre vyvodzovanie trestnej zodpovednosti. Citované ustanovenie § 10 uvádza päť kritérií pre určovanie závažnosti prečinu: spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatela.

V zmysle judikatúry¹¹ dokazovanie taxatívne stanovených okolností preukazujúcich mieru závažnosti prečinu v zmysle § 10 ods. 2 Trestného zákona (u mladistvých v zmysle § 95 ods. 2 Trestného zákona), ako **špecifického materiálneho korektívu, je pri prečine obligatórne**. Povinnosť súdu vždy **vyhodnotiť aj materiálnu stránku prečinu** z hľadiska jeho závažnosti v zmysle § 10 ods. 2 Trestného zákona zdôrazňuje aj ďalšie rozhodnutie.¹²

---

¹⁰ Dôvodová správa k vládnemu návrhu Trestného zákona, č. 1061, dátum doručenia 28. 2. 2005, s. 4, 8.

¹¹ Uznesenie Vyššieho vojenského súdu v Trenčíne z 3. marca 2008, sp. zn. 4 To 2/2008, publikované R 23/2008

¹² Rozsudok Krajského súdu v Žiline z 1. októbra 2012, sp. zn. 2 To 42/2010, publikovaný ZSP 45/2012.

Najvyšší súd¹³ zdôrazňuje, že materiálny korektív sa pri posudzovaní trestnosti činu v kategórii **zločin a obzvlášť závažný zločin** (§ 11 Trestného zákona) **nepoužije**. To platí aj vtedy, ak ide o konanie páchatela vo vývojovom štádiu prípravy na zločin (§ 13 ods. 1 Trestného zákona) alebo vývojovom štádiu pokusu úmyselného trestného činu (§ 14 ods. 1 Trestného zákona). Posudzovanie závažnosti činu sa však vždy uplatní pri ukladaní trestu (§ 34 ods. 4 Trestného zákona), a to osobitne z hľadiska možnosti mimoriadneho zníženia trestu pri vývojových štádiách prípravy zločinu alebo pokusu trestného činu [§ 39 ods. 2 písm. a) Trestného zákona] a pri zaradení páchatela do ústavu na výkon trestu odňatia slobody iného stupňa stráženia, než ktorý zodpovedá primárnym zákonným kritériám (§ 48 ods. 4 Trestného zákona).

V inom prípade Najvyšší súd¹⁴ pripustil uplatnenie materiálneho korektívu aj pri prečine **nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi** v zmysle § 171 Trestného zákona. Súd zdôrazňuje, že ak páchatel prechováva pre osobnú potrebu drogu v množstve hmotnostne **menšom**, ako je obvykle jednorazová dávka na použitie, je nutné vždy skúmať, či vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatela, nie je závažnosť jeho konania nepatrná, resp. u mladistvého páchatela malá (§ 10 ods. 2, § 95 ods. 2 Trestného zákona). Ide o zákonom predpokladaný materiálny korektív, ktorý je spôsobilý negovať záver o trestnosti činu, ktorého ostatné znaky sú inak naplnené.

V stanovisku 82/2015 Najvyšší súd zdôrazňuje, že medzi zákonné znaky prečinu podľa § 10 Trestného zákona nepatria len znaky uvedené v osobitnej časti Trestného zákona, ale aj znak **závažnosti prečinu** v zmysle ods. 2 tohto ustanovenia. Preto, ak je podaná obžaloba alebo návrh dohody o vine a treste pre prečin, **súd je povinný vždy skúmať**, či nie sú splnené podmienky pre aplikáciu ustanovenia § 10 ods. 2 Trestného zákona.

V ďalšom rozhodnutí sa Najvyšší súd¹⁵ zaoberal uplatňovaním materiálneho korektívu len pri jednom zo zbíhajúcich sa prečinov. Pri jednočinnom súbehu zločinu a prečinu alebo dvoch (viacerých) prečinov sa **materiálny korektív posudzuje osobitne** vo vzťahu k právnej kvalifikácii prečinu, resp. každého zo zbíhajúcich sa prečinov. Kritériom závažnosti (nepatrnej alebo vyššej) v zmysle § 10 ods. 2 Trestného zákona sú totiž i následky činu, pričom následok je z hľadiska skutkových podstát dotknutých prečinov (aj keď spáchaných jedným konaním) rôzny. V danej veci bol obžalovaný uznaný vinným v jednočinnom súbehu z prečinov

---

¹³ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 29. mája 2012, sp. zn. 2 To 2/2012, publikovaný ZSP 45/2013.

¹⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 25. apríla 2017, sp. zn. 2 Tdo 53/2016, publikované R 74/2017.

¹⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 31. marca 2016, sp. zn. 1 Tdo 51/2015 publikovaný R 7/2017.

ublíženia na zdraví a výtržníctva podľa § 156 ods. 1, § 364 ods. 1 písm. a) Trestného zákona. Obžalovaný síce fyzicky napadol poškodeného pred bránou do dvora, na ktorý má prístup ktokoľvek. Na mieste verejnosti prístupnom sa tým dopustil hrubej neslušnosti. Nedošlo pritom, ale k ohrozeniu iných občanov, ani k narušeniu cestnej premávky, lebo udalosť sa odohrala, nie na, ale pri hlavnej ceste pred obytným domom skoro ráno o 5.15 hod., kde sa, okrem príbuzných oboch aktérov bitky, nepohybovalo viac osôb. Zistené konanie obžalovaného preto nebolo možné právne kvalifikovať i ako prečin výtržníctva v zmysle § 364 ods. 1 písm. a) Trestného zákona, práve v dôsledku absencie materiálneho korektívu v intenciách § 10 ods. 2 Trestného zákona.

Na druhej strane, vo vzťahu ku **korupčným** trestným činom Najvyšší súd zastáva názor, že aplikácia tzv. materiálneho korektívu v prípadoch tohto druhu (v zásade) **nie je prípustná**. Je to dané mimoriadne citlivým vnímaním spoločnosti na korupciu v zdravotníctve, ako aj eminentným záujmom štátu na riadnom poskytovaní zdravotnej starostlivosti. Rozhodne je takýto postup vylúčený u podplácaných lekárov, ktorí sa prijímaním úplatkov spreneverujú svojmu základnému poslaniu.¹⁶ Vzhľadom na „**filtračnú**“ funkciu prípravného konania¹⁷ by sa uplatňovanie materiálneho korektívu malo realizovať predovšetkým v prípravnom konaní aby pred súd boli postavené iba osoby, u ktorých podozrenie zo spáchania trestného činu je dostatočne odôvodnené, sa v nasledujúcej časti zameriam na rozhodovaciu činnosť prokurátorov vo vzťahu k uplatňovaniu materiálneho korektívu. Vychádzal som z rozhodnutí prokurátora o zastavení trestného stíhania vydaných v období rokov 2019 – 2023, ktoré boli zverejnené v zmysle § 55m zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre na webovom sídle Generálnej prokuratúry.

Zo zverejnených rozhodnutí vyplýva, že prokurátori najčastejšie materiálny korektív uplatňovali pri páchateloch prečinu **nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi**, vo viacerých prípadoch aj vo vzťahu k **mladistvým** obvineným. Prokurátori postupovali v zmysle citovaného judikátu R 74/2017.

V predmetných veciach išlo o množstvo látky, ktoré „*nepredstavuje ani jednu obvykle jednorazovú dávku*“¹⁸, „*minimálne jednej obvykle jednorazovej dávke*“¹⁹, „*1 až 2 bežné jednotlivé dávky*“²⁰.

---

¹⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 7. júna 2018, sp. zn. 5 To 5/2018, publikovaný R 101/2018.

¹⁷ IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J.: *Trestné právo procesné*. 2. Bratislava : Wolters Kluwer, 2021, s. 41.

¹⁸ Napr. uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Bratislava II z 9. júna 2023, sp. zn. Pv 251/22/1102-13, uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Žilina z 2. februára 2021, sp. zn. 1 Pv 533/19/5511-13.

Ďalšou relatívne veľkou skupinou rozhodnutí boli skutky kvalifikované ako trestné činy **výtržníctva**, niekedy aj v jednočinnom súbehu s trestným činom **ublíženia na zdraví**. Uvedené rozhodnutia nadväzovali na citovaný judikát R 7/2017. Išlo prevažne o skutky, ktoré sa stali pred viac ako desiatimi rokmi²¹ a z toho dôvodu ich nebolo možné postúpiť na prejednanie veci v zmysle § 214 Trestného poriadku, nakoľko od spáchania skutku už uplynuli viac ako dva roky, nemôže byť prejednaný ani ako priestupok.²² Jeden prípad²³ je zaujímavý v tom, že sa skutku dopustil mladistvý obvinený vo veku 14 rokov a vec nemohla byť postúpená na priestupok, lebo v čase spáchania nedovršil pätnásť rok svojho veku, čo je hranica na vyvodenie zodpovednosti za priestupok.

Vo vzťahu k trestnému činu **rozširovania detskej pornografie** bolo vydaných niekoľko uznesení o zastavení trestného stíhania z dôvodu uplatnenia materiálneho korektívu. Prevažná časť obvinených bola **mladistvých**. Na úvod je potrebné uviesť, že trestný čin rozširovania detskej pornografie (§ 369 Trestného zákona) je prečinom. V kvalifikovanej skutkovej podstate je už **zločinom** (tri roky až osem rokov). V jednotlivých prípadoch bol niekedy skutok „**podkvalifikovaný**“ t. j. aj napriek tomu, že bol spáchaný „**použitím počítačovej siete**“ t. j. verejne, prokurátor túto skutočnosť nezahrnul do právnej kvalifikácie. Napr. v jednom uznesení²⁴ je skutok popísaný tak, že obvinený mladistvý poslal prostredníctvom aplikácie Messenger do chatovej miestnosti videosúbor, ktorý možno objektívne považovať za detskú pornografiu. V odôvodnení prokurátor konštatuje že zo zisteného skutkového stavu dospel k záveru, že skutok ktorý je predmetom tohto trestného konania po formálnej stránke síce napĺňa skutkovú podstatu prečinu rozširovania detskej pornografie podľa § 369 ods. 1 Trestného zákona, avšak vzhľadom na okolnosti, za ktorých bol spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatela má za to, že závažnosť takéhoto konania nevykazuje takú intenzitu, aby ho bolo možné

---

¹⁹ Napr. uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Bratislava II z 26. augusta 2020, sp. zn. 1 Pv 326/20/1102-8, uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Bratislava V z 8. októbra 2020, sp. zn. 2 Pv 168/20/1105-19.

²⁰ Napr. uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Košice – okolie z 9. septembra 2021, sp. zn. 1 Pv 201/21/8806-14.

²¹ Napr. uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Prievidza z 10. októbra 2020, sp. zn. 1 Pv 27/18/3307-26, uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Lučenec z 8. septembra 2021, sp. zn. 2 Pv 207/17/6606-17, uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Košice z 1. októbra 2020, sp. zn. 3 Pv 10/19/8802-9.

²² § 20 ods. 1 zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

²³ Uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Liptovský Mikuláš z 5. júna 2020, sp. zn. 2 Pv 372/19/5505-21.

²⁴ Uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Žilina z 25. novembra 2022, sp. zn. 2 Pv 305/22/5511-21.

posúdiť ako trestný čin. Taktiež nie je dôvod pre postúpenie veci na prejednanie priestupku, pre absenciu adekvátnej skutkovej podstaty priestupku.

Podobný prípad, avšak s dospelým obvineným, prokurátor rovnako zastavil z dôvodu uplatnenia materiálneho korektívu.²⁵ Podstatou skutku bolo, že obvinený prostredníctvom sociálnej siete odoslal inej osobe jednu fotografiu s obsahom detského pornografického materiálu. Predmetný skutok bol kvalifikovaný iba ako prečin rozširovania detskej pornografie podľa § 369 odsek 1 Trestného zákona, hoci bol spáchaný prostredníctvom počítačovej siete.

V inom prípade, kvalifikovanom ako **rozširovanie detskej pornografie**²⁶ ktorého podstata bola zaslanie detského pornografické diela 11 účastníkom chatovacej služby Messenger mladistvým obvineným, prokurátor zastavil trestné stíhanie mladistvého z dôvodu, že nejde o trestný čin. V odôvodnení uvádza, že „*Vo vzťahu k subjektívnej stránke a teda úmyselnému zavineniu je potrebné poukázať na predovšetkým na okolnosti spáchania samotného skutku, osobu páchatela a ako aj pohnútku, ktorá obvineného viedla k jeho spáchaniu.*“ Hoci to priamo neuvádza, pri hodnotení dôkazov používa niektoré kritériá určujúce závažnosť prečinu (§ 10 ods.2 Trestného zákona). Záverom konštatuje „*Na základe výsledkov dokazovania, poukazujúc na vyššie uvedené dôkazy som toho názoru, že v prípade naplnenia skutkovej podstaty trestného činu rozširovania detskej pornografie podľa § 369 Tr. zákona v predmetnej veci **absentuje existencia subjektívnej stránky.** V danom prípade nie je možné hovoriť o naplnení všetkých obligatórnych znakov skutkovej podstaty uvedeného trestného činu a preto ani o spáchaní trestného činu, za ktorý by bolo možné vyvodzovať trestnoprávnu zodpovednosť voči konkrétnemu subjektu.*“

Zaujímavým prípadom²⁷ je uplatnenie materiálneho korektívu pri trestnom čine **opilstva** podľa § 363 Trestného zákona, pretože okrem úmyselnej formy, tento trestný čin môže byť spáchaný aj z nedbanlivosti („*hoci aj z nedbanlivosti*“). Vzhľadom na okolnosti prípadu prokurátor dospel k záveru, že po vyhodnotení všetkých uvedených kritérií vzhľadom na spôsob vykonania činu, následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatela je jeho závažnosť nepatrná.

Okrem uvedených rozhodnutí sa v rozhodovacej činnosti prokurátorov objavovali aj rozhodnutia s uplatnením materiálneho korektívu pri prečinoch porušovania domovej slobody podľa § 194 odsek 1, odsek 2 Trestného zákona,²⁸ únosu podľa §

---

²⁵ Uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Bratislava IV z 27. septembra 2019, sp. zn. 1 Pv 225/20/1105-39.

²⁶ Uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Žilina z 25. februára 2021, sp. zn. 2 Pv 223/20/5511-32.

²⁷ Uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Pezinok z 31. marca 2021, sp. zn. Pv 132/20/1107-16.

²⁸ Napr. uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Nitra z 2. februára 2022, sp. zn. 1 Pv 547/20/4403-28.

210 odsek 1 Trestného zákona,²⁹ krádeže podľa § 212 odsek 1 Trestného zákona,³⁰ neoprávneného používania cudzieho motorového vozidla podľa § 217 odsek 1, odsek 2 Trestného zákona,³¹ neoprávneného zásahu do práva k domu, bytu alebo k nebytovému priestoru podľa § 218 Trestného zákona,³² marenia exekučného konania podľa § 243a Trestného zákona,³³ porušovania práv k ochrannej známke, označeniu pôvodu výrobku a obchodnému menu podľa § 281 odsek 1 Trestného zákona,³⁴ porušovania autorského práva podľa § 283 odsek 1, odsek 2 Trestného zákona,³⁵ nedovoleného ozbrojovania a obchodovania so zbraňami podľa § 294 odsek 1 Trestného zákona,³⁶ zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 326 odsek 1 Trestného zákona,³⁷ podnecovanie podľa § 337 Trestného zákona,³⁸ nebezpečného vyhrážania podľa § 360 odsek 1, odsek 2 Trestného zákona³⁹ či prechovávanía extrémistického materiálu podľa § 422c Trestného zákona.⁴⁰

Úvahy de lege ferenda

Z uvedenej analýzy jednotlivých rozhodnutí prokurátorov vyplýva, že rozhodovanie **nie je jednotné** na všetkých prokuratúrach. V pôsobnosti niektorých prokuratúr sú takéto rozhodnutia s uplatnením materiálneho korektívu častejšie, pri iných je to menej časté resp. sa mi nepodarilo dohľadať žiadne rozhodnutie. Uvedomujem si, že hodnotenie sa týkalo iba uznesení o zastavení trestného stíhania, ktoré sa povinne zverejňujú. Materiálny korektív môže byť uplatňovaný aj prostredníctvom

---

²⁹ Napr. uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Kežmarok z 19. júna 2019, sp. zn. Pv 556/18/7703-27.

³⁰ Napr. uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Žilina z 25. mája 2022, sp. zn. 3 Pv 7/18/5511-43.

³¹ Napr. uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Bratislava III z 6. januára 2023, sp. zn. 4 Pv 8/20/1103-66.

³² Napr. uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Žilina z 21. marca 2019, sp. zn. 1 Pv 765/18/5511-7.

³³ Uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Trnava z 19. júna 2019, sp. zn. 1 Pv 652/18/2207-9.

³⁴ Napr. uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Brezno z 10. decembra 2020, sp. zn. 2 Pv 28/15/6603-36.

³⁵ Napr. uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Bratislava III z 29. apríla 2020, sp. zn. 4 Pv 348/18/1103-37.

³⁶ Uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Bratislava III z 8. januára 2019, sp. zn. Pv 199/18/1103-20.

³⁷ Uznesenie prokurátora Krajskej prokuratúry Košice z 27. marca 2023, sp. zn. 2 Kv 16/22/8800-21.

³⁸ Uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Bratislava I z 20. decembra 2021, sp. zn. 3 Pv 16/21/1101-19.

³⁹ Napr. uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Košice – Okolie z 25. novembra 2019, sp. zn. 2 Pv 2/19/8806-7.

⁴⁰ Napr. Uznesenie prokurátora Úradu špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky z 19. decembra 2022, sp. zn. VII/2 Gv 128/21/1000-14.

iných rozhodnutí prokurátora napr. uznesenie o odovzdaní veci podľa § 197 Trestného poriadku resp. postúpenie veci podľa § 214 Trestného poriadku.

Ako už bolo uvedené, vzhľadom na „filtročnú“ funkciu prípravného konania by sa uplatňovanie materiálneho korektívu malo realizovať predovšetkým v prípravnom konaní aby pred súd boli postavené iba osoby, u ktorých podozrenie zo spáchania trestného činu je dostatočne odôvodnené.

Za účelom jednotenia prístupu a postupu prokurátorov pri rozhodovaní o uplatnení materiálneho korektívu navrhujem vydať **internú normu** v rámci prokuratúry napr. vo forme stanoviska,⁴¹ ktorá by podrobne upravovala posudzovanie jednotlivých kritérií určujúcich závažnosť prečinu. Obsahom tohto stanoviska by malo byť podrobné rozvedenie jednotlivých kritérií pre určenie závažnosti prečinu pri zohľadnení aktuálnej judikatúry súdov, so špecifikami pre mladistvých obvinených. Určitou inšpiráciou by mohol byť **The Code for Crown Prosecutors**, vydaný Riaditeľom verejnej prokuratúry Spojeného kráľovstva.⁴² Pre ilustráciu uvádzam niekoľko otázok, ktoré prokurátor musí zvážiť pred podaním obžaloby: Ako závažný trestný čin bol spáchaný? Aká je miera zavinenia obvineného? Aké sú okolnosti týkajúce sa škody? Bol obvinený v čase spáchania činu mladší ako 18 ročný? Aký je dopad trestného činu na spoločnosť? Je trestné stíhanie primeraná reakcia na spáchaný trestný čin?

Vo vzťahu k zločinom stačí pre vznik trestnej zodpovednosti naplniť znaky skutkovej podstaty len **formálne**, nakoľko zákonodarca vyjadril závažnosť konania, ktorým páchatel naplňa všetky znaky skutkovej podstaty niektorého zo zločinov, už len samotným opisom týchto skutkových podstát a ich klasifikáciou ako zločinov v zmysle § 11 Trestného zákona: Zjednodušene povedané, každý zločin by mal byť taký závažný, aby mohol byť súdne trestný. Napriek tomu v reálnom živote môžu výnimočne nastať také situácie, na ktoré zákon pre svoju určitú mieru všeobecnosti „nepamätá“ a na ktoré aplikovaním striktno formalistického prístupu noriem trestného práva by nedošlo k spravodlivému potrestaniu páchatela, ale práve naopak, uložený trest by mohol byť neúmerne k spáchanému trestnému činu a jeho následkom.⁴³ V citovanej literatúre je popísaný zaujímavý prípad obvineného stíhaného pre **zločin obmedzovania osobnej slobody** podľa § 183 ods. 1, ods. 2 písm. d) s poukazom na § 139 ods. 1 písm. a) Trestného zákona na tom skutkovom základe, že po tom čo jeho maloletý syn, bol zo strany fyzicky výrazne predisponovanejšieho spolužiaka viackrát prostredníctvom fyzických útokov

---

⁴¹ § 11 ods. 1 zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov.

⁴² Aktuálne znenie z roku 2018 je zverejnené online <<https://www.cps.gov.uk/sites/default/files/documents/publications/Code-for-Crown-Prosecutors-October-2018.pdf>>

⁴³ Bližšie BAĎO, T.: Aplikácia materiálneho korektívu ústavne konformným výkladom skutkových podstát. In: *Magister Officiorum* č. 1/2017, s. 8.

šikanovaný, vzhľadom na nečinnosť vedenia základnej školy sa rozhodol zjednať nápravu takým spôsobom, že zobral maloletého poškodeného ťahaním za ucho do auta, potom sa obvinený s oboma maloletými presunul do základnej školy, nachádzajúcej sa len niekoľko sto metrov od domu poškodeného, a tu po vystúpení z vozidla viedol poškodeného držiac ho za rameno k tam prítomným zodpovedným zamestnancom školy.

Tento príklad nám ilustruje situáciu, síce formálne napĺňajúcu znaky zločinu, pri ktorom nemožno uplatniť materiálny korektív. **Možno považovať prípadné potrestanie tohto obvineného trestnou sankciou za spravodlivé?**

V rámci prípravy tohto príspevku som vyhladal niekoľko rozhodnutí, pri ktorých prokurátor „kreatívne“ aplikoval právo a zastavil trestné stíhanie aj pri zločine. Okrem uvádzaných prípadov „podkvalifikovania“ trestných činov rozširovania detskej pornografie, sú to aj ďalšie prípady.

Napríklad vo vzťahu kinému **zločinu** rozširovania detskej pornografie⁴⁴ bol skutkový stav nasledovný: obvinená mladistvá rozposlala prostredníctvom zariadenia - mobilného telefónu iným trom používateľom internetovej služby facebook, videosúbor s obsahom detskej pornografie. V rámci právnej kvalifikácie bola zohľadnená aj okolnosť podmieňujúca použitie vyššej trestnej sadzby – verejne – čím skutok spadal do kategórie zločinu. V odôvodnení prokurátor konštatuje, že *„Vzhľadom na vykonané dokazovanie možno ustáliť záver, že v konaní obvinenej **absentuje naplnenie objektívnej stránky stíhaných trestných činov, a to rozširovanie a prechovávanie detskej pornografie, pretože ani obvinená a ani osoby, ktorým predmetné video preposlala, toto nepovažovali za detskú pornografiu a to is poukazom na ich vek.**“*

Ďalším takýmto rozhodnutím je uznesenie o zastavení trestného stíhania⁴⁵ v trestnej veci **zločinu výroby detskej pornografie** podľa § 368 odsek 1 Trestného zákona na tom skutkovom základe, že obvinený požadoval aby sa mu osoba mladšia ako 18 rokov odfotovala nahá v rôznych nešpecifikovaných pózach, aby si odfotovala, resp. na video natočila konkrétne nahé časti svojho tela resp. onanovala a aby mu vyhotovené fotografie resp. videá následne poslala, pričom túto jeho požiadavku odôvodnil utužovaním vzťahu na diaľku. Dožiadaná osoba všetkým požiadavkám vyhovelá. O odôvodnení uznesenia prokurátor konštatuje, že za danej dôkaznej situácie, najmä so zreteľom na tvrdenia poškodenej, jej postoj k trestnému stíhaniu aj **vzájomný citový vzťah s obvineným, ktorý vyústil do manželského zväzku a narodenia ich spoločného dieťaťa,**

---

⁴⁴ Uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Liptovský Mikuláš z 2. mája 2020, sp. zn. 2 P/288/21/5505-14.

⁴⁵ Uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Ružomberok zo 4. decembra 2020, sp. zn. P/66/19/5508-58.

považujem zastavenie trestného stíhania podľa § 215 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku za opodstatnené a zákonné.

Prokurátor tiež zastavil trestné stíhanie⁴⁶ obvinenej na tom skutkovom základe že v Krízovom stredisku, kde bola ubytovaná spolu so svojimi **štyrmi maloletými deťmi**, z nich **dve boli vo veku do 3 rokov**, ich nechala spať bez dozoru na izbe, v ktorej bola s deťmi ubytovaná a zo zariadenia odišla bez toho, aby niekoho požiadala o starostlivosť o deti. Skutok bol v uznesení o uznesení obvinenia kvalifikovaný ako zločin odloženia dieťaťa podľa § 205 odsek 1, odsek 2 písmeno a), písmeno b) Trestného zákona. Prokurátorka kreatívne vyložila slovné spojenie „**odloží dieťa**“ ako aktívnu formu konania páchatela, t.j. v „**odnesení dieťaťa na miesto, kde mu nehrozí ujma na zdraví...**“. Dôvodom na zastavenie trestného stíhania bolo nenaplnenie objektívnej stránky tohto trestného činu – „**že v jej konaní chýba fyzicky akt – odnesenie dieťaťa na určité miesto**“. Takýto výklad však nemá oporu v dostupnej judikatúre, resp. komentároch.⁴⁷ V rámci súdnych rozhodnutí boli obdobné konania odsúdené ako trestný čin napr. zanechanie dieťaťa v pôrodnici rodičkou,⁴⁸ svojvoľné opustenie Centra sociálnych služieb a ponechanie tam dvoch maloletých detí,⁴⁹ odchod z bytu a ponechanie maloletého dieťaťa v byte so svojimi spolubývajúcimi bez toho, aby ich požiadala o poskytnutie pomoci pri starostlivosti o dieťa,⁵⁰ odchod z rodinného domu a zanechanie dieťa u svojho druhu, pri ktorom prechodne s maloletou dcérou bývala.⁵¹ Je však otázne či trestný čin odloženia dieťaťa je v súlade so zásadou subsidiarity trestnej represie.⁵²

Možným riešením uvedených situácií by mohlo byť rozšírenie materiálneho korektívu na všetky trestné činy t. j. aj zločiny napr. ako je to upravené v § 12 ods. 2 českého trestného zákonníka č. 40/2009 Zb. Vzhľadom na to, že tento návrh nemusí byť pre niektorých odborníkov akceptovateľný, druhým riešením by mohol byť návrat k „**materiálnej podmienke**“ pre použitie okolnosti podmieňujúcej použitie vyššej trestnej sadzby len vtedy ak **podstatným spôsobom zvyšuje závažnosť činu**, tak ako to bolo stanovené v § 88 Trestného zákona č. 140/1961 Zb.

---

⁴⁶ Uznesenie prokurátora Okresnej prokuratúry Lučenec zo 6. novembra 2020, sp. zn. Pv 230/18/6606-41.

⁴⁷ Napr. BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol.: *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár - II. diel.* Praha : C. H. Beck, 2011, s. 437, STRÉMY, T., KURILOVSKÁ L. a kol.: *Trestný zákon: Komentár. Zväzok II.* Praha : Wolters Kluwer. Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 366.

⁴⁸ Trestný rozkaz Okresného súdu Banská Bystrica z 11. apríla 2017, sp. zn. 1T/25/2017.

⁴⁹ Trestný rozkaz Okresného súdu Žilina z 28. septembra 2018, sp. zn. 22T/54/2018.

⁵⁰ Rozsudok Okresného súdu Košice II z 20. februára 2018, sp. zn. 7T/15/2009.

⁵¹ Trestný rozkaz Okresného súdu Čadca z 27. mája 2014, sp. zn. 3T/74/2014.

⁵² MENCEROVÁ, I.: Zásada subsidiarity trestnej represie a trestný čin „odloženie dieťaťa“. In: *Justičná revue*, č. 12/2010, s. 1332.

v znení neskorších predpisov.⁵³ To že k základnej skutkovej podstate pristupuje okolnosť podmieňujúca použitie vyššej trestnej sadzby, v zásade zvyšuje závažnosť činu. Priradením niektorej okolnosti podmieňujúcej použitie vyššej trestnej sadzby ku konkrétnemu trestnému činu, zákonodarca naznačuje že pri jej naplnení, v bežne sa vyskytujúcich prípadoch sa stupeň závažnosti tohto trestného činu podstatne zvýši, čo sa prejaví aj na použití vyššej trestnej sadzby. V rámci rôznych okolností konkrétneho činu môže mať závažnosť rôzny vplyv, nakoľko stupeň závažnosti nie je určovaný len jednou konkrétnou okolnosťou ale komplexom všetkých okolností prípadu, vrátane tých, ktoré existujú mimo skutkovej podstaty trestného činu.⁵⁴ Aj keď môže byť formálne naplnená niektorá okolnosť podmieňujúca použitie vyššej trestnej sadzby, výsledný stupeň závažnosti konkrétneho činu môže byť znížený okolnosťami, takže postih páchatela by sa javil ako nespravodlivý.

Zoznam použitej literatúry

1. BAĎO, T.: Aplikácia materiálneho korektívu ústavne konformným výkladom skutkových podstat. In: *Magister Officiorum* č. 1/2017, s. 8 – 12.
2. BÉREŠ, D.: Materiálny korektív vo svetle princípu ultima ratio a jeho postavenie v aplikačnej praxi orgánov činných v trestnom konaní. In: *Bulletin slovenskej advokácie*, č. 5/2023, s. 10 – 17.
3. BURDA, E.: Kritériá uplatňovania princípu ultima ratio. In: *Trestné právo ako ultima ratio - hmotnoprávne a procesnoprávne aspekty*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2016, s. 22 - 31. ISBN 978-80-7160-436-5.
4. BURDA, E., ČENTÉŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol.: *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár - II. diel*. Praha : C. H. Beck, 2011, 1568 s. ISBN 978-80-7400-394-3.
5. FENYK, J.: Tzv. materiální a formální pojetí trestného činu a rekodifikace trestního práva hmotného a procesního. In: *Rekodifikácia trestného práva*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2004. s. 35-45. ISBN 8080543216.
6. IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J.: *Trestné právo hmotné 1. všeobecná časť*. Bratislava : Wolters Kluwer 2006, 566 s. ISBN 978-80-8168-509-5.
7. IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J.: *Trestné právo procesné. 2*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2021. 496 s. ISBN 978-80-571-0334-9.
8. MATYS, K. a kol.: *Trestný zákon. Komentár 1*. Bratislava : Obzor 1978, 492 s.
9. MENCEROVÁ, I.: Zásada subsidiarity trestnej represie a trestný čin „odloženie dieťaťa“. In: *Justičná revue*, č. 12/2010, s. 1332 – 1336.

---

⁵³ Na okolnosť, ktorá podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby, prihliadne sa len vtedy, keď pre svoju závažnosť podstatne zvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pre spoločnosť.

⁵⁴ MATYS, K. a kol.: *Trestný zákon. Komentár 1*. Bratislava : Obzor 1978, s. 462

10. SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M.: *Systém českého trestního práva*. 1. vydání. Praha : Novatrix, 2009. 786 s. ISBN 978-80-254-4033-9.
11. SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D.: *Základy trestní odpovědnosti*. 2. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha : ORAC 2003, 455 s. ISBN 80-86199-74-6.
12. STRÉMY, T., KURILOVSKÁ L. a kol.: *Trestný zákon: Komentár*. Zväzok I. Praha : Wolters Kluwer. Wolters Kluwer ČR, 2022. 904 s. ISBN 978-80-7676-429-3.
13. STRÉMY, T., KURILOVSKÁ L. a kol.: *Trestný zákon: Komentár*. Zväzok II. Praha : Wolters Kluwer. Wolters Kluwer ČR, 2022. 1534 s. ISBN 978-80-7676-535-1.
14. TURAYOVÁ, Y.: Teoreticky o ultima ratio (Ultima ratio – princíp alebo zásada). In: *Trestné právo ako ultima ratio - hmotnoprávne a procesnoprávne aspekty*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2016, s. 251 - 256. ISBN 978-80-7160-436-5.
15. ZÁHORA, J.: Je aplikácia materiálneho korektívu pri prečine podplácania skutočne neprípustná? In: *Právne a ekonomické aspekty korupcie*. Bratislava : Wolters Kluwer 2019, s. 67 – 83. ISBN 978-80-571-0141-3
16. ZÁHORA, J.: Reflexie o aplikácii materiálneho korektívu pri prečinoch podplácania. In: *Justičná revue*, č. 10/2020, s. 1149-1162.

Kontaktné údaje

prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD.
jozef.zahora@paneurouni.com
Paneurópska vysoká škola,
Fakulta práva
Ústav verejného práva

Kriminologické a trestnoprávne aspekty trestného činu
Pocta doc. Yvette Turayovej, CSc.
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
1. vydanie
2024

ISBN 978-80-7160-740-3

PRÁVNICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

ISBN: 978-80-7160-740-3